FL· SOSIPATRI

CHARISII, NATIONE CAMPANI,

Grammatici uetustissimi, Institutionum Grammaticarũ Libri Quinq;, ab A. Iano Parrhasio olim inuenti, ac nunc primum à Io. Pierio Cyminio Iani auditore, in gratiam Adulescentium Cosentinorum editi.

IO. PIERII CYMINII EPISTOLA
Nuncupatoria, ad Amplissimum atq; eruditissimum Præsulem Coriolanum Martyranum, Sancti Marci Episcopum.

CAVTVM EST CAESARIS ET *Clementis* VII. *Pont. Max. priuilegijs, ne quisquam toto decennio hos Quinq; Charisii libros, intra Regni Neapolitani, atq; Sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ fines, imprimere aut impressos alibi uendere possit.*

I. Lucretius Oesiander.

Καὶ σὺ μάλ' ἐξέφυγες τὸν λήθης χάλκεον οὐδὸν
Σωσίπατρ', ἠελίου ἐς φάος ἐρχόμενος.
Θαρσήσας πρόμολ' οὖν, πάντων ἐπεὶ ἔξοχος ἐσσὶ
Γραμματικῶν, μέγα θαῦμ' ἐσσομένοισι λιπών.

IO · PIERIVS
CYMINIVS COSENTINVS AM
PLISSIMO PRAESVLI CORIOLANO
MARTYRANO S. MARCI EPISCOPO
VTRIVSQVE LINGVAE
PERITISSIMO S. D.

ANNVS IAM AGITVR, NI fallor, quartus & decimus, amplissime simul & eruditissime Præsul, ex quo A. Ianus Parrhasius præceptor olim meus, Flauii Sosipatri Charisii Romanæ linguæ accuratissimi obseruatoris describendi copiam mihi fecit. Parrhasius inquam noster, qui doctissimi atque optimi cuiusque iudicio fulgentissimus quidam candidarum literarum sol existimatur, nec ullus adeo inuidiæ facibus infestatur, adeo expers totius humanitatis est, quin asseueret neminē usque gentiū eo tēpore extitisse, qui absolutā Rhetoris personam actione eloquentissima, & multiplici rerum cognitione felicius nostro Iano sustinuerit, propriūmque Latinæ linguæ cādorem illū Romanum naturali quadam rerum uerborúmque copia retulerit. Audiui hoc à teneris annis, ubicunque fui, & nūc indies magis magisque audio doctissimos quosque hæc eadem uno ore ingenue fateri & prædicare. Quare summopere dolendum est, quod, nescio cuius iniquitate (pró dolor, uix suppetunt Cyminio tuo uerba) eius opera fuerunt intercepta, maximo literatorum incōmodo. Imprimis autem deflenda est illius diuini operis iactura, De rebus scilicet per epistolam quæsitis, quod ipse sæpenumero uidi, erat enim ad æditionem iampridem paratum, librisque constabat circiter quinque & uiginti, ubi diuersorum auctorum loca penè infinita, Platonisque, ut aiunt, numeris obscuriora, animata diuináque illa dicendi ubertate explicabantur, O doctorum omnium consensu, Musis & Apollini damnosam, ó semper dolendam, sempérque lugendam Parrhasii mortem. Sed de

A. Ianus Parrhasius.

Parrhasii opera (?) desiderātur

eruditissimis illius uigiliis, & utriusq; linguæ irreparabili iactura, quam nobis immaturus Iani interitus attulit, cōmodius scribendi in eius uita, quam adhuc nos cudimus, dabitur facultas. Redeat igitur illuc oratio, unde paulo ante defluxit. Charisium postea improbissimorum hominum perfidia amisi, quæ res quantum mihi doloris attulerit, testis est Io. Franciscus Decoratus Eques clarissimus, atq; idem uir integerrimus, & quem nulla remotior disciplina latet, eiúsq; filius Io. Rutilius qui omni uirtutum genere nomini gentilitio ita respondet, ut nihil eo decoratius possit inueniri, Nescio quod me illis tēperet astrum, Vtriusq; enim amor tantum mihi crescit in horas, quātum uere nouo uiridis se subiicit alnus, hos, inquam, præteriti mei doloris testes habeo, quó certe nunquā fuissem leuatus, nisi Pyrrhus Antonius Parrhasius iuuenis eruditus, elegans, atq; sanctissimis moribus ornatus, & Nicolaus Marius Parrhasius iuuenis ingenio, & memoria singulari, ad quæ accedit etiam iuris ciuilis studium admirabile, mox defuncto Iano Patruo, eundem Charisii codicem mihi transcribendum exhibuisset, quo tempore in genuos, studiosósq; Cosentinos adulescentes annuis, ut scis, centum instituebam, qui omnes ad unum assiduis uocibus à me flagitabant, ut quæ Sosipater lucubrauerat in communem studiosorum hominum utilitatem, ego omnium primus in apertū proferrem, quorum precibus equidem diu multúmq; fui reluctatus, uictus tandem, recepi me daturū operam, ne Charisius paucorum ambitioni seruiret. In præsentia autē illi crebris me literis obtundūt, ne à pollicitis recedam. Proinde ne uanus omnino uidear, statui meis auditoribus (qbus nihil iure negare possum) morem gerere, tuóq; nomine hoc opus publicare. Ad hoc etiam subdidit licet currenti calcaria, eruditissimus uir Antonius Thylesius noster, qui ante cineres æternitatis nomen est assecutus, Necnon Bernardinus Thylesinus, ita pangendo carmini ac orationi solutæ promptus, ut Thylesii patrui alumnus merito uideatur. Ad illud etiam me sæpius excitant Hieronymus Rufus Neapolitanus iuuenis acri ingenio & bonarum artium studiosissimus, atq; tibi deditissimus, & Philocalus Troianus meus, publicus latinitatis professor & diligentissimus, qui Neapoli Papinii syluas frequenti auditorio, & magna cum laude sic exponit, ut iure quidem Parrhasii nostri auditor existimari possit, asserendo

Io. Franciscus & Rutilius Decorati

Pyrrhus Antonius & Nicolaus Marius Parrhasii.

Cosentina iuuentus.

Thylesius
Thylesinus

Hieronymus Rufus.
Philocalus

hunc librum sub umbra tui nominis oportere ab inferis inuitã reuocari, patrocinio enim tuo, ueluti Aiacis clypeo munitus, tũ criticorum uulnera effugiet, tum plurimum auctoritatis sibi accessisse cognoscet. Es enim & latinis & græcis literis ornatissimus, nostriq; quæ tua est humanitas, amantissimus. necnon ingens non Martyranæ familiæ solum, uerum patriæ quoq; ornamentũ. Sed nihil mirum, oportet enim eos qui claris nati sunt parentibus, non degenerare, quòd & Euripides sentit, quum dicit, Δεινὸς χαρακτὴρ κἀπίσημος ἐν βροτοῖς ἐσθλῶν γενέσθαι, κἀπὶ μεῖζον ἔρχεται τῆς εὐγενείας τοὔνομα τοῖσιν ἀξίοις. Nam ut cæteros omittam, pater tuus optimus, sapientissimúsq; uir Io. Baptista Martyranus, sola uirtutis atq; generis commendatione tertio ab hinc anno, absens Prætor Neapolitanus sine ulla ambitione fuit declaratus, quũ esset in Brutiis, quo quidem in magistratu adeo iuste, adeo fortiter, adeo tẽperanter & prudenter se gessit, ut eorũ qbus successit, desideriũ facile ferrent omnes, est enim humanarũ diuinarúmq; rerum peritissimus, atq; idcirco æqui iustiq; seruantissimus. Sed dissimulandũ mihi non est, quibus honoribus & decretis amplissimis Bernardinus germanus ille tuus fuerit ornatus, qui propter eximias eius uirtutes à Cæsaris secretis est primarius, locúmq; tenet inter Imperatorios Senatores eminentissimum. Vnde uirtute duce (nam fortuna non dicã, ne inuidus aut malignus uidear) id est assecutus, ut illũ æquales ament omnes, inferiores tanq̃ augustũ quoddam numen obseruent, & uenerentur, Principes (quæ deorum est benignitas) certatim ornent. Prudens omitto Io. Antoniũ sollertissimũ Brutiæ regionis quæstorẽ, Hieronymũmq; ingenio elegantissimo uirũ, & multarũ rerum cognitionẽ præclarum, fratres tuos optimos, domi forisq; præstantissimos, de quorum ornamentis, atq; uniuersa familia uestra copiosius dicemus in opusculo nostro, cui titulum fecimus Κωσεντίας ἐγκώμιον, quod propediem unà cum Flauio Aspro grammatico insigni, Ianiq; Parrhasii Rhetoricis quæstionibus sub tuis auspiciis exibit in publicũ. Sed reuocandus est orationis fluxus ad Charisium, Is est multis ut uides in locis mutilatus, quod accidere necesse fuit uetustatis & tẽporis iniuria, uerum hoc me minime ab editione deterruit, quũ uiderẽ me id, non sine clarissimo exemplo fecisse. Nã & Attiliũ Fortunatianũ, Donatianúmq; δι γνῶσιν ἐστὶ, & Cæsii Bassi opera cũ Probi institutis (sic enim li

Martyranorũ familia clarissima.

Io. Baptistæ Martyrani laus

Bernardini Martyrani laus

Io. Antonius Martyranus

Hieronymus Martyranus.

Κωσεντίας ἐγκώμιον.

ber inscribitur) Parrhasius quũ Mediolani bonas literas profi-
teretur, tinearum iniuria pené corrosa, uelut è postliminio mor-
tis in lucem reduxit. Quæ igitur hoc signo ֍ notata uidebis, nõ
integra describi potuisse ex antiquissimo Iani codice certissime
scias, multa enim erant iam obliterata, adeo ut ne uestigia quidẽ
Priscianus elementorum extarent. Quod uero Charisii auctoritas sit extra
aleam cõmunémq; grammaticorum sortem habita, Priscianus est
locupletissimus testis, qui, ut alii innumeri, Sosipatri testimonia,
Quanta fuerit Charisii auctoritas apud Parrhasium. ut Apollinis oracula sæpe citat. His adde quod Parrhasius in
grammaticis rationibus, unius Charisianæ auctoritatis maiestate
tantum, uel maxime obtrectatorum impudentiã repressit. hoc
satis ostendit in Claudianum Ianus, ac ipsius Apologia Fu-
rius. Sed uel eò puto Charisium tibi fore cariorem gratio-
rémq;, quod I. Lucretius Oesiander tuus, in omni disciplinarũ
I. Lucretius Oesiander. atq; linguarũ genere diligentissime uersatus, qui in hac urbe tan
ta cum admiratione publice Homeri Iliada interpretatur, ut
inter Neapolitanæ Academiæ summos antistites ab omnibus fa
cile cẽseatur, pro sua singulari in me beneuolentia unã mecum
ex fide uetustissimi exemplaris corrigendum suscepit, cuius cau
sa (ut in præsentia prætermittam tot & tantos eruditissimos sanẽ
uiros, quos in hac inclyta ciuitate mihi amicissimos paraui) nihil
me pœnitet huc uenisse. Bene uale Musarum patrocinium, &
Cyminium tuum ama. Neapoli Kalend. Ianuariis. Anno
M. D. XXXII.

Ἄδηλον.

Ὀρφεῦ, οὐ μόνος ἐκ νεκρῶν παλίνορσον ἄφελκας
Τὰν ἀλόχου ψυχὰν πρὸς φάος ἠϋκόμου
Ἀλλ' ἐμὲ δηθ' ἀχέροντος ὑφ' ὕδροις κείμενον ἄντροις
Κυμίνιος ζώοντα ἤγαγεν εἰς δάπεδον.

Ἀδέσποτον.

Οὐ μόνοι Ἡρακλῆς τε καὶ Ὀρφεὺς ζῶντες ἐς ᾅδου
Δῶ κατέβησαν, ἐπὶ κέρβερον, ἠδ' ἄλοχον
Καὶ γὰρ ὁ Κυμίνιος καταβὰς ἐπανῆλθε θεῖα
Σωσιπάτρου τεύχη, Αὐσονίης τ' ὄνειαρ.

Scipio Donatus Cosentinus.

Quod nitidus uolitem, tenebris post terga relictis,
Lotus ut undanti Lucifer Oceano,
Hoc ipsum effecit sollerti corde Cyminus,
Inferno qui me traxit ab usq; Chao.

IO. PIERIVS CYMINIVS SVIS COSENTINIS ADVLESCENTIBVS S.

VIDETE ADVLESCENTES ingeniosissimi, quantū ualuerit apud me hortatus uester. Nā & si ego non eram uel in maximis occupationibus promissi oblitus, tamen ubi primum tot epistolas à uobis accepi, relictis rebus omnibus, Charisium grammaticorum omnium facile principem, quo in suo genere nihil literatius, nihil elegantius, nihil demum melius apparet, iam multis abhinc seculis in altissimo puluere defossum, uobis edidi. In eo autem quod mecum expostulatis parum clementer, ignoscendum mihi puto, quod ad constitutam diem, ut desideratis, non redierim, scitis enim literas in causa fuisse mihi redditas ab Innocentio Chiacio, iuuene corporis & animi dotibus ornatissimo, & nostri nominis (palàm res est) defensore acerrimo. Quod uero rursus nunc rogando orandóq; scribitis nihil æque uos cupere, quàm me istuc aduolare, agnosco & laudo uoluntatem uestram, hoc nanq; est desiderium pro præceptore pium, quippe qui uestrum nonnullos summo studio magnóq; labore, rumpantur ilia Codris istis, ad optimam frugem breui perduxit. Bene ualete, & à me Messalæ meo Bonio poetæ suauissimo salutem quamplurimam. Neapoli Kalend. Ianuar. Anno M. D. XXXII.

LEONARDI SCHIPANI AD Cosentiam Carmen.

Aemula Romulidum niueo Cosentia curru
Excelsum, ut par est, effer ad astra caput.
Aeternum poteras proprio praecellere partu
Quo Cybelen superas Argolicasq; nurus.
At magis ascito censeris ciue Cymino,
Qui sacer Aonias haurit & efflat aquas.
Hic nuper linguae flexit tua pectora nymbo,
Centeno meritus posse placere choro.
Nunc uero Euboicas absens perductus ad oras
Dum studet ingenio te resonare suo.
Exactae tantum subnixus remige mentis
Adnauit Stygii regna superba Iouis.
Hinc tibi Sosipater remeat sibi redditus, acri
Hortatu ciuis pollicitisque tui.
Vos Cosentini, quos fandi cana potestas
Allicit, hunc tota mente tenere iuuet.
Perpetuasque aras uestro sacrate Cymino
Quo duce castaliis Crathis inundat aquis.

EX LIBRO SECVNDO EPIGRAMmaton Ioannis Philocali Troiani de Pierio Cyminio.

Pierium humanis si quisquam laudibus ornet,
Pierio multum detrahet ille meo.
Nanq; Coronidae reuocat, uel Apollinis artes,
Magnaq; cum saeua praelia morte gerit.
Ecce quibus tenebris, & quanta nocte sepultum
Grammatici ueteris uiuere iussit opus.
Quod superi meruere, hominum dum corpora curant
Pierius meruit teste Helicone decus.
Plus quoq;, nam plus est fateor, dare lumina uitae
Ingeniis hominum, q̃ dare corporibus.

FL. SOSIPATER CHARISIVS VP. MAGISTER.

AMORE Latini sermonis obligare te cupiens, fili charissime, artem Grammaticã sollertia doctissimorum uirorum politam, & à me digestam in libris quinq;, dono tibi misi. Qua penitus inspecta, cognosces quatenus Latinæ facundiæ licentia regatur, aut natura, aut analogia, aut ratione curiosæ obseruationis, aut consuetudine, quæ multorum consensione conualuit, aut certe auctoritate, quæ prudentissimorum opinione recepta est. Erit iam tuæ diligentiæ frequenti lectione studium meum ex uariis artibus inrigare memoriæ, tuisq; sensibus mandare, ut quod originali patriæ natura denegauit, uirtute animi affectasse uidearis, ualeas, floreas, uigeas, zuóq; longissimo fili patri tuo charissime.

F I N I S.

FL. SOSIPATRI CHARISII INSTITVT. GRAM.

LIBER PRIMVS.

LECTORIBVS S.

IN ipso statim limine desyderantur capita aliquot, iniuria temporum intercepta, non omissa aut nostra aut librariorum negligentia. Dedimus certe operam, ut quam integerrimus ad uos perueniret Charisius, *sed plura aut correctiora dari non potuerunt. Nam & Archetypus uetustissimus sane codex, qui hodie* Neapoli *a* Hieronymo *Seripando doctissimo* Patricio *seruatur, mutilatus fuit, unde omnes quotcunq; in tota* Italia *reperiuntur, fuere descripti.* Hæc *te monere uoluimus, optime lector, ne suspicareris nos fucum tibi facere uelle, & sedulo, ubi res postulauerit, monebimus.* Valete.

DESVNT CAPITA.

DE GRAMMATICA.

DE VOCE.

DE LITERIS.

SEQVITVR DE SYLLABA.

Syllaba quid, unde & quomodo latine enuntietur.

SYllaba est litera uocalis, aut literarum coitus, per aliquam uocalem comprehensus. Syllabæ dicũtur à græcis παρὰ τὸ συλλαβεῖν τὰ γράμματα, latine connexiones. aut cõceptiones, q͞p literas concipiunt, atq; connectunt, aut comprehensio hoc est literarum iuncta enuntiatio, Syllabæ aut breues sunt, aut longæ, breues correpta uocalis efficit, aut cum antecedente consonante uocalis in fine syllabæ corripitur, longas producta uocalis facit. In breui syllaba tempus unum est, in lõga duo. Syllabæ aut natura longæ sunt aut positione. fiunt natura longæ, quum singulæ uocales literæ producuntur. ut a. aut e. aut quũ duæ, ut ua aut quum tres ut uae. Positione quum correpta uocalis sequentes habeat duas consonantes ae, aut in eadẽ syllaba solent esse ut ars, aut in proxima ut amnis, aut in duas syllabas diuisæ ut arma. Sed & duplex litera x. duarum consonantium loco fungitur. hæc quoq; aut in eadem syllaba solet esse ut nox, aut in proxima ut axis. Præstant idem & uocales literæ loco consonantium positæ i. & u. ut seruus, iniustus.

Syllabæ breues quæ
Syllabæ longæ quæ
Syllaberum tempora.
Positione longa syllaba.
quæ aut
x. duplex litera

¶ Item quum definit in consonantem c. qua pars orationis finitur, excipitur à uocali. ut, hoc erat alma parens. hæc in metris facilius deprehenduntur. Aliis ita dẽ syllaba placuit diffinire.

Vergilius

¶ Syllaba est conceptio & congregatio, aut uocaliũ literarum, aut consonantiũ, coniuncta tamẽ cũ ratione uocalibus. ut trans, præ, dicitur hæc p catachresin syllaba & is sonus, qui dẽ singulis uocalibus redditur ut a. e. Syllabæ aut longæ sunt aut breues, longas facit producta uocalis, breues correpta, omnes hæ uocales, ut ratio postulabit, aut produci, aut corripi possunt. In breui syllaba tempus unum est, in longa duo. Natura longæ syllabę aut ex una syllaba producta uocali sunt. ut e. ut o. aut ex duabus iunctis. ut ae. ut oe, quas græci dipthongos uocant, Syllabæ positione fiunt longæ his modis. Si correpta uocalis desinat in unam consonantem & excipiatur ab altera consonante. ut Arma uirumq; cano. aut si desinat in duas consonantes. ut est in secessu longo locus. aut si excipiatur à duabus consonantibus ut acrisioneis, danae, aut desinat in duplicẽ literam x. ut nox erat, aut si excipiatur à duplici litera, ut si facias. axe sub æthereo. Idem

Syllaba quid
Syllabæ longæ
Syllabæ breues.
Syllabarum tempora.
Syllabæ natura longæ.

in hoc breuis,te Corydon ó Alexi,trahit sua quemq; uoluptas. in hoc enim uersu secundi pedis secúda syllaba ꝓ breui accipitur.& in illo.Ipse nemus linquẽs patriũ saltúsq; lycęi.Pedis ultimi prima syllaba lõga ꝑseuerat.Itẽ natura, quũ geminæ uocales, quas græci diphthongos uocát,à uocali excipiátur.est enim longa syllaba in hoc uersu,ulla mora fecere, neq; aoniæ aganippæ. fit in hoc uersu breuis,insulæ ionio in magno quas dira celęno. De iis uero quæ positione lõgæ fiunt,cõmunis est,quę excipitur à duabus consonátibus,ita ut prior sit muta,q̃ liquida. Est eni lõga in hoc,immemores socii uasto cyclopis in antro. at in hoc breuis , lustra domúsq; traho uastosq; ab rupe cyclopas . ideo hoc excipitur.dictũ est ꝙ si in mutam desinat,& excipiatur à liquida,ą communis est ex communium syllabarum ratione.

Virgi. Diphthõgus q̃ Virgi.

Virgi.

¶ F. quoq; litera si præposita fuerit liquidæ; quis semiuocalis sit,mutæ tamen obtinet locũ.Itaq; si excipit uocalẽ correptã cõmunẽ facit.Poteſt prætera cõmunis uideri ea syllaba,quæ apud Vergiliũ & pro lõgá & pro breui posita est. ut hic,~~ut hoc~~, si à uocali excipiatur.est enim pro longa,omnibus hic erit unus hos,tres pręmia primi.Pro breui hoc.hic uir,hic est, tibi quem promitti sæpius audis.Sed pro breui bis ferè tantum , nam ut longa fit & ipsi & omnibus usitatum est.

F. litera ꝓposita liquidæ, mutæ uicem præstat.

¶ Cõsideranda ergo est in iis dumtaxat ꝓnominibus natura c. literæ,ꝙ crassum quodãmodo,& quasi geminũ sonum reddat,ut hic,& hoc,Si hoc nec coniunctionẽ inspiciamus,licet eadẽ litera finita sit,diuersum tamen sonabit,quòd ita facilius diiudicabitur,si quoniã alterum habemus,& alterũ notemus in uersu. Est enim hoc erat alma parẽs,& pro Iuppiter ibit hic ait & nostris. si hoc facias,nec erit alma parens,aut.nec ait & nostris.Iam speciem suam uersus amittet.Quũ æque & hanc & illã syllabas cõstet esse correptas.Ergo illæ non ideo longæ fiunt,ꝙ pars orationis finitur,ut putant plurimi.nã idem & in hac effici posset, sed ut dixi,in ꝓnominibus c. litera sonũ efficiet crassiorem,& naturã i.literæ inter uocales positæ,ac per hoc sonum geminantis imitatur.præter hás species rara sunt, quæ per synaliphen , aut systolen,aut etiam ectasin seruari necesse est,quæ cum ratione fiát aurium iudicio non probantur.

C. literæ natura in ꝓnominibus hic hæc hoc

Nec aliter sonat q̃ hæc. Hic,hæc hoc,aliter sonat q̃ nec.

Syllabæ quæ nõ ratione,ut q̃dã putant,finalitatis, ꝓducuntur

¶ Ex his quoq; illa est,quum correpta uocalis desinit in consonantem,qua pars orationis finitur,ut omnia uincit amor,& nos

In ꝓnominibus c.litera qd facit

cedamus amori. Quis enĩ nõ uideat iambũ spõdæi ĩ loco positũ more & plerũq; etiã structurã p̃sæ habet. ut nõ te nullius exercẽt numinis iræ. Itẽ & uersa puluis inscribitur hasta. Quis enim nõ uidet structurã, nullius exercẽt, & puluis inscribit̃, etiã illud ma gna cura uidendũ est, q̃ ueteres omnia ut uerba, ut nomina, q̃ o litera finiũt. Itẽ aduerbia ut cõiunctiones p̃ducta extrema sylla ba p̃ferebãt adeo ut Vergi. quoq; idẽ seruauerit. In aliis hoc refu gerit incultæ uetustatis horrorẽ, & carmẽ cõtra morẽ ueterũ leui gauerit. Inuenitur tamẽ apud Vergi. in uerbo breuis posita ut nec scio qd sit amor. hoc sat erit scio me Danais ẽ classibus unũ. q̃ qa in uno uerbo uidet̃ in synalephen cõtrahũt, q̃ seruãdã uetu statis cõsuetudinẽ putãt. spõdæũ ergo p̃ dactylo faciũt, & quũ sit, nec scio, uolũt fieri, nunc scio. Quod q̃ absurdũ sit p̃spicuũ oĩbus puto. Illã hãc opinor fuisse rationẽ, q̃ ueteres sequuti græcos apud quos ω litera ubiq; qdẽ natura lõga est, plerũq; tamẽ ĩ ultima uer bi syllaba ponitur. etiã in cõmuni sermone p̃sæ. Similiter profe rebant. Ita dũ usurpauit prosa & uersus obtinuit paulatim hoc usus inuertit, ut in sermone nõ scribo, dico, & itẽ talib⁹ ubi nõ solũ correpta ponitur, sed etiã ridiculus fit qui eam produxerit. Mirũ ergo nõ est cõsuetudinẽ sequi & uersus nisi sicubi poeta maiorẽ sibi licentiã uindicabit. Sanẽ monosyllaba ferẽ quęcũq; in uerba προτότυπα o litera finita, tam uersu, q̃ etiã prosa. simi liter productam habent. necesse non corripi, ut sto, do, quibus si conferatur dico, curro, disco. Item producta o. litera diiudicari poterit, q̃ sit aliud absurdum, aliud per euphoniam gratum.

O litera finita omnes antiqui producebant.

ω apud græcos ubiq; natura longa.

Sto, Do. producuntur Monosyllaba.

De dictione.

Dictio quid

Compositæ dictiones quot modis fiant.

Sinciput

Sacrauia, vna dictio.

Dictio est ex syllabis finita, cũ significatione finita, certa locu tio. ut est dico. facio. Quædam dictiones sunt simplices ut facio, quædam compositæ ut conficio. ex cõpositis dictionibus quædã fiunt ex duobus imp̃fectis ut sinciput cũ intelligitur semiatum caput. quædam ex integro & imp̃fecto ut est cornicen, intelliga tur cornu canens, quædam ex duobus integris ut est sacrauia: —

De Casibus.

Casus quot

Casus sunt sex. Nominatiuus. Genitiuus. Datiuus. Causa tiuus, qui & accusatiuus. Vocatiuus. Ablatiuus.

De generibus nominum.

Genera nominũ

Genera nominũ sunt tria, uel (ut qbusdam placet) qnq;. Ma sculinũ, ut hic Cato, fœmininũ ut hęc musa. neutrũ ut hoc tem

plum. Eſt communea duobus generibus, ut hic & hæc canis, a tri bus generibus ut hic & hæc & hoc felix. additur quintum genus quod græce Epicœnon dicitur, latine ꝓmiſcuum, ut hæc muſtella aquila. Nam & ſi mas ſit muſtella, ut aquila. fœminino genere tantum dicitur. Item hic paſſer q̃uis maſculino genere proferatur, tamen etiam fœmininum genus ſignificat.

¶ De Numeris & pronominibus.

¶ Numeri ſunt duo ſingularis & pluralis. dualis enim apud romanos non eſt. Pronomina maſculini generis numeri ſingularis hic, huius, huic, & cætera uſq; ab his. Pronomina fœminini generis. Numeri ſingularis hæc. & cætera uſq; ab his. Pronomina neutri generis numeri ſingularis hoc huius huic & reliqua. Et pluraliter hæc horum his hæc o ab his.

Numeri quot
Pronomina articularia.

¶ De ordine.

Ordines nominũ ratione & obſeruatione numero ſunt quatuor (uel ut qbuſdã placet, qnq;), quorum declinationes ſunt hæ. Primę declinationis nominatiuus definit as. a: es. quorum genitiuus æ. Item datiuus ſimiliter æ. Accuſatiuus in am aut en, uocatiuus in a. uel e. Maſculini generis hic Aeneas. huius Aeneę, huic ænex, hic poeta, huius poetæ, huic poetæ:-

Ordines quot
Declinationis primæ terminationes.

¶ Fœminini generis hæc Minerua, huius mineruæ, huic mineruæ. hæc Diana huius dianæ;-

¶ Dicũt qdã ueteres in prima declinatiõe ſolitos nomina gtõ caſu p as. ꝓferre. Itẽ dtõ p i. ueluti hæc aula. huiꝰ aulas, huic aulai & iã inde pſeueraſſe paterfamilias. Itẽ adhuc morẽ eſſe poetis in dtõ caſu. ut aulai medio. Virgi. frugiferai. Ennius in annalibus.

Aulas aulai
Familias familiai
Virgilius
Ennius

¶ Multa ſunt ſanè nomina ſimilia primę & tertię declinationis Aeneas & Mæcenas, dè qbus quid dici poteſt niſi ꝙ genitiuus ſit arbiter utriuſq; declinationis diſcernẽs nomina. Quare ergo Aeneas ænex, Mæcenas uero mæcenatis faciet, ꝙ nomina græca in ας. ꝓductã terminata uel diſſyllaba flexa, quũ apud eos p genitiuum ου. habẽt ſyllabã in extremitate apud nos primę ſunt declinationis ut λυσίας λυσίου, ἀμύντας ἀμύντου & diſſyllaba flexa ἄντας ἄντα, μένας μένα. qui & apud latinos antas antæ, Menas næ. Nam dryas dryantis & thoas thoantis quia nec flectuntur & omnia aut in τος aut in δος, apud græcos gtõ exeuntia eodem caſu apud nos o. græco in i. mutato efferuntur. ut δρύας δρύαντος. εὔπολις εὐπόλιδος. nos dryas dryantis, eupolis eu-

Aeneas æneæ
Mæcenas tis.
Menas menæ.

polidis dicimus. Similiter & in fœmininis. Item orontes orontæ. Achates Achatæ facit. Quoniam & apud gręcos per ου efferũtur. Qualiter composita sunt & secundæ apud græcos ους tertię sunt apud nos declinationis. ut Διογένης Διογένεος καὶ νους, Ἀριστοτέλης Ἀριστοτέλεος καὶ λους. apud nos Diogenes nis. Aristoteles Aristotelis. Incusatiuus huius primæ declinationis, aut per am, aut p an, per an erit ex nominibus græcis, ut hic callias hunc callian. Per am ex latinis, quæ aut in a aut in es exeant. ut hic. Seneca, hunc Senecam, hic oronta quum latine reformatur, & hunc orontam dicimus. nam si non reformetur oronten poterimus dicere. ut Virgi. fidumq; uehebat oronten. Exempla primæ declinationis masculini generis in as, singulariter. hic Aeneas. æ. am. a. a. Pluraliter æ. arum, is. as. æ. is. Similiter in a sunt, hic Poeta. tæ. tæ. tam. ta. ta. Pluraliter tæ tarum tis. tas. tæ. tis. habere nominatiuum. ut hic Anchisa, & hic Anchises. & siquidem erit nominatiuus. hic Anchisa declinatur, ut hic poeta, siue hic Anchises habuerit nominatiuum aliter declinatur, q̃ duo nomina suprascripta, Illa enim aut in as. aut in a. efferuntur, hæc in es. hoc sic declinatur hic Anchises immutat quatuor casus singulares datiuum, incusatiuum, uocatiuum, ablatiuum. uti huic Anchisæ hunc Anchisen, o Anchise ab hoc Anchise ut tantummodo genitiuum singularem suprascriptis nominibus similẽ habeat fœminorum nominum, nominatiuus (utsupra diximus) in a. effertur & declinatur eodem modo sicut poeta, ut hæc fortuna, & cętera usq; ab his fortunis: –

Diogenes is Aristoteles is.

Oronta tæ. Virgi.

Anchisa & Anchises in nominatiuo.

❡ Sunt quædam nomina fœminini primi ordinis quæ in datiuo plurali in bus syllabam efferuntur ut hæc dea. Pluraliter his deabus ut hæc liberta, pluraliter his libertabus, similiter filia. pluraliter his filiabus: –

Deabus. Libertabus Filiabus

Ordinis ii.

❡ Secundæ declinationis nominatiui sunt hi quorum genitiuus i. facit. efferuntur hæc secundum declinationem masculinorum p us. er, ir, eus. aliqua in us. neutralia in um. & in us. masculina quidem ut hic augustus, huius augusti, item & hic puer huius pueri. Itẽ ir. ut hic uir huius uiri. Item eus, ut hic Peleus huius Pelei. Fœminina us ut hic cypressus huius cypressi. ut hæc laurus huius lauri. Neutralia in um & in us. ut hoc donũ huius doni. hoc uulgus huius uulgi. hoc pelagus huius pęlagi. hoc uirus

Augustus huius Augusti Vulgus, pelagus neutri generis & numeri tãtũ singularis.

huius uiri, sed hæc duo nomina uulgus, & pelagus, pluraliter nõ declinãtur quanq̃ multi uulgus masculine extulerint. Virgi. In uulgũ ambiguũ. Longe solent errare qui secundæ declnationis fœminina negant esse, quum plura inueniãtur. ut hęc colus coli, aluus alui, hæc humus humi. Item similiter errant qui omnia genera arborũ quartæ declinationis solent assignare, inuentis ipsis apud Virgi. & uos ó lauri carpã, & te proxima myrte. Item fagus pirus, ulmus, cypressus, taxus, buxus, cerasus, platanus. Contendunt tamen nonnulli dicentes laurum & myrtũ esse quartæ declinationis, & tamen auctoritate mutari in uocatiuo casu. Item Virgilius dixit qui tripodas clarii laurus qui sidera sentis.

Virgi.

Vulgus etiam masculine declinatur.

Arborum nomina an omnia quartæ declinationis sint assignanda.

Laurus myrtus an quartæ tantũ declinationis

¶ Sanè ut breuiter dicam in us. exeuntia nomina, ea demum secũdæ declinationis sunt. quæ propria uidentur. ut Marcus Antonius. Itẽ illa appellatiua q̃ fœminina in in a. faciunt, ut superbus supba, celsus cessa, Nã si non faciunt fœminina, sine dubio quartæ sunt declinationis. ut senatus, ascensus. Item illa quæ ex participiis ueniũt. hic tractus huius tracti. hic pressus huius pressi. Item & quæ nominatiuo corripiuntur. ut locus. mundus. cosmos, somnus. Item pleraq; ciuitatum nomina ut Damascus, Berytus, Biblus. Tyrus. Si qua horũ masculina nominatiuo producuntur, nec fœminina faciunt, hæc omnia quartæ sunt declinationis, ut hic senatus huius senatus, quanq̃ ueteres omnia quartæ declinationis ut secundæ extulerunt. sicut Sallustius. Nã duobus Senati decretis, & Terentius, questi gratia uel tumulti. Excipiuntur hæc sola quæ sunt declinationis tertiæ, quoniam & crescunt genitiuo. Masculina quidem hic ligus liguris, hic lepus leporis, uetus ueteris. quod est commune trium generum. Fœminina hæc. hæc iuuentus iuuentutis, hæc seruitus seruitutis, senectus senectutis, salus salutis, uirtus uirtutis, uenus ueneris, tellus telluris, palus paludis, fraus fraudis, laus laudis, sus suis.

Vs in nominatiuo singulari terminata nomina, cuius ordinis.

Mundus.

Senatus & senati in genitiuo.

Senati decreta

Questi gratia.

Vetus cõmune triũ generum.

¶ Item secundi sunt ordinis quæ in eus apud græcos proferuntur ut Tydeus, hic enim Tydeus huius tydei. Item ea nomina secundo ordini attribuuntur, quæ apud græcos genitiuo casu πλεονοσύλλαβα, ut ἀχιλλεύς ἀχιλλέιος. ὀδυσσεύς ὀδυσσέος ut Achilleus Achillei, Vlysseus Vlyssei. sed quidam dicunt hic Achilles huius Achillei, hic Vlysses huius Vlyssei. alii uero tertii ordinis dicunt esse, ut hic Achilles huius Achillis, hic Vlysses huius Vlyssis. Nomen masculinum singulare similiter decli-

Secundi ordinis in eus. nomina.

Achillei & Achillis

Vlyssis & Vlyssei.

nationis secundæ, ita utroq; numero declinatur. Singularis hic Marcus huius marci.co.cum.ce.co.& cætera usq; ab his marcis. Item quæ ante us. syllabam i. habent, sic declinantur geminata ii. in genitiuo ut hic concordius concordii, item fœminina hęc laurus lauri. Neutrum nomen in us correptum quod singulariter tantum declinatur. hoc uirus o uirus, ab hoc uiro. Neutrum in um. hoc bellum huius belli & reliqua. Item quæ ante um. habent i. similiter declinantur geminata i. in genitiuo hoc studiũ, studii, & reliqua. Illud memineris q omnia nomina masculina quæ ante us. syllabam i. habent in genitiuo singulari eandem i literam geminatam recipiunt. In uocatiuo uero ne similis sit genitiuo singulari unam i. corripiunt ut hic concordius huius concordii o concordi. Item datiui & ablatiui plurales eandem literam geminatam recipiunt ut his & ab his concordiis. nam de uocatiuo nihil dicendum est, cum sciamus omnium nominum uocatiuum pluralem similem esse nominatiuo plurali. ut hi cõcordii o concordii. Item neutra quæ ante um. syllabã i. habent genitiuo singulari & datiuus & ablatiuus plurales eãdem i. geminam recipiunt, ut hoc studium huius studii his & ab his studiis. Nomen quod apud græcos in eus profertur sic declinatur singulariter. hic Tydeus, huius Tydei, huic Tydeo, hunc Tydeum o Tydeu, à Tydeo. Pluraliter hi Tydei, deorum, deis, deos. & deas dei, à deis. Item græca nomina in us terminata, quæ apud græcos aut crescunt, aut per os. efferuntur, hæc o, literam in i. mutant, & declinabuntur ut tertiæ declinationis, ut Melampus melampodis, item eunus eunois, euplus euplois. In er, uero tantum masculina perueniunt hac declinatione.

In us correptũ nomina singulariter tantum declinantur. Virus ab hoc uiro.

Tydeu

Melampus odis
Eunus ois.
Euplus ois

¶ Nãq; fœminina aut neutralia sine dubio tertiæ declinationis sunt, aut fœminina quidem. Hæc mater huius matris. Neutralia uero hoc papauer huius papaueris, cadauer cadaueris. Masculina hæc a gręcis proficiscuntur. omnia enim quę apud græcor aut per ρος aut per τρος aut per δρὸς aut per κρός, efferuntur hæc omnia amissa græca extremitate & per elata, ut secundæ declinationis declinãtur ut ἀγρος, ager agri. ἀντίπατρος, antipater antipatri. Μέναvδρος. Menãder. τεύκρος. Teucer teucri. quanq̃ Virgilius extulit Teucrus & Euandrus. Duo hæc nomina suo statu permanent Codrus & Gongrus, non enim dicitur Coder nec Gonger. Item ea nomina quæ per fer aut per ger componuntur

Ager
Antipater
Menander
Teucer & Teucrus
Euander & Euandrus
Codrus, & non Coder.
Gongrus & nõ Gonger.

genitiuum faciunt per i.literā ut lucifer,armiger,feri,geri.
¶ Item ea nomina quę ut supradictum est fœmininum in a faciunt sine dubio secūdæ sunt declinationis,ut piger pigra,& niger nigra.Reliqua uero masculina quæ neq; a grecis proficiscuntur,neq; ex cōpositione ueniunt,neq; fœmininū faciūt in a.Hęc omnia tertiæ sunt declinationis.ut pater patris.frater tris.exceptis his solis,cācer,liber,gener,socer,auster,aper,puer,ager caper, oleaster,q̄ utiq; gtī̄ in i,literā faciunt. Exēpla secundæ declinationis in er.hic piger huius pigri,huic pigro & reliqua.In ir uero q̄ finiuntur hæc tantūmodo inueniūtur.& ipsa masculina uir leuir & ir qdem indeclinabile.leuir huius leuiri facit.& uir uiri. & q̄ ab eo cōponuntur.ut duumuir duūuiri,triumuir triūuiri, & similia.Græca uero quæ gtō græco aut crescunt.aut per us efferuntur,hæc o. literam in i.commutant,& declinantur ut tertiæ declinationis. ut Melampos melampodis.Scio in hac declinatione ułtīm singularem quadrifariam efferri.per e. per er.per ir.per i.& quidem per e.eorum quæ in us terminantur ut Marcus ó marce.per eorum,quorum ntūs p easdem literas pfertur, ut hic niger o niger.Similiter & per ir ut hic uir o uir.

Ir indecli nabile.

Duumuir

Triumuir

¶ Item per i.eorum quorum similiter in nominatiuo ante us. syllabam i. litera interposita est,ut cælius o cæli.hic concordius o concordi. Exempla secundæ declinationis in ir.hic uir huius uiri huic uiro.& cætera.

¶ Ordinis tertii.

¶ Tertiæ declinationis nominatiui sunt hi . quorum genitiuus is facit.effertur hoc ordine sic.Per a.al.an.ans.ar.ax.per e.el. en. ens.er.es correptam,es productam.Item ex per i.il.in.is.ix per o. ol on.os.or.ox.per u.ul.ur.us.ius.ur.ux.Item nominatiui qui in duas consonantes terminantur, ut Mars martis Trabs bis. lanx lancis,municeps municipis,negligens neglıgētis.hyems hyemis. Et si qui alii nominatiui sunt q in aliis declinationibus locum nō habēt,tertii ordinis erunt . Agamus igitur per suprascriptos nominatiuos sic a litera terminata singularia neutra nulla inueniuntur nisi peregrina,ut poema,toreuma,emblema.de quibus dubitatur , quem casum genitiuum & ablatiuum habeant pluraliter. legimus enim toreumatum & toreumatorum. Item toreumatis & toreumatibus . & sic similia de quibus plenius sub titulo de extremitatibus nominum explanatum est. Exem

Nominatiuus tertiæ declinationis.

A. terminata neutra.

plum tertiæ declinatiōis a. neutri generis.hoc poema huius poe matis huic poemati & cætera.al.neutralia tantum inueniuntur. ut hoc animal huius animalis.hoc tribunal lis.hoc bidental lis. horum ablatiuus per i effertur.ut ab hoc animali,tribunali,bidentali.Multi uoluerūt ntm̄ per e.efferri,ut hoc animale,tribunale,bidentale.Si qua horū masculina inueniuntur,hæc barbara sunt ut Hannibal,Adherbal,Martanabal.& sic alia romana pa rum sint. Vnum hic latinum nomen inuenitur quod in al terminatur,quod quæritur quomodo debeat declinari. Alii enim dixerunt nominatiuū hic sal huius salis & hi sales,hoc iocum significat.Sal hoc non est dicendum,quia nullum latinum in hac finitur extremitate.Sale igitur ut mare & lacte ut maris & lactis ita & salis dici debet,& erit semper singulare.

Al terminata. Animal & animale. Tribunal & tribunale. Hannibal Sal dubii generis. Sale,mare, lacte,enūtiandū

¶ An nulla latina sed omnia masculina & græca inueniuntur. aut singularia.hic titan,huius titanis,huic titani.nem.& na.titan titane.Et pluraliter hi titanes.nibus.nes & nas.nes.nibus.In an quæ ueniunt(ut supra dictum est)ferè græca sunt.ut Pæan,Alc man.hæc nomina in uno casu habent quæstionem,idest in accu satiuo plurali,pæanas enim & titanas & alcmanas dixerunt ple rique,qui errant.nullum enim nomen in has extremitates uenire potest accusatiuo plurali,nisi prius nominatiuus singularis in a uenerit,ut hic pansa hos pansas hic Catilina hos Catilinas ; & quæcunque nomina genitiuis singularibus is.literas acceperint,ea nunquam accusatiuo plurali as literas accipiunt.

An exeūtia nomina græca sūt.

Et quæcunque ablatiuo casu in e.uenerint,necesse est.m.adquisita accusatiuum faciant.ut ab lege legem,ab rege regē.ergo pæanem & titanem dicemus . quum non possint pæanas & titanas proferri.Nam quæ ablatiuo a. accipiunt ea per as accusatiuum faciunt.ut à Cæcilia has Cæcilias,á Sempronia has Sempronias. Ergo hos pæanes,hos titanes.ut hos reges,& has leges.

Pæanas an pæanes. Alcmanas an alcmanes Titanas an titanes.

¶ Ans commune trium generum inuenitur ; ut hic & hæc & hoc stans stantis.

¶ Ar masculina tantum & neutralia inueniuntur. Masculina ut hic Cæsar cæsaris . lar laris . Neutra ut hoc lucar lucaris τὸ λύχαφος torcular torcularis . Inueniuntur & communia trium generum ut par,impar.Faciunt enim hic & hæc & hoc par,horū nominum duorum,paris & imparis.Ablatiuus dupliciter effertur.ut ab hoc pare & pari.Præcipue hic quæritur in neutralibus

Lucar ris.quid. Par & impar trium generum

cur torcular torcularis.puluinar puluinaris producta a.litera.at lucar a litera correpta efferatur. Scilicet torcular ideo producitur.q quibusdam placuit hoc torculare dici,non torcular & hoc puluinare non puluinar.Exempla masculini generis in ar hic cæsar cæsaris,& cætera.& pluraliter hi cæsares.rum. bus. Communia trium generum in ar sic declinantur. hic & hæc & hoc par, huius paris,& reliqua usq ab hoc & ab hac pare & pari.Pluraliter hi & hæ pares & hæc paria, horũ & harum parum & parium & cætera.Item neutri generis singulare hoc torcular & reliqua, usq ab his torcularibus:- *Torcular ris. Puluinar ris. a.producta cur efferatur.*

¶ Ars fœminini generis inuenit ut hęc ars hui' artis & cętera:-

¶ As masculina & fœminina tantum inuenies.ut hic mæcenas mæcenatis. hæc dignitas huius dignitatis & cætera. Item græca quæ genitiuum per tos,latinum per tis faciunt.ut thoas thoantis,gigas gigantis.Cum ergo omnia genitiuo diuerse efferuntur uas uadis,mas maris,as assis.Neutralia quidem duo,sed indeclinabilia.ut hoc fas huius fas.nefas,nugas.hoc licet indeclinabile sit tamen cõmune trium generũ hic & hæc & hoc nugas, exempla declinationis masculini generis, hic mæcenas huius mæcenatis & reliqua. Pluraliter mæcenates,mæcenatum & cætera. Item fœminini generis singularis,hæc dignitas & reliqua. Neutralia indeclinabilia sunt ut nugas,quod est cõmune triũ generum:- *As finita masculina. Fas. Nefas. Nugas.*

¶ Ax. masculina tantum & fœminina inueniuntur. neutralia propria aut masculina hic aiax, huius aiacis.fœminina hæc fax, huius facis:- *Ax terminata.*

¶ Communia uero hic & hæc & hoc audax.Sed horum communium ablatiuus per e. & per i.ut ab hoc audace & audaci.Exempla declinationis masculini hic aiax aiacis. & cętera.Item fœminini generis hæc fax facis.& reliqua.Item cõmunia trium gegenerũ hic & hæc & hoc audax.& reliqua usq ab hoc & ab hac & ab hoc audace,uel audaci:-

¶ In e. neutralia tantum inueniuntur.hoc sedile sedilis, hoc præsepe præsepis. *E. terminata.*

¶ El. neutralia tantum inueniuntur pauca admodum. & sine ulla uarietate.hoc fel fellis.hoc mel mellis,quæ simili modo declinantur ut cætera neutra tertii ordinis.Est hæc quæstio in illis, an possint transire in pluralem numerũ,quod plerisq displicuit eò q quædam nomina monomere sunt in numeris.Nisus hęc ele *El neutralia. Nisus grammaticus.*

Mella
Vina

ganter pluralem nominatiuum tantum in mella & uina secundum consuetudinem dici posse. ita quũ in genera recipiuntur. ut Attica mella, Italica uina.

En terminata.
Tibicen quid
Lituus quid

¶ En masculina tantum, & neutralia inueniuntur, & masculina quidem hæc sola. hic rien rienis, lien lienis, flamen, flaminis, pecten pectinis. fidicen fidicinis, tibicen tibicinis media longa ex tibia. cornicen cornicinis. liticen liticinis ex lituo quod est genus tubæ minoris, tubicen tubicinis, cætera uero neutralia sunt, ut hoc certamen certaminis. Declinantur hæc suprascripta nomina ut tertii ordinis: –

Ens finita

¶ Ens communia trium generum inuenies ut hic & hęc & hoc uehemens, hic & hæc & hoc patiens. hic & hæc & hoc cliens, & declinantur eodem modo ut suprascripta uehemẽs uehementis patiens tis. cliens tis: –

¶ Er trium generum nomina inueniuntur. masculini ut hic pater. fœminini ut hæc mater. neutri ut hoc papauer. Vnum hoc inuenitur quod genitiuo crescit duabus syllabis ut iter itineris apud ueteres inuenimus hoc itiner. Exempla declinationis in er. hic pater patris. hæc mater matris. hoc papauer papaueris & cætera. In es correptã masculina & fœminina neutralia nulla, nisi quæ per communionem ueniunt, ut hic & hæc & hoc teres. & sunt masculina hic miles, comes, fœminini hæc seges. Quatuor inueniuntur quæ genitiuũ diuersum faciunt. nam quum omnia efferantur per tis. ut miles tis. comes tis. hæc sola genitiuum per dis faciunt. & sunt hic præses dis. reses dis. ἄρτος deses dis. obses dis. ideo per dis quod ex uerbis trahũtur. Exempla declinationis in es correpta, hic miles tis. hæc seges tis: –

Iter & itiner itineris.
Reses quid
Teres trium generum

¶ Neutrũ nõ inuenitur nisi triũ generũ hic & hęc & hoc teres.

Es producta

¶ Es producta masculina tantum & fœminina inueniũtur. Masculina hic Hercules. fœminina hæc labes. Exẽpla declinationis in es productam. hic Hercules huius Herculis. hæc labes labis.

¶ Ex. mas & fœmina inueniuntur. hic senex senis. hęc lex legis.

Tanaquil fœminum.

¶ Il masculini inuenitur hic uigil uigilis, mugil lis. pugil lis. & cætera. Fœmininũ unũ Tanaquil Tanaquilis. Neutrũ nullum: –

¶ In latinũ nullũ. græcũ inuenitur ut delphin nis. Telchin nis. horum incusatiui secundũ græcã declinationẽ terminantur. ut apud Vergi. Orpheus in siluis inter delphinas Arion: –

Is terminata.

¶ Is masculina & fœminina tantũ inueniuntur, hic ignis ignis, hæc puppis

hæc puppis puppis. Communia utriusque generis.-

¶ Ix. masculina, fœminina & communia inuenies. hic calix calicis, hæc pix picis, hic & hæc & hoc felix & pernix. *Ix finita,*

¶ O. masculina fœminina & neutra inueniuntur. hic ordo. hæc descriptio, hoc tabo, pondo quæ inter monoptota sunt:- *Tabo, Pondo*

¶ Ol. masculinum inuenies tantum ut hic sol:-

¶ On. masculinum inuenitur & ipsa græca. hic Laocoon tis. hippocoon tis:-

¶ Or. masculina & fœminina & neutra inueniūtur, hic prætor, hæc uxor, hoc marmor, robor, æquor:- *Or littera terminata.*

¶ Os masculina & fœminina & communia inueniuntur, hic os ossis, hæc arbos arboris, hic & hæc & hoc custos. Est neutrum hoc os, hæc ora:- *Arbos, Os*

¶ Vl. masculinum inuenies. hic exul hic consul præsul, unum barbarum Suthul:- *Suthul*

¶ Vr. masculinum inuenies & neutra, communia [fœminina] quin etiam, ut hic fur, hæc turtur ~~& fœminis.~~ Iecur, quod genitiuum duplicem facit, nam & iecoris & iecinoris:- *Hoc femur femoris & feminis.* *Iecor iecoris & Iecinoris.*

¶ Vis, masculina, fœminina inuenies, hic sanguis sanguinis, hæc nauis nauis:-

¶ Vs. mas. fœminina & neutra inueniuntur, hic stercus stercoris. hæc uenus ris. hoc nemus ris:- *Stercus, masculini generis.*

¶ Vt neutra sunt & pauca. ut caput capitis. & hoc sinciput sincipitis:-

¶ Vx. masculina & fœminina inuenies & cōmunia. hic pollux cis. hæc nux cis. dux cis, crus. Commune trux. *Vx finita. Trux cōmune.*

¶ Ordinis quarti.

¶ Quarta declinatio ntī & gtī in us facit. aut masculina hic senatus huius senatus. aut Fœminina hæc porticus huius porticus, hæc anus huius anus, hæc domus huius domus. habet & neutrale. quod in singulari quidē numero monoptotum est p u. In plurali uero recipit casus suos ut hoc cornu huius cornu, Pluraliter hæc cornua & cætera. Itē hoc genu huius genu, similiter gelu, tonitru, ueru. Est & alius ordo declinationis, quē alii ad secūdum ordinem pertinere dicunt, quod genitiuum in i. literam facit. alii tertii putauerunt, quoniam accusatiuum in em. Item datiuum & ablatiuum pluralem in bus facit. quem ideo nulli parti tribuentes quintæ declinationis esse putauere. profertur *Quarti ordinis nominatiuus & genitiuus in us.*

Dies in singu. dubij generis, in plurali tantum masculini. Speceum & nō ſpecierum. Materieum & nō materierum. Luxurieum & nō luxurierum. Pernicies huius perniciei & pernicei

hoc per es ut hic & hæc dies huius diei. dum tamen ſciamus pluraliter hæ dies & has dies non oportere nos dicere. quamuis ſingularem fœmininum dicamus. cętera tamen ſimilia fœminino modo proferentur tantum, ut hæc ſpecies ſpeciei hæc materies materiei, luxuries luxuriei. quare ſpecierum pluralem genitiuū non ſimiliter obſeruabis ſicut in die & meridie per rum, ſed per um ſyllabam, ut ſpecieum materieum, luxurieum. ſed ueteres in hac ſpecie declinationis genitiuum ſingularem ſimilem nominatiuo dicebant. Inde inuenies in quibuſdam pernicies pro perniciei, ut ſit hæc pernicies huiuspernicies, hæc luxuries huius luxuries, & cætera huiuſmodi ſimiliter declinabātur cōpletis quoq; ordinum declinationibus, uenimus ad ipſas nominū obſeruationes, per quas & genera & numeri diſcernuntur:-

Maſculina ſemper ſingularia.

¶ De obſeruationibus nominum quibus genera & numeri diſcernuntur.

Clauus impurpurata ueſtis. Cruor quid. Fimus quid. Genius quid. Muſcus quid

¶ Sunt quædam nomina quæ ſingulariter tantum proferūtur. Sunt & quæ pluraliter tantum, hæc penè maiori ex parte collecta ſub quoq; ordine ſubiiciemus.

¶ Maſculina ſemper ſingularia. hic clauus ideſt impurpurata ueſtis ideſt ἐν πορφύρος ἐσθὴς καὶ ὁ ἧλος hic clauus ὁ λύθρος cruoris inquinatio. hic genius, ἡ τύχη ἑκάστου, hic limus, hic puluis hic muſcus, herba quæ in parietibus uel corticibus arborum naſcitur uel hæret:-

Barba, Galla, Hara quid

¶ Item fœminina ſemper ſingularia. hæc barba ὁ πώγων hæc culpa hæc eloquentia, elegantia, fames, hæc græcia ἡ ἑλλάς. hæc galla ἡ κηκὶς, hæc hara, hæc labes, hæc lux. memoria, malitia, pax, proſapia, rabies, ſupellex, ſanies, ſecordia, uecordia, ſitis, tabes, uis:-

Cœnum quid. Allex piſcis qui. Iuſtitium quid. Ius quid. Iura Iuribus. Rudus, Siler, Siſer. Viſcū & uiſcus

¶ Item neutra ſemper ſingularia. hoc callum, barathrum, cænum, ὁ βόρβορος hoc genu, hoc Allex, ἄλλεξ ὁ ἰχθὺς ταριχευόμενος, Iuſtitium quando ius ſtat. hoc ius ὁ ζωμὸς ζωμὸς τὸ δικόν & iura & iuribus, legimus lætum mors, hoc marmor, hoc pelagus, rudus πεσωροσος robor, rus. Sed Virglius & pluraliter dixit per florea rura. Sulphur, ſcrupulū ſinapi, hoc ſiler κύπειρον ſiſer ἄσπιον σέλινον uulgus, uirus, uiſcum ſed Plautus uiſcus dixit:-

¶ Item maſculina ſemper pluralia, hi antes, hi carceres, à coercendo & carcere Proniq; in carcere pendent. Virgilius. Hi Cælites

οὐρανιώνες, quum Virgil. dixit cana fides, ſed ibi deam dixit hi caſſes, hi cancelli, foci furfures, fori, loca ſpectaculorum. Item fori ſunt in nauibus quo nautæ ſedentes remigant, fræni, ſed & fræna & frænum inuenimus, Inferi, hi grumi οἱ τῶν ὅρων, λίθοι lendes κονίδες, liberi, lares. Sed legimus & lar laris, ſicuti mas maris, hi ludi, loculi legimus & loculus, hi lemures, νυκτερινοὶ δαίμονες mores, ſed & mos legimus, maiores, inferni, & inferi, manes δαίμονες, hi natales ideſt nobilitates, noſtrates, ſed huic ſingulare quidam dant, ut noſtrâs noſtratis, ut poteſtas poteſtatis, Magiſtratus, & Magiſtrates inuenimus, optimates, ſed inuenimus optimas, & infimates legimus. Pugillares, πινακίδια primores, proceres, ἔξαρχοι προτάρχοντες, poſteri, plures, plærique penates, quirites, quinquatres, παναθήναια. Sentes, ſinguli, ſales, οἱ ἅλες ſuperi, uepres.

Item fœminina ſemper pluralia, hæ argutiæ, & facit uerbum arguto argutas, hæ anguſtiæ, arae pro penatibus dicimus, nanq; ara ſingulariter, hæ Alpes, τὰ ὄρη γαλλίας, ædes, domus, nam ſi ædis dixeris, templum ſignificas, antemnæ, antiæ, blanditiæ, Bigæ, Trigæ, caulę, cerimoniæ, compedes, cunæ, crates, & cratem dixerunt. Copiæ, diuitiæ, delitiæ, dapes, & hæc daps dixerunt. hæ diræ exuuiæ, exequiæ, eſquiliæ, τόπος ἐρῶμη excubiæ, fauces, fruges, fores, faſces, ſed Cicero dixit faſcem, unum ſi nactus eſſes, per quod intelligimus maſculino genere dici, & non eſſe tantum plurale. Facetiæ ἐυομιλία ἐυστομία fortunæ bona, ὑπάρχοντα οὐσία, feriæ, faleræ, genæ, grates & gratiæ, gingiuæ, gerræ, ὑπλεκτινά τὰ πρὸς φερόμενα, τέιχισιν. Indutiæ, inferiæ, inſidiæ, inimicitiæ, ineptiæ, hæ idus εἴδοι, inlecebræ, Kalendæ, literæ, latebræ, græce πύλωμα, minæ, ἀπηλαὶ manubiæ, nuptiæ, nares, nundinæ, nonæ, neniæ ἐπιτάφια nugæ, opes, Sed Virgilius libro primo, Non opis eſt noſtræ Dido, plagæ, preces, primitiæ, preſtigiæ, quiſquilię φρυγάνων χαίτη σκύβαλα reliquiæ, retes δίκτυον nam & in conſuetudine dicimus in retes meas incidiſti. Retia enim ſi dixeris pluralem facis à nominatiuo, qui eſt rete neutri generis, ſarcinæ ſortes, ſuppetiæ, ζονθία, ſortes, ſcopæ σαρός. dicimus tamen & ſcopa, ſcalæ, κλίμαξ, ſalinæ, ἁλικαὶ. tenebræ, μύκος σκοτία uires,

Cælites qui
Fori qui
Fræni & fræna & frænum
Grumi qui
Lendes qui
Lemures qui
Manes qui
Natales
Nobilitas
Magiſtrates & Magiſtratus
Pugillares qui
Primores qui
Quinquatres
Panathenea latine quomodo.
Fæminina ſemp pluralia.
Argutiæ
Arguto argutas
Aræ pro penatibus.
Alpes quæ
Aedes & ædis in quo differũt.
Blanditiæ
Bigæ, Trigæ
Caulæ
Cerimoniæ
Facetiæ quæ
Fortunæ quæ
Gerræ quæ
Minæ Neniæ q̃
Quiſquiliæ quæ
Retes quæ
Suppetiæ quæ
Scopæ quæ
Scalæ quæ
Salinæ quæ

Vindiciæ quæ uindiciæ καρπισια ελεύθια.

Battualia quæ *Bona quæ* *Cōpitalia quæ* *Carmentalia q̃* *Cerealia quæ* *Comitia quæ* *Gæsa quæ* *Iuga quæ* *Iugum quid* *Iusta quæ* *Lautia quæ* *Magalia quæ* *Mapalia quæ* *Orgia quæ* *Palaria quæ* *Præcordia quæ* *Rostra quæ* *Spectacula quæ* *Sponsalia quæ* *Saturnalia quæ* *Serta quæ* *Tempora quæ* *Verbera quæ* *Vada quæ* *Vulcania quæ* *Bini terniq; loculi.* *Binæ ternæq; scalæ.*

¶ Item neutra semper pluralia hæc arma, auia, arbitria, battualia, bona, ὑπάρχοντα breuia, besalia, iusta, bacchanalia, castra, crepundia, hæc cete, κήτη. hæc Compitalia idest ubi eos qui peregre moriuntur colunt Parentarium dicitur. Carmentalia matri euandri sacrificia instituta carmentalia appellata à nomine ipsius. Cerealia, δημήτρια cunabula, cibaria, comitia αρχαιρέσια donaria, diaria, exta, gesa ειλος ἀκουτίου cæsa, Genitalia, Iuga, ἀκρώρια, iugum, ὑποζύγιον Iusta ἔθιμα, intestina, iugera, sed & iugerum dicimus, lautia supellex, liberalia, lumina, apud Virgilium lumen legimus mœnia, magalia καλύβαι αφρῶν Mapalia καλύβαι ἀφρῶν hæc Neptunalia ποσειδώνια, hæc orgia, διονύσου μυστήρια. hæc palaria. cum milites ad palos exercentur, hæc parentalia, νεκύσια, hæc præcordia, ὑποχόνδρια, hæc rostra, locus in urbe ubi concionantur, hæc spectacula, θεωρίαι spolia, sponsalia μνῆστρα, hæc Saturnalia, κρόνια, hæc serta στέφανοι στεφανώματα, terminalia, tempora κρόταφοι, sed Virgilius tempus dixit, hæc uerbera μάστιγες. uiscera, uada βράχη sed & uadum dixerunt, uulcanalia ηφαίστια quæ semper pluralia sunt, si plusquam unum significare uelimus. Siquidem masculina sint semper pluralia sunt, utputa hi loculi. Ita dicemus binos trinosque loculos. Si uero fœminina, ut puta hæ scalæ. ita dicemus binas ternasque scalas. Et neutralia similiter utputa hæc spectacula.

Elementa semp singularia. *Cœlum quid* *Sol quid* *Iubar quid* *Autumnus & Autumnum* *Terras p regionibus accipimus*

¶ Elementa semper singularia sunt, ut cœlum οὐρανός æther αἰθήρ aer ἀήρ sol ἥλιος iubar, terra γῆ, mare θάλασσα. Autumnus & autumnum. Maria tamen quamuis dicantur pluraliter attamen nec marium nec maribus dicemus, & terras pro terræ regionibus accipimus.

Metalla semper singularia.

¶ Item metalla semper singularia sunt, utputa aurum, stagnum, argentum, cassiterum, ferrum, orichalcum, æs, aurichalcum, Plumbum, aera quamuis dicantur tamen cæteris casibus non utimur.

¶ Item quæ mensura constant arida dumtaxat quæ numerari non possunt semper singularia sunt, ut triticum, quod & frumentum dicimus, hoc far, hoc ador adoris frumenti species, hæc oriza ὄρυζα hæc faba. Vergilius uere fabis satio. Inusita-

ta declinatio. hæc lens, hoc cicer, hoc milium, hoc minium κινάβαρις, hoc paniceum, hoc git monoptotum, μελάνθιον hoc ordeum.

¶ Item hęc semper singularia sunt mel, quamuis Virgilius mella dixerit, oleum, uinum, quamuis Virgilius uina dixerit, mulsum οἰνόμελι defrutum, ἕψημα acetum, ὀρὸς lac γάλα, garum, muria, liquamen, & si qua horum nominatiuo pluraliter efferuntur, cæteris tamen casibus cessabunt. Fel sic declinatur quomodo mel, Et si pluraliter declinata fuerint non ad quantitatem, sed ad genus referuntur, ut mella, ut sint multæ species quasi locale. ut atticum rhodium, similiter & lanæ ut sint uariæ species lanæ quasi milesia & hispana.

¶ Item nomina fluminum, & montium, & ciuitatum semper singularia sunt, nisi quæ natura pluraliter enunciantur. ut Athenæ, & Thebæ, Baiæ, Cumæ, Puteoli, Ostia, Brixiæ, Abellæ, Argi :–

¶ Item singularia semper sunt quæ nec uideri, nec tangi possunt. Verum ab his in alterutram partem doloris aut gaudii adicimur, ut gaudium quamuis Virgilius & gaudia dixerit latone tacitum prætemptant gaudia pectus. uigor, metus, lætum, timor, terror, insania, sopor. ius & pluraliter iura tantum, iustitia, mœstitia, stultitia, senium, senilis morbus, scrupulum, sapientia, salus, fides, πίστις, perfidia ἀπιστία, macies maciei, macer, macri, misericordia, inertia, segnitia, pigritia, uelocitas. Sed auctores non usquequaque hæc obseruauerunt :–

¶ De Monoptotis.

¶ Sunt quædam nomina tota in declinatione, & singulari, & plurali, Monoptota. In quibus & communia trium generum sunt, aut masculini, fœminini, & neutri. Neque, frugi, nihili, nugas, Pondo m. f. n. quanquam unum pondo non dici sciamus, sed in libram referamus utputa unam libram, duas libras, duo pondo & deinceps obseruamus. Id quoque obseruabimus ut quoties de metro loquamur, correpta o litera dicamus, duo milia. In accentu longo duo homines, ambo homines, ambæ mulieres dicimus :–

¶ Sunt quædam nomina singularia tantum monoptota, quæ pluralia non habent, & sunt neutralia, ut fas, hir, tabo, git, nefas,

Mel, Vinum
Mulsum quid
Defrutū quid
Acetum quid
Lac quid
Garum quid
Mella quæ ratione dici possint.
Lanæ numero plurali quō sensu efferuntur.
Ostia, brixiæ, Abellæ, Argi, Ciuitates.
Senium quid
Fides quid
Perfidia quid
Macies ei.
Neque, Frugi Nihili.
Pondo numeri tantū pluralis & neutri generis.
Fas, Ir, Nefas

Par. Cepe.
Tabo Git.
Instar. Sinapi
monoptota.
Heteroclita q̃
Gelu, Cenu.
Testu quid
Veru. Ossu
Seru. Pecu &
Pecus
Sponte, opem
Vicem. loca loci
Pomarius
Pomaria
Ioca Ioci
Porrum porri
Numeri non declinantur.
Literarum elementa indeclinabilia.

instar, par, sinapi ❀ unde ir appellant. Cæpe & hæc cæpa, huius cæpæ.

¶ Sunt quædã nomina tantum monoptota quæ pluribus casibus naturalem declinationem admittunt, & appellantur hetero clita. ut gelu, genu, testu ὄστρακον. Sed Virgilius hęc testa in georgicis & ueru ὀβελίσκος seru ὀρρός tonitru, cornu, ossu ὀστέον & os ossis. ut infra apparebit, inter monosyllaba. Pecu & pecus pecoris. sicut apud Sallustiũ de ❀ & apud Virgiliũ, & succus pecori, & lac subducitur agnis & alibi. pecoris q̃ lactis abundans ❀ ut Cicero. sunt quædã plurali tantum monoptota cõmunia ❀ aliquot, quot, quot hęc alii posuere inter aduerbia. Sunt quædam, quæ singulariter non in omnibus casibus cadunt. uerum pluralem numerum admittunt apud Vergilium fronde super uiridi. Frugem, & fruge potestates ❀ sunt quædam quæ non admittunt in quibusdam casibus.

¶ Septimus casus est sponte. & huic declinatio nulla, præter ablatiuum. & cætera. ut opem, ut sit auxilium, & uicem nam hæc nominatiuum non habent. Sunt quædam quę singulariter quidẽ declinãtur, in pluralibus mutãt genera. Pluraliter hæc loca & hi loci, hic Pomarius. Pluraliter hæc pomaria. hoc fænum. hic iocus hæc ioca. & hi ioci. hoc porrum & hi porri.

¶ Numeri non declinantur. præter unum, & duo & tres, ex quattuor usq; ad centum ã centesimo.

¶ Elementa literarum indeclinabilia sunt.

¶ Nomina Hypocorysmata.

Hypocorysma quæ nomina admittant.
Rana, Ranunculus, Anguis, Anguilla
Glandiũ, Glandula, Panis, Pastillum, Beta, Betaceus, Malua, Maluaceus.
Pistrinum, Pistrilla,
Ensiculus
Nominatiui ad regulã redacti.

¶ In primis monoptota hypocorysmata nõ recipiunt, neq; elementa. Item fluminum montiumq; nomina & urbium. Item hominumq;. Item dies festi, & litterarum elementa. Item numeri hypocorysmata semper generibus suis unde oriuntur cõsonant. hic ranunculus, hic anguis, hæc anguilla, hoc glandium, hæc glandula, hoc pastillũ, ut Varro dixit. hæc bæta hic betaceus, hæc malua, hic maluaceus. hoc pistrinum hæc pistrilla. ut Terentius in Adelphis, hic ensis ensiculus. sic in rudente Plautus. Ensiculust aureolus primum litteratus.

¶ De nominatiuis ad regulam redactis.

¶ Omnia nomina quæ in en. terminantur, in nominatiuo casu, ea in genitiuo efferuntur per is. mutata præcedente syllaba mi. Sunt pene omnia neutralia, exceptis his tantũ nouem quæ ma

ſculina uidentur.& ſunt maſculina in en. hic tubicen tuba longa,tubicinis, liticen ex lituo,tubæ genus. liticinis. cornicen, ex cornu minore,cornicinis.tibicen ex tibia tibicinis,fidicen ex fidibus fidicinis, lien σπλὴν lienis, rien νέφρος rienis & rena,flamen καίσαρος , ἱερεύς , flaminis . pecten pectinis . Neutralia in en. ab a . Abdomen λαπάτρα abdominis ; acumen acuminis . agmen agminis . bitumen ἄσφαλτον, bituminis columen στερέωμα.

Tubicen. Liticen,Cornicen quid & unde
Cornu quid
Lien quid
Rien quid
Flamen quid
Abdomen quid
Bitumen quid
Columen quid

¶ Omnia nomina l.litera terminātur eadem nomina neutralia quæ per l. terminantur etiam per e. literam terminari inuenimus ut tribunale,animale,bidentale:-

Tribunale & Tribunal
Animale & Animal.
Bidentale & Bidental.

¶ Omnia quæ ar.ſyllabā terminantur neutralia ſunt.ut exemplar,iubar inſtar,extar.δεαφικὸν ἀργύριον lacunar,& ſimilia. exceptis his.Cæſar,lar,par commune eſt enim, & quæ ex eo componuntur . ut diſpar, compar, buſtar , locus ubi cremantur mortuorum corpora.

Extar quid
Buſtar quid

¶ Omnia nomina quæ o. terminantur, aut maſculina aut fœminina ſunt, hęc neutralia inuenimus,ut hoc pondo,hoc tabo, quæ inter monoptota adnotauimus . Quum hæc maſculina ſeu fœminina ſunt,hæc genitiuum per is habent,præcedente o.quæ nōnunq̄ ſeruant.Cicero Ciceronis.Apollo inis.emptio onis. fortitudo nis . turpitudo turpitudinis . Sed quia rationem minus habent maſculina, quando mutent . fœmininorum rationem exponemus:-

¶ Tunc enim fœminina ſeruant o.literam ſi quando ſit ti.ante nouiſſimum o.ſyllabam, ut diminutio onis . ſubſcriptio onis. Sin hæc fuerit alia littera coniuncta tunc utiq; o. in i . mutant. ut ualetudo dinis.cupido nis . Ne hæc quis reprehendere poſſit? neceſſe habemus hoc obſeruare, q unum proprium ſolum nomē quanq̄ habeat cum o.aliam literam tamen o. non mutat ut Iuno Iunonis:-

Quæ in o. nomina, o ſeruant in genitiuo.

¶ Præterea quæ in o . terminantur maſculini generis ſi tamen recipiant & fœmininam naturam , erunt communia . ut hic & hæc latro nebulo σκιτος homo & ſimilia exceptis his leno lena, leo lea, & ſiqua alia:-

Nebulo quid

¶ Omnia nomina tertiæ declinationis,accuſatiuum in em , faciunt. exceptis his puppis puppim enim facit,ſitis ſitim facit, ſecuris ſecurim,turris turrim,peluis peluim,& turrem tamē habes

Turrim & Turrem.

Virgilium libro secundo, Turrem in præcipiti stantem:-

Heluipolis *Neapolis* *Schytopolis* *Chrysopolis*

¶ Ité nomina cópofita eiusmodi, ut Heluipolis Heluipolim, Neapolis Neapolim, Scythopolis Scythopolim, Chrysopolis Chrysopolim, accusatiuum in im faciunt:-

Ciuitates *Almities quid* *Ambages quæ* *Fælcs Aelurus animal idem* *Fruges quæ* *Nubes quid* *Soboles* *Spes, Res quid* *Lues* *Strues struclionis.* *Plæbes plæbis & plæbei.* *Famis, & fame* *Cocles quid* *Obses quid*

¶ Omnia nomina quæ in es terminantur, genitiuum faciunt in i. si tamen pura fuerit syllaba ut acies aciei. almities almitiei ἐντρέπεια, si uero adiecta fuerit littera confundit declinationē & in is facit, ut ambages περίοδος clades, cautes, compages, contages ✠ corbes, dapes, fæles, αἴλουρος felis, fruges, καρπός, indoles indolis, labes, moles, nubes νεφέλη, soboles, sedes ἕδρα, strages, sæpes, ualles, uerres, rupes:-

¶ Corrumpuntur hæc tria spes ei. ἐλπίς res rei. πρᾶγμα. Item corrumpuntur hæc duo, lues luis, strues structionis sed ✠ structio. est & plebes quæ facit plebis & nonnunquam genitiuum ✠ duplex hic genitiuus & nominatiuus dicitur enim etiam plebis ✠ plebs, nō plebes nec plebis postulare perspicitur ✠ igitur quidam enim famis, quidam famę dixerunt. genitiua ✠ adaugent syllabam licet præcedens pura sit. nec ne abies abietis. aries arietis, ales alitis alis, antistes antistitis, cocles μονόφθαλμος coclitis, ceres cereris, diues, diuitis, hospes, heres interpres, limes, locuples, miles obses, ὅμηρος paries, pes, præses, pedes, quies, reses, satelles, superstes, sospes, seges, teges, teres, trames:-

Demosthenes Demosthenis cur. *Pelides dæ* *Aeschines næ.* *Acestes stæ.* *Atrida dæ.* *Achata tæ.* *Pylada dæ.* *Oresta stæ.* *Aristides dis & dæ.* *Achilles Achillis & Achillei.*

¶ Sunt præterea nomina quæ in es, quidē literas exeunt nominatiuo casu, genitiuo huius per ae litteras efferuntur & sunt primæ declinationis. ut Anchises anchisæ, Achates achatæ. Acestes acestæ, ut hæc facilius intelligatur distinctio, græca nomina quæ in es terminantur genitiuum faciunt in is, si genitiuū apud græcos ους, ut Δημοσθένης Δημοσθένους, Demosthenes Demosthenis. sin hęc in græco gtīū ου habuerint πολίτης λους, μίσχινης νου. ἀνέσης ςου faciunt latine genitiuum per e. ut Pelides Pelidæ. Aeschines æschinæ. Acestes Acestæ. possunt tamen & latinum habere nominatiuum, ut Atrida Atridæ. Achata achatæ. Pylada pyladæ. Oresta Orestæ. Anchisa anchisæ. hæc nomina ueteres auctores sine obseruatione ✠ ut Aristides & Aristidæ & Aristidis genitiuum Achilles Achillis & Achillei. & per hoc pluralem datiuū & ablatiuum tam ex tertio, quàm ex secundo ordine faciunt.

¶ Nominatiuo singularis in es. exeuntia tandem faciunt nominatiuum & uocatiuum ut hic Hercules ὁ Hercules:–

¶ Omnia nomina quæ per eus. efferũtur genitiuũ p ei.syllabã faciũt ut Pentheus Penthei. Nereus rei. Mnestheus mnesthei. Tydeus Tydei. Peleus lei. Et quamuis regula dicit Peleum. tamen pelea dicimus in accusatiuo. Similiter & in uctõ o Tydeu. Nã græca declinatio magis in istis casibus præponitur. Sed & in ablatiuo romanam sequitur regulam, quoniam apud græcos ablatiuus non est. Dicimus enim ab hoc Tydeo Peleo secundum romanos ut sine dubio Pentheus, Nereus, Mnestheus sthei. Peleus. Tydeus sint secundæ declinationis:–

¶ Omnia quæ per is. terminantur genitiuum quoq; similem nominatiuo faciunt. ut hic suauis huius suauis. exceptis iis quę in genitiuo crescunt, licet per is efferantur. ut cuspis dis. cinis, cucumis, lapis, lis, puluis, pollis, γύρις pollinis, semis semissis sanguis, uomis, glis gliris & gliris nominatiuo dicitur.

¶ Monosyllaba quæq; per is. syllabam genitiuos habent penè omnia masculini generis. hic as assis, bos bouis, dux ducis, dens, flos, fons, fur, κλέπτης grex, glis, lar, mons, mars, mus, mos, mas, pes, præs, prædis, pons, par, ἴσος rex, ros, sal salis. quum autem iuramus per hos sales dicimus sol solis. uas dis:–

Fœminini generis hæc arx ἀκρόπολις ars τέχνη calx. cos cotis. crux. dos. fax λαμπάς fæx. falx. frons frontis. fraus. glans. gens. glos. ἀνδρὸς ἀδελφή gloris. glus glutinis. Alii hoc gluten dixerũt. lãx. lex. lens. laus. lis. lux. mens. merx. Sallust. merces dixit. Mors. nix. nox. nux. nex. nar. ῥώθων naris. ops. pax pars. plebs. pix. stips ἔρανος stipis. stirps. sors. sus. traps. uis. βία uis. uox. urbs. uix uicis.

¶ Neutri generis hoc æs. cor. crus. far. fel. ir. θέναρ iris ius iuris. lac. mel. os. στόμα προσώπου, os ὀστέον ossis. par. ζεῦγος pus. rus. tus. uas. uer. Ex omnibus his monosyllabis quæ contracta ordine diximus corripiuntur hæc tria. & per i. genitiuum faciunt. spes ei. res rei. uir uiri.

¶ Obseruabimus autem in omnibus his q̃ ea quæ singulari ablatiuo per e. exeunt necesse est genitiuum pluralem per ium cedant. ut a monte montium a ponte pontium. & alia plura sunt, exceptis his quæ repugnant regulæ.

¶ Dierum sacrorum & solemnium appellationes, quas iam suo loco inter neutralia semper pluralia instruimus. genitiuum plu-

Pẽtheus, Nereus Mnestheus Tydeus Peleus declinationis. ii. Peleũ & Pelea Tydeu cur & non Tydee. Quæ in is terminantur. Pollis quid Glis gliris Monosyllaba nomina. Fur quid Par quid Sal Sales Arx quid Ars quid Fax quid Glos quid Glus glutinis & gluten tinis. Merx. Merces. Nar naris quid Stips quid Hir quid Os quid Par boum quid

Saturnalium & Saturnaliorum Neptunaliũ & Neptunaliorum

nalem duplicem habent, tam ex secundo quàm ex tertio ordine ut Saturnalia, Saturnalium, & saturnaliorum. Neptunalia, Neptunalium & Neptunaliorum & cætera sic obseruabimus, Vulcanalia. Terminalia. Compitalia. Carmentalia. Bacchanalia. Liberalia. Genitalia. Parentalia, dicimus enim Saturnale. & Neptunale domum & templum & res Saturnalis.

Poema Diadema Toreuma Diploma Ceroma

¶ Item illæ appellationes quæ etiam quum latine dicantur, natura sunt græce, duplicem genitiuum pluralem habent, tam ex secũdo, q̃ ex tertio ordine. ut poema. diadema. toreuma. diploma ceroma. dicimus enim poematũ & poematorũ, diadematum, & diadematorũ. toreumatũ & toreumatorũ. diplomatũ & diplomatorũ. ceromatũ & ceromatorũ. sed sunt qui disiungunt hæc. & errorẽ quendam esse ostẽdunt differentiã ignorantes. & non esse unam appellationem. ex qua elationem genitiuo plurali duplicẽ habent. sed duas appellationes idem significantes. alteram secundi alteram tertii ordinis, & secũdi habet quæ antiquitati datur, nam antiqui hoc poematum huius poemati. Pluraliter hæc poemata. horum poematorum dicerent & poematis. & hoc diadematum huius diademati. & cætera similia. Tertii autem ordinis hęc sunt quæ in consuetudine obseruamus. hoc poema, huius poematis. Pluraliter hæc poemata, horum poematum, & cætera similia.

Poematum Diodematum

Is terminata.

¶ Omnia nomina in is. literis terminata, quæ datiuo i. exierint necesse est genitiuo & accusatiuo ante ultimam i. recipiant. ut agrestis ium. hos agrestis, cœlestis ium hos cœlestis.

Quæ accusatiuũ pluralem nominatiuo similem habent.

¶ Item eadem uocabula quæ in is terminantur. nominatiuo, ablatiuo casu in i. exeunt & accusatiuum pluralem casum similem nominatiuo singulari faciunt.

¶ Item in uocabulis nominatiuo is. terminatis quando genitiuo plurali ium. quando um. accusatiuus pluralis in is. habuerit, genitiuus in ium habebunt. sed triplex per ium declinandi causa est. prima cum datiuos & ablatiuos singulares i. littera terminantur ut pellis. puppis. messis. altera cum quamuis ablatiuus e. litera finiatur. tamen quia accusatiuus pluralis per is effertur. etiam genitiuus i. ante um. habebit. ut crinis criniũ. acris ium, hostis hostium:–

¶ Tertia cum per is productus nominatiuus inclusus est ut masculine. glis fœmine, lis. Communes etiam genitiuo plurali per

ium. agunt. græca uocabula à patria deducta, ut Thessalis, Dardanis, Ilias, aut à genere ut Tantalis, Aeolis genitiuum pluralē per dum exeunt. & omnia fœminina sunt. interdum & masculina in eandem declinationem cadunt. ut Damis & Paris, ut dicatur Damidum & Paridum:-

Tessalis
Dardanis
Ilias
Tantalis
Aeolis
Damis

❡ Omnia nomina quę in or. syllaba terminātur, nomina masculina seu fœminina, siquidē latina fuerint, genitiuo circumflocū tur, & per o literam productā proferuntur. ueluti uenator uenatōris, gladiator, tutor, sudor, splendor, honor, color. exceptis his quæ non producuntur. sed corripiuntur. ut memor memŏris arbor arbŏris. sed si natura græca fuerint, corripiūtur ut Hector Hectŏris. Theomnestor Theomnestŏris. & similia nam neutralia utiq; genitiuo corripiunt o. literam. ut marmor marmŏris. robor robŏris:-

Quæ nomina in or, per o. literā productam proferuntur in gtō

❡ Omnia nomina quæ ante um. nominatiuum habent i. neutralia datiuo & ablatiuo plurali i. literam geminatam habent ut armarium compēdium, supplicium. utputa hoc armarium hæc armaria his armariis & ab his armariis & cætera similiter sed dè insomnio quæsitum est quoniam apud Virgilium non geminatur:-

❡ Omne nomen masculinum quod per tor syllabam nominatiuo casu terminatur, fœminina per trix finientur, nihilq; ex numero syllabarum translatum amittet, ut orator oratrix. uenator uenatrix, bellator bellatrix, actor actrix, accusator accusatrix, receptor receptrix, domitor domitrix, creator creatrix. tractator tractatrix. & similia ac per hoc nutritor, nutritrix. quamuis in usu nutrix dicatur, excepto auctore cum etiam hęc auctor dici debeat.

Orator oratrix
Bellator
Bellatrix
Nutritrix.
Auctor duum generum.

❡ Verum obseruandum est quod or litteris in ultimo terminata masculina si per uerba nascuntur, una litera in fœmininum ad crescent, ut uenator uenatrix. uictor uictrix. tonsor tonsrix. non tonstrix. duabus enim litteris plus efficiet, fossor fossrix. cursor cursrix. Si uero sua proprietate censebuntur, non ut superiora quæ proficiscuntur à uerbis necessariò cōmunia erunt quandò nihil pro indiuiso per administrationem acceperint uerborum. nam legere respondere, spectare tam fœminis, quàm masculis iudicatur. ut ille agitator. illa agitatrix, fœnerator fœneratrix, uictor uero & institor, & tutor, ac similia pro com-

Tōsor, tonsrix. non tonstrix
Fossor, fosrix
Cursor cursrix
Institor, Tutor.

us accipienda, nihil enim quasi præcipuum per uerba habent:–

Auctor unde

¶ Auctor siquidem propterea dicitur quod augere, generauit & auctricem, dicemus q pariter augere possit, cũ uero ad auctoritatem referatur pro communi præcipiendum:–

¶ Omnia nomina quæ per us syllabam nominatiuo casu terminantur, hæc genitiuo aut per i. exeunt, & sunt secũdi ordinis, aut per is & sunt tertii ordinis, aut per us similem nominatiuo & sunt quarti ordinis:–

Omnis appellatio quæ ex uerbo proficiscitur cuius generis est

¶ Omnis appellatio quæ ex uerbo proficiscitur, & in us syllabã terminatur masculini generis est. ut descendo descendis hic descensus. coeo cois coitus. ambio ambis ambitus. adficio adficis adfectus. sunt hæc quarti ordinis & genitiuo per us efferuntur, sed si nomen erit secundi erit ordinis & per i. genitiuo proferetur. ut hic magnus huius magni. hic Iulianus huius Iuliani. hic Augustus huius augusti. Sed (si non fallor) omniũ uerborũ appellationes etiã in o. terminãtur. quę cũ in o. terminatæ fuerint genere fœminino declinãtur. hæc coitio hæc ambitio, hæc scriptio, adfectio, ultio, discentio, accessio, decessio, euictio, & cætera:–

Descensus Coitus, ambitus Adfectus Coitio, ambitio, Adfectio, ultio Decessio

¶ Sunt etiam tertii ordinis & per is genitiuo proferentur. ut coitio, coitionis & cætera:–

Masculina hic ligus liguris, lepus leporis, hic mus muris, uetus ueteris, facit & hic & hæc & hoc uetus trigenes.

Fœminina in us

¶ Fœminina hæc uenus ueneris, hęc tellus ris. hæc iuuentus iuuentutis, hæc palus paludis, seruitus seruitutis, hæc senectus senectutis, hæc fraus fraudis, hæc laus laudis, hæc uirtus uirtutis, hæc salus salutis.

¶ Neutralia hoc nemus nemoris:–

Nomina us finita quarti ordinis.

¶ Quæ enim per us exeunt & genitiuum similem nominatiuo habent, & sunt quarti ordinis hæc infra ostenduntur, quibus exceptis reliqua per i. proferentur, ut hic acus acus, hic artus tus. sed singulari numero artus non dicimus, aduentus tus, accentus tus. arcus cus. æstus us. cæstus tus. casus sus. contestus tus. colus lus πλάκατη commeatus tus. currus rus, cultus, fructus, fœtus, habitus, ictus, impetus, manus, magistratus, domus, ductus, gradus, nutus, lacus, occasus, λ ύσις obitus, partus, passus, portus, porticus, principatus, prospectus, questus, risus, ritus, saltus, senatus, sexus,

Artus nũero tantum plurali.

tus, sexus, sinus, situs, status, sumptus, tractus, tribus, uersus, uictus, uultus, quercus.

¶ Item omnia nomina quæ ante us literas habent i, hæc terminantur per uocatiuum casum in i. ut hic pius o pii, & cætera similiter declinantur. nullum neutrale dissyllabum us literis terminatum genitiuo in i ultima exit syllaba. unde uulgus masculini generis potius q̃ neutralis dicendum est.

Nomina quæ terminant uocatiuum in i. *Vulgus*

¶ Item quorum genitiuus singularis in us literas exierit, datiuus ultimam u habebit.

Datiuus in u.

¶ Quæcunq; enim nominatiuo in us exeuntia à genitiuo plurali u geminante m habuerint, & accusatiuum pluralem mus terminabunt. ut manus manuum has manus, anus, anuum has anus. fluctus, luctus, & cætera. ergo melius has domus, quàm domos:-

In accusatiuo melius has domus q̃ domos.

¶ Item quæ in us cadentia plurali genitiuo rum ultimam habuerint, accusatiui plurales os literas ultimas habebunt. ut pinorum pinos, ficorum ficos, & cætera similiter, ac per hoc domorum domos:-

Pinos, Ficos, Domos.

¶ Item us terminata si datiuus & ablatiuus singularis u ultimam habuerint. genitiuum pluralem geminatum ante m habebunt necesse est, ut anus ab anu anuum, domus à domu domuũ non ut quidam putant domorum:-

Domuum & non domorum.

¶ Omnia nomina, quæ per er literas casu nominatiuo exeunt & sunt quæ per i exeunt, ager agri. sic & cætera per ordinem literarum. quæ enim per is exeunt. ut hic pater patris, uenter γαστήρ, aut masculina aut fœminina su nt, exceptis his. iter cicer, passer. hæc enim utriq; neutralia sunt.

Irfinita

¶ Item ommnia quæ efferuntur græce os, & ante os syllaba hæc latine in er. Κλέανδρος Cleander ὄναγρος Onager.

Nomina q̃ apud græcos in os, apud nos in er flectuntur.

¶ Omnia quæ per as literas terminantur, siquidem sue ⸿ nis sunt. ut mas maris, sin hæc græca aliquando ⸿ æstimantur, hoc enim genere geni tiuo casu græco & siquidem terminantur in ος, ut græce θόας θόαντος, latine thoas thoantis.

¶ Græce in ου primi ordinis ut græce αἰνείας αἰνείου.

¶ Omnia nomina quæ singulari ablatiuo in i tantũ cadũt hæc addita ium syllaba ⸿ plurali omnium ablatiuo enim singulari eadem in i triũ generũ. ut felix felici

felicium, uehemens uehementi uehementium & similia. ut constans, atrox, rapax, prudens: -

Sunt enim alia tertii generis nomina, quæ quamuis in masculino & fœminino in is syllabam nominatiuo terminentur, tamen neutra nominatiuum in e faciunt, ut hic & hæc salutaris hoc salutare.

Item hic & hæc agilis hoc agile & similia.

In his tamen omnibus obseruabimus si appellationes fuerint, quod tunc ablatiuum in i literam faciunt. nam si propria nomina fuerint, tunc ablatiuum in e literam habere debebunt, ut à felice, uehemente, salutare, nihilominus tamen pluralem genitiuum eundem seruant, quanquam ablatiuum singularem uariant, in differentia proprii nominis & appellatiui: -

Nomina neutra in e. correptam ablatiuum per i habent.

Aeq; illa quoq; ablatiuum per i literam habent, quæ ntõ in e correptam terminantur, quæ sunt utiq; neutralia tertii ordinis. ut mare, sedile, monile, rete & similia: -

Nomina quæ habent datiuum & ablatiuum p i literam.

Item illa quæ per i literam datiuum & ablatiuum habent, quæ sunt hæc eodem libro supra excepta, quæ incusatiuum per im faciunt. idest s ante m & sunt tertii ordinis. puppis, sitis, securis, turris, peluis, heliopolis, scythopolis, & cætera similia: -

Illa quoq; quæ similem genitiuum nominatiuo habẽt per i literam ablatiuum habebunt & per e. ut hæc nauis huius nauis, ab hac naui & naue. duplicem enim hæc regula habet ablatiuum. Item ignis, turris, ratis: -

Quæ per i literam ablatiuum habent.

Item illa quæ per i literam ablatiuum habent, quæ in l literam nominatiuum habent, & sunt neutralia. ut tribunal, ab hoc tribunali, uectigal uectigali, sed in monosyllabis, ut supra adnotauimus regulam istam non seruant. ut ars, pars, facit enim genitiuum pluralem artium, partium, ablatiuum uero ab hac arte, ab hac parte: -

Item quæ genitiuo plusquam una syllaba crescunt, ablatiuum per i literam necesse habeant. ut hæc supellex huius supellectilis ab hac supellectili. hic præceps cipitis. cipiti. anceps ancipitis ancipiti, hebes hebetis hebeti. plurali genitiuo habent ium: -

Omnia masculini & fœminini generis uocabula singulari nu

mero in declinatione non plus q̃ una syllaba crescunt.unde mi hi uidetur non supellex, sed supellectilis esse dicendum . & ancipitis q̃ anceps:–

Nõ supellex sed supellectilis dicendum.

❡ Omnia nomina quæ ens terminantur, si modo non sunt participia possunt & pluraliter neutraliter intelligi, & singulariter fœminine deriuari ad appellationem . ut uehemens neutraliter plurali hæc uehementia, fœminina singulariter hæc uehementia, item prudens prudentia. sapientia & similia:–

Nomina in ens terminata quomodo possunt intelligi.

❡ Vnde igitur dignoscitur & discernitur nomẽ à participio, quod nomen recipit comparationem & superlationem, unde etiam appellatio deriuatur, participium hoc non recipit sed euenit sæpenumero ut ex ipsis participiis nomen siue appellatio similis partis deriuetur.ut ex eo ut est patior participium faciemus patiens, fit & nomen patiens ❀ ex eo quod est sapio sapiens, fit & nomen sapiens, hinc fit ex nomine.

Participiũ quomodo discernatur a nomine, & contra.

❡ Sapientia & singulariter sapientia:–

❡ Item pluraliter patientia & singulariter patientia, unde comparatio esse non potest, Inuenimus deriuari ❀ ut audiens pluraliter audientia, fœminine audientia ❀ fœmine silentia.

Pluraliter sapientia & singulariter sapiẽtia.

❀ non inuenimus plusq̃ una syllaba crescere, præter pauca . Iter iteneris, supellex supellectilis , præceps præcipitis , anceps ancipitis , iecur iecuris . quidam dicunt hoc iocinor huius iocinoris , quanquam multi contendunt hæc supellectilis huius supellectilis & hoc itiner huius itineris. quædã ablatiuum per i literam obseruabimus, quæ etiam quum de ablatiuo ❀ quod i litera fit excepimus.

Iecur & iocinor.

Hæc supellectilis.

❀

Itener iteneris

quæ figurata appellauerunt ut lachrymabundus.anhelabundus ❀ , item hiulcus idest qui hiat. petulcus qui petit.tria tantum simili pronuntiatione intellectu dissonãtia ❀ ut canorus. ❀ nominatiuo duplicia sunt quæ non ex utroque nto ❀ de ❀ accipiant sed ex altero, ut satias & satietas, uerum ❀ satietas satietatis facit.item iter & itener, non ex eo quod est iteneris ❀ hæc exempli causa sufficiant:–

Hiulcus quid

Petulcus quid

Tria tantum similipronunciatione intellectu dissonantia.

❀ declinationibus binis increscunt, licet suo quæque loco satis dictum sit, tamen & in summa referenda uidentur, &

Iter & itener

ſunt ea quæ prælata a litera in l exeunt, ut tribunal tribunalis. quæ in ar, lacunar, puluinar. Item quæ in ons, ſpons, fons. Item quæ in er puer ſocer. Sed hæc nomina. Creber enim & pater nõ creſcunt niſi una.

Item creſcit in eo uocabulo quod ✿ cum eſt uir. Rex cõmuni genere dicitur. primum ab etymologia rex ut regens, deinde ꝙ ſunt quædam uerba, quæ ex ſe trium generum ✿ nomina creant, tanq̃ ab eo quod eſt hic interpretator, huius tatoris, ex diuerſo genere interpretatrix & ex cõmuni Cato ✿ & ab eo quod uindico uindicator uindicatrix, & uindex. ſic & carnificator & carnificatrix, & carnifex. ſic regnator regnatrix, rex, nam regina nullo modo recipiendum niſi reciperemus & reginũ. De extremitatibus nominũ & diuerſis quæſtionibus. Ne ipſa quidem rerum natura tam finita eſt, ut nobis ✿ nouiſſimum ſui adſignet, ne dum artes quarum ✿ humana non ſuſpicit, uel propter extremum difficultatis laborem, uel ſolũ earũ inuentione ſatiata. & ſanè quid poteſt abſolutũ eſſe quod aſſidue propter ſubtilitatẽ cuiuſq; ingenii abſumitur ✿ quæ aliis ſubinde adiectionibus ✿ eſſe non ✿ quare contenti ſumus eo, quod repertum eſt ✿ partes quoq; menſuram ſui habent & naturam ✿ certum eſſe uidemus quod interim eſt. Latinus uero ſermo cum ipſo homine. Ciuitatis ſuæ natus ſignificãdis intelligendiſq; quæ dicere præſtitit. poſtq̃ planè ſuperuenientibus ſæculis accipit artifices, & ſollertiæ noſtræ obſeruationibus captus eſt, paucis admodum partibus orationis normæ ſuæ diſſentientibus, regendũ ſe regulæ tradidit, & illam loquendi licentiam ſeruituti rationis addixit:–

Vindicator
Vindicatrix
Vindex
Carnificator
Carnificatrix
Carnifex
Regnator
Regnatrix
Regina non recipiendum.

Latinus ſermo quo pacto ſe regulæ regendũ tradidit.

Quæ ratio adeo cum ipſa loquela generata eſt, ut hodie nihil de ſuo analogiæ inferat. ea enim quæ ad explicãdam elocutionẽ iam apud ſenſus noſtros educta ſunt, iam confuſione uniuerſitatis diſſeminauit, & ut diſparibus paria coaluit adprobatur à defectionis regula argumento ſimilium:–

Latinus ſermo quibus conſtet

Conſtat ergo latinus ſermo, natura, analogia, conſuetudine, auctoritate:–

Natura uerborum.

Natura uerborum omnium, quæ immutabilis eſt, nec quicq̃

aut plus aut minus tradidit nobis q̃ quod accipit. nam si quid dicat scrimbo pro eo quod est scribo non analogiæ uirtute sed naturæ ipsius constitutione conuincitur:-

Analogia quid.

❡ Analogia sermonis à natura proditi ordinatio est, neq; aliter barbaram linguam q̃ argentũ à plumbo dissociat, plenius hæc de analogia in sequentibus romanus inseruisse inuenimus.

Consuetudo qd

❡ Consuetudo non arte analogiæ sed uinbus paret. ideo solũ recepta quod multorum consensione conualuit ita tamen ut illi ratio non accedat sed indulgeat:-

Auctoritas opinione tantum oratorum recepta est.

❡ Auctoritas in regula loquẽdi nouissima est, nanq; ubi omnia defecerint, sic ad illam quemadmodũ ad unũ sacrum decurritur. non enim quicq̃ aut rationis aut naturæ, aut cõsuetudinis habet tantũ opinione oratorũ recepta est, qui & ipsi cur id secuti essent, si fuissent interrogati, nescire confiterentur,

In quibus Charisius mallet rationẽ q̃ consuetudinem sequi.

❡ Ex his ergo omnibus cõsuetudo non enim uulgaris, nec sordida recipienda est, sed quæ horridiorem rationem sono blandi tur, ore depellat. Interdũ enim utilibus iocunda gratiora sunt. Hæc si diutius & consuetudo uerba quædã uel nomina usq; ad psuasionem pprietatis sufficiẽt. si tamẽ eadẽ nõ aspere p analogiam enuncientur, alioquin rationem mallem q̃ assiduitatem.

❡ Tractabimus ergo primum nomina polusyllaba. polullaborũmq; quæstiones. deinde uerba uerborũmq; quæstiones, nouissime catholica uagáq; multarum controuersiarum ueterem caliginem desipent:-

Nominum terminationes quot & quæ.

❡ Omnia igitur nomina quibus uniuersa dictionis silua copiosa est non plus q̃ per duodecim ultimas literas finiuntur. quinq; uocales a. e. i. o. u. sex semiuocales. l. m. n. r. s. x. una muta. t. sequimur ergo has extremitates aut per omnia genera nominum, aut per ea quæ in quibusdam nominibus sunt, singulisq; extremitatibus & quæstiones & suas subiiciemus & soluemus:-

Quæ masculina in a literam ueniunt.

❡ A. masculina quæ in a litera ueniunt. xviii. plus minus sunt. ex quibus exempli causa tria interim ponemus. sisenna, perpenna. Catilina. horum inperturbata declinatio est. nam plurali, genitiuo harum. datiuo & ablatiuo his. accusatiuo has. literas accipiunt. tanquam perpennarum perpennis, perpennas, sisennarum, sisennis sisennas, Catilinarum catilinis catilinas:-

❡ Fœminina quæ in a ueniunt plusquam quinquaginta sunt.

diua minerua,aurora, & cætera,hæc omnia & huiusmodi ad declinationem superiorum diriguntur: -

Neutralia quæ in a. ueniunt plus quàm quinquaginta sunt sed omnia græca.ut diadema, emblema,schema.hæc à superiori declinatione dissonant,faciunt enim genitiuo plurali schematũ. Item datiuo & ablatiuo schematibus: -

Conuiua Commune triũ generum.

Et ut breuius dicamus a . litera finiuntur romana nomina masculina & fœminina sunt & neutralia sed ĩ multitudine hoc est plurali numero singularia peregrina sunt , item communia ex masculino & fœminino.ut adsecla,conuiua,pompeius in auctorato postquam conuenio omnes conuiuas meas . Ebria masculino in eodem Pompeius. neq; ego sum Memnius.neq; Cassius,neq; Mimatius ebria

Ebria.

Neutralia pluralia quæ

Neutralia pluraliter ut saturnalia,compitalia, quorum genitiuus quamuis uarius sit, elatus apud auctores saturnaliũ enim & saturnaliorum,compitalium & compitaliorum, datiui tamen mansit regula ut bus finiatur: -

Nam neutra quæ semper pluralia sunt si ante nouissimam syllabam i. literam babent genitiuo,datiuo per bus syllabam finiũtur,ueluti saturnalia saturnalium saturnalibus.nam arma,castra,exsta,quæ non habent i. ante a. syllabam datiuo casu is finientur,armis enim & castris,& exstis dicimus.

Arma, Castra, Exsta.

Singularia uero neutra a litera terminata nulla inueniuntur nisi peregrina ut toreuma, emblema, poema.de quibus dubitatur quem casum genitiuum & ablatiuum habeant.Legimus toreumatum & toreumatorum , toreumatibus & toreumatis & sic similia . Commodius tamen senserunt . qui toreumatum & poematum dicendum putauerunt. primum q; hæc magis ad romanum colorem uidentur accedere.deinde q; hæc quæcunq; nomina genitiuo plurali apud græcos per ων literas terminantur, translata in latina ων in um mutant ut ἑκτόρων νεστόρων,hectorũ nestorum . sic ergo cum illi dicant ἐμβλημάτων , τορευμάτων, ποιημάτων , nos recte emblematum , toreumatum , poematum dicemus.

Poematum an poematorum. Commodius toreumatum, q̃ toreuma dicitur

Similiter in genitiuo quoq; singulari τος græcum in is latinum mutamus . ut ἐμβλήματος emblematis , κηρώματος ceromatis ποιήματος poematis πήγματος pegmatis.Nam nominatiuum pluralem græce proferemus poemata,ceromata,pegmata,emble-

Emblematis Ceromatis Pegmatis

mata & similia. Itē poematibus & schematibus, emblematibus dicendū est, quoniā quæcunq; nomina cuiuscuiq; generis singula ri numero casu ablto per e. literá exeunt ea in gtō plurali um & datiuo & ablatiuo bus literas habent. ut à pariete parietum parietibus. à muliere mulierum mulieribus. ab homine minum. nibus, à littore torum. ribus. sic à poemate poematibus & cætera similia. Cicero in Verrem quarto tantum emblematum Romani poematis referunt, quamuis ratio poematibus faciat. Nā & Varro sic inscribit in libro suo de poematis. & Anneus Florus ad diuum Hadrianum poematis dilector. Plautus schema pro schemmate dixit in Amphitrione, hui ergo processi cum ser uili schema. Plinius sermonis dubii tertio de Varrone qui maxime uicina græco græce dixit, ut nec schematis quidem dicat sed schemasin.

Poematibus an poematis. Schematibus an schematis. Emblematibus an tis. M. Varro de poematis. Anneus Florus ad Hadrianum Cæsarem. Schema pro schemate. Varro maxime uicina græco græce dixit Schemasin

¶ Communia duorū generum quę in a. ueniunt plura quàm xxxii. sunt ueluti uerna, collega, nauta, sed hæc ex eadem obseruatione declinationum qua superiora fœminina & masculina declinantur. Neutralia enim sola ab horum declinatione deflectunt, qui genitiuo plurali schematum, datiuo & ablatiuo schematibus faciunt. Commune trium generum in a unum uenit nequa, Idem istud & singulari & plurali numero monoptoton est, propter quod multum errant qui dicunt ad iecti m litera nequam hominis propositum habent.

Verna, Collega Nauta cōmunia duum generum Nequa cōmune trium generum Nequa dicendū & non nequam citra m.

¶ Masculina in e. literam nulla ueniunt neq; fœminina nisi pe regrina talia. Crotale, Eriphile, Calpe. hæc quum sint græca, ea Analogia declinátur ueluti Crotale Crotales, Crotalen. Calpe, Calpes, Calpen.

¶ Romana sanè nomina nominatiuo casu in a exeuntia accipiunt e. literam, & faciunt genitiuum & datiuum singularem, ut hæc amicitia huius amicitiæ. accipiunt m & faciunt accusatiuum ut hanc amicitiam, quorum ablatiuus tantū producitur. Quoniam omnia quæ a litera terminátur, seu singulari seu plurali numero necesse est ut corripiantur nisi ablatiuo casu, qui nunquam corripitur nisi quum e litera terminatur. nec tamen in omnibus. Nam in multis & producitur ueluti ab re, fide, specie, acie. Necesse est autem ablatiuus uocalibus literis semper terminetur.

Ablatiuus in e. quando producitur.

¶ Item quùm a uel o. litera terminetur rum accipit & facit

Deabus Libertabus Filiabus.

genitiuum pluralem. Datiuus & ablatiuus per is exeunt ut ab hoc docto.torum tis,nisi quod nonnunquam ratio ista auctoritate uel necessitate corrumpitur. ueluti quum dicimus his deabus & libertabus filiabusq́,quod iurisperiti instituerunt, ambiguitatis discernendæ scilicet gratia,ob quod multa sordide ab auctoribus dicta uidentur habere rationem . Nam Gellius in ii. Deabus inquit supplicans.& in eodem. Multitudo puerorum iam erat ex raptabus.& in tertio capite.cum aliis paucabus consilium & in.v.Puellabus.& in vii.pro duabus pudicabus . quæ ut dixi sexus ostendēdi causa defendi possunt. at quū nulla causa cogente quid tale dicitur.tunc nimirum confitendum est de errore.ut idem Gellius in xcvii . portabus & mox oleabus . & Plautus in Curgulione hibus. & Ennius in Protreptico pannibus,quæ notanda uidentur:–

Raptabus Paucabus Puellabus

Pudicabus Portabus Oleabus Hibus Pannibus

¶ Cum ergo e.uel i.uel u.terminetur ablatiuus singularis um. accipit, & facit gtm̄ pluralem, datiuo & ablatiuo bus syllaba finitur,ueluti ab hoc rege, regum, regibus.ab hac naui, nauium, nauibus,& ab hoc portu,portuum,portubus.Inuenimus tamen apud auctores etiā his cōtraria.nucerū enim Cœlius dixit,Lucilius iugerū. Gelli⁹ uero regerū & lapiderū,quū rum syllaba nūq̄ accipiat ablatiuus.e.litera terminatus, nisi quū producitur . ut ab hac re rerum,die dierum,specie specierum, facie.erum . Sed genitiuus singularis de hoc ablatiuo obseruatur . Nam siue i. siue u. habuerit in fine.s.accipiet,& faciet genitiuum. ut ab hac naui huius nauis.ab hoc portu huius portus, quamuis nec hoc auctores oseruauerint.nam & Terentius huius anuis dixit . & Sallustius huius senati,quum ratio exigat huius senatus dicere. Si uero correpta finiatur e in i..mutat,& adiuncta s. facit genitiuum. ut ab hoc rege huius regis.ab hoc osse huius ossis.sic enim debet declinari,non ab hoc osso,sicut Varro dixit, osse scribebant,& Ennius.uelim ego osse arare campum cereum.huius nominatiuus est hoc osse,quamuis.xxxiii. dixerit caluariæq́ ipsum ossum expurgarunt inaurauerūntque:–

Nucerum pro Nucum Iugerum pro Iugerorum Regerum pro regum Lapiderum pro lapidūm. Genitiuus singularis obseruatur ab ablatiuo. Anuis pro anus. Senati pro senatus Osse & nō ossi Stilus erat osseus.

Ossum.

¶ Si producta e. litera finiatur ablatiuus,i accepta faciet genitiuum,ut hac die huius diei.ab acie huius aciei.ab hac specie huius speciei.scilicet e manente in productione q̄ i . ante se habet. nam si non habeat corripietur in genitiuo.ut ab hac spe spei, re rei,fide fidei. quanquam in Aulularia Plaut. fide dixerit, fame

tamen producitur,quamuis non habeat i,& ideo auctores etiam huius fami dixerūt, ut idem Plaut.in Sticho fami datiuo casu, & Varro genitiuo huius fami,quum famis sit rationis.adnotandum est hæc fœminina tantum inueniri, quæ es producta finiuntur, masculinum nullum, nam de diei controuersia suo loco dicetur:– *Famis & fam*

¶ Omnis autem ablatiuus singularis semper i accipit &
in ablatiuo casu corripitur ut ab hoc rege

¶ Anforum an anforarum dicendum sit quæritur
sed cum eadem suauitas in utraq; enuntiatione
harum mallet. Quum aures simili pretio recta delectent,
quæcunq; nomina exceptis neutralibus singulari numero non possunt genitiuo plurali per alias literas q̄ per arum exire Sennarum, Minerua mineruarum.collega collegarum.sic amfora amforarum non amforū. Romanus autem in libro de Analogia assidue amforū. si coniunctim,ut x millia amforū.si per se, amforarum. *Amphorum & amphorarum quādo dicendū.*

¶ Hæc cuuma fœminino an neutro genere hoc cuuma dicatur, pleriq; putant neutri generis
persuadere temptant q̄ cuma coliculi sui esse ui
omnium ineptissimum duco latino nomini græcum etymum dare.Nam quum græci τὸ ὀρμενον dicant,quod nos cum
quomodo potest romano nomini cognatio in mi
uidetur nescire quod nescio qui fingere aliquid iactat quum sit naturæ inconstantis non potest ab analogia ad ſ te sua nunquam aut in orationum, aut in historiarum d.
ne auctorem saltem aliquem quo constituatur inuenit,qui
nominis huius sine formidine barbarismi loqui liceat *Etymum græcū latino nomini dare ineptissimū Cuma,cyma qd*

dixeris in obiurgatum est. Canitia an canities dicendum sit quæritur. canitia nec irrationabiliter nec abhorride dicitur. & ideo non est ab analogia recedendum.Canities autem poetico decore in leuitatem soni correpta est. porrò prosæ orationi πεζῷ λόγῳ cum poetica mollitie parum conuenit. *Canitia dicēdū ne sit an canities Prosæ orationi cū poetica mollitie parū cōuenit*

Senecta an senectus dicendum sit quæritur.quotiens igitur pluraliter eundem significatum deue sed omnia sua regula tuta sunt. Vtrunq; ergo de quo quæritur in reprehenso sermone dicetur.& suis declinationibus curret senecta,sic quemad- *Senect' dicēdū ne sit an senectus.*

modum docta, magna, ampla, ut faciat senectæ senectã, quemad modum doctæ doctam, magnæ magnam, amplæ amplam. Senectus quemadmodũ uirtus, salus, palus, ut faciat senectutis, tuti. tutem. quemadmodum uirtus tutis, tuti, tutem. & salus salutis saluti salutem. & palus, ludis, ludi, ludem:-

Merula quid; Auium nomina cuius generis

Merula κόσσυφος an merulus dicendum sit quæritur. Merula dicenda est. auium enim nomina quædã tantum masculina, quędam fœminina extremitate ita olim consuetudo possedit. ut signata potius q̃ usurpata uideatur.

Graculus quid Ciconia quæ Fulica quæ

Masculina tantum, ut coruus graculus κολοιός, psitacus. Fœminina tantum aquila, ciconia πέλαργος fulica, λαρός, hæc quoq; de quo quæritur impensius. in a Merula potius q̃ per us merulus enuntiabitur:-

Ostrea ne fœminine dicendũ sit an ostreum neutro genere

Hæc ostrea fœminino genere singulari numero, an hoc ostreũ neutrale dicendũ sit q̃ritur, nec dicẽda hæc ostrea fœminini, singulari numero. Quod ita ab eruditis non uano aduocãdum est nullius animalis speciale nomen inueniri, quod neutrale sit:-

Margarita dicẽdum ne sit, an margaritum. Catholicus canon. Margarita qd Carnis in nominatiuo singulari

Margarita an margaritum dicendum sit quæritur, & ferunt peritiores huius conchæ ipsum corpus quo plena est, animale esse, & ideo secundum superius catholicum canonem fœminino genere margaritam proferendum, quemadmodũ ostream. Ego de margarita cõtrà sentio. non enim ipsa carnis qua concha pregnans est, margaritum est, sed dicitur illi inesse calculus hic, quẽ nos margaritum uocamus. Sicut in cerebris piscium lapilli quidam sunt, nec ideo animales sunt. Quare quum materia in qua margaritum nascitur animalis, ipse hic calculus qui nascitur in animalis fit, longe suauius salua obseruatione superioris catholici margaritum neutrali genere dicitur:-

Peruigilia dicendum ne sit, an peruigiliæ

Peruigilia neutrali genere plurali numero, an peruigiliæ fœminino genere plurali numero dici debeant quæritur, & dicẽdæ sunt puigiliæ, nec hoc laboriosa ratione adprobatur. Nam cũ p se uigiliæ dicãtur, præpositione adiecta nõ naturã mutãt, sed accipiunt tẽporis diuturnitatẽ, & qui uigilant, puigilare dicuntur:-

Peruigilare qd calu̅or *Calũnia prima syllaba correpta Mensa an mesa & unde dicta.*

Calumnia prima syllaba correpta effertur, uenit enim à uerbo calumnior hoc est frustror. Mensam sine n litera dictam Varro ait, qđ media poneretur. sed authores cum n litera ꝑtulerũt. Virg. Sæpe, sed & mensam cum n posse dici. Idem Varro ait quod & mensa ἄριστα. Edulia & esculenta poneretur.

¶ Palilia dicunt. Pales enim dea pastoralis est, cuius dies festus nisi quod quidam à partu Iliæ parilia dicere maluerunt.
¶ Camara dicuntur, ut Verrius Flaccus adfirmat, non camera per e. Sed Lucretius, cameræq; caminis ex cratibus dicendo, etiã cameram dici posse ostendit.
¶ E neutralia propria in e, quæ ueniunt plura xi. sunt. Rete soracte, cæpe κρόμυον. appellatiua talia, monile, præsepe, mare. factitia, plura talia, uitale, hostile, flebile. Factitia dicimus quod nõ ex se, sed ex aliis nascãtur. uitale enim à uita, hostile ab hoste, flebile à fletu deriuatum est, Sed propriorum & appellatiuorum à fac. ❀ tiones sunt.
¶ Illa enim ita declinabuntur. hoc rete. tis. ti. te. te. hoc soracte soractis soracti ab hoc soracte. hoc cæpe. hoc monile. lis. li. hoc præsepe. pis. pi. ab hoc præsepe, declinatione ablatiuo singulari differunt. Faciunt enim ❀ cuius diuersitatis quæ ratio sit plenius etiam ❀
In his nominibus quæ per is exeunt hoc præsepe neutraliter Pluraliter præsepia. Sed Plautus in Curculione fœminine. ❀ est cum ad præsepem suam. Et Varro in Nepote hæc præsepes ❀ litera neq; masculina neq; fœminina uenire nisi à ❀ Crotale, Calpe, Ephyre, quæ ut supra dictum est, cum ❀ analogia declinãda sunt. Neutra igitur tantũ in e ❀ Genitiuus singularis in is exit ut huius toralis, huius fęcialis ❀ ut ab hoc torali, ab hoc feciali. Nam si dicemus ❀ regulam neutrorum. Corrumpemus salua manente ❀ scripta. erant enim casus quatuor similes cũ traditum ❀ omnia neutra triptota esse non tetraptota ❀ neutro nomine i litera terminatus, a accipit & ❀ trium pluralem. ut ab hoc torali, hæc toralia & ab hoc feciali, fecialia. unde manifestum fit uetera dici non ueteria, & ❀ ria, & plura non pluria, quamuis Terentius in Adelphis pluria dixerit, quorum ablatiuus nõ in i terminatur, sed e ❀ maiore, plure, non ab hoc ueteri, maiori, pluri ❀ ablatiuus in e terminetur non in i comprehendi potest & ❀ potest de genitiuo plurali, qui ante um non habet i, ut ueterum, maiorum, & plurum dicimus. De maiore tamen uel minore possumus di-

Palilia
Camara dicẽdũ ne sit an camera
Cæpe quid
Factitia nomina quæ
Præsepe & præsepis.
Feciale
Vetera non ueteria.
Plura nõ pluria

cere e terminari oportere,quod quæ comparatiui gradus sunt, i finiri non possunt. semper enim e litera in ablatiuo casu finiuntur. Ab hoc mare an ab hoc mari dici debeat quæritur,quando quęcunq; neutralia nō factitia ntō casu e litera finiuntur,ablatiuo quoq; eādem literam seruabunt.ut hoc rete,ab hoc rete. hoc foracte ab hoc foracte.hoc præsepe ab hoc præsepe.hoc ancile ab hoc ancile. Ita hoc mare ab hoc mare, non ab hoc mari dici oportet:-

Mare dicendū ne sit ablatiuo casu, an mari.

¶ Romanus ita refert mare. Varro de gente.p.r.iii. à mare separata oppida,pro à mari ut refert Plinius. Idem inquit, antiquitatum humanarum xii. Ab Erythro mare orti. Et in Vesuuio,in mare aquam frigidam oriri. Atacinus quoq; , Cingitur oceano,libyco mare, flumine Nilo. Consuetudo per i loquuta est contra definitionem quàm sub titulo ruris dixit. Plautus in Cistellaria. Secundo uentu uectus tranquillo mari:-

Rete neutrali ne genere dicendum sit, an masculino retis

Reticulus

Reticulum

¶ Rete neu rali genere an retis masculino dicendum sit quæritur ; ut in neutrali quidem plurali numero facit hæc retia, masculino hi retes. fœminine enim nullam capit adfirmationē, quum per diminutionem aut masculinum fit,ut hic reticulus, aut neutrum ut hoc reticulum. Nam impudentiæ est,ut dicat fœminino genere, hæc reticula, huius reticulæ , quemadmodum hæc nauicula huius nauiculæ . Dicendum est ergo singulari numero hoc rete, plurali hæc retia, tanquam hoc altare,hæc altaria.mare maria.monile lia.quanquā enim neutrali suauitate enuntiandi similia sint, aliquid tamen auctoritati Virgilii nostri tribuendum est,dicentis . Retia rara plagę,& lato uenabula ferro. Et alio loco. Ego retia seruo. Quippe cum in cōparatione certaminis,nō potest nihil esse qđ plus.

Tapete

¶ Hoc tapete dicimus,ut hoc facile,& sic similiter per omnes casus huius tapetis huic & ab hoc tapeti. Pluraliter hæc tapetaium tibus,quā declinationē Vir. sequitur,quū dicit. Qui forte tapetibus altis.sed & hoc tapetū huius tapeti,huic tapeto,plura liter hæc tapeta.horum tapetorū.his tapetis.nā & sic quoq; Vergilius declinat dicens, Instratos ostro alipedes pictisq; tapetis. sed & masculino genere dixit. Pictosq; tapetas.cuius nominatiuū faciunt quidam hic tapes,qui facit hos tapetas. quod ego qui nusquam scriptam puto nequaquam probo.

Tapetum

Tapes

Vectigal an uectigale dicendum sit

¶ Vectigale ratio poscit non uectigal. Nominatiuus enim pluralis

ralis à singulari plus una syllaba crescere debet, qui si incipiat duabus syllabis crescere uectigal dicemus, quod tamen consuetudini extorqueri non poterit, quin uectigal & ceruical & capital, tribunal animálq; contempta ratione dicamus:~

Animal an le.

¶ Lucretius tamen ait, unde animale genus. Genitiuus quoq; pluralis cum ratione uectigalium facit, auctores tamen uectigaliorum dixerunt, ut Asinius, Vectigaliorum Reip. curã esse habendum. Et Horatius, Anciliorũ & nominis & togæ, ut bacchanaliorum, Salustius & Vulcanaliorum.

¶ Fœminina quoq; e litera finiuntur, sed ut supra dictum est, græca tantummodo, & quidem e producta. ueluti Andromache, Helene, Agaue, Circe, Danae, Crotale, Calpe, Ephyre, quæ quoniam græca sunt, græce declinari debent. huius Andromaches, Helenes, Agaues, Circes, Danaes, Crotales, Calpes, Ephyres. Sed si latine quis uolet, græcum e in a nostrum mutare debet, dicétq; hæc Andromacha, Helena, Agaua, Circa, Danaa, Crotala, Calpa, Ephyra, ut grammatice, rhetorice facit, grammatica, rhetorica, quæ declinantur latine ex forma a litera terminatorum nominum:~

Andromache
Andromaches.
Helene es.
Agaue es.
Danae es

¶ I masculina in i literam nulla ueniunt latina, neutrale unum uenit nihili, & commune trium generum unum inuenies, hic & hæc & hoc frugi, omnibus & generibus & numeris monoptoton est, hoc est nulla litera mutata per omnes casus eadem scriptura decurrit, tanquam hic & hæc & hoc frugi huius frugi huic frugi & cætera.

Nihili & frugi trium generum
Monoptoton quid

¶ Verum quod ad nihili pertinet, ego in alia opinione sum, non enim illud nomen sed aduerbium quantitatis existimo, qui nec genus ullum, nec casum recipit, sed aduerbium potius ex nomine factum est, sicut domus domi, Antium Antii, Karthago Karthagini, nihilum nihili, contra uero hoc nihilum nomen esse arbitror, quum casus quoq; admittat, tanquam hoc nihilum huius nihili, huic nihilo, sicut hoc momentum, huius momenti, huic momento. Nam dicimus existimationem tuam nihili duco. Item dicimus nihilominus te habeo tanquam ineptum. atq; sic, nihilum in ea re dicimus, quibusdam placet frugi & nihili figura proferri, nec in declinationem flecti. Cumini & sinapi græca sunt, & Plautus dixit, Teritur sinapi, cuius genitiuus cum s profertur, huius

Nihili quantitatis aduerbium.
Domi
Antij
Carthagini
Nihili nomen.
Cumini
Sinapi

finapis. Cæteri casus similes sunt nominatiuo.

Cupo
Cupa Virgilij liber.

¶ O litera terminantur tã masculina q̃ fœminina, sed correpta o in i mutant, circumducta uero genitiuo seruant o, ueluti Cato catonis, Cicero Ciceronis, Nero neronis, Iuno nonis, regio regionis. Communia, cupo cuponis, fullo fullonis, quamuis Virgilius librum suum Cupã inscripserit. Itẽ correpta o gtõ, ordo ordinis, cardo dinis, turbo binis, Apollo linis, margo ginis, uirgo ginis, harundo dinis, cupido dinis.

Caro carnis
Anio anienis
Debilia nomina quæ nunc appellant defectiua.
Sappho phus & nis.
Dido dus & nis
Ino Inus & nis.
Calypso mater ex Vlysse.
Argus Iunonis custos.

¶ Hæc uarie declinantur omnia, nam ut supra memoratũ est, aut ꝑducta o in genitiuo, aut o in i mutant. huic autẽ formę ꝙ nõ pareant caro carnis, & Anio anienis, quasi debilia adnotant. Nullũ enim nomen o ꝑducta finitur, nisi peregrinũ, ueluti Ino, Sappho, Dido. Quæ ideo quidẽ græce declinare maluerũt, huius Didus, Sapphus, Inus. Sed melius esset secundũ latinã cõsuetudinem huius sapphonis, didonis dicere. Nã & Pacuuius sic declinat, filios sibi procreasse eandem per Calypsonem autumant. & Actius, Custodem assiduum Inoni apposuit uirgini. Virgilius autem hãc Dido & Alectò dicere maluit. ut, & nomine Dido Sæpe uocaturum. luctificam alecto dirarum ab sede dearum. Quare ergo Cicero Ciceronis, turbo binis.

Apollo linis
Carthago ginis

¶ Omnia nomina o litera elata siquidẽ ꝓpria sint, per onis gtõ efferuntur, ut Zeno nis. Plato nis, & cætera. exceptis his duobus Apollo, Karthago. Nã Apollo quũ sit ꝓprium nõ Apollonis facit, sed apollinis. Itẽ Karthago nõ Karthagõis, ut Iuno Iunonis, sed Karthaginis. Si autem appellatiua fuerint, duplici gtõ efferũtur. aut enim p o, ut præco præconis, latro nis, mucro nis. aut per i, ut ordo ordinis, cardo nis, margo ginis. Ergo in fœmininis si quando o literam i litera præcedit, tunc genitiuus seruat o literam, ut regio regionis, seditio onis, superstitio tionis, emptio tionis. exceptis debilibus suprascriptis anio & caro. Si autem uertit per i, ut consuetudo dinis, caligo ginis. Excipiũtur autem hæc quatuor quæ & plurali efferuntur, & rationem confundunt, octo, pondo, quæ indeclinabilia sunt & tantum pluraliter efferuntur. Item duo & ambo de quibus infra dicetur, quæ declinantur hoc modo, duo duorum. Dubitatur ambo amborum ambobus & deinceps.

Octo
Pondo
Duo
Ambo

¶ Item quòd caro carnis facit. Item excipiuntur & græca quæ nominatiuo o efferuntur, ut prædictum est, flexo accentu,

non graui, ut apud Romanos, ut Sappho, Erato, Dido, Manto. Nam suo statu permanentes declinantur secundum græcam declinationem, ut Sappho Sapphus, Dido Didus, Manto Mantus, Erato Eratus, ut apud Virgilium, Fatidicæ mantus. Item quæritur quare Sino Sinonis, Menno Mennonis.

¶ Omnia nomina græca, græcam rationem & apud latinos sequuntur, & tunc producunt o literam genitiuo, quum etiam apud græcos producant, ut Κάνων κάνωνος, & apud nos Cano Canonis, Μέμνων Μέμνωνος. Si autem apud græcos corripiunt, eadem similiter & apud nos, Memno memnonis, ubi autem per τος efferuntur, & apud nos per tis, ut ἱπποκόων ἱπποκόοντος, Ippocoon Ippocoontis. Turbo, si sit proprium nomen, Turbonis facit, si appellatiuum, turbinis, nam siue uentus, siue quo ludunt pueri, hic turbo dicitur, non ut quidam stulte hic turben dixerunt puerorum. Nam Virgilius dixit, torto sub uerbere turbo. Antipho quoque & Demipho similiter declinantur, huius Antiphonis, Demiphonis, non ut quidam Antiphontis, & Demiphontis, græca declinatione,

Canon *Memnon*

Turbo tonis & binis. *Turben binis*

Antipho *Demipho*

¶ Omnia enim græca quæ in ων exeunt, ut Antiphon, Demiphon, dracon, leon, faciunt Ἀντιφῶντος, Δημιφῶντος, Δράκοντος λέοντος, & amissa n litera redduntur, & ut oportet declinantur latine. ut Antipho, Demipho, draco, leo, & faciunt Antiphonis, Demiphonis, draconis, leonis.

¶ Margo fœminino genere & uirgo, imago, Carthago & cætera quæ ante o habent i. Idémq; & Aemilius Macer ait fluuiorum margine summa. & Rabirius extulit, Idæos summa cum margine colles. Inueniuntur tamen ex eadem forma masculina, uligo & farrago.

¶ Quare apud auctores margo masculino quoq; dicitur genere, ut apud Ouidium, Brachia longo margine, & frequenter Varro rerum rusticarum. Sic ambo & duo an ambos & duos ratione cum s dicimus, quod omnes partes orationis quæ casus habent, exceptis neutris & monoptotis, in s litera accusatiuo plurali deficiunt.

Margo dubij generis. *Macer* *Aemilius* *Rabirius.* *Vligo* *Farrago*

Ambo & ambos *Duo & duos*

¶ Præterea quæcunq; fœminina accusatiuo plurali as literis terminantur, & possunt ad masculina transferri a in o mutant,

faciuntq; masculina, ut has magnas, hos magnos, & has doctas hos doctos. Ita quum dicamus ambas & duas, nimirum a in o translata, ambos duosq; dicimus. Nonnulli tamen græcos sequuti, quia illi τοὺς δύο & τοὺς ἄμφω dicunt, hos duo & hos ambo dixerunt. in quibus Virgilius. Verum ubi ductores aciei reuocaueris ambo. Ambo enim non est dicendum, nisi de iis, qui uno tempore quid faciunt, utputa Eteocles & Polynices ambo perierunt quasi unà. Romulus autem & Africanus non ambo triumphauerunt, sed uterq; quia diuerso tempore.

Ambo, Vterq; in quo differũt.

¶ V litera neutra tantum terminantur, & ferè hæc. ueru, genu, gelu, cornu, tonitru, & quidam uolunt testu, quod è numero horum separandum est, quod auctores testam potius dixerũt, ut Virgilius. Testa cum ardente uiderent, scintillare oleum. & Horatius. Spartacũ si qua potuit uagacem fallere testa. alii enim separantes amphoræ quidem testam dicunt, testudinis uero testu, sed frustra, nam græci ὄστρακον sine distinctione dicunt, tam amphoræ quàm testudinis.

Testu & Testa

¶ Nomina autem nominatiuo u litera terminata, in singularitate per omnes casus eandem u literam seruant nouissimam, in pluralitate tantũ declinantur, ut genua genuum. nibus. cornua nuum. nibus, nec tamen dicimus uerua, cum sit simile, sed uera & ueruum & ueribus.

Vera dicẽdum, non uerua.

¶ As terminata nomina, casu nominatiuo in genitiuo crescente is syllaba finiuntur, ut Mœcenas, natis. Asprenas, natis. nominatiuo uocatiuum similem habent ó mœcenas, ó asprenas. Sed si sint peregrina, genitiuo casu in æ deficient, ut Aeneas Aeneæ Gyas gyæ, uocatiuos amissa s, producent a ut quo fugis Aenea, quàuis ueteres hic Aenea dixerint sine s, ut Varro in Agemodo In hac specie sunt & Amyntas, Archytas, Menalcas, Lycidas, quorum æque uocatiuus s amissa, a producitur. Inueniuntur tamen quædã peregrina quæ cũ incremento syllabæ declinẽtur. ut Calchas, Pallas, Athlas, Gigas, faciunt enim calchantis, pallantis, gigantis. quamuis antiqui ut Pacuuius & Plautus calchan dicãt, non calchantem. Solet uenire in quæstionem quare æneas æneæ, mœcenas mœcenatis, thoas thoantis. Omnia nomina quæ as terminãtur syllaba, siquidẽ latina sunt, masculina tertii ordinis erunt. ut hic Suffenas suffenatis, hic mœcenas mœcenatis. Item fœminina, hæc ciuitas tatis. exceptis his monosyllabis tribus, quę

Aenea Aeneæ.

Calchan & Calchantem Aeneas neæ Mæcenas tis cur.

quidem tertii ordinis, sed genitiuum diuersum faciunt. Nam cū omnia latina per tis efferant, hæc sola diuersis genitiuis efferuntur. Nā mars martis, as assis, uas uadis faciunt, si autē fuerint græca, modo ut primi ordinis declinabuntur, modo ut tertii. Sed tum primi ordinis, quum genitiuum græcum habuerint per ου aut per ος ut ὁ αἰνείας τοῦ αἰνείου huius Aeneę, ὁ ἀγρίππας τοῦ ἀγρίππου huius agrippæ, licet attici τοῦ ἀγρίππα dicant. Si autem genitiuū per τος ut ὁ θόας τοῦ θόαντος latine tis facient, ut hic thoas huius thoantis, & similia. Mars martis As assis Va uadis Agrippa pæ

¶ Es terminantur masculina & fœminina ❀ neutra ❀ sicut in superioribus ❀ ordine adnotauimus discernentes quæ per es correptam & per es productam efferantur, quæ etiam in communionē ueniant. sed & ❀ dissyllabam genitiuo faciunt, quum omnia per tis efferantur ❀ sunt quædam quæ nominatiuo & singulari & plurali casu similiter efferantur ❀ & sunt fœminina, ut diminutio quoque manifestat, dicimus enim nubes nubecula, spes specula, res recula. nam masculina modo es, modo a terminarunt. ut Anchises Anchisa, Chryses Chrysa. Attes Atta, Atrides atrida, ut Propertius, Nō ita dardanio gauisus atrida triumpho. Vergilius quoque quū dixisset Patris Anchisæ, item satus anchisa ē contrario intulit. quæ regio Anchisen. Item quum dixisset Darii nomen Acestæ intulit, Sed lætum amplexus acesten. ut mihi uideatur hunc Anchisam & hunc Acestā ut duram declinationem repudiasse. Miltiades autem & Alcibiades item Diomedes indubitanter nominatiuo es finiuntur, genitiuo is non ut priora modo Tyestes modo Tyesta, & Orontes Oronta. Chremes & Laches apud comicos similiter uarie declinantur, modo huius chremis, modo huius chremetis, Lachis lachetis. hermes autem hermetis tantum, ut Socrates socratis tantum. nam & Pericles Stratocles græce tantum sunt consuetudinis. nullum enim nomen in latina lingua desinit in flexum eis. Quare Dioscurides dioscuridæ, Demosthenes demosthenis, Menes menetis solet quæri. Nubes, Nubecula Spes Specula Res recula Attes & Atta Alcibiades Diomedes Tyestes & Tyesta Orontes & Oronta Chremis & Chremetis Lachis & Lachetis Hermes hermetis Dioscorides dis Demosthenes Demosthenis Menes menetis

¶ Omnia igitur nomina in es nominatiuo casu elata siquidē latina sint, genitiuū facient per is. ut Hercules is. Verres ris. Sin autem græca, tribus modis declinabuntur. aut enim per æ genitiuum facient, aut per is, aut per tis. & hæc ita declinabuntur.

Quæ apud græcos faciunt genitiuũ per ου, hæc apud uos per æ, ut Διοσκουρίδης δου Dioſcuridæ, quæ uero per ους hæc per is. ut Δημοσθένης ους Demoſthenis. quæ autem creſcunt, & per os enunciantur. Similiter apud nos per tis. ut Μένης μένητος menetis. ut apud Vergilium. Belidæ nomen Palamedis quia Βη λίδης δου belidæ Παλαμήδης δου Palamedis.

Belides
Palamedes

Perſi ꝓ perſis
Achilli
Vliſſi pro
Vliſſis.
Achilleus

Inueuiuntur apud ueteres quæ ſine ratione genitiuum faciunt per i, ut apud Saluſtiũ in prima hiſtoria. Bellum perſi macedonicum. Item apud Vergilium, Immitis Achilli. & alio loco, Fallacis Vlyſſi. nã ſi eſſet nominatiuus latinus Acchilleus, merito faceret Achillei, ut Euriſteus, & Mneſtheus. Sed quia non eſt Achilleus, ſed Achilles Achillis facit, ut Hercules lis. non Achillei & Mneſthei:-

Atthales

Quæ uero græca flexo accentu proferuntur hæc in confuſo ſtatu permanente ſecundum græcam declinationem ordinãtur es ſyllaba terminata. ut Eumenes eumenus, Aithales aithalus, Euprepes euprepus, quanquam quidam ſic declinari maluerint. eumenetis euprepetis. Excipiuntur autem hæc quæ genitiuo creſcunt. ut locuples pletis. merces mercedis. heres heredis. ceres cereris. pubes puberis. pedes ditis.

Nubes bis
Fides fidei eur
Quies quietis
Requies
requieti.

Item ex tertio ordine hæc in quæſtionem ueniunt. ut quare nubes nubis, & fides fidei, es literis productis elata. Siquidem i habuerint ante es ſyllabam, genitiuum faciunt per i, ut acies aciei, dies diei, luxuries ei, excepto uno hoc nomine quies, quod facit quietis. quanquam requies ab eo compoſitum requiei faciat ſecundum rationem à nobis demonſtratam, ut apud Virgi. in iiii. Requiẽ ſpatiúmq; furori, quod ſi eſſet genitiuus requietis requietem faceret nõ requiem, Cicero autem aliter declinauit ſecutus numerum arum

Perniciespro
perniciei

huius pernities ratione illa, quod cum nominatiuus pluralis à genitiuo ſingulari proficiſcatur, ſitq; aut idem aut earundẽ ſyllabarum. ut huius ſcholæ, hæ ſcholæ, & huius Marci, hi marci. Itẽ huius felicis hi felices, & huius domus hæ domus, æque ſequi debet nominatiuum pluralem. Ideo Cicero pernities cauſa genitiuum extulit.

I ante s productam non habent hoc genere. faciunt per is. ut nubes nubis, ædes ædis, ſedes dis, exceptis his quia cum nominatiuum habeant per es productam, non tamen ante es ſyllaba

i literam habent, nihilominus genitiuum faciunt per ei. ut res rei, spes spei, fides fidei. Item excipiuntur hæc quæ genitiuo casu crescunt sine ratione, ceres, merces, pubes. nam cereris, mercedis, & puberis faciunt. *Ceres. Merces. Pubes.*

¶ Ergo scire debemus q fides & pubes duplicem gtm̃ habeant. fides facit quũ significat lyrãm, fidis, ut fidis se intendisse latine Persius secundum rationem à nobis demonstratam apud Vergilium inueni. Fidibusq; canoris. Sin autem fides πίστιν significat fidei facit nõ ratione, sed distãtiæ causa, similis est ratio & pubes nam pubes est ἥβη & νεολαία. Ergo quũ ἥβην significamus, sic declinamus. hæc pubes huius pubis, ut apud Vergilium iii. Pubetenus. Si autem iuuentutem aut ætatem significamus, puberis facit, ut est apud eundem Vergilium in primo. Haud aliter puppésq; tuæ pubésq; tuorum. *Fides fidis & fidei. Pubes*

¶ Miles militis, quare & reses residis. omnia nomina latina es syllaba correpta elata, genitiuum faciunt per tis. ut miles tis, comes tis, seges segetis, teres teretis. Excipiuntur hæc quæ genitiuum faciunt per dis. ut reses residis, obses obsidis. & ideo genitiuum per dis faciunt, quia ex uerbis trahantur, nam reses a residendo, obses ab obsidendo, preses a præsidendo. Cætera uero exceptis his, per tis efferuntur, ut supra dictum est. *Miles militis Reses dis Obses unde*

¶ Fides quum chordam significat, huius fidis facit. quum deam huius fidei, quamuis Plautus dixerit. fidei censebam maximam multo fidem ❀ Pub ❀ iuuentutis significatione, lanuginis etiam partis in qua pubis facit. at cum ætatem significamus huius puberis, & negatione adiecta, non tantum impubetis, sed impubis, comitemq; impubis Iuli Virgilius dixit. *Fides fidis & fidei. Pubes pubis & puberis. Impubes impubis & impuberis.*

¶ M litera neutra tantũ finiuntur, & quidẽ præposita u. stagnũ telum, aliquãdo etiã i nouissimæ syllabæ præfertur. ut pallium scrinium, olium, allium, solium, sic enim dici debent, non ut alii diserti dicunt alleum per e, & doleum, & palleum, nam & Vergilius allia serpillúmq; per i dixit, q utiq; in genitiuo debet geminari, ut huius pallii, scrinii, dolii, alii, solii, q genitiuus numero syllabarũ minor esse nominatiuo nõ debet. Quare magis denotati sunt qui maluerunt per unum i imperi & ingeni dicere, q̃ secundum regulam imperii, ingenii, geminata i litera. *Oliũ & nõ oleũ Allium & non alleum. Dolium & nõ doleum. Pallium & non Palleum. Imperi pro rij. Ingeni pro nij*

¶ Inuenimus tamen & per i unum a Virgilio dictum. Ille urbẽ

Pataui pro uij. Aemilius aemilij et Iulius Iulij in uocatiuo

Pataui pro pataiii, plus in hac obseruatione geminandi in masculinis animaduertimus. ut hic Aemilius huius lii. hic Iulius lii In uocatiuo tamen i literá subtrahimus, nam si o Aemilii & Iulii dixeris græce declinaueris, ut Lucilius, Tietei leontado & Pomani & thermo Parnime.

Contagium Contagio

¶ Contagium ueteres magis usurpauerunt, sed Salluftius contagionem maluit dicere. primo ubi contagio quasi pestilentia inuasit, ciuitas immutata. Vergilius autem, Nec mala uicini pecoris contagia lædent.

Seruitium Seruitus

¶ Seruitium multitudo est seruorum seruitus conditio seruiendi, sed ueteres indifferenter seruitium, & pro seruitute posuerunt. Seruitio enixe tulimus, Virgilius in tertio:–

Tergum tergi Tergus tergoris

¶ Tergum dorsum est, & declinatur sic. hoc tergum, gi. go. Pluralitet hæc terga tergõrum, producte. tergus autem pellis, huius tergoris facit. Pluraliter tergora & genitiuo tergõrum corrrepte. Sed contrario Virgilius terga boum dixit & in ix. Hinc raptas fugientibus ingerit hastas, in tergus. Quidam uolunt tergum hominis esse, tergus uero pecoris.

Forum nid Fori aut Forus

¶ Forum neutro genere dicimus locum rebus agendis destinatum, aut quum commercium significamus & Lucilius, quum illa fora itant. Masculine autem tabulata nauium & semper pluraliter quamuis Gellius fora nauium neutraliter dixerit. & Lucilius Negotiorum forum masculine extulerit libro tertio, forus olim ornatus lucernis.

Callum, Callus Marsi fabellarum libri.

¶ Callum neutro genere dicitur. Cicero Tusculanarum, Ipse labor quodam callo obducit, & Plautus in Persa magis calleo q̃ aprugnum callum callet. Sed Marsus fabellarum ix. masculino sic. Callum sibi pectore quendam.

Lignum Asparagi Ligna

¶ Lignum singulariter semp dici debet, in multitudine Cato originũ primo, uehes ait ligni, sicut & fasces dicuntur. Asparagi quamuis asparagos pluraliter dicamus, ut Lucilius iii. Asparagi nulli. Idem in eodẽ, ligna pluraliter dicit. Studet hi ligna uidere.

Cœlũ et cœlus

¶ Cœlum hoc quum sit neutrum, etiam masculine ueteres dixerunt. & Ennius, Quẽ cœlus genuit. Itẽ quoq; cœlus ꝓfundus.

¶ Ocymum cõsuetudo neutraliter dicit. Sed Aemilius Macer ait, Inter prætertitas numerabitur ocymus herbas.

Ruffeũ non est dicendum. Ruffus color.

¶ Russeum grammatici nõ magis dicendum putant q̃ albeum aut prasineum, sed russum & album prasinum.

¶ Septemdecem antiqui dixerunt, quoniam obseruabant, ut minores numeros prius ponerent, sed iam exoluit.

Mendum, Menda differunt

¶ Mendum neutro Varro in Admirandis dixit, magnum mendum. Sed Ouidius fœminine, nocte latent mendæ. Item, Eximet ipsa dies omnis è corpore mendas. ergo mendum in menda cu significatione dicetur, menda in culpa operis aut corporis.

Pistrinum & pistrina. *Pistrilla apud Terentium*

¶ Pistrinum neutro dicitur, sed Lucilius xvi fœminine extulit. Media è pistrina ad tabernam referens ut Caupona dicitur. Nam & Terentius diminutiue Pistrillam dixit. Pistrilla erat quædam

Quintum tricensimum *Quintum & tricesimum.*

¶ Quintum tricensimum annum dici sine etiam coniunctione, uult Varro epistolicarum vii. & similia, nec interponẽdam coniunctionem in ipsa re coherentem, ut si dixero ad quintum & tricensimum prædium habeo, iam duo significabunt, alterum ad quintum, alterum ad tricensimum.

Pulmentum & pulmentarium. *Laserpitium pro pulmento.*

¶ Pulmentum & pulmentarium dicitur, Nam Cato originum tertio, laserpitium pro pulmentario habet, In eodem, multo pulmento usi, sed quidam putant pulmentum quasi pulumentum melius dici. Varro autẽ ad Ciceronem v. pulmentum ait, quod id cum pulte esset, & inde pulmentarium dictum.

Modestus grammaticus. *Plurum dicendum ne sit an plurium.* *Compluria*

¶ Plurum Modestus putat esse dicendum non plurium cum i. Ea enim nomina quæ comparanda sunt, genitiuo i habere non debent. ut fortiores fortiorum, meliores meliorum, sic plures horum plurum, sed consuetudo plurium cum i dicit. Vnde & Terentius in Phormione, noua hic compluria dixit.

Pulchrum scribendum ne sit, an pulcrum. *Sepulcrum*

¶ Pulchrum Varro aspirari debere negat, ne duabus consonantibus media intercedat aspiratio, quod minime rectum antiquis uidebatur, unde & sepulcrum hodieq; manet, quod ~~sit seorsum à pulchro~~ propter recordationem doloris.

Eboreum, Eboratum, Eburnum, differunt.

¶ Eboreum ratione dicimus, ut à marmore marmoreum, & pumice pumiceum, sed consuetudo etiam eboratum admisit & eburnum. Virgilius Humeróq; Pelops insignis eburno, quæ ita placuit distingui, ut eboreum sit ex solido ebore confectum, eboratum extrinsecus ebore ornatum, eburnum à similitudine eboris aptatum, ut Virgilius sensit.

¶ Vs omnia nomina quæ per us syllabam nominatiuo casu terminantur, hæc grõ aut per i exeunt & sunt secundi ordinis, aut per is & sunt tertii ordinis, aut per us similem nominatiuo, &

Lupus lupi *Lepus leporis*

ſunt quarti ordinis, de quibus plenius definitum eſt in ſuperioribus, ſub titulo de nominatiuis ad regulam redactis. Quare ergo lupus pi, lepus huius leporis.

Omnia nomina quæ us proferuntur, quæ quidem maſculina aut fœminina ſunt, genitiuum faciunt per i, aut per us, aut p is, hic Marcus ci, hæc laurus ri. per us autem hic ſenatus tus, hæc domus mus. Si autem fuerint neutralia per is, ut hoc tẽpus oris. hoc munus eris.

Vetus ris. *Lepus ris.* *Ligus ris.*

Excipiuntur autem hæc in maſculinis, ligus, lepus, uetus, faciunt enim genitiuo liguris, leporis, ueteris. In fœmininis hæc, quæ item gtῑ faciunt per is, ſalus tis, iuuentus tutis, palus dis, ſenectus tutis, uirtus tutis, ſeruitus tutis, tellus ris, uenus eris, fraus dis, laus dis. In neutralibus hoc pelagus, uulgus, uirus. Nã quum omnia neutralia faciant genitiuum per ris, ſola hæc tria genitiuum faciunt per i, quanquam de uulgo ambigitur, inuenitur enim & maſculine elatum ut apud Virgilium in ii. hinc ſpargere uoces in uulgum ambiguas. ſed idem & neutraliter in primo, Sæuitq; animis ignobile uulgus, meminerimus autem tantummodo pelagus & uulgus ſingulariter declinari, Itẽmq; uirus.

Vulgus ambigui generis.

Penus

Penus quomodo debeat declinari incertum eſt. Nam Plautus in Pſeudulo eodem ferè loco & maſculino genere dicit hic penus, & neutro hoc penus. Virgilius etiam fœminino longam penum. Igitur quum poſſimus ſecundum neutrorum formam huius penoris dicere, aut ſecundum maſculinorum & fœmininorum huius peni, neutrum dico quia apud auctores nondum exemplum quod ſequar, inueni.

Penoris & peni nõ extare apud auctores.

Carduus trium ſyllabarum eſt ut arduus, fatuus, mortuus, ideóq; ſimiliter declinandum eſt ut huius cardui, carduo. Pluraliter hi cardui, duorum, duis. Quod ſi quis huius cardus dicere uoluerit, cogit nonnunquam genitiuum ſingularem u duplici poſſe finiri.

Seruus an uos *Ceruus an uos.* *Vulgus an gos*

Seruus, ceruus, uulgus, à quibuſdam per u & o uidelicet quia duæ uocales geminari, ut unam ſyllabam faciant, non poſſunt, ſed per geminum u ſcribi debent, qa & ſic ſonant, & ambiguitas caſuum tollitur, & unum u loco conſonantis accipitur.

Aſſidue *Seruius Tullius cẽſum inſtituit.*

Adſiduus quidã per d ſcribunt, quaſi ſit à ſedendo figuratũ, ſed errant, nam quum à Seruio Tullio populus in quinq; claſſes eſſet diuiſus, ut tributũ, prout quiſq; poſſideret, inferret, ditiores

qui asses dabant assidui dicti sunt, & quoniam soli in negotiis publicis frequenter aderant, eos qui frequenter adsunt, assiduos ab assibus dixerunt.

¶ Tus à tundendo sine aspiratione dicitur, quamuis Iulius Modestus ἀπὸ τοῦ θύειν tractum dicat. *Tus an thus* *Modestus grammaticus.*

¶ Bouus non nisi singularem numerum capit, nam pluralem nemo dixit. *Bouus*

¶ Podagrosus à podagra bene dicitur, sed & podagricus à pedũ ægritudine, cuius exemplum apud Laberium est in Aquis. *Podagrosus* *Podagricus*

¶ Aeditimus dicitur qui ædem seruat, quasi ædis intimus. Aedituus ab æde tuenda. Lanius dicitur, ut Terentius, Lanii, coci. & Salustius, quin uinarii, ubi illud quoq; notauimus uina. *Aeditimus* *Aedituus* *Lanius* *Vinarius*

¶ Lanio autem quasi diminutio est lanii. *Lanio*

¶ Assarius ab antiquis dicebatur, nunc as dicitur non assis [Greek] genitiuus est ut sicut occussis, huius ablatiuus est ab hoc occusse, ideóq; occusse bene dicimus. sed da illi occusse soloecismus est, nam [Greek] cus ne dixeris, sed quaternarius, subauditur enim nummus. sestertius nummus & denarius nũmus. Nam nummum appellamus quod græci . Sestertius autem unde appellatur, solet quæri, quod manifestum erit si sciamus ap [Greek] denarium decem asses habuisse. Ideóq; in rationibus faciendis denarium de decuss. X inductum notamus. cuius quarta pars dipondius semis, sestertius dicitur quod de tribus assibus semis deficiat. Deniq; & nota quod nihil aliud q̃ dipondium & semis HS ostendit. *Assarius* *As non assis.* *Occussis uel octussis* *Nummus quid* *Sestertius quid & unde denarius olim decussis.*

¶ Hic locus & hi loci masculino genere ratione dicimus, sed & hæc loca consuetudo quasi locali usu usurpauit, non tamen & singulare neutrumq; genus admisit. quamuis quidam uelint neutro genere Salustium dixisse, Est locus in carcere quod Tullianum appellatur, sed frustra, quod enim à Salustio absolute Tulliano coniunctum est. *Locus, loci, loca* *Quod absolute positum.*

¶ Delirus à lira aratri ducta appellatur, sed est tamen delerus per e, ἀπὸ τοῦ λήρου composita uideri. *Delirus delerus & unde*

¶ Cubicularius est custos cubiculi, Cubicularis uero lectus cubiculo aptus. *Cubicularius* *Cubicularis*

¶ Caligarius artifex. Caligaris clauus similiter ars fabrica, & Iulius Fabrius & cellarius seruus, dardus cellarius, balnearius fur, balnearis murteus & solea balnearis, unde perspicuũ est Caluũ *Caligarius* *Caligaris* *Clauus caligaris.*

Triclinarius Triclinaris ad amicos non recte dixisse, Ne triclinarius, quum triclinaris di cere maluisset.

Balteus & alteum. ¶ Balteus masculino genere semper dicitur ut clipeus, infelix humero cum apparuit alto, balteus Virgilius dixit. Plinius tamen uult masculino genere funiculum significare, neutro autẽ genere lora ad ligandum apta. sed Varro baltea dixit & Thuscum uocabulum ait esse. Item humanarum decimooctauo.

Curriculus Curriculum ¶ Curriculus masculine diminutione currus, neutraliter curriculum spatium ad currendum aptum, ut ipsum currendi officiũ, ut Cicero & Varro loquuntur.

Clipeus & Clipeum ¶ Clipeus masculino genere in significatione scuti ponitur, ut Labienus ait, neutro autem genere imaginem significat. Sed Asinius puinciæ hæredibus imaginis clipeum masculine dixit. Clipeus prætextæ imaginis positus. Et Liuius in significatione scuti neutraliter sæpius, & Pomponius in Capella quum ait.

Clipeum Clupeum Clipeum in medium fixum est. Quare dubii sermonis secundo indistincto genere dici ait, sed litera differre, ut pugnatorium per i clipeum dicamus, quod est clepere idest cęlare dictam, imaginem uero per u à cluendo, sed hæc differentia mihi displicet propter communionem i & u literarum, nam & maximus & maxumus dicimus, & optimus & optumus, nec tamen illa diff ❀ mus ❀ nomina quæ ante u habent i, duplici i genitiuo singulari finiri debent, necesse sit aduersus obseruationem ❀ nominatiuo minorem fieri genitiuum, idq; Varro tradens adiicit quæ singularem talium nominum per duplex i scribi debere, frequentius casum corrupi

❀

tamen & per i genitiuum scribi posse existimat, ait enim seruandi numeri numerum ut seruemus ❀ q;, nunquam enim hoc intulisset nisi & numerum per i, huius ❀ faciendi crederet, deniq; & in libro quarto sic ad porro hoc ❀ lum fecerit colum, ut Cornelii Cornificiiq;, & paulo post ❀ pueri Lucii hoc unius fieri, & Plinius quoq; dubii sermonis u adiicit ❀ eandem rationem per duo i, sed multa ea consuetudine superari opinionem de uocatiuo casu traditam infirmat, quod hic pius in uocatiuo pii faciant, adeo enim non semper uocatiuus casus eandem naturam patitur, quam genitiuus.

¶ Præfectus

¶ Præfectus fabrum ut dici possit ex antiquitate durauit. sicut tribunus & præfectus, ubi dicimus quidem & & præfectus urbis & præfectus fabris participaliter, sed elegantius est ab antiquis usurpatum. *Præfectus fabris & fabrum*

¶ Largus nomen facit ex se aduerbium large, q̃ omnia nomina quæ in qualitate sunt aut in quantitate, si datiuo casu in o exeant, o in e mutant & aduerbiũ faciunt, ut doctus docti docto facit docte. Sed ueteres hoc non obseruauerunt. nã & duriter Terentius, & Plautus ampliter. *Large & non largiter. Duriter Ampliter*

¶ Caseus masculini generis est. ut Virg. Pinguis & ingratæ premerere caseus urbi. Et Lucilius xiiii. Caseus ala molliet. sed Pomponius neutraliter dixit, In lenonem caseum molle. *Caseus & Caseum.*

¶ Loculos & locellos pluraliter dici multi mutant, quum sit hic loculus, cuius hypocorisma est hic locellus. Nam Varro rerum rusticarum secundo loculum dixit, & Cæsar ad Pisonem locellum tibi signatum remisi. *Loculus & Locellus*

¶ Catinus masculino genere dicitur ut Mœcenas in x. Iugeribus ait fumans calido cum farre catinus. & hinc deminutiue catillus fit. ut Asinius cõtra maledicta Antonii, uolutantq; urbe tota catilli. sed Varro ad Ciceronẽ xi. catinuli dixit nõ catilli. *Catinus Catillus Catinulus*

¶ Galeros Virg. masculino genere dixit, Fuluosq; lupi de pelle galeros. & Cornelius Seuerus, Flauo prætexerat ora galero. Sed C. Gracchus apud Censores cum galera urii cum dixit Varro de actione scenica secundo hist. Galeana unde & galericula dicuntur. *Galerus Galere Galeria Galericula*

¶ Calamistros Cicero in oratione masculine dixit. & Varro de scenicis originibus hunc calamistrũ. sed idẽ in trifallo, calamistra & Plaut. in Curculione, pecten, speculum, calamistrum meum. *Calamistrus Calamistrum*

¶ Secus neutri generis nomen, unde & Salustius uirile secus dixit, hoc est uirilis sexus quod per omnes casus integra forma declinatur. Fit secus & aduerbium quod significat aliter, unde nascitur secius ἀλλοιότερος. Cæterum id quod uulgus usurpat, secus illum sedi, hoc est, secundum illum & fatuum & sordidum est. *Secus p̃ sexu Secus aduerbiũ*

¶ Aluum fœminino genere Virgilius sæpe dixit, sed masculine tiuus. Partus grauido portabat in aluo, & Aelius Cinna. At scelum incestum urpi crescebat in aluo. & Laberius & Accius frequenter, quot magis usus celebrauit. *Aluus*

Munificus *Munifex*

Munificus est tanquam beneficus & maleficus, munifex autẽ tanquam opifex & artifex. Itaq; mnnificus munera largitur, munifex autem munere fungitur.

Sincerus *Sincere*

Sincerus dicitur non sinceris, ut Virg. ait, Insincerus apes tulit cruor, sed neutraliter hoc sincere dicitur, ut Terẽtius, Si istud crederem sincere credi.

Sibilus *Sibila* *Sibilum*

Sibilus dici oportet ut Virgilius, Nam neq; me tantum uenientis sibilus austri. Cicero de gloria, In Tusculanum mihi nuntiabantur gladiatorii sibili, sed & neutro genere quidam dixerunt, ut Ouidius. Sibila dant saniemq; uomunt. Cornelius Seuerus, Et sua concordes dant Sibila clara dracones, & Macer Theriacon secundo, resonantia sibila colla.

Quinquatrus quid & unde *Ancilia quãdo lustrabantur.* *Stomachus*

Quinquatrus supra nõ quinquatria, nõ enim dictæ sunt qnq; dies atries, sed q; quintus antiqui dicebant siue à quinquando, idest lustrando q; eo die arma ancilia lustrari sint solita.

Stomachus etiã in pluribus singulariter dicit, ut ait Caluus quorum prædulcem cibum stomachus ferre non possunt.

Diuinitus quum dicimus ex dei mente factum significamus, diuine uero quum laudamus.

Nudiustertius *Die quarto* *Die quinto de futuro.* *Nudiusquartus* *Nudius quintus de præterito* *Perendie*

Nudiustertius hoc significamus, nũc est dies tertius. Itẽ nudiusquartus. sed quare de futuro utrum nudius an dicendum sit die quarto & die quinto, sicuti perendie quum dicitur, sed quibusdam displicet, propterea quod cum dicimus perendie, postponimus die, quum uero die quarto præponimus, sed ueteres non aliter loquuti sunt, sunt enim coniuncta & nominantur. Præterea tempus non numeratur, ut in illis nudiustertius & nudiusquartus.

Iurisconsultus nõ iurecõsultus *Iure peritus* *Graccus* *Ortus* *Graccus unde dictus.* *Collactaneus non collacteus*

Iuris consultus dici debet non iureconsultus, licet Cicero p Murena ita dixerit. & Lucilius secundo ut Iure peritus.

Graccus & ortus sine aspiratione dici debere Varro ait, & ortum quidem quod in eo omnia oriantur. Graccum autem à gerendo quod mater eius duodecim mensibus utero eum gestauerit, aut à gracilitate corporis ut quidam uolunt, sed consuetudo & gracchos & hortos cum aspiratione usurpauit.

Conlactaneus dici debet, nam collacteus nemo dicit.

Er. Omnia nomina quæ nominatiuo casu in er terminãtur, aut masculina aut fœminina sunt, quanquam necesse est ut genitiuo casu aut per i aut per is literas exeant, exceptis his quæ

utiq; neutralia sunt, iter, cicer, papauer, cadauer, tuber, cancer.
¶ Item omnia quæ græce efferũtur per ος, & ante os syllabã, consonantem literam habent, hæc latine in er terminantur, ut Ἀλέξανδρος Alexander Κλέανδρος Cleander, Ὄναγρος Onager ἄγρος ager & cætera similia.
¶ Item er syllaba terminata, si in qualitate fuerint p omnia genera mutari debent. ut piger pigra pigrum, niger nigra nigrum.
¶ Ideo quæri solet utrum hic acer an acris dici debeat, sed cum qualitate si dicimus hic acer, necesse est & hæc acra & acrũ dicere cogamur, quod quoniam offendit aures melius communiter hic & hęc acris dicimus, ut Horatius. Soluitur acris hyems. & Virg. Acri quõdam regnata Lycurgo. Ex hac enim forma descendit neutrum quod est acre, ut hic & hęc agilis & hoc agile, hic & hæc facilis & hóc facile. *Acer an acris* *Acris cõmune trium generum*
¶ Simili ratione utimur quum quæritur hic paluster ager, an palustris, & alacer an alacris dici debeat. Nam & Virgilius alacris palmas utrásque tetendit. dixit tamen & hic acer. idem Virgilius. acer equis frequenter, quamuis declinationem formæ istius repudiauerit. Nam neq; huius acri dixit neq; ab hoc acro, aut hoc acrum, sed secundum rationem supradictam huius acris & huic acri & hunc acrem. *Paluster an palustris* *Alacer an alacris.*
¶ Iter iteris debet facere non itineris, ne aduersus rationem genitiuus nominatiuo maior duabus syllabis inueniatur, præsertim quum itiner quoq; dixerint ueteres, cuius genitiuus itineris erit, pluralis tamẽ numeri itinera semp dicimus, nõ enim sicut huius iteris Pacuuius dixit & hæc itinera potuit dicere. *Iter iteris* *Itiner itineris* *Itinera & non tera.*
¶ Pater patris quũ faciat, & mater matris cur dissimiliter aper apri & caper capri solet quæri. sed græca declinatio aduertenda est, ubi deprehendetur, tũc enim nos s literam genitiuo adiicere debemus, quum illi σίγμα eidẽ genitiuo adiiciũt, & quum illis similiter detrahere. ut τοῦ πατρός patris τῆς μητρός matris. porro τοῦ κάπρου capri ἄγρου agri. Item caprina & aprugna cur dissimiliter deriuetur quæri solet, quibus respondebimus utrũq; p i proferri debere, sed in alio usum u literam celebrasse, quamuis Lucilius uiscus aprugnum dixerit. *Aper apri* *Apruna caro* *Aprugnum uiscus.*
¶ Heber & hebria cur ne dixeris, hebria enim est uas uinarium unde hebrius & hebria dicitur. hebrius hebriosúsq; & hebriosa, sicut à negotio negotiosus & negotiosa, cui cõtrariũ est sobri⁹, qđ *Hebria, hebrius* *Hebriosus* *Hebriosa*

Sobrior nomen comparari non debet, neq; enim sobrior neq; sobrissimus dici potest, quamuis Laberius sobrior dixerit.

Celerrimus & nō celerissimus ❡ Celer celerior celerrimus facit. ut asper asperior asperrimus, acer acrior acerrimus, & pulcher pulchior pulcherrimus. Nam quod Ennius ait, equitum celerissimus, barbarismus est.

Papauer gallicanus ❡ Papauer neutri generis est, sed masculino genere Plautus dixit, Quasi tu obiicias formicis papauerem. & Cato originum ii. Papauer Gallicanus, & Varro in Admirādis infriasse papauerē.

Alexandrus & Euandrus quaratione dicūtur Aurelius grammaticus. ❡ Alexander & Teucer dici debet, sed Alexandrus & Teucrus dici possunt ut Virgilius, Teucrus & Euandrus, secundum illam scilicet rationem, qua nomina græca in ος exeuntia latine in us exire Aurelio placet, contra quam tamen regulam à græcis ἄγρος idem a nobis ager dicitur, ideóq; ut in his & cæteris ante omnia consuetudo sequenda est.

Puer in fœminino sexu ❡ Puer & in fœminino sexu antiqui dicebant ut græci ὁ παῖς καὶ ἡ παῖς, ut in odyssea uetere, quod est antiquissimum carmē, Mea puer quid uerbi ex tuo ore audio ? & in Nelei carmine, eaq; prisco saucia puer filia summā, ubi tamen Varro cum a puera putat dictum, sed Aelius Stilo magister eius & Asinius cōtra.

Aelius Stilo Varronis magister. *Ager agri* *Ager aggeris* ❡ Quare ager agri, agger huius aggeris, ꝙ omnia nomina quæ er proferuntur, siquidem fœminina aut neutralia sunt, genitiuū faciunt per is, ut hæc mulier ris, & hoc papauer ris. Sin autem masculina dupliciter declinantur, faciunt enim genitiuum modo per i, ut niger gri, modo per is, ut pauper pauperis, & tunc p i quū ex græcis deducātur. Omnia enim quæ apud græcos aut per ρος, aut per τρος, aut per δρος, aut per κρος efferuntur, hæc omnia amissa græca extremitate & per er elata ut secundi ordinis declinantur. ut ἄγρος ager agri, Ἀντίπατρος Antipater tri. Μένανδρος Menander dri. Τεῦκρος Teucer teucri.

Codrus & non Coder. *Gongrus & Gonger.* ❡ Inueniuntur autem duo nomina, quæ quum habeant duas consonantes ante us, tamen eundem nominatiuū græcū seruāt. Sunt autem hæc Κόδρος & Γόγγρος latine Codrus Gongrus dicuntur non Coder & Gonger. Virgilius tamen promiscue extulit in tertio, dixit enim, Teucrus Rhætheas primum est aduectus ad oras.

❡ Item & illa genitiuum faciunt per i, quæ ex compositione ueniunt, ut lucifer, signifer, armiger. Item illa quæ fœmininum per a faciunt, ut niger nigra, alter altera, ater atra, quæ uero à

græcis trahuntur ut Menander,neq; ex compositione ueniunt, ut lucifer,neq; fœmininum in a faciunt ut prospera,hæc omnia erunt tertii ordinis.agger aggeris,sequester stris. sic ergo & ager agri quoniam à græcis uenit.Item agger ris,quoniam latinū est, nec fœmininum patitur.excipiuntur autem hæc,quæ cum fœmininum non faciunt per a, nihilominus genitiuo exeunt per i.ut culter cultri,oleaster stri, liber libri,puer eri, catlaster stri, socer ri,gener ri,liber beri,cācer cri,Auster stri,aper pri,caper pri,Gibber ut Virgilius ait ipsum uitium dicitur ut tuber, gibberosus habens gibberem, ut tuberosus. & sane Lucilius ita loquitur gibbere magno. sed Plinius gibber uitium ipsum ut ulcus maluisse consuetudinem tradit,quod mihi displicet. *Agger aggeris* *Catlaster* *Liber libri* *Gibber quid*

¶ Aer æther hunc aera & æthera masculino genere dicimus, græca enim sunt, sed & hunc aerem ueteres latina declinatione dixerunt.– *Aera aerem* *Aethera rem*

¶ Quoties sane ex nominibus er terminatis masculinis neutrū in e nominatiuo terminatur,tunc genitiuus tam masculini q̄ fœminini p is terminatur.ut hic siluester syluestris,hic siluestris huius stris,hoc siluestre siluestris,hic campester stris, hoc cāpestre. *Siluester siluestris, stre* *Campester stris. stre.*

¶ In ar nomina terminata, masculina tantum & neutralia inueniuntur,de quibus plenissime diffinitum est sub titulo tertii ordinis.Quare ergo lucar lucaris, tortular torcularis, quia omnia ar elata genitiuo corripiunt a literam. ut cæsar cæsaris par paris, sic & lucar lucaris.Ergo qui putauerunt dici oportere hoc torculare & hoc puluinare recte putauerunt. Idcirco,q; genitiuo producunt a literam. *Lucar lucaris.* *Torcular aris.* *Torculare rectius q̄ torcular*

¶ Omnia nomina quæ or syllaba terminantur gtū̄ faciunt per is.& siquidem ❀ genitiuo circumducatur & per o literam productam proferantur.ut prætor ris.honor ris. splendor doris,& cætera. exceptis quæ non producuntur sed corripiuntur.ut memor moris,arbor arboris,indecor indecoris. sed si natura græca fuerint,utiq; corripiūtur, ut Hector Hectoris, Nestor ris,Theomnestor ris,Polymestor ris ❀ si qua sunt similia,quæ etiam apud græcos corripiuntur, ut ἕκτορος. Præterea & neutralia si qua sunt & hæc corripiuntur,ut æquor æquoris,marmor ris,robor ris,ador ris.

¶ Successor cum masculino genere proferatur, Cornelius Seuerus etiam fœmininum extulit, Ignea nam cœlo ducebat *Successor in fœminino sexu.*

sydera Phœbe. Fraternis successor equis.

Torpor quid
Torpedo uitiũ.

¶ Torpor & animi & corporis dicitur debilitatio scilicet à torpedine cuius contactu corpus hebetatur. unde Salustius historiarum idem uitium torpedinem dixit.

Fautor & non fauitor.

¶ Fautor antiqui dixerunt, at fauitor nec auctoritate nec ratione dicitur.

Fur commune duum generum
Iecur iecineris & iecoris

¶ Vr masculinum inuenies, & neutrum, hic turtur ris. ri. hic fur furis. & hoc femur & iecur, dicitur autem fur & commune esse, & quidam ❀ in quæstionem, quare fur furis & iecur iecineris non cum ratione e proportionem seruare uolunt, iecoris declinauerunt, ut Persius Flaccus rupto iecore exierit caprificus.

Femur moris. & feminis.

¶ Hoc femur huius femoris, sed frequenter huius feminis huic femini dictum q̃ femora. Ideo Tibullus hoc ipsum erudite custodit, quum dicit, Implicuitq; femur femini. & Virgilius eripit a femine.

Coniux iugis

¶ Vx masculina & fœminina inuenies. hic Pollux, hæc nux & cætera. quæritur quare nux nucis faciat, & coniunx coniugis ❀ ux terminata genitiuum per cis faciunt. ut hic Pollux cis, crux cis. excipitur hoc solum quod genitiuum per gis facit, coniunx coniugis idcirco facit, quia ex uerbo deducitur, idest a iungendo.

Rien
Lien

¶ En terminata nomina masculina tantum inuenies & neutralia & omnia tertii ordinis, licet in eodem tertio ordine definitum est. ut masculina hic rien rienis, lien nis, flamen flaminis, pecten nis, fidicen cinis, tibicen nis, liticen nis ex lituo ❀ quorũ accusatiuus singularis facit hũc pectinẽ, lienẽ, rienẽ. & nominatiuus pluralis hi pectines, lienes, rienes. Faciunt quædam & communia ut cornicen, liticen. nam tibicen masculinum est, facit enim fœminino genere tibicinam. Cætera neutralia sunt, ut hoc certamen, gluten Virgilius dixit, Collectũmq; hæc ipsa ad munera gluten. qua declinatione usus est & Varro de bibliothecis dicẽs glutine & cinere, est enim gluten ut stamen, subtemen, & facit ab hoc glutine, stamine, subtemine. sed & glutinum in Scauro, glutinum Dædalum inuenisse. quam declinationem Salustius sequitur quum dicit, Quasi glutino adolescebant.

Tibicina
Gluten
Glutinum
Dedalus inuenit glutinum.

¶ Ex nomina terminata masculina & fœminina inueniuntur, sed diuersos genitiuos habent. Quædam enim per cis efferũtur,

ut uertex uerticis,simplex cis,supplex cis,silex cis,pellex cis.alia per is, ut senex senis, supellex tilis.alia per gis, ut grex gregis, rex regis,remex remigis. quanquam quibusdam uisum est recte efferri regis,idcirco quod ex uerbo deducant,hoc est à regendo & remex similiter à remo agendo. Supellex magis auctoritate dicitur q̃ ratione.Nam non debet duabus syllabis plus crescere a nominatiuo genitiuus, quam rationem ut custodirent ueteres multa dure protulerunt, ut ancipes pro anceps,& praecipes pro praeceps, nec tamen quis haec supellectilis dicere ausus est,& ideo rectius est cum pluribus stare, & quod speciosius est in loquendo proferre.

Rex unde *Remex unde* *Supellex* *Supellectilis* *Ancipes pro anceps.* *Praecipes pro praeceps*

❡ Vertex à uertendo dicitur,uortex à uorando,& uult Plinius uerticem immanem uim impetus habere, ut ingens a uertice pontus, uorticem uero circumactionem undę esse.ut,Et rapidus uorat aequore uortex.

Vertex quid *Vortex quid*

❡ Neutrum nullum inuenies nisi ex communione hic & haec & hoc simplex. horum nominum ablatiuus diuersus,nanq; & p e effertur,ut a uertice.& per i,ut a simplici.praecipue autē cō munium per e excipiūtur senex,suppellex,quod crescit duabus syllabis facit supellectilis,senex autem senis. Item excipiuntur haec quae genitiuum per gis non per cis faciunt, ut remex gis, grex gis,rex gis.

❡ Is terminata nomina masculina & foeminina inueniuntur, quae omnia nominatiuo genitiuum similem habent,ut hic suauis huius suauis,facilis lis,agilis lis,& caetera similia,Excipiūtur autem quaedam,quae in genitiuo crescunt,licet per is efferantur cuspis dis, cinis neris,lapis dis,puluis ueris, & caetera similia,de quibus plenius dictum est in superioribus,sub titulo de nominatiuis.Et quidem masculina hic funis huius funis. foeminina haec puppis huius puppis,communia utriusq; generis hic & haec suauis.horū ablatiuus dupliciter effertur & per e & per i.ut ab hac puppe & puppi.sed communiū tantū per i, ut ab hoc & ab hac suaui.Item accusatiuus duplex ut hanc puppem & puppim turrem & turrim.Vtiq; eiusmodi nominum etiam pluralis genitiuus ante um syllabam i habebit.harum turrium,puppium. Excipiuntur haec tria,quae omnino i literam neq; in accusatiuo plurali admittunt neq; ablatiuo nec genitiuo. sunt autem haec, panis,canis,iuuenis,Excipiuntur & haec quae genitiuo crescunt,

Cuspis dis. *Cinis neris* *Lapis dis.* *Puluis ueris*

Canis *Iuuenis*

Semis *Pollis pollinis* *Zeuxis* *Alexis*

cinis, lapis, puluis, semis, sanguis, uomis, cuspis, cucumis, pollis, lis. faciunt enim gtō cineris, dis, ueris, semissis, guinis, meris pidis, meris, linis, litis. Græca uero dupliciter declinant, aut eni crescūt gtō, ut Thetis thetidis, Paris dis. aut eundem seruant gtm̄ quem & nominatiuum. Zeuxis huius zeuxis, Alexis huius alexis.

Vis Vires

¶ Vis uero tantum declinatur. ut hæc uis, huius uis, huic ui, hanc uim, o uis, ab hac ui, Item pluraliter tantum hæ uires, uirium, uiribus, uires, o uires, à uiribus.

¶ Quæcūq; nomina is literis terminata cōmunia masculini & fœminini generis sunt, faciūntq; ex se neutra in e terminata, ut hic & hæc nobilis & hoc nobile, ablatiuo in i, genitiuo i ante s. ut ab hoc & ab hac nobili habebunt. Similiter horum & harum nobilium similium, hos & has nobilis & similis,

Puluis masculini generis

¶ Puluis masculini generis est, quamuis Propertius dixerit, Cui nunciet horrida puluis.

= qui nunc iacet arida puluis.

Iris iridis *Hymnis nidis* *Isis in genitiuo nūeri singularis Isidis & isis*

¶ Serapis serapidis uolunt grammatici genitiuo casu dici, non serapis, q̄ omnia nomina græce figuræ is terminata syllaba, in genitiuo crescere debent, ut iris iridis, isis isidis, hymnis nidis, paris paridis. sed quum & latine declinari possint non est necesse consuetudinem ratione deformare, præsertim quum adsit auctoritas. nam ut Varro de uita sua non tantum huius serapidis declinauit, sed & isis, quod paulo est durius. Sed Virgilius irim dicit & parim & tygrim.

Breuis Pusillus in quo differūt.

¶ Breuis dies dicitur non pusillus. breuis enim in natura, pusillus in corpore. Gliris nomen est hic glis non glir, ut quidam uolunt. Nam Varro in Admirandis ait, In silua mea glis nullus. & Cato in originibus.

Panis & pane neutri generis. *Panium & panū* *Panem plurali numero dici non posse* *Pastillus a pane diminutiuum.*

¶ Panis masculino genere dicitur. nā & si neutro genere Plautus dixit pane & assa, bubala tamen uitiose. Panis autem genitiuo plurali ium. Cæsar de analogia secundo, panium dixit, sed Verrius panum sine i. ego autem neutrū probo, nec puto panē plurali numero dici posse, quoniam unica res est, & ad pondus redigitur, nec quisquam ueterum nisi singulariter dixit. Diminutione autem panis pastillus dicitur, & hodieq; in Italia rusticos dicere animaduertimus.

Anguis dubij generis.

¶ Anguis quum sit masculini generis dixerunt, tamen & fœminini ut Tibullus, Iratæ detinet anguis. Et Ouidius, Midiæ marsis findantur cantibus anguis, & Varro Atacinus. Cuius ut

aspexit torta caput angue reuinctum.

¶ Sanguis masculino genere & facit hunc sanguinem. sed Cato de habitu ait, sanguen demittatur. & Lucretius, Visceribus uiscus gigni sanguenq; creari, ubi etiam nominis singularis uiscerum adnotandum est hoc uiscus. *Sanguis & sanguen. Viscus ris.*

¶ Neptis grammatici nolunt dici, quod nomina in os exeuntia genitiuum singularem is finiunt, & non possunt transire in fœminina ut custos dis, sacerdos tis, nepos nepotis, & aduocant Ennium q; dixerit ita, Ilia dia nepos quas ærumnas tetulisti. Sed consuetudo nepotem masculino, & neptem fœminino genere usurpauit. *Neptis* *Nepos duum generum* *Ilia Romuli mater.*

¶ Quis cum s litera dici uolunt grammatici cũ inquærendo ut, Quis te nate dea per tanta pericula casus, Insequitur. & Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ. In referendo autẽ qui sine s, ut Illa uides pura iuuenem qui nititur hasta. & Troię qui primus ab oris. Etenim præpositiuũ quis, subiunctiuũ qui, quod tamen auctores non obseruauerunt. ut Actius dicens, Qui nã Tantalidarum internetioni modus sit. & Virg. Qui casus agat res. Sed & plurali nominatiuo uariauerunt, qui proferentes uel ques, unde & datiuus duplex in usu nobis est, quis enim & quibus dicimus inalioqui inalioques declinantes. Nam nominatiuus pluralis i litera terminatus accipit semper s, & facit datiuum, ut di dis, coloni colonis. Ita & qui quis. si uero s terminetur nominatiuus, bus syllaba terminari debet datiuus ut duces ibus, mores ribus, & ques quibus, ques autem dixisse ueteres testimonio est Cato, qui ait originum secundo, Quescunq; Romæ regnauissent. & Plautus, Quæ sunt ignoti nescio ques ignobiles. quam uocem tametsi nouitas abdicauit, declinatio eius tamen manet. quibus crebro dicimus. *Quis & qui in quo differũt.* *Quibus & quis* *Ques pro qui*

¶ Ix terminata & masculina & fœminina & communia inuenies, quorum genitiuus cis exit. ut hic calix cis, hæc pix picis, hic & hæc & hoc felix felicis. excipitur autem hoc solum, nix quod cõtra rationem niuis facit, licet ueteres ninguis declinauerunt, è quibus est Lucilius. Pix singulariter dicitur, ut ait Varro de similitudine uerborum secundo, quãuis Virgilius dixerit, Idæasq; pices & pingues unguine ceras. *Nix niuis* *Ninguis genitiuus a niue.* *Pix tantum singulariter*

¶ Huiusmodi nominum genitiuus singularis i literam corripit & pducit, idest in cõmunibus producit, in cæteris uero corripit.

Custos

¶ Os terminata masculina fœminina & communia inuenies. ut hic flos, hæc arbos, hic & hæc & hoc custos & cætera similia, quorum genitiui diuerse efferuntur. unde quæri solet quare ne pos nepotis, sacerdos tis, custos dis facit.

¶ Omnia os syllaba terminata genitiuum faciunt per tis, ut ne pos tis, sacerdos tis, dos dotis, cos cotis, & cætera similia. Exci piuntur autem hæc, quæ genitiuum faciunt per is. ut ros roris, os oris, lepos leporis, flos floris, arbos ris. item per is os, quod ossis facit. Item per dis, ut custos dis, quod cum ratione profer tur, quoniam ex uerbo deducitur quod est custodior, & ideo custodis facit. Quæritur & de græcis quorum genitiui diuersi sunt. Itaq; si erit nominatiuus Androgeos, genitiuus erit An drogeo. ut apud Virg. In foribus letum Androgeo. sed apud eundem inuenimus Androgei galeam, sed non ex eodem nomi ne. Nã si fuerit hic Androgeus Androgei facit genitiuo, ut idem Virg. in secundo, Penelei dextra diuæ armipotens ad aram pro cubuit. est & neutrum in os, hoc os hæc ora.

Androgeo geo
Androgeus gei

¶ Ox terminata masculina & fœminina & cõmunia inuenies, ut hic ferox cis, hæc uox cis, hic & hæc & hoc uelox cis. Quorũ genitiuus ut prædictum est, per cis effertur, ablatiuus per i. In communibus seu neutralibus excipitur hoc solum, nox quod genitiuum p tis facit noctis. Idcirco quia græce νὺξ νυκτὸς facit.

Nox unde
Fornax
Fornacula

¶ Ax terminata nomina inuenies, fornax fœminino genere di ci debet, quòd per diminutionem fornacula non fornaculus facit, & quòd omnia nomina inanimalia x litera terminata ge nitiuum si productum habeant, generis sunt fœminini. ut lodix cis, radix cis. Virg. quoq; consentit quũ dicit, Vulnificúsq; cha lybs uasta fornace liquescit.

Thorax cir
Grex

¶ Thorax autem quum sit græcũ, his admisceri non debet. cæ tera fœminina omnia monosyllaba sunt, excepto grege & rege, quorum alterum ex diuerso genere constat. nam Lucilius in se cundo, Duceret has greges fœminino genere dixit.

Calx quid

¶ Calx igitur siue qua calcamus, siue qua ædificamus fœmini ni generis est ut & Virgilius ait, Ferrata calce fatigat. Sed & Lu cilius xliii. masculino genere dixit.

Exta, Arma, Castra, Mœnia Ilia, Scalæ Scopæ, Cãcelli Furfures,

¶ Multa sanè inueniũtur quæ uaria ratione deficiãt, quæ suo quoq; titulo prædicta sunt, alia enim singularitate carent. ut exta, arma, castra, mœnia, ilia, scalæ, scopæ, cancelli, furfures,

nuptiæ,fræni,quamuis Virg.dixerit,ni frænum accipere.alia pluralitate ut garum,oleum, ferrum, panis, frumentum & cætera quæ ad pondus,numerũ, mensurámq; rediguntur. Nam quod auctores dixerint frumenta,ordea,mella,nos non moueat,abusi enim sunt licentia uetustatis, & tamen alios casus eorum non protulerunt.sanè Virgilius dicit,Vere fabis satio,sed nec ipsum admittitur quod nec ferrum,nec aurum,nec oleum,quamuis diuersi generis pluraliter quisq̃ ausus est pronuntiare. *Nuptiæ, Fræni Garum, Oleũ, Vinum. Ferrũ, Panis Frumentum,*

¶ Alia sunt quamuis plurali numero per omnes casus declinentur,nominatiuum tamen singularem uocatiuumq; non habent,ut dapes,preses,proceres,pecudes,fruges, fauces, uices, cæteri pleriq; uerbera. *Dapes, Preces, Proceres, Pecudes, Fruges, Fauces Vices Verbera*

¶ Alia autem singulariter quidem per omnes casus declinantur, sed plurali tantum nominatiuo,accusatiuo,& uocatiuo, ut maria, rura, æra, iura, quamuis Cato originũ septimo genitiuo casu dixerit,legumq; cultores.& Lucretius secundo, Pulsabant æribus æra, *Maria, Rura, Aera, Iura*

¶ Alia nominatiuum & ablatiuum habent,ut tabes,pluris, sireps facit ab hac tabe,plure,siremse, Cinna autem in Smyrna huius tabis dixit nullo auctore. *Tabes tabe. Pluris plure Sireps Sirense*

¶ Alia unius tantum casus sunt,ut haud secus ac iussi faciunt, adfatim, adincitas, inficias,suppetias,pedum,sponte,dicis,ergò, neq̃, nihili,frugi. *Haudsecus Adfatim Adincitas Inficias Nequam Suppetias Pedum Sponte. Ergò Nihili.*

¶ Deriuationis uero tanta est inæqualitas ut comprehendi nõ possit,nam cum sit Agrippa mulierẽ Agrippinã dicimus, Thermas uero agrippinianas.Item cũ sit Nero ut leo,pelles leoninas Thermas Neronianas, Titinas ut pelles lupinas non dicimus, sed Titianas,de qua q̃stione à Velio Lõgo libellus scriptus est. *Deriuationis inæqualitas. Thermæ Agrippinianæ & Titiane*

¶ Item dicimus deminutionis inæqualitas dura est.ut iuuenis, iuuenculus,canis catulus,puluis puluisculus, uinum uinulum, talus taxillus,panis pastillus,homo homunculus,homuntio, piscis pisciculus & pisculus. *Iuuenis iuuenculus Canis catulus Puluis uisculus Vinum uinulũ. Pastillus Pisciculus & pisculus*

¶ Item in coniungendo propria quibusdam potestas,quæ ratione excluditur,ut cũ dicimus quinquaginta milia nummum, nec statim cẽties nummum dicere,possumus & centiessestertiũ, nec tamen I sestertium,sed I sestertia dicimus. *Quinquaginta milia nummum*

¶ Prætextũ quidã dici uolunt,qa intelligitur uestimẽtũ,sed cõsuetudo uicit,quæ prætextam dici ꝓferens scilicet ad togam.

Lucanicum *Lucanicus* *Lucanica* *Botulus* *Hira*

¶ Nam quæcunq; deriuantur & mediæ sunt potestatis, quouis genere dici possunt, sumunt enim genus ab iis, quibus coniūcta sunt, utputa lucanicum intelligitur pulmentum & intestinum. & hic lucanicus auditur botulus, aut apparatus, & hæc lucanica fœmininino genere intelligitur hira, hoc est intestinū, aut aliud quod unusquisq; intelligere uoluerit. Sumptum est enim nomē ab inuentoribns Lucanicis.

Adipatus *Adipatum* *Adipata*

¶ Similiter & opus pistorium quod adipe conficitur omni genere dici potest, & hic adipatus quod intelligitur panis aut aliud quid, & hæc adipata hoc est pars & hoc adipatum opus scilicet. Nam & Lucilius quinto adipatam dicit fœminino genere, sed ubi iungit pultem.

Forfices *Forcipes* *Scalprum*

¶ Forfices & forcipes quidam discindunt, ut forfices sint sarcinatorum, à sarciendo. quæ ferrum calidum capiant forcipes. tonsorum, quæ pilum secent forpices. sed inepta hæc esse Lucilius docet. qui etiam medicorum forcipes dicit libro xix. Scalprorū forcipúmq; milia xx. Item paulopost. Quiuis forcipibus dentes uellere. Sed Virg. in viii. Versántq; tenaci forcipe ferrum.

Lucus camœnarum *Aqua religiosa ad purificādum uti.*

¶ Ad ęquas an ad aquas uocari dici debeat, quæsitum est. qui aquas dicunt, enarrāt quod ex luco camœnarum aqua religiosa afferri solebat, purificandi causa. Sed melius ad ęquas, quod olim greges equorum in circum inducebantur, ubiq; per populum cursu æquabantur.

Vinea

¶ Vinea uuarum & machinæ distinguenda quidam existimant, ut aliud per e breue, aliud per e longum proferatur. Sed cum auctores id non obseruauerint, superuacaneū est nos obseruare, præsertim cum in aliis non ambigamus. Nam tam scorpium animal appellamus, quám militare tormentum. Item musculum & arietem.

Scorpius *Musclus* *Aries*

Barba, Barbæ

¶ Barbam singulariter in uno homine recte. pluraliter in pluribus dicas. nam & Virgilius ait, Stiriaq; impexis induruit horrida barbis. Errant enim qui in hominibus barbam, in hircis barbas dici putauerunt. nam hic de hominibus Virgilius loquitur quamuis & hircorum dixerit barbas, sed ut dixi multorum.

Imberbi & nō imberbes

¶ Imberbi autē dicūtur nō imberbes, sic eni & Varro de actionibus scenicis v. Imberbi iuuenes. sic & Cicero imberbū protulit non imberbē, ex Kalendis Ianuariis de lege agraria imberba iuuentute. Titus historiarum xviii. Imberbes uulgariter.

¶ Hæc ficus

¶ Hæc ficus & hæ fici & has ficos facit, genitiuus enim singularis huius fici non huius ficus, & Lucilius, Fici inquit, comeduntur & quæ & assiduus ficos. Sed Varro de ficu se suspendit dicendo, dedit multis licentiam, ut hos & has ficus dicerent, quod usurpare maluimus propter cacephaton, de qua re Martialis elegantissime loquitur, ait enim, Cũ dixi ficus, rides quasi barbara uerba, Et dici ficos Lætiliane putas. Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci, Dicamus ficos Lætiliane tuos. Quæ ante maturitatem hi grossi dicuntur, fœminino genere & Horatius ※ urbem & ficos laudabat, & cum duplice fico. — *Ficus* — *Martialis* — *Grossi qui*

¶ Inimicitiæ & non insidiæ pluraliter dici debent, sed Salustius de insidiis prima ※ & Accius inimicitiam dicit. — *Insidiæ* — *Inimicitiæ* — *Inimicitia*

¶ Alicam sine aspiratione dictam Verrius tradit, & sic multi dixerunt. Lucilius decimoquinto. Nemo est halicarius posterior te, cum adspiratione dixit. — *Alica* — *Halica* — *Halicarius*

¶ Polenta dici debet per o, cuius rei Verrius Flaccus rationem usus omnium poliatur. — *Polenta quid*

¶ Nemo in homine propriũ est, quod significat ne homo, anti qui & prorunt & homo, ideóq; nemo dicentes quasi minus. ※ addebant, ut Terentius. num quis hic me sequitur nemo hominũ, & Lucilius xxix. nemo est ideo dixit quis tu homo es, nemo sum homo at ※ ut Virg. octauo, Turne quod optanti diuum promittere nemo auderet, pro ※ duimus. — *Nemo in homine proprium* — *Nemo homo*

¶ Hos pugillares & masculino genere & semp pluraliter dicas sicut Asinius inue ※ quia pugillus est q plures tabellas cõtinet i serie sitas ※ ac ※ pugillaria sæpius neutrũ dicit idẽ Catull. i Hẽdecasyllabis. itẽ ※ singulariter hoc pugillar dicit. — *Pugillares* — *Pugillaria* — *Pugillar*

¶ Manibias p duo i dicẽdũ, qa sunt à manibus, ut putat Verrius, sed & manubiæ p u dici possunt ※ à uirtute cõtractæ. — *Manubiæ quid*

¶ Vultur dixit Virg. i sexto, sed uulturius Lucilius in i. ut pauos, & Ennius, meminit me fieri pauum at ※ ait ※ post ĩ destertuit esse Mæonides quintũ pauone ex ※ Pythagoreo. — *Vultur* — *Vulturius* — *Pauus* — *Pauo*

¶ Acceptor quoq; & accipiter, Virg. enim accipiter dicit, Lucius autem exti ※ — *Acceptor* — *Accipiter*

¶ Erumnam Ennius ait per e solũ scribi posse, quod mẽtem eruat, & per a quod mœrorem nutriat. — *Erumna*

Ostia — ❡ Ostia exitus fluminum in mare neutro genere semper pluraliter dicuntur. sed quum urbem significat ❀ singularem potius numerum obserua, quamuis Salustius frequenter etiam plurali numero urbem significet.

Frena, Freni, Frenum — ❡ Fræna neutraliter, frequenter Virg. frænos, quanquam ut in Georgicorum tertio ❀ losse nos audire sonantes, sed & ❀ xii. frenum accipere & dicto parere fatentur, quod tamen consuetudo repudiauit.

Balneum & Balneum, Balneæ & Balneæ — ❡ Balneū ueteres dixerūt siue balineū, nihil enim differt ❀ à priuatis, in publicis autē fœminini generis & quidē numero semp plurali frequēter balneas & balineas nec immerito, nam parsimoniæ causa uno igni duplex balneum calefaciebāt, parieti intersecto, ut pudor uiris mulieribúsq; constaret.

Oliua, Oleum — ❡ Oliuam grammatici significare arborem uolunt, oleum fructum, sed ueteres hoc non obseruauerūt, ē contrario enim Virg. fructum oliuam, Nec pingues unam in faciem nascūtur oliuæ, melius propagine uites. & iterum, Prolem tarde crescētis oliuæ.

Olympia, Olympiæ — ❡ Olympia fœminino genere locus ipse dicitur, certamina uero neutraliter. nam Varro ait olympia in ludos in uitam. Item de poematis, Olympiam non accessit, sed idem, de gente populi Romani in ludos olympia fecerat.

Rediuiua, Recidiua — ❡ Rediuiua dicimus quæ post interitum redeunt, recidiua que ex suo casu restituunt, unde Virg. Recidiua manu potuissem pergama uictis.

Necessitas, Necessitudo — ❡ Necessitas imperii, necessitudo sanguinis coniunctio. Salustius tamen necessitudinem sæpe pro necessitate ponit. nec unq̃ necessitudinem aut ipse aut quisquam ueterum.

Vici, Vicinitas, Vicinia — ❡ Vici dicuntur humiles domus, nam qua incedimus non uici sed uiæ sunt uicorum. unde uicinia dicitur loci demonstratio, uicinitas uero uicinorum conductio.

❡ Obseruās participiū est quū habet actīū casum. ut fugitans, obseruans illū, fugitans illū, nec unq̃ cōparatiuū. nā si genitiuus sequatur, erit nomen, ut obseruās magistri, fugitās litium, iactās sui & recipit comparationem, ut iactantior ancus.

Longitudo, Longinquitas, Lora — ❡ Longitudo mensuræ est, longinquitas regionis aut temporis.

❡ Lora correpta prima syllaba & fœminino genere dicēda est, producta autem neutraliter e corio uincula, ut & Lucilius in ix. Ipsa si se corio omnia lora.

¶ Arabs & arabus uarie dicimus & uarie declinamus,nã ab eo quod est arabs huius arabis & huic arabi facit, & pluraliter hi arabes arabum arabibus. Arabus huius arabi facit & huic arabo. Pluraliter hi arabi araborum arabis. unde Virgilius. Hyrcanisue arabisq; parant. *Arabs et Arabus*

¶ Amphoram si declines amphorarũ facit,at ex hac iunctim x. millia amphorum dicimus. Item modium sextertiũ nummum. *Amphorarum et Amphorum*

¶ Cliens communis est. inuenimus tamẽ & clientã apud Afranium in Pompa. Interim tua clienta, & apud Horatium, Nec lacunias mihi trahunt honeste purpuras clientæ.

¶ Similiter & hospes cum sit communis generis hospita quoq; dicitur. ut Virg. Bellum o terra hospita portas. Et antistes habet antistita. ut Varro diuinarũ quarto. & Cicero in Verrẽ quarto. Et Polio ueneris antistita cupras. & Cornelius Seuerus, Stabat apud sacras antistita numinis aras. *Cliens Hospes Hospita Antistes Antistita*

¶ Intyba neutro genere Virg. dixit. Et amaris intyba fibris, & sic multi eruditorum, sed & masculino genere frequenter à ueteribus dictũ est. Nã Lucilius in quinto deridens rusticã cœnã enumeratis multis herbis, Intybus preterea pedibus perserpsit equinis. & Aemilius Macer, Quale seges intubus herbas. *Intibum et Intibus*

¶ Large & largiter Iulius Modestus utrunq; recte dici ait. sed large esse qualitatis, largiter quãtitatis, unde nascitur largitas aut largitio, nam largitudo nusq̃ inuenitur nisi apud Nepotem. *Large et largiter Largitas Largitudo*

¶ Clunes fœminino genere dixit Melissus, & habet auctorem Laberiũ, q in Ariete sic ait, Vix sustineo clunes Sceuolæ. & Horatius, & lassas clunes. Sed Verrius Flaccus masculino genere dici probat, quoniam in is syllaba terminata omnia, carentia nto singulari masculina sunt. ut panis, cinis, crinis, & similia. *Melissus grammaticus Clunis*

¶ Aeque fœminino genere dixit cinerẽ, ut Caluus in carminibus, Cum iam fulua cinis fuerit. Item forsitan hoc etiam gaudeat ipsa cinis. hinc muliebre ministerium cinerarius dicitur. nã Cato in originibus, Mulieres, inquit, nostræ capillum cinere ungitabant, ut rutilus esset crinis. *Cinis Cinerarius Crinis flauus a matronis affectabatur.*

¶ Insomnia plurali numero significari uolunt grãmatici somnia, addita scilicet præpositione, ut græci dicũt ἐνύπνια, nam & Virg. Sed falsa ad cœlũ mittunt insomnia. Singulari uero numero uigiliam significare, ut Pacuuius in Antiopa dixit. Perdita illuuie atq; insomnia, id est, uigilia. Sed Virg.

insomnia etiam plurali pro uigiliis posuit. Quæ me suspensam insomnia terrent, quamuis & hic somnia intelligi possint, quibus terreor.

Cilones. Chilones.

¶ Cilones dicũtur, quorum capita oblonga & compressa sunt, chilones auté cũ adspiratione ex græco a labris improbioribus, quæ illi χείλη. unde chilones improbius labrati.

Lac lact an lacte. Caput Git, Nepet. Capras atras lacte album habere. Trogus de animalibus.

¶ Lactis nominatiuum, alii uolunt lac, alii lact, alii lacte e postrema. omnino enim nullum nomen muta litera finitur n.r.s. Itaq; eruditiores adiunxerunt t. & propter genitiuum qualitatis facit. nam tria præterea inueniuntur, quæ litera eadem finiuntur, caput, git, nepet. sed his occurrit quod nullum omnino nomen duabus mutis literis finiatur, ergo lacte sine uitio dicimus. nam & Cato sic dixit, & in Italia atras capras lacte album habere. Sed & Valgius & Verrius & Trogus de animalibus heres lacte dicuntur, at consuetudo tamen aliud sequitur.

Lardum quid Latera lardi capita.

¶ Latera lardi, uitiose quis dicit. Satis enim lardum dicere, nihil enim aliud intelligi potest, nam latera nec sunt nisi capita laridi.

Nihil & Nihili Hilum quid Hillum quid

¶ Nihil si dicas quantitatem notas, si uero nihili adiuncta i hominis mores, cuius nominis origo hæc est. Nilum Varro rerum humanarum intestinum dicit tenuissimum, quod alii hillũ appellauerunt, ut intelligeretur intestinum propter similitudinem generis, unde antiqui creberrime dempta litera hilum quoq; dixerunt, unde intelligimus nihil sine aspiratione uitiose dici.

Hæres Parens Homo

¶ Hæres parens homo & si ex communi sexu intelligatur, tamen masculino genere semper dicuntur. nemo enim aut secundam hæredem dicit, aut bonam parentem, aut malam hominem sed masculine, tametsi de fœmina sermo habeatur. Nam Marcus ait heredes ipsius secundus. & Pacuuius in Medo, cũ ostenderet à medo matrem queri ait. Te sol inuoco ut mihi potestatem duis inquirendi mei parentis. sed Graccus suos parentes amat, cum dicit in significatione matris. & in alia epistola, Tuus parés sum ait, quum de se loqueretur. & apud Virg. sic legimus. Ecquæ tum est puero amissæ cura parentis.

Duis Parens

Labra Labellum

¶ Labra & labia indistincte dicuntur & deminutio labella nõ labios ut quidam uolunt. nam Virgil. ait. Calamo triuisse labellum. Verrius autem Flaccus sic distinxit, modica esse labra,

labia immodica, & inde labiones dici. Nam & Terentius, lab iis demissis gemens, & Plautus, Labiis dum ductantem. *Labiones*

¶ Capparim fœminino genere dixit Varro de forma philosophiæ ii, erit ergo hæc capparis nominatiuo, nam & græce fœminine dicitur ἡ κάππαρις. *Capparis*

¶ Cassidem dicimus nos ab eo quod est cassis, sed multi cassidã dicunt, & Propertius, Aurea cui postquam nudauit cassida frontem. & Virgilius, Aurea nati cassida. *Cassis et Cassida.*

¶ Harena dicitur quod hæreat, & arena quod areat, gratius tamen cum aspiratione sonat, & cum pluralem non habeat Verg. ait, Quam multæ zephyro turbantur harenæ, *Harena et Arena*

¶ Leæna dicitur non lea, sed Ouidius, Nec lea cum catulis lactentibus ubera præbet. *Leæna Lea*

¶ Capo dicitur nunc, sed Varro de sermone latino, iterum, ait, ex gallo gallinaceo castrato fit capus. *Capo et Capus*

¶ Gulam ut Iulius Modestus ait per u scribemus non per y quæ græcis uocibus necessaria est, & sæpe in u transit. ut insuemur ait in naro, inter se degularunt omnia. *Gula an gyla Y græcis uocibus necessaria Degulare*

¶ Leontion, Thyrusion & Faunion ex neutris græci fœminina neutra fecerunt. & Plautus quod dixit hæc Phronesium, & Cæcilius Leontium. Varroni autẽ placet talia nomina datiuo tantum casu & ablatiuo declinari. cæteris uero sic efferri ut ntõ. *Leontion Thyrusion Faunion Phronesium*

¶ Lingula cum non à linguendo dicta est in argento, in calceis uero lingula à ligando. sed usus ligulam sine u frequentat. *Lingula Ligula*

¶ Porros masculine dicimus in pluralitate, cæterum singulariter hoc porrum. *Porrũ et porri*

¶ Gausapa Ouidius neutrum dixit. Gausapa si sumpsit, gausapa sumpta, & Cassius Seuerus ad Mœcenatẽ Gausapo purpureo salutatus. Sed Augustus in testamento gausapes lodices purpureas & coloreas meas. Varro autem ait uocabula ex græco sumpta, si suum genus non retineant, ex masculino in fœminuinum latine transire & a litera terminari, κοχλίας cochlea, hermas herma, χάρτας charta. ergo gausapes gausapa. cui generi elegantiores addiderunt necessitatem, ut dicerent unicam gausapam, quod quomodo diceretur merito non constitit, quod usus eius apud ueteres non fuit. Et M. Messala de Antonii statuis Armenii regis spolia gausape: – *Gausapum Gausapes Lodices purpureæ Coloriæ Gausapa*

¶ Capillum priores singulariter dicebant sicut barbam. nam

M.Varro epistolarum tertio negabat pluraliter dici debere.sed Virg,ait Comptos de more capillos.& Horatius, Hunc & incomptis furium capillis.Item puer quis ex aula capillis ad cyathum statuetur unctis.

Bouile

ℭ Bouile uetat dici Varro ad Ciceronem libro octauo,& ipse semp bouile dicit.sed Cato de abrogãdis legibus bouile dixit.

Bonæ fruges

ℭ Bonæ fruges in es ueteres dixerunt.si nunc quidã bonæ frugi cum es pronuntiant,cum antiqui ad frugalitatem non ad frugem hanc elationem referre sint soliti.

Oscinus
Oscen

ℭ Oscinis nominatiuum. Cicero de auguriis Oscen dixit, & ita utitur.

Scriptulum
Numus argenteus a Seruio Tullio primum conflatus.

ℭ Scriptulum quod nunc uulgus sine t dicit, Varro in Plautorino dixit,idem in Annali numum argenteũ conflatũ primũ à Seruio Tullio dicunt is quatuor scrupulis maior fuit q̃ numi.

Panus
Panicula

ℭ Paniculæ πρωτότυπον panus est. Lucilius quarto subteminis panus φυλακτήριον, quod græci ἀποτρόπαιον amuletum latini dicimus.nã & Varro diuinarũ xlii ita dixit siue ab amoliendo idest infringendo uim mali siue ab ęmulatione.

Scida
Schida

ℭ Scida charta sine adspiratione à scindendo dicta est.sed alii eam cum adspiratione schidam, ex græco ἀπὸ τοῦ σχίζειν dictam putant.

Palpetræ
Palpebræ

ℭ Palpetras per t,Varro ad Ciceronem xiii dixit,sed Fabianus de animalibus primo palpebras per b. alii dicunt palpetras genas.palpebras autem ipsos pilos.

Saga & Sagi

ℭ Saga neutro genere dicitur,sed Afranius ĩ deditione masculine dixit,quod quadrati sunt sagi.& Ennius sagas cœrulas therua purpureis gemauit pampinus uuis. Cuius moueremur inqt quod eo carmine Plinius auctoritate si quicquam eo carmine puerilius dixisset.

Albani
Albanenses
A Roma Romanus
A Nola Nolanus
Hispanus
Hispanienses

ℭ Albani dicuntur ab Albano,Albenses autẽ ab alba fugiente,cuius rei causam Varro ait esse, quod in naturalibus nominibus tantum seruatur, in uoluntariis uero negligitur. Nam ut à Roma Romanus dicitur, à Nola Nolanus, ab Atellis Atellanus,sic Albanus ab Albano dici debet. In illa autem fugiente alba nõ cõseruatur hoc,quod alterius nomine cognominetur,quod magis apparet quum dicimus Hispanus & itẽ Sardos, Hispanienses & Sardienses.nam cum dicimus Hispanus, nomen nationis ostendimus,cum autem Hispanienses, cogno-

men eorum qui prouinciam Hiſpanã incolũt, etſi nõ Hiſpani.

¶ Paropſides fœminino genere dicũtur, à pulmento, quod græci uidelicet ὄψον appellant. *Paropſides*

¶ Sal maſculini generis eſt, nec habet pluralem. nam & Saluſtius ita uſus eſt, neq; ſalem, neq; alia irritamenta gulæ quærebant. ſed Fauianus cauſarum naturalium ſecundo, neutro dixit. Cur ſal aliud plucidũ, aliud inquinatũ aut nigrum quod ſal ex arido congelatũ eſt. idem etiam pluraliter dixit, hæreſcunt infuſis ſaliscum pluraliter facetias tantum ſignificari grammatici contradiderũt. Et Varro de poematis ii. nunc uides in cõuiuiis ita poni ſal & mel, quod genus etiam Verrio placuit. *Sal in maſculino & neutro genere* *Sales pluraliter facetias ſignificat*

¶ Nomenclator ſine u dicitur, ut Verrius ait, uelut nominis clatator.

¶ Saturitas in cibo tantum dicitur, in cæteris uero ſatietas, ſed Virg. Odiis haud exſaturata quieuit dixit. *Saturitas* *Satietas*

¶ Palumbes Virgilius fœminino genere dixit. Aeriæ quo cõgeſſere palumbes. item raucæ tua cura palumbes. ſed Lucilius xv. maſculine macroſq; palumbos. Varro autem in Scauro palumbi dicit, quod conſuetudo quoq; uſurpauit. *Palumbes & palumbi*

¶ Aluearia pluraliter dicũtur, Virg. Seu lento fuerint aluearia uimine texta. quis Cicero in Oeconomico ſingulariter dixerit, apes in aluearium conceſſerant. *Aluearia* *Aluearium*

¶ Naris ſingulariter huius naris dicimus, ut Aemilius Macer ſaucias naris. *Naris*

¶ Mugil nominatiuo caſu dici debet, ut uigil & pugil, & facit mugilum. Si enim eſſet hic mugilis, etiam mugilium in plurali genitiuo faceret. ut ſimilis & fertilis faciunt ſimiliũ & fertiliũ. *Mugil & Mugilis*

¶ Paterfamilias & materfamilias antiqui magis uſurpauerunt propterea quod ntõ ſingulari s literam adiiciebant, ut faceret genitiuos hæc familia, huius familias, hæc mea huius meas, quam declinationem Saluſt. in iiii. ſecutus ait *Paterfamilias*

¶ Caſtella cuſtodias theſaurorũ in deditionẽ acciperentur, ſed emẽdatius cuſtodiæ meæ & familiæ dicimus, qđ ne celebraret Siſenna effecit, ait enim eũ q diceret patriſfamiliæ, etiã pluraliter dici debere patresfamiliarũ, & matresfamiliarũ, quod quoniam erat durũ, & longe iocundius patrũ familias ſonabat, etiã patri familias ut diceretur, conſuetudo probauit, & tamen ratio Siſennę non eſt ualida, nec enim neceſſe eſt pluralem numerum *Caſtellum quid*

rei unitate adhibere,nā familia est &plebs,& posset patrisfamiliæ dici,ut tribunus plebis.pręterea præfecti alæ & alarū dicuntur, bis & urbium,nec tamen magistri ludorum & præfecti ærariorum,sed tātummodo singulariter magistri ludi & præfecti ęrarii. & ideo etiā matres familiæ Varro dixit de scenicis originibus primo & tertio.& Graccus , patres familiæ & non familiarum.

Magistri ludi
Matres familiæ
Serta

¶ Serta neutro genere dicuntur ut Virg.Serta procul tantum capiti delapsa iacebant.sed Propertius fœminine extulit,Sic tua præpēdent dimissæ in pocula sertæ.Et Cornelius Seuerus,Huc ades Aonia crinem circundata serta.

Sinapi

¶ Sinapi per omnes casus similiter effertur,genitiuo tantum s litera adiicitur,huius sinapis.

Pecunia

¶ Pecunia per c & nō per q scribenda est,& quoniā q literam nusquam uolunt poni alias nisi ut duæ uocales sequātur, quarum prior sit u.

Falanx quid
Falangia
Margarita

¶ Falanx militum dicitur,falangia fustis cui quid deligatur.
¶ Margarita fœminini generis,quod græca nomina ης terminata,in a transeunt,& fiunt fœminina. ut ὁ χάρτης hæc charta, μαργαρίτης margarita,aut communia,ut ἀθλήτης athleta. ergo neutraliter hoc margaritum dicere uitiosum est,& tamen multi dixerunt,ut Valgius in epigrammate, situ rugosa rotūda margarita,& Varro epistolarū viii.margaritū unū,margarita plura,sed idē Varro sæpe & alii plures margarita fœminine dixerunt,in genitiuo tamen plurali,nō nisi fœminino genere margaritarum.

Sum similis illius & illi
Similare

¶ Similis sum illius,& similis sum illi, & genitiuo & datiuo casu auctores dixerunt.Terentius,Haud similis uirgo est uirginum nostrarum.Datiuo,Virg.Omnia Mercurio similis, sicut græci dicunt ὅμοιος ἐκείνῳ, uerisimile tamen & sui simile genitiuo casu,nec aliter dicitur,nam similar latinum non est.

Simia masculini & fœminini generis
Simiola
Solitaurilia

¶ Simiam auctores dixerunt etiam in masculino, ut Afranius in Temerario.Quis hic est simia, qui me hodie ludificatus est? Labetius tamen in Creunsi ait. Pharmacopolis simiam te amare cœpit. & Cicero ad Marcellum simiolam diminutiue dixit.
¶ Suouetaurilia quidam putant dicenda a uictimis suouetauro. sed Valgius de rebus per epistolam quæsitis,solitaurilia dicta ait esse a solis maribus sumptum esse.

Quo loco & quo loci

¶ Quo loco per o, & quo loci per i Varro posse dici epistolicarum texto scribit,sed ita, ut si de pluribus locum quæras,aut

in Italia quidputa ſit, an in Græcia quo loco dicas, reſpondetur hoc loco, ſi per i, ſicut quo ſis, ſed homo i multitudine dicitur.

℄ Cum autem, quid hoc eſt hominis, quæritur, inquit, de aliꝰcuius quæro hominis qualitate, qui neceſſe ſit hic maſculine dicendus eſt ut Verrius ait, quoniam neutra in i & in us non exeunt.

℄ Spongia ſine h dicẽda eſt, nã & græce ψιλῶς dicitur σπόγγος. *Spongia*

℄ Plure aut minore emptum antiqui dicebant. Cicero. Plure uenit. & Lucilius, Plura fora ſuenti. ſed conſuetudo pluris & minoris dicit. *Pluris* *Minoris* Plure foras venit

℄ Strigem hanc, in ſignificatione auis dicas, Stringa autem caſtrenſe eſt uocabulum, interuallum turmarum ſignificãs, in quo equi ſtringuntur. unde etiam & ſtringoſi dicuntur corpore macilento. *Strix & Stringa*

℄ Stirps i ſignificatiõe ſobolis fœminino genere dicitur, ut ait Virg. Heu ſtirpem inuiſam. ſed cũ materiã ſignificas, maſculino. Modo ſtirpem rectum. Item, Sed ſtirpem Teucri nullo diſcrimine ſacrum, Suſtulerant. dixerunt tamen etiam ſignificatione ſobolis maſculino genere, ut Pacuuius, Qui ſtirpem occidit meum. *Stirps*

℄ Stirps non dicitur in ſignificatione trunci, ſed ſtirpes & facit ſtirpitis. Cæterum in æris ſignificatione correpte ſtips dicitur, & facit huius ſtipis.

℄ Pometa dicuntur ubi poma naſcuntur, ut olineta. Pomaria autem ubi ſeruantur ut penuria. *Pometa & Pomeria*

℄ Quies facit quietem, requies accuſatiuo non facit requieté, ſed requiem, licet Cicero dixerit requietem ad Hoſtilium. *Quies Requies*

℄ Sibyllam Epicadus ✿ appellatam, qui ex his ſibyllinis libris primo ſacrum facit, deinde ſibylla qui quod flauo & compto capillo fuerint conſimiles, ſyllæ ſunt appellati. Inde effœminati hodieq; in ludo pſylli dicuntur, quos uulgo imprudenter populus appellat. Cæterum pſylli ſunt in Africa ſerpentibus medentes, ſicut in Italia Marſi.

℄ Dies communis generis eſt. Qui maſculino genere dicendũ putauerunt, has cauſas reddiderunt, quod dies feſtos auctores dixerunt non feſtas, ut quartum & quintum Kalendas, non quartam & quintam, & cum hodie dicimus nihil aliud quàm hoc die intelligatur. Qui uero fœminino catholico utuntur, *Dies* *Hodie*

quod ablatiuo casu e non nisi producta finiatur, eo quod dimi nutio cum diecula fit non dieculus, ut Terent. Quid tibi addo dieculam. Varro autem distinxit, & masculino genere unius diei cursum significare, fœminino autem temporis spatium, quod nemo seruauit. nam & secundum hanc distinctionem dixit Virgilius, Venit summa dies, idest tempus. & ille dies primus, legi pro uno die tamen & fœminino genere diei spatium significatum ait. Iamq; dies infanda aderat

Dies idest tempus in fœminino genere

ℭ De Pronomine. Is homo.

Idem. Iidem

ℭ Idem compositum facit, nisi quia Cæsar libro secundo singulariter idem pluraliter iidem dicendum affirmat, sed consuetudo hoc non seruat:-

Se & Sese q̃d differant

ℭ Se & sese pronomina ita distinguit, ut se dicamus, quum ali quem quid in alium fecisse ostendimus. utputa ille dicit se hoc illi fecisse, quum autem in seipsum tunc ut dixit sese hoc sibi fecisse.

Nullius & Nulli

ℭ Nullus nullius facit genitiuo casu, sed Terentius ait. Iners iam nulli consilii sum.

Mi & Mihi

ℭ Mi & mihi pronomina sunt, sed mihi datiui casus est, ut Dic mihi Dameta.

Mi uocandi casus

ℭ Mi uocatiuus, ut o mi puer, ut o mi senex. nã uenit à nominatiuo meus, nec aliud significat in masculino o mi, q̃ in fœminino o mea. Deniq; in omnibus ferè comœdiis in masculinũ dicitur, ad fœmininũ nunq̃, quod si interiectio esset, etiá diuerso sexui communis dixerunt tamen mi pro mihi:-

Mi pro mihi

Intro & intus quid inter se differunt

ℭ Intro est in locũ, intus in loco dicimus, ut etiam apud græcos ἔσω εἴσω καὶ ἔνδον ideoq; Lucilius ait. Nam ueluti intro aliud longe esse atq; intus sic apud se longe aliud esse, neq; eadem ualet, at tu intro nos uocas & sese tenet.

Peregre & Rure

ℭ Peregre uenit sine præpositione dicendum, uim enim aduerbii habet, cui præpositio non adiicitur, ut rure uenit, non à rure nec à peregre.

Quando pro quum.

Quando aduerbium

ℭ Quando particulam pro quum ponere Formianus & Fundanius ait, ut Varro, faciunt, nec sint exemplo. nã Plautus in Menechmis ita ait non habeo, at tu quãdo habebis tum dato. uitium tamen esse certum, non dubium est. Quándo acuta prima syllaba interrogationem temporis significat, sed si posterior ut Virg. quandò tot stragis aceruo

si uero producatur, utputa quando ❀

¶ Sed particula d litera terminãda est, sedum enim anti qui pro sed ponebant, demptaq; nouissima parte, literam tamen immutare non ❀ sat pro satis, ita sedum cum suis literis seruauit. — *Sat pro satis*

¶ Haud similiter d litera terminatur, aut enim græca uox d litera terminatur ❀ cœpit quibus mos erat d litera ❀ pene uocibus uocali litera finitis, adiungere, ut quo te hoc noctis dicam proficisci foras, sed & per t scribi sonus uocis admittit. *Haud & Aut*

¶ De gradibus Comparationis siue Conlationis.

¶ Comparationum sunt ordines duo, secũdus & tertius. Diuiduntur autem singuli in tres gradus, & est primus gradus absolutus, quem & primitiuum dixerunt, secundus comparatiuus, tertius superlatiuus & declinatur hoc modo. *Comparationũ tres gradus.*

¶ Secundi ordinis masculina, doctus, doctior, doctissimus. pluraliter docti, doctiores, doctissimi. Fœminina pluraliter doctæ, doctiores, doctissimæ. Neutra, doctum, doctius, doctissimũ. pluraliter docta, doctiora, doctissima. aduerbialiter docte, comparatiue, doctius. superlatiue doctissime, appellatio hæc doctrina.

¶ Tertii ordinis hoc modo. Masculine felix, felicior, felicissimus pluraliter felices feliciores, felicissimi. Fœminine felix, felicior, felicissima. pluraliter felices, feliciores, felicissimæ. Neutrũ felix felicius, felicissimum. pluraliter felicia, feliciora, felicissima. aduerbialiter feliciter, comparatiue felicius, superlatiue felicissime. appellatio hæc felicitas.

¶ Sunt quædam quæ primum & secundum gradum recipiũt tantummodo, ut iuuenis, iuuenior, iunior, senex, senior. Quædam secũdum & tertium, ut ulterior ultimus, interior intimus. Quædam quæ primum & tertium. ut pius pijssimus, fidus fidissimus, cuius secũda elocutio est magis pius, magis fidus. Quędam autem nulla declinatione in collationem ueniunt, quibus accidit magis. itẽ minus & mininime, ut rudis, proprius, sobrius. dicimus enim magis rudis, magis proprius, magis sobrius. Item maxime rudis, maxime proprius, maxime sobrius. sic ẽ contrario minus rudis, minus proprius, minus sobrius, minime rudis dicitur, & minime proprius, & minime sobrius. *Iuuenior* *Iunior* *Senex* *Senior* *Pius pijssimus.*

Nauiter & naue. Humaniter & humane

¶ Illa autem quamuis diuersa sint, gradus tamen inter se fecerunt. ut bonus melior optimus, malus peior pessimus, magnus maior maximus. Obseruabimus tamen quod ipsum iam annotauimus nominatiuum in comparationibus uersari, non etiam participia in his comparationibus secūdi ordinis. In aduerbiis primi gradus, quæ in e proferuntur sunt quatuor, hæc excepta quæ contra regulam proferuntur per r, ut nauiter, humaniter, largiter, duriter, quæ quamuis antiquitati adsignent, grammatici etiam secundum suam rectam analogiam proferri posse asserunt, ut naue & ignaue, humane, large, dure.

Quæ cōparari non possunt

¶ Sex ex iis quę ante us e aut i habent, comparationis fieri non possunt, neq; enim ab idoneo idoneor fieri potest, neque a necessario necessarior & similibus, non enim sunt quatuor tantum, sed & alia complura, & ex secundo ordine ad tertium deriuantur, & ex tertio non deriuantur. Virgilius de hac regula dixit in quinto ex parte. Ergo alacris cunctosq; putans extendere palmas. Romanus libro de analogia ita inquit alacris, licet consuetudo, ut ait Plinius libro sexto, dubii sermonis alacer dicit ut equester ordo. nam & hæc alacria, ut equestria possunt neutro dici, quod tamē superlatiqnem nō capit ut acerrimus, dici non debet alacer, sed & Terentius Eunucho, quid sic es alacris.

Alacria & Equestria

Terentius

Superlationes a nominibus in r

¶ Sed & omnia nomina quæ per r terminantur in superlationibus, sic proferuntur ut pulcher pulcherrimus non pulcherrissimus. item acerrimus non acerissimus & cætera.

Superlatiuorū terminationes

Humilis Humillimus

¶ Item & quæ per is terminantur, hæc duntaxat subiecimus, quæ in superlationibus similiter proferuntur, ut similis simillimus, facilis facillimus, humilis humillimus, agilis agillimus, gracilis gracillimus. reliqua nomina quæ per issimus faciūt, æque ad uerbia horū omniū quæ adnotauimus similia sunt, ut pulcherrime, simillime, facillime, humillime, gracillime. inuenimus tamen apud anctores etiam maturrime aduerbialiter, cum debeat maturissime.

Maturrime Maturissime

Faciliter Difficulter Facile facilius facillime Recenter Repenter

¶ Obseruabimus in declinatione comparationum, aduerbium hoc quoq; uenisse ex eo quod est facilis & difficilis. dicimus enim non faciliter, nec difficiliter, ta metsi ueteres dixerunt, sed facile facilius facillime, difficile difficilius difficillime, sic etiam ex eo quod est repens, repenter debuit dici, recens recenter,

dicimus

dicimus repente repentius repentissime, ex eo quod est recens quod malum est dicere, recente aut recẽter utimur. sic recẽs uenit quod est pro aduerbio nomen, uti libens dixit.

Quæ in comparationem non ueniunt

¶ Omnia quæ per ter nominantur, in comparationem non ueniunt, memoriter ex eo fit quod est memor, memorior non dicimus, nec memorosius, non habet enim comparationem, Cicero in Lælio, Quintus Martius augur multa narrare de Caio Lælio socero suo memoriter & iucunde solebat. & Affranius in Vopisco. Memini memoriter, ut Romanus refert in libro de aduerbiis sub eodem titulo, quia uidit quare comparationem facere etiam dictio ista satis satius:–

Memoriter.

Satius a satis

¶ Aliis ita placuit definisse partiones orationis, quæ appallẽtur qualitates, hoc modo obseruandum, nã qualitas est & species. ut est niger & teter, & quantitatis ut magnus, ingens, hæ partiones trifariã declinãtur, idest, absolutiue, cõparatiue, & superlatiue, ex secundo & tertio ordine, aut ex secundo, hic pulcher pulchrior pulcherrimus, ex tertio fortis fortior fortissimus.

Comparatiuorũ & superlatiuorum constructio

¶ Harum appellationum comparatio appellatiuum casum accipit, ut doctior illo, Superlatio genitiuum, ut doctissimus omnium. Quamuis enim compatantes utamur & singulari & plurali numero, quoniam uno quis potest melior esse, cæteris peior, tamen cum superlatiuum ponimus, non utimur singulari numero, sed aut dicimus omnium, aut per se ponimus, nihil adiicientes. ipsa enim superlatio per se prælationem omnium significat, & confirmat neminem præ illo esse doctiorem, ubi doctissimus appellatus, nec ut solemus dicere magis doctus & ualde doctus, ita etiam dicimus magis & ualde doctior ut doctissimus

Superlatio per se prælationem omnium significat.

¶ Illud enim in absolutionem solet adiici de iis, qui aliis sunt doctiores & habent alios per se doctiores, ubi autem superlatio ne utimur, non potest adiici neq; magis neq; ualde, quoniã ipsa superlatio omnia significat, quanq̃ ait Cicero, uel potentissimus quod est ualde potentissimus.

Quæ non possunt comparatiua habere

¶ Imprimis ergo hoc obseruare debemus comparantes quod comparatio absolutionis perissosyllabam necesse est ut habeat, ut doctus doctior, facilis facilior, sed si inciderit appellatio, quæ non potest habere perissosyllabam in comparatione, nec comparari potest, quod possumus ex hac comparatione

euidentius uidere, ut pius, debet in comparatione pior dici, sed quoniam nō habet perissosyllabam, nec comparari potest, sicut nec idoneor dici potest. Quæ regula de omnibus appellationibus quæ non habent in cōparatione perissosyllabam obseruāda est, ut nō cōparētur. Non minus autē excipimus ex comparationibus, quæcunq; nomina us pure proferuntur, ut strenuus, necessarius & similia. Comparatiua enim non possunt habere, superlatiua uero habent ex omnibus quibus ueniunt, ut hic piissimus, strenuissimus.

Quæ noīa non comparantur.

Ex tertia declinatione nomina non excipiuntur, his autē quę non recipiunt comparatiua dicimus magis q̄ ille, & proferimus per nominatiuum, ut hic necessarius magis quàm ille, hic pius magis quàm ille.

Comparatiua ab aduerbijs

Sunt comparatiua aduerbia ex πρωτοτύποις ut est prope aduerbium, ex hoc fit comparatiuum propior, proxime, item intus interius intime,

Comparatio in tertij ordinis declinationem redigitur superlatio uero in secundi.

Omnis uero cōparatio in tertii ordinis declinatiōe redigitur, ut hic doctior huius doctioris, superlatio in secūdi, ut hic doctissimus huius ssimi, sed fœminina secundū primam declinationem declinantur, ut hæc doctissima huius doctissimæ.

Aduerbia quæ ex appellationibus ueniunt ut obseruantur

Aduerbia uero quæ ex appellationibus ueniunt, hoc modo sunt obseruanda, quandò appellationis genitiuus casus in is syllaba terminatur, & aduerbium in er utiq; facit, ut hic utilis huius utilis, utiliter facit aduerbium, grauis grauiter & omnia cætera similiter.

Grauiter

Sin autē appellationis genitiuus casus in i litera terminatur & aduerbium utiq; in e literam productam facit, ut hic purus huius puri, pure facit aduerbium, apertus aperti aperte, & cætera his similia, exceptis his quæ extra hanc regulam obseruantur.

Aperte
Pure
Nouiter
Faciliter & facile
Vtiliter & Vtile
Viliter & Vile. Noue

Ex hoc enim quod est nouus noui nouiter facit, & sic ueteres dixerunt, & hic facilis huius facilis faciliter & facile, & uilis uiliter & uile facit, tanq̄ noue & facile debeat esse, sed apud ueteres dictum est noue, facile autem appellatio neutralis uidetur esse τὸ εὐχερὲς & aduerbium εὐχερῶς.

Nauiter
Duriter
Naue, Dure

Dixerunt ueteres nauiter & duriter, humaniter, quæ nos naue, dure, humane, sed humaniter quidē significat φιλανθρώπως humane autem ἀνθρωπίνως.

¶ Similiter hæc aduerbia sunt nobis obseruanda, quod quamuis ex appellationibus secundæ declinationis ueniant, tamen regulam quam proposuimus non sequuntur. debemus enim dicere false & prime & tertie, secundæ appellationes quæ sunt falsus primus tertius non dicimus, sed falso ψευδῶς, primo πρῶτον, secundo δεύτερον, tertio τρίτον, sed & hæc debemus secundum regulam dicere bene & male per e productam, bonus enim est & malus, appellationes enim non dicimus, sed male & bene per e correptam. *Falso* *Primo* *Secundo* *Benè* *Male*

¶ Temere proprium aduerbium est, neque enim ex appellatione neque ex uerbo uenit. Præcipue & hoc obseruandum est in primis, quòd nunquam aduerbium præpositionem recipiat, præter hoc adprime ἐν τοῖς πρώτοις, & quæ dixerunt ueteres, mane ab hinc annos decem natus, quod est ante annos decem natus est. *Temere* *Adprime* *Mane ab hinc annos decem*

¶ Hæc sola corrumpunt regulam comparationis quā supra diximus, magnus maior maximus, primus prior primarius, malus peior pessimus, bonus melior optimus. *Quæ corrumpunt regulam comparationis.* *Primus, Prior, Primarius*

DE ANALOGIA

VT AIT CAIVS IVLIVS ROMANVS.

Iulius Romanus

Analogia est ut Græcis placet, συμπλοκὴ λόγων ἀκολούθων ea quæ generalis est. Specialis uero est, quæ spectatur nūc in rebus, nunc in rationibus occupata, cui græci modum istius modi condiderunt. Analogia est, ἐν συμπλοκῇ λόγων ἀκολούθων ἐν λέξει, huic Aristophanes quinque rationes dedit, aut ut alii putant, sex. Primo ut eiusdē sint generis, de qbus quæritur, dein casus, tū exitus, quarto, numeri syllabarū. Itē soni sex, Aristarchus discipulus eius illud addidit, ne unq̄ simplicia cōpositis aptemus, cuius rei rationē interim differamus contenti paucis, quæ exēpli *Analogia quid* *Aristophanes grammaticus* *Analogiæ quinque rationes.*

C. Iulius Romanus grammaticus. gratia C. Iulius Romanus sub eodem titulo exposuit, ut interdum iacente ratione quantum sibi dederit auctoritas colligamus scilicet tramitibus nominum per literas stratis. ut arbos, athos non potest accusatiuo rem capere, exceptis monosyllabis flos, glos, ros, ater, acer, anhelanti similis, acrum tamen pro acrem Cn. Matius Iliados xv. Vindex libro primo notat.

Acris ¶ Acris. Accius in Epinausimachæ, incursio ira erat acris.

Arcius in gtō. *forte arcuis* ¶ Arcius. Cicero de deorum natura libro tertio, cur autē arcius species non in deorum numero ponatur.

Animale ¶ Animale Lucretius, Vnde animale genus, quod cum ratione dictum inde despicio, quod nullum nomen est quod nominatiuo plurali, nominatiuus singularis duabus syllabis crescat, quam rationem si prorsus uolueris obtinere, consuetudinis elegantiam relegabis

Allecto ¶ Allecto hanc allecto, Maro luctificam allecto, nam & nomine Dido, sæpe uocaturum, eiusdem schematis esse grāmatici tradiderunt non per uocatiuum ó Dido. Fl. tamen Caper allecto monoptoron esse Valerium Probum putare ait, hanc allecto.

Valerius pbus *Antiphophonis* ¶ Antiphonem Terentius, quod quidē rectę rationis est, Apud Antiphonem uterq; mater & pater, ut leonis, draconis, leonem, draconem, nec enim nominatiuus græcis par est.

Alcon alconis ¶ Alcon alconi; adæque facit, nam & Maro sic declinauit.

Argo nauis *Menippeasin p Menippeis* *Citiremis* ¶ Argo hanc argo Varro Menippeasin, Age modo Argo Citiremem.

¶ Apollo & Carthago genitiui singularis regulam non tenēt, Cicero enim & quæcunq; o finita nomina sunt, Ciceronis, Catonis, Zenonis, Iunonis faciunt, appellatiua uero dupliciter, ut preconis, latronis. ordinis, marginis.

¶ Adam ὁ πρωτόπλαστος monoptoton est, proin latine ut est græce.

¶ Abraham adæq; monoptoton esse censeto.

Amicities *Planities* *Luxuries* *Mollities* *Manus porrigere* ¶ Amicities Plinius secundus sermonis dubij libro sexto, ut planities, inquit, luxuries, mollities & similia ueteri dignitate. Cęterum rationis uia debet amicitia dici.

¶ Omnia enim nomina quæ nominatiuo plurali æ syllaba finiuntur, e deposita reddunt nominatiuo singulari speciem sui iuris ac formæ. Quod si manus ueterum licentiæ porrigemus, potest & copies & obseruanties, & beniuolenties dicier.

¶ Autumnal. Varro ęquinoctiũ autumnal, quod idem Plinius eodem libro sexto notat. uidendũ tamẽ est an reprehensione sit dignũ, prius illa nobis spectata ratione. Nomina quędã sunt principalia quę Plinius Secũdus eodẽ libro facietia appellat, ex quibus possessiua nascũtur, quę patiendi uocat, ut ęquale. Nam Lucilius primo Saturarum, Arutę ne, inquit, aquales, non ut autumnal, huius autem principale nomen est aqua, quod uero patitur ac tenet aquam aquale, ut equile, sedile, monile, aut idem Plinius aquale.

¶ Amazon. Quamuis nullum nomen latinum on literis finiatur, & ideo Rhodum & Delum accusatiuo dicamus, tamẽ quędam sunt, inquit, Plinius Secundus quę ad nos usq; proprios gentis suę uultus formamq; custodiunt, ut Pluton, Xenophon.

¶ Aqualium an potius aquarium dici debeat, quęrit Plinius secundus, & putat ut laterale laterarium, scutale scutarium, & manuale saxum, manuarium uas, proin aqualis aquarium dici.

¶ Ador ut memor gtõ singulari declinabitur, & ut neutralia numero iiii. ęquor, arbor, marmor, nec ut soror sapor.

¶ Animal animale faciet, ut autumnal autumnale, capital capitale, tribunal tribunale, quę patiendi nõ sunt ut supra diximus. Plinius Secũdus animal non animale ait dici debere. G. Cęsar quasi indiscretum hoc sit, ait. I litera nominatiuo singulari neutra finita nomina, eandem definitionem capere, quam capiãt e litera terminata, huic animali & ab hoc animali, huic puteali & ab hoc puteali.

¶ Ambos Terentius in Adelphis, Vsq; à pueris curaui ambos sedulo. Salustius quoq; historiarum libro quarto, Inter me atq; Lucullum prope inopia rursus ambo incessit. Idq; Helenius Acron sic oportere dici in eadem Terẽtii fabula disputauit, Verũq; dicit errare, q putat hos ambo dici debere, indifferẽter autẽ locutos ueteres. uberiora dabuntur exempla, Afranius in Pantaleo, Contemnens, inquit, liber natus est, ita mater eius dixit in Gallia, cum ambos emerẽ. Item idem in eadẽ, Sed eccos ambos. Qui autem cum Helenio faciunt, hanc afferunt causam, qui omnis accusatiuus numeri pluralis exceptis neutralibus & monoptotis s litera finiri debet, quoniam & has ambas, ut doctas pictas, hos item ambos ut pictos doctos, par erit dicere. Ambo Afranius in Pantaleo, Reuocas nos ambo ad prelium. Terẽtius

Autumnal & autumnale · *Principalia & Patientia noĩa q̃ Patiendi noĩa possessiua* · *Aquale quid* · *Rhodum & nõ Rhodon* · *Delum & non Delon.* · *Pluton* · *Xenophon* · *Aquarius.* · *Scutarius* · *Ador* · *Memor* · *Animal & Animale* · *Puteal* · *Ambos & Ambo* · *Helenius Acron*

in Andria, Hem Charine, ambo oportune uos uolo. Maro Georgicorum quarto, Verum ubi ductores acie reuocaueris ambo. Idem in Bucolicis, Nam sæpe senex spe carminis ambo luserat, quod genus græca declinatione profertur, illi enim ἄμφω dicunt.

Aestifer an Aestiferus

¶ Aestifer an æstiferus Plinius in eodem libro sexto, ut facifer & aurifer & armiger lucifer, dici debet, quod composita sunt, nec ut quædam quasi composita, ut Euander, Teucer, dici debent, & interdum u litera carere.

Kalendas Augustas Maia maias Paterfamilias non familiæ

¶ Augustas. Cur pridie Kal. augustas & nō augustarū dicimus ubi Plinius secūdus eodē libro sexto, a finita nomina singulari nominatiuo as syllaba declinabant, ut Maia maias, nam & Sisenna inquit, cum qui dicūt paterfamiliæ, patrum familiarum oportere dicere. Itaq; patrumfamilias consuetudine tædium respuerit & dicere perseueratum est.

Ancipes pro anceps

¶ Ancipes ueteres cum ratione dixerunt, ne genitiuo ancipitis duabus uideretur syllabis crescere. Plautus in Rudente, Post alterius secus est securicula ancipes.

Aedile nō ædili Claudius Pulcher ædilis

¶ Aedile ab hoc ædile non ædili. P. Rutilius de uita sua v. & Varro de originibus scenicis ii. à Claudio Pulchro ædile, quod cum ratione dictum esse monstrabis, ut ait Secundus sermonis dubii libro tertio, quod nomina quæcunq; genitiuo singulari is syllaba finiūntur, exceptis iis, quæ similiter faciunt nominatiuo, oportet ablatiuo singulari e litera terminari, à prudente, ab homine, quod si adiicias aliquid, idem in eodem Plinius, per i debet dici, à prudenti consilio.

Aui Puppi

¶ Aui puppi, quoniam genitiuus similis est nominatiuo, & idcirco non potest ad supradictam regulam pertinere.

Agile & agili

¶ Agile ab agile, si de persona dicatur ita debet, quod si rem significabis, ab hoc agili dici debet, ut idem Plinius eodem libro.

Eclogæ ex annali descriptæ.

¶ Annalei, Varro epistolarū quæstionum libro sexto, eclogas ex Annalei descriptas.

Aenea

¶ Aenea, hic ænea sine s Varro dixit in Agemo.

Agreste

¶ Agreste, Salustius historiarum primo, quod idem Plinius eodem libro in animali, inquit, significatione.

Aeribus

¶ Aeribus, Lucretius secundo, Pulsabant æribus æra, cum in his nominibus hoc quoq; nomen esse uideatur, quæ singulari quidem numero per omnes casus eunt, plurali non nisi per no

minatiuum & actm̃ & uocatiuum tantum, ut iuria, maria, rura, æra. Cato ut plura æra equestria fiant, æribus æquestribus de duobus millibus a cc. *Iura* *Rura* *Maria* *Aera*

¶ Arbor arboris nõ ut uxoris & sororis, cum sit fœminini generis subattatur, quasi sit unum ex quatuor suprascriptis nominibus.

¶ As finita nomina, casu nominatiuo singulari, genitiuum uarie pronunciant, ut aspernantis, Thoantis, anhelantis, uocatiuus singularis similis erit nominatiuo, contra est Aeneas & o ænea, Marsias, Amyntas, nec interest græca sint nec ne.

¶ Aerem ueteres dixerunt, non item ætherem sed æthera, quia utraq; græca sunt. *Aerem dixerũt ueteres.*

¶ Auxiliaris homo, ab hoc auxiliare homine, ut idem Plinius. *Auxiliare*

¶ Ablatiuus casus per omne specimen, & quidem quando i, quando e terminari debeat colligimus primus.

¶ Astyanacte per e, quanq̃ enim genitiuus singularis is syllaba finiatur, q; alio communi non est, e nec i ablatiuo cludetur.

¶ Aiax, ad eandem rationem id quoq; pertinet nomen aiace ablatiuo hunc tuebitur, nec i admittet.

¶ Alacer. Et finita numero casũ nomini ablatiuũ per uarias uias ducit, ut acre, accipitre, ex quibus si quã solent in nomen hominis transire, non sunt dubia.

¶ Alexander, si ratio placet; quam sub Euandri nomine disputauimus.

¶ Ager quoq; usu non ratione dicitur, quæ mihi ratio uix uidetur adhibenda.

¶ Aurelii genitiuus non tantum crescit cum nominatiuo, sed ut par sit datiuo casui, ut Plinius eodem libro scribit.

¶ Amans amantium, ns finita nomina singulari nominatiuo, genitiuo plurali ium recipiant necesse est. Itaq; Terentius, Amantium iræ, amoris reintegratio est. Amantum Cæcilius ut etiam Plinius notat, quantum amantum in riatica est. *Amantum & amantium* Teren.

¶ Aplustre. Omnium nominũ quæ sunt neutri generis, & in e terminantur, ait Plinius Cæsarem scisse eosdem esse ablatiuos, quales sunt datiui singulares. *Aplustre*

¶ Ar literis nomina neutralia terminata. Idem non minus, ait Cæsar quod datiuo & ablatiuo pari iure funguntur, ut idem Plinius scribit.

quod ablatiuo casu e non nisi producta finiatur, eo quod dimi nutio cum diecula fit non dieculus, ut Terent. Quid tibi addo dieculam. Varro autem distinxit, & masculino genere unius dici cursum significare, fœminino autem temporis spatium, quod nemo seruauit. nam & secundum hanc distinctionem dixit Virgilius, Venit summa dies, idest tempus. & ille dies primus, legi pro uno die tamen & fœminino genere diei spatium significatum ait. Iamq; dies infanda aderat

Dies idest tempus in fœminino genere

¶ De Pronomine. Is homo.

Idem. Iidem

¶ Idem compositum facit, nisi quia Cæsar libro secundo singulariter idem pluraliter iidem dicendum affirmat, sed consuetudo hoc non seruat:–

Se & Sese qd differant

¶ Se & sese pronomina ita distinguit, ut se dicamus, quum ali quem quid in alium fecisse ostendimus. utputa ille dicit se hoc illi fecisse, quum autem in seipsum tunc ❀ ut dixit sese hoc sibi fecisse.

Nullius & Nulli

¶ Nullus nullius facit genitiuo casu, sed Terentius ait. Iners iam nulli consilii sum.

Mi & Mibi

¶ Mi & mihi pronomina sunt, sed mihi datiui casus est, ut Dic mihi Dameta.

Mi uocandi casus

¶ Mi uocatiuus, ut o mi puer, ut o mi senex. nã uenit à nominatiuo meus, nec aliud significat in masculino o mi, q̃ in fœminino o mea. Deniq; in omnibus ferè comœdiis in masculinũ dicitur, ad fœmininũ nunq̃, quod si interiectio esset, etiã diuerso sexui communis ❀ dixerunt tamen mi pro mihi:–

Mi pro mibi

Intro & intus quid inter se differunt

¶ Intro est in locũ, intus in loco dicimus, ut etiam apud græcos ἔσω ἔσω καὶ ἔνδον ideoq; Lucilius ait. Nam ueluti intro aliud longe esse atq; intus ❀ sic apud se longe aliud esse, neq; eadem ualet, at tu intro nos uocas & sese tenet.

Peregre & Rure

¶ Peregre uenit sine præpositione dicendum, uim enim aduerbii habet, cui præpositio non adiicitur, ut rure uenit, non à rure nec à peregre.

Quando pro quum.

Quando aduerbium

¶ Quando particulam pro quum ponere Formianus & Fundanius ait, ut Varro, faciunt, nec sint exemplo. nã Plautus in Menechmis ita ait non habeo, at tu quãdo habebis tum dato. uitium tamen esse certum, non dubium est. Quándo acuta prima syllaba interrogationem temporis significat, sed si posterior ❀ ut Virg. quandò tot stragis aceruos

Quando pro quoniam.

ſi uero producatur, utputa quando ❀

¶ Sed particula d litera terminâda eſt, ſedum enim anti quí pro ſed ponebant, dempta ꝗ nouiſſima parte, literam tamen immutare non ❀ ſat pro ſatis, ita ſedum cum ſuis literis ſeruauit: - *Sat pro ſatis*

¶ Haud ſimiliter d litera terminatur, aut enim græca uox d litera terminatur ❀ cæpit quibus mos erat d litera ❀ penè uocibus uocali litera finitis, adiungere, ut quo te hoc noctis dicam proficiſci foras, ſed & per t ſcribi ſonus uocis admittit. *Haud & Aut*

¶ De gradibus Comparationis ſiue Conlationis.

¶ Comparationum ſunt ordines duo, ſecũdus & tertius. Diuiduntur autem ſinguli in tres gradus, & eſt primus gradus abſolutus, quem & primitiuum dixerunt, ſecundus comparatiuus, tertius ſuperlatiuus & declinatur hoc modo. *Comparationũ tres gradus.*

¶ Secundi ordinis maſculina, doctus, doctior, doctiſſimus. pluraliter docti, doctiores, doctiſſimi. Fœminina pluraliter doctæ, doctiores, doctiſſimæ. Neutra, doctum, doctius, doctiſſimũ. pluraliter docta, doctiora, doctiſſima. aduerbialiter docte, comparatiue, doctius. ſuperlatiue doctiſſime, appellatio hæc doctrina.

¶ Tertii ordinis hoc modo. Maſculine felix, felicior, feliciſſimus pluraliter felices feliciores, feliciſſimi. Fœminine felix, felicior, feliciſſima. pluraliter felices, feliciores, feliciſſimæ. Neutrũ felix felicius, feliciſſimum. pluraliter felicia, feliciora, feliciſſima. aduerbialiter feliciter, comparatiue felicius, ſuperlatiue feliciſſime. appellatio hæc felicitas.

¶ Sunt quædam quæ primum & ſecundum gradum recipiũt tantummodo, ut iuuenis, iuuenior, iunior, ſenex, ſenior. Quædam ſecũdum & tertium, ut ulterior ultimus, interior intimus. Quædam quæ primum & tertium. ut pius piiſſimus, fidus fidiſſimus, cuius ſecũda elocutio eſt magis pius, magis fidus. Quędam autem nulla declinatione in collationem ueniunt, quibus accidit magis. itẽ minus & mininime, ut rudis, proprius, ſobrius. dicimus enim magis rudis, magis proprius, magis ſobriu . Item maxime rudis, maxime proprius, maxime ſobrius. ſic è contrario minus rudis, minus proprius, minus ſobrius, minime rudis dicitur, & minime proprius, & minime ſobrius. *Iuuenior* *Iunior* *Senex* *Senior* *Pius piiſſimus.*

Illa autem quamuis diuersa sint, gradus tamen inter se fecerunt. ut bonus melior optimus, malus peior pessimus, magnus maior maximus. Obseruabimus tamen quod ipsum iam ann... tauimus nominatiuum in comparationibus uersari, non etiam participia in his comparationibus secũdi ordinis. In aduerbiis primi gradus, quæ in e proferuntur sunt quatuor, hæc excepta quæ contra regulam proferuntur per r, ut nauiter, humaniter, largiter, duriter, quæ quamuis antiquitati adsignent, grammatici etiam secundum suam rectam analogiam proferri posse asserunt, ut naue & ignaue, humane, large, dure.

Nauiter et naue. Humaniter et humane

Quæ cõparari non possunt

Sex ex iis quę ante us e aut i habent, comparationis fieri non possunt, neq; enim ab idoneo idoneor fieri potest, neque a necessario necessarior & similibus, non enim sunt quatuor tantum, sed & alia complura, & ex secundo ordine ad tertium deriuantur, & ex tertio non deriuantur. Virgilius de hac regula dixit in quinto ex parte. Ergo alacris cunctosq; putans extendere palmas. Romanus libro de analogia ita inquit alacris, licet consuetudo, ut ait Plinius libro sexto, dubii sermonis alacer dicit ut equester ordo. nam & hæc alacria, ut equestria possunt neutro dici, quod tamẽ superlatiuum nõ capit ut acerrimus, dici non debet alacer, sed & Terentius Eunucho, quid tu es tam alacris.

Alacria et Equestria

Terentius

Sed & omnia nomina quæ per r terminantur in superlationibus, sic proferuntur ut pulcher pulcherrimus non pulcherrissimus. item acerrimus non acerissimus & cætera.

Superlationes a nominibus in r

Item & quæ per is terminantur, hæc duntaxat subiecimus, quæ in superlationibus similiter proferuntur, ut similis simillimus, facilis facillimus, humilis humillimus, agilis agillimus, gracilis gracillimus. reliqua nomina quæ per issimus faciũt, æque ad uerbia horũ omniũ quæ adnotauimus similia sunt, ut pulcherrime, simillime, facillime, humillime, gracillime. inuenimus tamen apud auctores etiam maturrime aduerbialiter, cum debeat maturissime.

Superlatiuorũ terminationes. Humilis Humillimus. Maturrime Maturissime

Obseruabimus in declinatione comparationum, aduerbium hoc quoq; uenisse ex eo quod est facilis & difficilis. dicimus enim non faciliter, nec difficiliter, ut ueteres dixerunt, sed facile facilius facillime, difficile difficilius difficillime, sic etiam ex eo quod est repens, repenter debuit dici, recens recenter, dicimus

Faciliter Difficulter Facile facilius facillime Recenter Repenter

dicimus repente repentius repentissime, ex eo quod est recens. quod malum est dicere, recente aut recẽter utimur. sic recẽs uenit quod est pro aduerbio nomen, uti libens dixit.

¶ Omnia quæ per ter nominantur, in comparationem non ueniunt, memoriter ex eo fit quod est memor, memorior non dicimus, nec memorosius, non habet enim comparationem, Cicero in Lælio, Quintus Martius augur multa narrare de Caio Lęlio socero suo memoriter & iucunde solebat. & Affranius in Vopisco. Memini memoriter, ut Romanus refert in libro de aduerbiis sub eodem titulo, quia uidit quare comparationem facere etiam dictio ista satis satius:– *Quæ in comparationem non ueniunt* *Memoriter.* *Satius a satis*

¶ Aliis ita placuit definisse partiones orationis, quæ appallẽtur qualitates, hoc modo obseruandum, nã qualitas est & species. ut est niger & teter, & quantitatis ut magnus, ingens, hæ partiones trifariã declinãtur, id est, absolutiue, cõparatiue, & superlatiue, ex secundo & tertio ordine, aut ex secundo, hic pulcher pulchrior pulcherrimus, ex tertio fortis fortior fortissimus.

¶ Harum appellationum comparatio appellatiuum casum accipit, ut doctior illo, Superlatio genitiuum, ut doctissimus omnium. Quamuis enim comparantes utamur & singulari & plurali numero, quoniam uno quis potest melior esse, cæteris peior, tamen cum superlatiuum ponimus, non utimur singulari numero, sed aut dicimus omnium, aut per se ponimus, nihil adiicientes. ipsa enim superlatio per se prælationem omnium significat, & confirmat neminem præ illo esse doctiorem, ubi doctissimus appellatus, nec ut solemus dicere magis doctus & ualde doctus, ita etiam dicimus magis & ualde doctior ut doctissimus *Comparatiuorũ & superlatiuorum constructio* *Superlatio per se prælationem omnium significat.*

¶ Illud enim in absolutionem solet adiici de iis, qui aliis sunt doctiores & habent alios per se doctiores, ubi autem superlatione utimur, non potest adiici neq; magis neq; ualde, quoniã ipsa superlatio omnia significat, quanq̃ ait Cicero, uel potentissimus quod est ualde potentissimus.

¶ Imprimis ergo hoc obseruare debemus comparantes quod comparatio absolutionis perissosyllabam necesse est ut habeat, ut doctus doctior, facilis facilior, sed si inciderit appellatio, quæ non potest habere perissosyllabam in comparatione, nec comparari potest, quod possumus ex hac comparatione *Quæ non possunt comparatiua habere*

G

euidentius uidere, ut pius, debet in comparatione pior dici, sed quoniam nõ habet perissosyllabam, nec comparari potest, sicut nec idoneor dici potest. Quæ regula de omnibus appellationibus quæ non habent in cõparatione perissosyllabam obseruãda est, ut nõ cõparetur. Non minus autẽ excipimus ex comparationibus, quæcunq; nomina us pure proferuntur, ut strenuus, necessarius & similia. Comparatiua enim non possunt habere, superlatiua uero habent ex omnibus quibus ueniunt, ut hic piissimus, strenuissimus.

Quæ noĩa non comparantur.

¶ Ex tertia declinatione nomina non excipiuntur, his autẽ quę non recipiunt comparatiua dicimus magis q̃ ille, & proferimus per nominatiuum, ut hic necessarius magis quàm ille, hic pius magis quàm ille.

¶ Sunt comparatiua aduerbia ex πρωτοτύποις ut est prope aduerbium, ex hoc fit comparatiuum propior, proxime, item intus interius intime,

Comparatiua ab aduerbijs

¶ Omnis uero cõparatio in tertii ordinis declinatiõe redigitur, ut hic doctior huius doctioris, superlatio in secũdi, ut hic doctissimus huius ssimi, sed fœminina secundũ primam declinationem declinantur, ut hæc doctissima huius doctissimæ.

Comparatio in tertij ordinis declinationem redigitur superlatio uero in secundi.

¶ Aduerbia uero quæ ex appellationibus ueniunt, hoc modo sunt obseruanda, quando appellationis genitiuus casus in is syllaba terminatur, & aduerbium in er utiq; facit, ut hic utilis huius utilis, utiliter facit aduerbium, grauis grauiter & omnia cætera similiter.

Aduerbia quæ ex appellationibus ueniunt ut obseruantur
Grauiter

¶ Sin autẽ appellationis genitiuus casus in i litera terminatur & aduerbium utiq; in e literam productam facit, ut hic purus huius puri, pure facit aduerbium, apertus aperti aperte, & cætera his similia, exceptis his quæ extra hanc regulam obseruantur.

Aperte
Pure

¶ Ex hoc enim quod est nouus noui nouiter facit, & sic ueteres dixerunt, & hic facilis huius facilis faciliter & facile, & uilis uiliter & uile facit, tanq̃ noue & facile debeat esse, sed apud ueteres dictum est noue, facile autem appellatio neutralis uidetur esse τὸ εὐχερὲς & aduerbium εὐχερῶς.

Nouiter
Faciliter & facile
Vtiliter & Vtile
Viliter & Vile. Noue

¶ Dixerunt ueteres nauiter & duriter, humaniter, quæ nos naue, dure, humane, sed humaniter quidẽ significat φιλανθρώπως humane autem ἀνθρωπίνως.

Nauiter
Duriter
Naue, Dure

¶ Similiter hæc aduerbia sunt nobis obseruanda, quamuis ex appellationibus secundæ declinationis ueniant, tamen regulam quam proposuimus non sequuntur. debemus enim dicere false & prime & tertie, secundæ appellationes quæ sunt falsus primus tertius non dicimus, sed falso ψευδῶς, primo πρῶτον, secundo δεύτερον, tertio τρίτον, sed & hæc debemus secundum regulam dicere bene & male per e productam, bonus enim est & malus, appellationes enim non dicimus, sed male & bene per e correptam.

Falso
Primo
Secundo
Benē
Male

¶ Temere proprium aduerbium est, neq; enim ex appellatione neque ex uerbo uenit. Præcipue & hoc obseruandum est in primis, quòd nunquam aduerbium præpositionem recipiat, præter hoc adprime ἐν τοῖς πρώτοις, & quæ dixerunt ueteres, mane ab hinc annos decem natus, quod est ante annos decem natus est.

Temere
Adprime
Mane ab hinc annos decem

¶ Hæc sola corrumpunt regulam comparationis quā supra diximus, magnus maior maximus, primus prior primarius, malus peior pessimus, bonus melior optimus.

Quæ corrumpunt regulam comparationis.
Primus, Prior, Primarius

DE ANALOGIA

VT AIT CAIVS IVLIVS ROMANVS.

Iulius Romanus

Analogia est ut Græcis placet, συμπλοκὴ λόγων ἀκολούθων ea quæ generalis est. Specialis uero est, quæ spectatur nūc in rebus, nunc in rationibus occupata, cui græci modum istius modi condiderunt. Analogia est, ἐν συμπλοκῇ λόγων ἀκολούθων ἐν λέξει, huic Aristophanes quinq; rationes dedit, aut ut alii putant, sex. Primo ut eiusdē sint generis, de qbus quæritur, dein casus, tū exitus, quarto, numeri syllabarū. Itē soni sex, Aristarchus discipulus eius illud addidit, ne unq̄ simplicia cōpositis aptemus, cuius rei rationē interim differamus contenti paucis, quæ exēpli

Analogia quid
Aristophanes grammaticus
Analogiæ qnq; rationes.

C. Iulius Romanus grammaticus.

gratia C.Iulius Romanus sub eodem titulo exposuit, ut interdum iacente ratione quantum sibi dederit auctoritas colligamus scilicet tramitibus nominum per literas stratis. ut arbos, athos non potest accusatiuo rem capere, exceptis monosyllabis flos, glos, ros, ater, acer, anhelanti similis, acrum tamen pro acrem Cn.Matius Iliados xv. Vindex libro primo notat.

Acris ℂ Acris. Accius in Epinausimachæ, incursio ita erat acris.

Arcius in glō. ℂ Arcius. Cicero de deorum natura libro tertio, cur autē arcius species non in deorum numero ponatur.

Animale ℂ Animale Lucretius, Vnde animale genus, quod cum ratione dictum inde despicio, quod nullum nomen est quod nominatiuo plurali, nominatiuus singularis duabus syllabis crescat, quam rationem si prorsus uolueris obtinere, consuetudinis elegantiam relegabis

Allecto ℂ Allecto hanc allecto, Maro luctificam allecto, nam & nomine Dido, sæpe uocaturum, eiusdem schematis esse grāmatici tradiderunt non per uocatiuum ó Dido. Fl. tamen Caper allecto monoproton esse Valerium Probum putare ait, hanc allecto.

Valerius pbus *Antiphophonis* ℂ Antiphonem Terentius, quod quidē rectę rationis est, Apud Antiphonem uterq; mater & pater, ut leonis, draconis, leonem, draconem, nec enim nominatiuus græcis par est.

Alcon alconis ℂ Alcon alconis adæque facit, nam & Maro sic declinauit.

Argo nauis *Menippeasin p* *Menippeis* *Citiremis* ℂ Argo hanc argo Varro Menippeasin, Age modo Argo Citiremem.

ℂ Apollo & Carthago genitiui singularis regulam non tenēt, Cicero enim & quæcunq; o finita nomina sunt, Ciceronis, Catonis, Zenonis, Iunonis faciunt, appellatiua uero dupliciter, ut preconis, latronis. ordinis, marginis.

ℂ Adam ὁ πρωτόπλαστος monoptoton est, proin latine ut est græce.

ℂ Abraham adæq; monoptoton esse censeto.

Amicities *Planities* *Luxuries* *Mollities* *Manus porrigere* ℂ Amicities Plinius secundus sermonis dubii libro sexto, ut planities, inquit, luxuries, mollities & similia ueteri dignitate. Cęterum rationis uia debet amicitia dici.

ℂ Omnia enim nomina quæ nominatiuo plurali æ syllaba finiuntur, e deposita reddunt nominatiuo singulari speciem sui iuris ac formæ. Quod si manus ueterum licentiæ porrigemus, potest & copies & obseruanties, & beniuolenties dicier.

¶ Autumnal. Varro æquinoctiũ autumnal, quod idem Plinius eodem libro sexto notat. uidendũ tamẽ est an reprehensione sit dignũ, prius illa nobis spectata ratione. Nomina quædã sunt principalia quæ Plinius Secũdus eodẽ libro facietia appellat, ex quibus possessiua nascũtur, quæ patiendi uocat, ut æquale, Nam Lucilius primo Saturarum, Arutæ ne, inquit, aquales, non ut autumnal, huius autem principale nomen est aqua, quod uero patitur ac tenet aquam aquale, ut equile, sedile, monile, aut idem Plinius aquale.

Autumnal & autumnale
Principalia & Patientia noïa q̃ Patiendi noïa possessiua
Aquale quid

¶ Amazon. Quamuis nullum nomen latinum on literis finiatur, & ideo Rhodum & Delum accusatiuo dicamus, tamẽ quędam sunt, inquit, Plinius Secundus quæ ad nos usq; proprios gentis suę uultus formámq; custodiunt, ut Pluton, Xenophon.

Rhodum & nõ Rhodon
Delum & non Delon.
Pluton
Xenophon

¶ Aqualium an potius aquarium dici debeat, quærit Plinius secundus, & putat ut laterale laterarium, scutale scutarium, & manuale saxum, manuarium uas, proin aqualis aquarium dici.

Aquarius.
Scutarius

¶ Ador ut memor gtõ singulari declinabitur, & ut neutralia numero iiii. æquor, arbor, marmor, nec ut soror sapor.

Ador
Memor

¶ Animal animale faciet, ut autumnal autumnale, capital capitale, tribunal tribunale, quæ patiendi nõ sunt ut supra diximus. Plinius Secũdus animal non animale ait dici debere. G. Cæsar quasi indiscretum hoc sit, ait. I litera nominatiuo singulari neutra finita nomina, eandem definitionem capere, quam capiãt e litera terminatã, huic animali & ab hoc animali, huic puteali & ab hoc puteali.

Animal & Animale
Puteal

¶ Ambos Terentius in Adelphis, Vsq; à pueris curaui ambos sedulo. Salustius quoq; historiarum libro quarto, Inter me atq; Lucullum prope inopia rursus ambo incessit. Idq; Helenius Acron sic oportere dici in eadem Terẽtii fabula disputauit, Veriũq; dicit errare, q putat hos ambo dici debere, indifferẽter autẽ locutos ueteres. uberiora dabuntur exempla, Afranius in Pantaleo, Contemnens, inquit, liber natus est, ita mater eius dixit in Gallia, cum ambos emerẽ. Item idem in eadẽ, Sed eccos ambos. Qui autem cum Helenio faciunt, hanc afferunt causam, qui omnis accusatiuus numeri pluralis exceptis neutralibus & monoptotis s litera finiri debet, quoniam & has ambas, ut doctas pictas, hos item ambos ut pictos doctos, par erit dicere. Ambo Afranius in Pantaleo, Reuocas nos ambo ad prælium. Terẽtius

Ambos & Ambo
Helenius
Acron

in Andria, Hem Charine,ambo oportune uos uolo. Maro Georgicorum quarto, Verum ubi ductores acie reuocaueris ambo. Idem in Bucolicis,Nam sæpe senex spe carminis ambo luserat, quod genus græca declinatione profertur, illi enim ἄμφω dicunt.

Aestifer an Aestiferus

¶ Aestifer an æstiferus Plinius in eodem libro sexto,ut facifer & aurifer & armiger lucifer,dici debet,quod composita sunt,nec ut quædam quasi composita,ut Euander, Teucer,dici debent, & interdum u litera carere.

Kalendas Augustas
Maia maias
Paterfamilias non familiæ

¶ Augustas.Cur pridie Kal.augustas & nõ augustarũ dicimus ubi Plinius secũdus eodẽ libro sexto,a finita nomina singulari nominatiuo as syllaba declinabant. ut Maia maias,nam & Sisenna inquit, cum qui dicũt paterfamiliæ, patrum familiarum oportere dicere.Itaq; patrumfamilias consuetudine tædium respuerit & dicere perseueratum est.

Ancipes pro anceps

¶ Ancipes ueteres cum ratione dixerunt,ne genitiuo ancipitis duabus uideretur syllabis crescere.Plautus in Rudente, Post alterius secus est securicula ancipes.

Aedile nõ ædili
Claudius Pulcher ædilis

¶ Aedile ab hoc ædile non ædili.P.Rutilius de uita sua v. & Varro de originibus scenicis ii.à Claudio Pulchro ædile, quod cum ratione dictum esse monstrabis,ut ait Secundus sermonis dubii libro tertio,quod nomina quæcunq; genitiuo singulari is syllaba finiũtur,exceptis iis,quæ similiter faciunt nominatiuo, oportet ablatiuo singulari e litera terminari, à prudente,ab homine,quod si adiicias aliquid, idem in eodem Plinius,per i debet dici,à prudenti consilio.

Aui
Puppi

¶ Aui puppi,quoniam genitiuus similis est nominatiuo,& idcirco non potest ad supradictam regulam pertinere.

Agile & agili

¶ Agile ab agile,si de persona dicatur ita debet,quod si rem significabis,ab hoc agili dici debet,ut idem Plinius eodem libro.

Eclogæ ex analis descriptæ.

¶ Annalei, Varro epistolarũ quæstionum libro sexto, eclogas ex Annalei descriptas.

Aenea

¶ Aenea,hic ænea sine s Varro dixit in Agemo.

Agreste

¶ Agreste,Salustius historiarum primo,quod idem Plinius eodem libro in animali,inquit,significatione.

Aeribus

¶ Aeribus, Lucretius secundo, Pulsabant æribus æra,cum in his nominibus hoc quoq; nomen esse uideatur,quæ singulari quidem numero per omnes casus eunt, plurali non nisi per no

minatiuum & actm̃ & uocatiuum tantum, ut iuria, maria, rura, æra. Cato ut plura æra equeſtria fiant, æribus æqueſtribus de duobus millibus a cc.

Iura
Rura
Maria
Aera

❧ Arbor arboris nõ ut uxoris & ſororis, cum ſit fœminini generis ſubartatur, quaſi ſit unum ex quatuor ſupraſcriptis nominibus.

❧ As finita nomina, caſu nominatiuo ſingulari, genitiuum uarie pronunciant, ut aſpernantis, Thoantis, anhelantis, uocatiuus ſingularis ſimilis erit nominatiuo, contra eſt Aeneas & o ænea, Marſias, Amyntas, nec intereſt græca ſint nec ne.

❧ Aerem ueteres dixerunt, non item ætherem ſed æthera, quia utraq; græca ſunt.

Aerem dixerũt ueteres.

❧ Auxiliaris homo, ab hoc auxiliare homine, ut idem Plinius.

Auxiliare

❧ Ablatiuus caſus per omne ſpecimen, & quidem quando i, quando e terminari debeat colligimus ❀ primus.

❧ Aſtyanacte per e, quanq̃ enim genitiuus ſingularis is ſyllaba finiatur, q; alio communi non eſt, e nec i ablatiuo cludetur.

❧ Aiax, ad eandem rationem id quoq; pertinet nomen aiace ablatiuo hunc tuebitur, nec i admittet.

❧ Alacer. Et finita numero ❀ caſũ nomini ablatiuũ per uarias uias ducit, ut acre, accipitre, ex quibus ſi qua ſolent in nomen hominis tranſire, non ſunt dubia.

❧ Alexander, ſi ratio placet; quam ſub Euandri nomine diſputauimus.

❧ Ager quoq; uſu non ratione dicitur, quæ mihi ratio uix uidetur adhibenda.

❧ Aurelii genitiuus non tantum creſcit cum nominatiuo, ſed ut par ſit datiuo caſui, ut Plinius eodem libro ſcribit.

❧ Amans amantium, ns finita nomina ſingulari nominatiuo, genitiuo plurali ium recipiant neceſſe eſt. Itaq; Terentius, Amantium irę, amoris reintegratio eſt. Amantum Cęcilius ut etiam Plinius notat, quantum amantum in riatica eſt.

Amantum & amantium Teren.

❧ Apluſtre. Omnium nominũ quæ ſunt neutri generis, & in e terminantur, ait Plinius Cęſarem ſciſſe eoſdem eſſe ablatiuos, quales ſunt datiui ſingulares.

Apluſtre

❧ Ar literis nomina neutralia terminata. Idem non minus, ait Cæſar quod datiuo & ablatiuo pari iure funguntur, ut idem Plinius ſcribit.

Architecton ¶ Architectonis, Titinnius in Sentina, Incensus architectonis,

Algu ¶ Algu, Plautus in Rudente, Tu uel suda, uel peri algu.

Aui & aue ¶ Aui, Cicero de auguriis, omnibus aui incerta.

Amni uel amne ¶ Amni. Maro, Secundo defluit amni, ubi Plinius eodẽ libro ab antiquisin, quit, quos Varro reprehendit, obseruatio omnis illa damnata est, nõ quidem in totum, dicimus enim, inquit, ab hoc canali, siti, tussi, febri, maiore tamen ex parte forma mu'tata est, ab hoc enim cane, orbe, carbone, turre, falce, igne, ueste, fine, monte, fonte, ponte, strigili, tegete ❀ asse, axe, naue, classe dicimus, ac ne illa quidem ratio recepta est, quam C. Cæsar ponit in fœmininis, ut puppim, restim, puluim. Hæc enim modo & ab hoc cani, & ab hoc cane.

Canali *Siti* *Tussi* *Febri*

Cõsuetudini & aurium suauitati summa tribuenda est ¶ Aenigmatis. Varro de utilitate sermonis quarto, ait enim Plinius, quanquam ab hoc poemate his poematibus facere debeat, tamen consuetudini & suauitati aurium censet summam esse tribuendam, ut in Aceste & in Anchise Maroni placitum & quod græca nomina non debent latinis ❀ alligari.

Arabs & arabus. Myrrinus odor. ¶ Arabis, Maro, Hyrcanis Arabisq; parant, ubi Plinius es numero plurali finita nomina datiuo bus recipiunt, idq; commentatores iubent. Quid ergo si sic declinauit, ut Plautus in Bacchidibus, & in Pœnulo Arabus myrrinus, odor arabus. Lucilius xxv. Arabus artemo. Deniq; & G. Cassius in epistola quam de Dolobella scripsit, Arabi mirifico animo erga nos fuerunt, inquit. Arabs, Maro, Omnis arabs, omnes uertebant terga Sabæi. Florus ad diuum Hadrianum; Quasi de Arabe aut Sarmata manubias.

Florus ad Hadrianum.

¶ Bos bouis, non ut gloris, roris, floris, quod hæc r consonantem unius temporis habet, ut caput non magis placet, licet apud græcos phthongos plures habeat hæc litera, ut uocalis, bouis uero tametsi breuem tantum uocalem gerat.

Biber ¶ Biber τὸ πιεῖν, G. Fannius Annalium octauo, Domina eius ubi ad uillam uenerat, iubebat biber dari. Cato quoq; originum, sed & Titinnius, In prelia date illi biber, iracũda hæc est.

Cinnæ propempticon. Belidæ qui Cecropis urbs Cadmus Tyrianus ¶ Belidis, Cinna in Propemptico Pollionis; Nec tam donorum ingentes mirabere aceruos; In muneralibus congestis undiq; sæclis, Iam inde à belidis, nataliq; urbis ab anno Cecropis, atq; alta Tyrii ab origine Cadmi, Patronymice dixit, Belidis ut arabis, at uero Maro belidæ palamedis ait.

¶ Cretam Cicero Tusculanarum libro secundo, Cretam legis Cretenses Ennius, ut Varro libro i de sermone latino scribit. *Creta insula*

¶ Contubernale Pomponius in Machomilite, Cũ cõtubernale, inquit, pugnaui, quod meam cœnam. *Contubernale*

¶ Cereale ablatiuo e terminabitur si homo sit, cereali si res sit & fructus. *Cereale*

¶ Consulari nunquam per e dari ablatiuus poterit, quod proprium nomen hominis non sit, sed aptum homini & negotio. *Consulari non consulare*

¶ Coniuge, ꝙ alii rei non possit esse commune, idcirco per e sonabit.

¶ Cicatrice sub eadem ratione censebitur.

¶ Celere si proprium nomen sit uiri, quod si fœmininum, siue id fuerit neutrũ cõmunis generis celeri. i. ab hoc & ab hac celeri, Plautus in Sticho. Ita celeri inquit curriculo fui. *Celere & celeri*

¶ Celebre simile dubiis est, ut sub A litera diximus, quãq̃ plurali ntõ in res exeant, ut salubre, pultare, pedestre, terrestre.

¶ Ceruicium ubi Plinius eodem libro exceptis monosyllabis cætera x finita nomina seu uocabula absq; cognominibus genitiuo plurali, quanquam ante um i non recipiant, ut fruticum, filicum, radix tamen ut ceruix radicum facit, *Ceruicum*

¶ Cicatricum non cicatricium Hortensius pro G. Rabirio cicatricum mearum, quod emendate dictum est. *Cicatricum Hortensius pro Rabirio*

¶ Compluria, Terentius in Phormione, Noua compluria, ubi Plinius, Iulius Modestus, inquit, ita definit. Quæ nomina comparandi fuerint & accusatiuis pluralibus in is exient. s. fortioris fortiorum facere debet, non fortiorium. i. ante um syllaba i recipere non debet, ita complura & complurum esse dicendum, consuetudo tamen & hos plures dicit & hæc pluria *Rabirius Complura an compluria.*

¶ Constante cum cognomen erit hic ut eiusmodi, à presente, innocente, sapiente, intente, prudente, ❀ dicemus ait Plinius, nec interest ens an ans ntõ singulari claudãtur. Sed enim P. Rutilius de uita sua libro secundo, Animo inquit constante.

¶ Continenti. Varro de gente P. R. libro i in terra cõtinenti. *Terra continẽs*

¶ Candenti, Varro Rerum rusticarum tertio, Candenti ferro. *Candenti ferro*

¶ Ciuitatium, Annæus Cornutus ad Italicum de Virgilio, libro x. Iamq; exemplo tuo etiam principes ciuitatium & poetę incipient similia fingere. *Annæus Cornutus Ciuitatium pro ciuitatum.*

¶ Canes Lucilius primo, Irritata canes q̃ homo hoc ꝙ Plinius *Canes pro canis*

dicit pro canis, nec enim poteſt dici ut nubes, ſedes, ſed ut funis, turris, canicula enim facit ut turricula, funicula.

Cetaria cetaribus

❡ Cetariis Pomponius ſecundo ad Thraſeam, cum ratio cetaribus, inquit Plinius, poſcat ut mœnia mœnibus, ilia ilibus, parilia parilibus. Ea enim nomina quæ i ante a habent, ut cetaria, in bus neceſſe eſt definant.

Clauim Strigilim Lentim

❡ Clauim, Tibullus. Hinc clauim ianua ſenſit. Strigilim quoq; Lucilius. Varro de poematis ſecundo, lentim quod eorum nominum ablatiuus ſingularis in i exit. Auem auté & naué quoniam ab hac aue & naue faciat, accuſatiuus per i dari nó poteſt.

Diligente non diligenti

❡ Diligente, Verrius Flaccus, inquit Plinius, eorum nominum quæ ns finiuntur, caſu nominatiuo ablatiuus in e dirigédus eſt, Itaq; Cæſar epiſtolarum ad Ciceronem, neq; inquit, pro cauto ac diligente ſe caſtris continuit.

Duos & duo in accuſatiuo Martes duo Helenius acron Vicem duorum comeſſe.

❡ Duo hos duo, Accius in Epinauſimache, Martes armis duo congreſſos crederes. Terentius in Adelphis, Tu illos duos pro re tollebas tua, ubi Helenius Acron per duos, duorum Pomponius in Machomilite, Nam ſi cibaria uicem duorum ſolum me comeſſe condecet.

Dracontem pro draconem

❡ Dracontem Accius in Philoctteta, quod utiq; uenit à nominatiuo, hic dracon.

Domi ſuæ non eſt aduerbium.

❡ Domi ſuæ, Varro de ſermone latino libro v. Nec enim poteſt aduerbium dici, cui ſuæ pronomen adeſt. Cato de multa, contra L. Futium, domi meæ ſæpe fuit, & eſt genitiuus.

Digitum pro digitorum Varro ad Atticum de uita P. R. Callicles pictor Eufranor pictor

❡ Digitum pro digitorum, Varro ad Atticum de uita P. R. libro primo, Neq; ille Callicles quaternum digitû tabellis, nobilis cum eſſet factus, tamen in pinguendo aſcendere potuit ad Eufranoris altitudinem.

Damnas quid

❡ Damnas, ut cuias noſtras, & cuiatis, noſtratis, an quid eſſe dicemus? nam & interpretatio eius damnatum participium facit.

Dij pro diei Die pro diei

❡ Dii pro die ſeu diei lucani, Virgil. enim, Libra die ſomniq; pares ubi fecerit horas. eſt ❀ ante iis, arguit diiq; ut ſi ſemper legendum eſſe definit, idq; in Cælii hiſtoria ❀ ere deprehendes ❀

Duum pro Duorum

❡ Duum ❀ ad Marcum Antonium, de ferro ollienſibus duum. Item ueſtrorû doctum principé & nauû modulorû & tibicinû odio fuiſſe diuino tum ſcimus. Neuius in Tarétilla, Salui & fortunati duo, duum noſtrum patres.

¶ Dapsile ab hoc dapsile, si de homine dicas, e litera ablatiuus est terminandus. Dapsile si rem significabis, ab hoc dapsili.

Dapsile

Dapsili.

¶ Decemuirali ablatiuus semper hic erit, nec in e literã transiet, ut ab hoc consulari, quod honorum nomina, propria hominum esse non possunt.

Decemuirali

¶ Duumuirali id quoq; ex supradicta ratione consistit.

Duumuirali

¶ Duplici, Bibaculus, Duplici, inquit, toga inuolutus, non duplice, unde quidam errant, qui x litera ntõ singulari finita nomina, ablatiuo e tantummodo putant claudi, cum mendaci animo & artifici ingenio, & salaci & minaci proposito, & ab atroci facto, atroci uultu, ait Plinius, recte dicamus,

Duplici toga inuolutus.

Mendace & mendaci.

Sic artifex & salax, minax, atrox.

¶ Didun, Acteius Philologus librũ suũ sic aedidit scriptum, An amauerit Didun aeneas, ut refert Plinius, consuetudinem. dicens facere hanc Callisto hanc Calypso, hãc Io, Allecto. Itaq; & L. Annaeus Cornutus in Maronis commentariis Aeneidos x. Didus ait, hospitio Didus exceptum esse Aenean.

Didun p Dido Aeneas hospes Didonis.

¶ Elephans. Ns literis nominatiuo singulari finita nómina, genitiuo singulari in s literam necesse est exeant, ut saltantis, ablatiuus singularis ab hoc saltante, quod in elephante non cadit. Itaq; elephantus est uocandus, facit enim huius elephanti & & ab hoc elephanto.

Elephans an elephantus.

¶ Egente ab hoc egente homine, egenti, ab hac egenti re.

Egente & egẽti

¶ Euandrus, Maro quod ut inquit Aurelius Opilius, graeca nomina os syllaba finita latine us terminari, usus tamẽ Euander. Sunt sane quaedam, quorum natura cõsuetudini copulatur, ut codrus & hesperus.

Euandrus & Euander

¶ Ego pronomen ita declinandum dedit. Ego, mei, mihi, aut mei, me, o ego, ab hoc me.

¶ Er syllaba finita nomina masculina, genitiuum duplicis formae dant, ut Euander euandri, ager agri, niger nigri. At cum per ris, ut pauperis, anseris, equestris, sequestris, quoniam quaedam eorum sint communis promiscuiue generis, foeminini etiã, sed & neutri, ut mulieris, pauperis, sileris, aggeris.

¶ Es producta finita nomina genitiuo diei, aciei, luxuriei, faciei faciunt, excepto quies quanquam enim & haec ante s i literam habeat, tamen quietis facit, requies uero requiei, adeo ut Maro quarto, Requiem, inquit, spatiũmq; furoris, non re-

Quietis Requiei

quietem, exceptis etiam rei, spei, fidei.

M. Valerius Cos. ¶ Exerciti genitiuo. Naeuius belli Punici libro primo. M. Valerius consul partem exerciti in expeditionem ducit.

Fici corporis uitium. Martialis ¶ Ficos uitiū esse corporis, pinde declinari debere quasi pomū. Martialis i Laetilianū iocātis nobis occurrit exemplū, nā ita loqt, Cum dixi ficus, rides quasi barbara uerba, Et dici ficos Laetiliane putas. *Ficus in nominatiuo plurali* Dicemus ficus quas scimus in arbore nasci, Dicamus ficos Laetiliane tuos. ut sic ἀσύνδετον dictum, quamuis quidam ficus uitium esse uelint, ut doloris quasi sonitus audiatur, ficos ut fagos, moros fagos, imnios Varronem dicere sub F litera dedimus exemplum. Ficus Cicero de Oratore libro secūdo, De ficu suspendit se. Varro quoq; de scenicis originibus libro primo *Ruminalis ficus* Sub ruminali ficu. Itaq; Plinius Secundus recte arborem ita dici ait, pomum uero per o literam dici. Fici. Ennius, Dulciferae fici lactātes ubere toto. Lucilius. Fici, inquit, comedūtur & uuae.

¶ Felicium. Trium generū nomina genitiuo plurali ante um i debent recipere, ut pernicium, audacium, ferocium. Alia illa regula est, quam sub C litera diximus.

Fretus ¶ Fretus huius fretus, Porcius Lycinius, ut Plinius eodem sermonis dubii libro sexto refert, falsi fretus. Messala contra Antonii literas, Angustiae fretus. Fretu, Cicero, A Gaditano, inquit, fretu. Augustus ad Antonium, fretu cessi.

Fabrum pro fabrorum ¶ Fabrum pro fabrorum, ubi Plinius eodem libro sexto, hoc *Sestertium x milia.* recte, inquit, usus & sestertium inquit tot milia. M. Scaurus con *M. Scaurus contra Brutum re pec. Rep.* tra Brutum de pecuniis repetundis. Praef. fabrum.

Filiabus ¶ Filiabus, in testamentis ob discrimen sexus, ait Plinius, dici consuesse, cum his tantum nominibus adiici soleat, quae numero plurali es literis terminātur, ut cupiditates, dignitates, uel quęus ut anus, manus, senatus, fluctus.

Febrim Tussim, Sitim. ¶ Febrim ut tussim, sitim, ait Plinius, exceptis his tribus, caetera accusatiuo in em exeunt.

Fonteis Monteis ¶ Fonteis, quorum nominum genitiuus pluralis ante um syllabam i literam merebuntur, accusatiuus, inquit Plinius, per eis loquutus, montium monteis, licet Varro, inquit, exemplis hanc regulam confutare tentarit istiusmodi, falcium falces non falceis facit, nec has merceis, nec hos axeis, lyntreis, uentreis, stirpeis, urbeis, corbeis, uecteis, nepteis. & tamen manus dat praemissae regulae ridiculae, ut exceptis his nominibus ualeat regula.

¶ Funes

¶ Funes licet grammatici uelint genitiuis tam ſingulari q̄ plurali ſi i litera intererit accuſatiuū pluralem in eis exire, ut hic funis horum funium, hos funeis, quam regulam negat Plinius uires habere potuiſſe. Errant enim qui putant ea nomina quæ nominatino ſingulari & genitiuo per is terminabũtur, & gtō per ium loquũtur, accuſatiuo funeis poſſe dicere, qđ negat Plinius.

Funes nō funeis

¶ Ferocior tanquā peior, melior ait Stilo in eis accuſatiuo poſſe proferri, ferocioreis.

Ferociores & ferocioreis

¶ Ferientium, ferienteis idē Stilo putat facere debere, ut docenteis, ſaltāteis. quoniam quæcunq; ſecum uerbi iura traxiſſent, ea accuſatiuis pluralibus, adiuuante re dumtaxat genitiuum pluralem in eis ſonare.

Ferientes & ferienteis.

¶ Facilioreis. Cæcilius, inquit Plinius, idem & ſanctioreis ait.

Faciliores Sanctioreis

¶ Fagus. Varro de gente P. R. primo. fagus φηγοὺς uocant fagos. Caius Cæſar de analogia ſecundo. Fagos, populos, ulmos.

Fagos & fagus

¶ Falaridis, Cicero in Piſonem, ſed dicunt iſti ipſi, qui malo dolore bona uoluptate definiunt, ſapientem dicturum, etiam ſi in Phalaridis tauro ſuccenſis ignibus torreatur.

Phalaridis

¶ Fructi. Terentius in Adelphis. Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore fero. ubi Helenius Acron, & huius fructuis, ut ſenatuis ueteres extulerunt.

Fructus fructus & fructuis & fructi.

¶ Facili ab hoc facile ſi homo uocetur. facile ſi de re loquaris.

¶ Familiare ab hoc familiare, ſi de homine, familiari ſi de re.

¶ Forte ab hoc forte, Tullius Oratore, forti, ab hoc forti uiro, generaliter enim dicitur familiari pro familiare. Brutus ad Cæſarē. A Sceptio familiari meo. Cicero quoq; de diuinatione libro ii. in Aeſopo familiari tuo. Familiare ꝓ familiari. Varro ad Neronē Alare familiare. Familiare recte P. Rutilius de uita ſua libro tertio. pro L. familiare ueniebam. Pro fragili fragile uerti aut dici ablatiuo duntaxat caſu omnino non poteſt, quod in e proprium hominis nomen omnino non uertitur, ab hoc enim fragili dicimus & homine & negotio.

Forte & forti
Sceptius Bruti familiari.
P. Rutilius de de uita ſua.
Lucius P. Rutilii familiaris.

¶ Felice à felice, defenſus felici die. feroce, à feroce adiutus, à feroci & agreſti homine proſtratum, nec enim ſunt communia, cū aliud ſit proprium hominis, aliud generale feritatis.

¶ Face ab hac face, q̄a nulli aut tenui ueſtigio poteſt eſſe cōe.

¶ Frus huius frundis, quod ſic ab Ennio eſt declinatum, annalium libro ſeptimo, rureſcant frundes non frondes.

Frus frundis

Eros frondis & non frontis. ¶ Fros sine n litera ne faciat, inquit Plinius frontis, quasi non dicatur nisi frons τὸ μέτωπον, quodq; se probare dicit, quoniã quum u non recipiebat ns, nec cum uertet in o, Varro rerum rusticarum libro primo, ulmos & populos, unde est fros. Idem antiquitatum Romanarum libro xv. Fros fœnum mellis.

Femur feminis ¶ Femini, Tibullus, implicuit femur femini non femori, quasi sit hoc femur huius feminis, Femen enim nominatiuo ut lemen nec dum legimus á ueteribus adsertum,

¶ Fragmine. Maro. Nouo atq; ingenti fragmine montis.

¶ Gracile ab hoc gracile, si fit hominis nomen, gracili si de re dicas.

Git

Gicti ¶ Git. Varro ad Ciceronem xi. per omnes casus id nomen ire debere commeminit, uulgo autem hoc gicti dicunt. Itaq; ut Plinius sermonis dubii libro sexto.

Glossemata ¶ Glossemata ut toreumata ἐνθυμήματα, νοήματα σχήματα poemata & his similia omnia Varronis regula, inquit Plinius, datiuo & ablatiuo plurali in bus dirigit, quia singularis ablatiuus e litera finiatur, melior tamen ratio est, quam sub A litera dedi. & ideo hæc est eiusmodi ex alia formula genitiuum pluralem, ex alia datiuũ sumut, horũ glossematũ his glossematibus.

Glis ¶ Glis. Varro i Admirãdis. In sylua mea est glis nullus. & Cato in originibus, ita est loquutus. quid enim hic gliris putant dici.

Glutine ¶ Gluten. Maro. Et lentum de cortice gluten. &, Collectamq;
Glutinum hæc ipsa ad munera gluten, est autem quasi semen, stamen. Glu
Dædalus inuentor glutinis tine. Varro de bibliothecis, Glutine, inquit, è citro refecit quasi semine stamine. Glutinum. Varro in Scauro. Glutinum, inquit,
Adolescere ferunt Dædalum inuenisse, quasi gaudium, præmium. Itaq; Salustius istius potius declinationis usum secutus. Glutino, inqt, adolescebant, ut gaudio, premio.

¶ Hector & Mẽtor gtõ singulari sonare debet, ut Nestor & his similia græca dũtaxat. nec ut rector rectoris, sed ut rhetor rhetoris

¶ Habilis ut agilis. is enim syllaba finita nominatiuo singulari & eundem deber habere genitiuum. ut nauis, auris, amnis. exceptis lapis, cinis, puluis, cucumis, cuspis.

Hippocoon tis Simon nis. ¶ Hippocoon, qa istud græcũ merũ nomẽ est, græca lege debet genitiui casus seruare rationẽ. nã & Maro, Noster exit inquit locus hippocoontis, nam & quia Memnonos & σείνωνος dicũt, nos quoq; eandem n in nominatiuo literam reseruamus.

¶ Hebes hebetis, ut militis, segetis, comitis, teretis, & omnia quę es correpta terminátur, gtó tis syllaba finietur, exceptis residis, obsidis, desidis, nominibus, quia ex uerbo generantur.

Reses, Obses Deses.

¶ Hebem. Cæcilius in ὑποβολιμαίῳ subito r e ſt e reddét hebem. Ennius xvi. ubi Fl. Caper non ut adiunctiue, sed appellatiue est locutus.

Hebem
Fl. Caper

¶ Homo hominis & caro carnis, & Anio Anienis, qđ præter formá, nec ut tyro, leno, Piso declinantur, debilia nuncupantur.

Homo inis.
Caro nis
Anio enis. nomina debilia sunt.

¶ Heres heredis facit e litera subinflexa; ut Pericletis & Stratocletis. Quid igitur est quod grámatici diffiniunt, es finita nomina nominatiuo singulari si sint latina, in genitiuo flecti non posse. Videre non possum, nisi forte ea tantum putent quæ es correpta cluduntur, ut eques, pedes, obses, sales, teres. Teres auté teretis debet facere.

Heres redis
Pericles cletis.
Stratocles cletis

¶ Humile de homine aliquo, ut Pomponius Secundus, in cœna ex humile rege, humili ablatiuo; si res est.

Humile & humili.

¶ Herculi ꝑ herculis, & Vlyxi ꝑ huius ulyxis, inqt, dici cœptú est, Plinius eodé libro vi. Quomodo regula, inqt, illa si gtó singulari ους literis nomina finiétur græca, ut τοῦ Εὐμένους, τοῦ Διογένους, nr̃os quoq; huius Eumenis, huius Diogenis oportet ꝓferre, ut si τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Χρύσου, túc demú nostros u subtrahere debere. Itaq; huius Euripidi, Chrysi debere césere. & Fortis Achati, & Acris Oróti, sed nostra, inqt, ętas in totú istá declinationé aboleuit, Achillis eni potius & Herculis & his paria ꝑ s dicimus ἅπερ ἦμαρ, ἔαρ, ὕδωρ, κρέας, δέπας, κέρας, τέρας, ne apud ipsos quidé græcos rationé declinationis certá tenere potuerút;

Herculi pro Herculis
Vlyssi pro Vlyssis
Achilli pro Achillis.
Euripidi pro Euripidis
Oronti pro Orontis

¶ Irim pro iridem. Maro Aeneidos nono, Irim de cœlo misit saturnia Iuno. cum constet omnia gręcę figuræ nominatiuo singulari is syllaba terminata, genitiuo singulari is syllaba crescere; licet Varro & Tullius & Cintius, ut de consortio casuum diximus huius Serapis, huius Isis.

Irim pro iridem.
Serapis
Isis

¶ Im pro eum, ná ita Scaurus in arte grámatica disputauit, im ques hunc eundem significare consuesse, & declinári ita. Is, eius, ei, eum aut im, núero plurali, ut est locutus Pacuuius in Medo; Ques sunt ii ignoti, nescio ques.

Im pro eum
Ques pro qui

¶ Iuuenale ablatiuo e litera finietur, si homo sic uocetur Iuuenali, sicut ait Maro, Iuuenali in corpore uires, etenim non persona censetur.

Incolume

¶ Incolume, Cicero de gloria secũdo. Quo stãte & incolume. Pomponius quoq; Synephebis. Incolume illo.

Ibis & ibes in plurali. Aemilius Macer.

¶ Ibes, hæ ibes. Aemilius Macer. Tum sacræ ueniunt cultoribus ibes. Idem. Altis ex urbibus ibes. Item, auxilium sacræ ueniunt cultoribus ibes. ubi Plinius libro sexto sermonis dubii, Antiquorum, inquit, regula, quandoq; is nominatiuo singulari sunt terminata, in es, plurali nominatiuo clauduntur.

Iubar

¶ Iubar, Plinius ait inter cætera etiã istud C. Cæsarẽ dedisse præceptum, quorum neutra nomina ar nominatiuo clausa, per i datiuum ablatiuumq; singularis ostendant, iubar tamen ab hac regula dissidere. nam ut huic iubari dicimus, ab hoc iubare dicendum est, ut huic farri & ab hoc farre.

Spartacus innocens.

¶ Innocente. Varro de rebus urbanis tertio. Spartaco innocente coniecto ad gl ✿ um.

Impotente & impotenti

¶ Impotente, Catullus. Deperit impotente amore. quod itaq; dictum notat Plinius.

Insequenti die

¶ Insequenti, Asinius Pollio ad Cæsarem, primo insequẽti die.

Iugeris & iugeribus.

¶ Iugeris Atteius Philologus [Greek] iii ✿ Sed & Cato his iugeris, ut notat Plinius eodem libro sexto. Iugeribus quidã inquit grammatici Plinius ita dicendum putant, quasi sit hoc iuger, tanquam hoc tuber & ab hoc iugere, tanquam ab hoc tubere, & ita ut tuberibus, iugeribus. & tantum iugerum, Varro rerum rusticarum iii. Iugerum agelli. & iugero uno cum dixerit. Idem in iugeribus multis, Sed & primo rerum rusticarum, iugeribus sæpe dixit, quod utiq; descendit iuger ut tuber.

Iteris & iteneris Hyginus grammaticus. Interpres Cinnæ propempticum. Leucadensis Isthmus. Actiũ pmont. Leucadiensis traductio. Corcura insula Leucates promont.

¶ Iteris Iulius Hyginus in Cinnæ propemptico, Ab actio naui gãtes stadia lx. ueniũt ad Isthmũ Leucadiẽsiũ ibi solẽt iteris mi nuendi causa remulco quẽ grçce [Greek] ✿ dicunt nauẽ traducere. Pacuuius quoq; iteris dixit, quod genitiuo plurali una syllaba debet ✿ q̃ est nominatiuus singularis. Itener, Idem in eadẽ, Quærunt, inqt, etiã nõnulli q̃obrem eius cura iubeat Actio nauigare, quod est ẽ regione traductiõis Leucadiensis, & rursus ab Actio circa insulã moneat ire, q̃ à Corcura rectum itener ad Leucatam. quidam tamen sic istud notant, quasi sit unum ac nouum duabus syllabis crescens.

Imber September October Nouember December

¶ Imber ut september, october, nouember, december, pater, mater, frater, equester, quandoq; nec conlationem recipiunt, nec in neutri generis cadũt formã, ut Plinius eodẽ libro sexto loqtur,

non is casu nominatiuo, numero singulari, scilicet in er debent uocis exitum ducere.

¶ Iurum, Cato originum septimo. Iurũ legumq;, numero plurali tantummodo per nominatiuum & accusatiuum & uocatiuum declinetur, ut maria, rura, æra, iura. *Maria, Rura, Aera, Iura tres tantum casus habent.*

¶ Lepus leporis, lupus lupi, quod us finita nomina masculina & fœminina per i aut per us, aut per is faciunt genitiuũ, neutra per is. excipiuntur in masculinis ligus, uetus.

¶ Laterale an laterare, ubi Plinius eodem libro sexto, si u litera præcesserit, in qua tãq̃ syllaba sequi debeat, ut augurale. cõtra si l præcesserit sequi debet r, ut molare. quod περὶ ὀρθογραφίας congruit quæstionibus copulare. *Laterale non laterare.*

¶ Later an lateris, & huic nominatiuum singularem ablatiuus restituet singularis, si e literam ponã. Varro de sermone latino v. Later lutum agmenta. *Later lateris*

¶ Lacer an laceris, ut tener, puer, ultimam enim uocalem si ablatiuus amiserit dabit scire qualis esse debeat ntũs. Ouidius, Mille lacer spargere locis, quod ita dici solet. Cæsar de analogia libro secundo, necnon & Valgius de rebus per epistolam quæsitis. *Valgius de rebus per epist. quæsitis.*

¶ Laurus. Maro, Inter uictrices hederam tibi serpere laurus. Idem. Numinaq; laurusq; dei. Idem. Et sacra redimitus tẽpora lauro. Lauri. Maro, Et uos ó lauri carpã. Idem. Illũ etiã lauri etiã fleuere myricæ. Idem. Munera sunt lauri. Lauro. Maro. Facie'mq; simillima lauro. sed ablatiuũ singularem datiuo non non habet similem, ait enim Plinius huic lauro, & tamen ab hac lauru & lauruum facere. *Laurus in gtõ laurus & lauri*

¶ Lar si familiaris erit, genitiuo laris, si Tolumni Porsennæ lartis. *Lar laris* *Lar lartis*

¶ Meus, mei, meo, meum, mi, à meo. Fœmininum mea, ut Helena declinabitur, inquit Scaurus artis grãmaticæ libris, additq; quod uocatiuus singularis generis masculini multos diffidẽtes etiam nunc generat, o mi an o meus facere debeat.

¶ Memoris nõ ut sororis, prætoris, doctoris, est enim e neutrũ, cum sit cõmune trium generũ, ut sub A litera plenius diximus.

¶ Mugil an mugilis. Plinius eodem libro sexto, hic mugil, inquit, & uigil, ablatiuus enim singularis detracta prima semiuocali, qualem oporteat nominatiuum singularem esse dinosces, *Mugili non mugilus.*

ut ab hoc consule. Mugilum aut mugilium, ut uigilum & pugilum, mugilum quoq; dici putato, propterea itaq; ablatiuus singulatis non i sed e litera terminari.

¶ Molli nunq̃ per e ablatiuo singulari euadat, quod propriũ id nomen hominis esse non potest.

Mars ¶ Mars. mars horum martum, inquit Plinius, facit, licet sors sortium & nox noctium faciat. quoniam quæ in duas semiuocales aut in duplicem monosyllabam nominatiuo exeunt, hæc genitiuo plurali ante um i literam habere debent.

Murum pro murium. ¶ Murum, Cicero de deorum natura libro secũdo. Nec enim homines murum aut formicarum causa frumentum condunt. Vbi Plinius eodem libro sexto, Pro murium, inquit, quoniam non ut fures furum, & augurum & celerum dicimus, itaq; murum censere debemus. Quæcunq; enim in r litera nominatiuo singulari sunt terminata, oportet ea genitiuo plurali um non ium recipere debere. *Trogus de animalibus.* Itaq; Trogum de animalibus libro decimo, parium numerorum & imparium non recte dixisse, sed parum & imparum. *Parium an parũ*

Mare & mari. ¶ Mare. Varro de gente P.R. iii. A mare operta oppida, pro à mari, ut refert Plinius. Idem inquit antiquitatum humanarum libro xii. *Erythrũ mare* Ab erythro mare orti, & in Fundanio, In mare aquam frigidam oriri. Atacinus quoq;. Cingitur oceano libyco mare flumine Nilo. Consuetudo uero per i locuta est contra finitionem quam sub titulo ruris dixit Plautus in Cistellaria, Secundo uento uecta est tranquillo mari.

Mysis o mysis ¶ Mysis o mysis. Terentius, ut o crinis, funis, cinis, græci demũt s literam, nostri parem nominatiuo custodiunt.

Monteis & montes. ¶ Monteis, licet Pomponius Secundus poeta, ut refert Plinius, propter homonymum nominatiui, accusatiuo casu omnis *Omnes & omneis.* non putat dici sed omneis, tamen idem Plinius in eodem permanet dicens, omnes tum demum posse dici accusatiuo ut canes, quod genitiuus pluralis horum canum, ante um. i non habet.

Maioreis ¶ Maioreis. Cicero ut Plinius eodem libro notat maiores, si ab his hominein proprio nomine minoreis re non negotio, at qui ferunt quæcunque comparatiui gradus sunt, ablatiuum i finiri non posse.

¶ Mantus. Maro, Fatidicæ mantus, ut didus.

¶ Natale , ab hoc natale per e, si homo sit . Natalis si dies natalis sit. *Natale & li*

¶ Nobile si homo uocetur ❀ nobili si res aliqua prædicetur. *Nobile & li*

¶ Nauali per i ablatiuo,non etiam per e proferri debet. Itaq; Varro epistolarum quæstionum libro primo. Corona , inquit, nauali , quod & homini & negotio aptari potest, nec tamen in proprium hominis nomen cadunt. *Nauali corona*

¶ Neminis. Plautus in Captiuis. Neminis misereri certum est ❀ nominatiuo singulari si terminetur genitiuus pluralis ante um i recipiat necesse est. Itaq; Cicero, rationis memor parentium sæpe dicit. Fronto pro Ptolomeensibus parentum tuorum,ut ait Plinius,alias poetarum uicem,quæ regulam satis idoneam sopierunt. *Neminis* *Parentium pro parentum* *Ptolomeensses*

¶ Nobile.Cicero de iure ciuili,aliquo excellente ac nobile uiro ❀ id etiam Plinio conferente. *Nobile uiro*

¶ Nobiliore.Comparatiua Plinius e putat ablatiuo finiri ❀ tamen ait per i,locatos quippe fastos omnes & libros à Fuluio nobiliori scripta retulisse. *Fuluius Nobilior.*

¶ Os monosyllaba extra analogiam esse, Plinius eodem libro sexto scribit, & addit eo magis consuetudinem in eo esse retinendam Titinius uelim.ego osse arare campum cereum.Varro quoq; osse,inquit,scribebant,non osso. ossum dici non potest, quoniam neutrale nomen qnodcunq; nto singulari m litera terminatur, in bus syllabã datiuo & ablatiuo plurali dari non potest,ut aptum,bonum,cauum,datũ. Gellius tamen libro xxxiii. Caluariæq; eius,inqt,ipsum ossum expurgarũt, inaurauerũtq;. *Os ossis* *Stilus osseus.* *Ossum dici non potest.*

¶ Ossu quidam ut ueru,genu,putarunt,inquit Plinius eodem libro sexto,posse censeri.nã ut ueribus,genibus, ossibus quoq; posse dici manifestum est. *Ossu ut genu*

¶ Os oris.Omne enim s litera terminatũ nomen neutri generis est,non potest in declinationem censeri,nõ per r literam strepere ut idem Plinius eodem libro scribit,nec addidit , licet ŏs corporis correptius diceretur, os uero facies ꝑductius diceretur.

¶ Oscen augurium consuetudo dicit.Cicero tamen,inquit Plinius,de auguriis,& hic oscinis dixit. *Oscen &*

¶ Omnis ab omni,nec etiam ab omne dicemus , ꝙ nec hoc in nomen hominis cadit. *Omne & omni*

Offo. Varro ad Ciceronem xiii. Oliuo & offo, putat inquit fieri Plinius sermonis dubii libro sexto.

Orbe & orbi
P. Rutilus de uita sua.

Orbi pro orbe, apud Ciceronem de Rep. libro v. orbi terrarum comprehensos. Sed & P. Rutiliū de uita sua quinto. Ex orbi terrarum, & frequenter Santra ita locutos, ut Plinius eodem libro sexto notat, quia consuetudo melior, inquit, quæ facit ex orbe non sine ratione in nomine iuri dominis.

Omnes & omneis.

Omnes, Salusthius in Catilinam. Omnes P.C. qui de rebus dubiis consultant ab odio amicitia, ideft omneis. Idem in eodē. Omneis homines, qui sese student præstare cæteris animalibus. Quod ratione potius esse subnixum, sub F & sub M litera potent ostendi, sed Asper si ❀ inquit omnium i literam natura retinet, & in accusatiuo esse seruandam.

Asper in Salustium.
Poematis an poematibus
Annæus Florus

Poematis quamuis ratio poematibus faciat, nam & inscribit Varro libro suo de poematis, Anneus Florus ad diuum Hadrianum poematis delector.

Pecus penoris
Pecus pecudis
Penus

Pecus si neutri sit generis, pecoris dicitur. pecudis, si foemini, pecudem, Plautus in Trinummo. Ob meam scripturam pecudem cepit ❀

❀ Careo tam pulchra penu. Penus peni si fœmininū penoris ❀ neutri sit ut quidam putant.

Pometa

Pometa ubi poma gignuntur, ut olıueta. Poma.

Pubes & pubis & puberis

Pubes si uerendorum pars aut lanuginis significabitur, genitiuus pubis facit, si iuuentus aut ætas puberis ❀ utriusq; nominis Maro meminit. Haud aliter pubesq; tuæ pubésq; tuorum, & cum in ❀ Pubetenus postrema immani corpore pistrix, compositio tamen impubis nō impuberis, ut ait Maro quinto, Comitéq; impubis Iuli ἐπωνυμίαν uocat.

Pataui. Maro. Ille urbem Pataui pro Patauii. par enim genitiuus nominatiuo nec minor, ut huius imperii & ingenii.

Pecu

Pecu. Plautus in Bacchidibus, pastor harum dormit, cum autem eunt à pecu halitantes. Idem in Rudente, Nō uides me referre auidum rete sine squamoso pecu.

Patruele non patrueli

Patruele. ab hoc patruele. Cornelius Nepos illustrium uirorum libro xvi. A fratre patruele, inquit, rem necessitudinis sed personam ostendat.

Lucū an lucū
Monosyllaborū nulla certa regula

Pacium an pacum, & lucium an lucum dubitari etiam nunc ait Plinius, quoniam nec finitionē ullam in monosyllabis, inqt,

grammatici temptauerunt. nam ut fax, fex, nux, crux, rex, lex, fine i genitiuo plurali sunt dictitanda, ita contra, nox, falx, salx, arx, lanx, cum i pronuntianda sunt.

Panum — ¶ Panium, Cæsar de analogia libro secundo dici debere ait. Sed Verrius contra. nam i detracta panum ait dici debere, neutrũ autem puto posse dici, quia de iis est nominibus, quæ cũ pondere, numero, mensuráque constant, semper sunt singularia.

Partium an partum — ¶ Partum. Cæsar in analogicis. harum partum Cornelius Nepos in illustrium decimoquinto. & Ennius, Iamq; ferè quatuor partum, quoniam ab hac parte facit, & has partes, sed consuetudo, inquit Plinius, ut pregnatium, optimatium.

Poemetorum & poematum — ¶ Poematorum, & in secundo & in tertio idem Varro adsidue dicit, & his poematis, tanquam nominatiuo hoc poematum sit, & non hoc poema. nam & ad Ciceronem xi. horũ poematorum & his poematis oportere dici. Itaque Cicero pro Gallio poematorum, & in oratore poematis dixit. Sed & Q. Lælius ex principibus grammaticis librum suum ita inscripsit. De uitiis uirtutibúsque poematorum. Accius quoque Didascaliorum ix.

Poematorum uaria genera. Bæbius — Nam q̃ uaria sunt genera poematorũ Bæbi, quámq; lõge distincta, ab aliis nosce.

Quie, quietis. Requies quiei Requietem Cicero dixit. — ¶ Quies quietis facit, cum ex finita nomina genitiuum ei soleant terminare, ut dies, acies, luxuries, quod tamen nomen iuncta præpositione in regulam redit, ut Maro, Requiem spatiũq; furori, quis Cicero requietem dixisse memoretur.

Rudi nõ rude. Rudis ab hac rude quam lanista gerit. — ¶ Rudi, nec hic ablatiuus in e mutauit, quoniam non cupit esse nomen proprium hominis, & quia res est, utà rudi animo. Rude ab hac rude, si de qua ludimus, ait Plinius, merito e litera claudi debet, Itaq; & ab hac, inquit, summa rude dici debet.

Retium non retum — ¶ Retium non retum, quoniam, ut ait Plinius, sermonis dubii libro sexto, genitiuus nunquam pauciores syllabas habet q̃ nominatiuus.

Radicium & radicum. Hyginus de agricultura. — ¶ Radicium, Varro rerum rusticarum primo & tertio, & Fabianus de animalibus, Radicum genera, inquit. Hyginus quoque de agricultura secundo, Ab extremis radicũ partibus, quod magis cum ratione dici, leges sub C litera.

Rure & ruri — ¶ Rure, Terentius in Eunucho. Ex meo propinquo rure hoc capio commodi. Itaque & Varro ad Ciceronem xxii. Rure ueni, quem Plinius ad eundem xi, rure ordinatum arbustũ dixisse

se laudat. Sed & Terentium in Adelphis filium negat esse rure. sed & Titiniū in Hortēsio. In foro aut i curia posita potius quā rure apud te inclusa. Cū nemo dubitet, tamē & si nulla possit esse nominis regula certior, & insignis tamē aduerbialibus nō potest nominibus esse commune, quia enim finitio istius sit eiusmodi, quæcunq; nomina genitiuo singulari in is uenerint, ablatiuum singularem in e uenire, tamen contra ruri agere uitam perparce ac duriter sese habere Mitionē Terētius in Adelphis loquentem de fratre commeminit non rure.

Rudis insigne lanistarum

¶ Rudis siue species quam lanista liberandis gladiatoribus gerit, siue imperitus, eundem ntm̄ habent, licet diuersos ablatiuos, summa rudi, Item Plinius eodē libro sexto ablatiuus ab hac rude summa, rude à rude homine, à rudi animo, à rudi cōsilio.

Salutare

¶ Salutare ab hoc salutare si homo sic uocetur, salutari si res sit ut est medicamentum.

Sodalis & sodale.

¶ Sodale si homo sit, sodalis sodali si res sit.

Secularis &

¶ Seculare si homo sic uocetur, seculari si temporis.

Saguntinorum & saguntium

¶ Saguntinorū, Cælius. Sagūtium, Salustius. ut Paulus in Cælij historia libro primo notat.

Suaue & suaui

¶ Suaue à suaue imitatus sum, à suaui uita.

Senatuis Senatus Senati

¶ Senatuis ut fluctuis, ita genitiuum, inqt Plinius, declinabāt, ut G. Fannius Cos. contra G. Gracchum, Senatuis consulta. Senati Salustius. Senati decretum sit ut lauri. Cicero quoq; de diuinatione in Verrem. Et quod Oppio ii Senati.

Suppellectilis en suppellex

¶ Suppellectilis genitiuus una syllaba crescere debet, excepto hoc nomine & quod datiuo minor esse non debet, & quia nominatiuus in x litera quæ duplex est terminatur.

Saturnalium

¶ Saturnalium. A litera finita ntō plurali alia um, alia rum terminabuntur, inspiciendus itaq; nobis est datiuus & ablatiuus plurales, in is syllabam an in bus exeant. Itaque fulmina fulminum, lupanaria lupanarium, saturnalia saturnalium. bus enim syllaba datiuus & ablatiuus clauduntur, balneorum uero & ferreorum ideo dicimus, quod eorum datiui & ablatiui non bus sed is terminantur. Secūda ratio qua Plinius ait Valgium niti talis est, Nomina semper pluralia, si ante nouissimam a literam i habebunt, deposita a & assumpta um facere genitiuos plurales, ut liberalia, floralia, liberalium, floralium. Sin autem ante a i non habebunt, in rum faciant necesse est genitiuum.

Valgius de rebus per epistolam quæsitis

Liberalia liberalium Floralia lium.

Itaq; exta, castra, extorum castrorúmque facit. *Castra castrorũ*

¶ Sinapi huius sinapis tantum posse dici aiunt, quibus curę est grammatica, cæteros uero casus esse similes singulari nominatiuo, ut gummi gumminis. *Exta extorum* *Sinapi sinapis.* *Gummi gũmis*

¶ Siremps tantum per nominatiuum & uocatiuum declinatur, siremps ut tabes & pluris, ab hac sirempse, plure, tabe, cæsare; ergo legere maluerint, similiter lex esto. *Siremps* *Sirempse*

¶ Senex senicis facere deberet. ex enim syllaba finita nomina, gtõ aut gis, aut cis recipiunt, ut uertex uerticis, simplicis, supplicis, duplicis. est ergo de exceptis senex, senis nanq; facit. *Senex senicis an senis*

¶ Suppellex, & hæc inter excepta est præter regulam suprascriptam notandam grammatici putauerũt, nam suppellectilis facit, gis autem finiuntur, ut gregis, regis, remigis. *Suppellex* *Suppellectilis*

¶ Strix auis dicitur, & declinatur strix, strigis, strigi, strigem, ó strix, à strige. *Strix quid*

¶ Sinapis. Plautus in Pseudulo, Teritur sinapis scelerata, quot illi qui terit priusq̃ contriuit, oculi ut extillent facit. *Sinapis*

¶ Suppellex quoſdam nominatiuo hæc suppellectilis posse dici tentasse retulerunt, ne genitiuus duabus syllabis cresceret, sed nec dũ nobis idoneũ prom loquẽtis occurrit exemplũ, aut ancipes & præcipes, quod uetustas cum ratione rancidum protulit. *Ancipes* *Præcipes*

¶ Schema quasi monoproton sit, proinde declinasse Cæcilius in ἀρπαζομένω denotatur. Vtinam, inquit, te sine schema sine cruribus uideam, pro schemate. Plautus in Amphitryone. Huc ego processi cum seruili schema. *Schema*

¶ Spino ab hac spino. Maro. Edurámq; pirum & spinos. Spinu ab hac spinu. Varro. In Asia fylaxe ex spinu alba præfertur, quod purgationis causa adhibetur, *Spino, Spinos* *Spinu, Spina* *Tristi in ablatiuo cur, & non triste.*

¶ Tristi ab hoc tristi, nec potest in e moueri, quod id quoq; in hominis proprium nomen non potest cadere.

¶ Tus, aut lus nominatiuo singulari producto finita nomina non recipiunt i ante um genitiuo plurali. ut uirtus, salus, palus, quoniam nec accusatiuus is sed es recipit. *Virtuteis* *Saluteis* *Paludes in accusatiuo plurali non dicimus*

¶ Turbo turbonis, si propriũ sit hominis nomen, Turbinis, si procellam uoluerimus exprimere. aut in eo, inquit Plinius, qui est in lucu puerorum. Sed Cæsar de analogia secundo, turboné non turbinem etiam in tempestate dici debere ait, ut caro caronis, non ut homo hominis. *Turbo turbonis & turbinis in quo differunt* *Caro caronis*

Tanaidis in gtō Tanais

¶ Tanaidis. Varro antiquitatum humanarum xiii. non huius tanais, ut Tiberius, inquit Plinius.

Titanes & titanas Pæanes non Pæanas

¶ Titanas, ubi Plinius nec pæanas accusatiuo, inquit, recte dicimus, nullum enim nomen accusatiuo plurali in as uenit, nisi quod nominatiuo plurali in æ sonabit.

Turben turbinis

¶ Turben, Tibullus, Nanq; agor ut per plena citus sola uerbere turben, quem Maro septimo turbonem uocat, Tortus sub uerbere turbo, & ita putat dici debere hic turben, quia & homo & tempestas & buxum eodem possint nominatiuo perhiberi.

¶ Tu. Quidā hunc nominatiuum nō per eandem aliis uiam rationē mue duxerunt, sed ita, Tu, tis, tibi, te, tu, à te. hi uos, uestri, uobis, uos, ó uos à uobis.

¶ Te ablatiuo, clam te est, at quin Plautus in Mænechmis clàm uxorem est, nisi forte clam accusatiuo & ablatiuo possit aptari.

Torques

¶ Torques hic & hæc torques, ut hic & hæc canis, à Lucilio libro primo dictas legimus. ita dixisse ueteres Caper his exemplis docet. Næuius Cypriæ Iliados libro primo. Collum marmoreū torquis gemmata coronat.

Testu

¶ Testu ut genu. Flauius Caper ueteres ait solitos. Mumius in Atellana. Iunius ad spectacula est uidere in testu, quantum sit caput. Afranius. Indignū uero dici solet testu, at Maro testā dixit

Torcular an torculare

¶ Torcular. Afer pro Taurinis. sed torculare dici debet, quod gtó a litera producitur. non ut iubaris, lucaris, sed torcularis.

Tores pro torques

¶ Tores. Seruilius, ut etiam Flauius Pomponianus notat, aureus tores pro torques.

Cynnæ Smyrna. Tabis an in gtō casu dici possit. Tabes tabe Pluresplure Siremps Sirempse

¶ Tabis huius tabis Cynna in Smyrna dixit, nullo ante se usus auctore, quomodo per nominatiuum & ablatiuum tantummodo declinari posse grammatici pronuntient, proin ab hac tabe ut plure, sirempse, cum sit eorum nominatiuus tabes, plures, siremps.

Tergum tergi. Tergus tergoris

¶ Tergum dorsum, hoc tergum, gi, go. pluraliter hæc terga, tergorum, at uero tergus huius tergoris facit, & hæc tergora, horū tergorum correpte, Virg. tamen contrà terga boum dixit, & in nono. Hinc raptas fugientibus ingerit hastas, In tergus. quibus exemplis impunitas etiam illis datur qui putant tergum hominis, tergus uero pecoris nominare.

Vera an uerua Tonitra an tonitrua.

¶ Vera rectius dicimus & testa, q̄ ut genua, cornua, nam & tonitra an tonitrua dici debeant dissidetur. Vs literis finita neutri

generis

generis, genitiuo adæque singulari ris finiuntur, ut operis, oneris, exceptis uulgo & pelago, quod interdum uulgus masculini generis fit, pelagus commune cum græcis.

Vulgus gi.
Pelagus gi.

¶ Vitale ab hoc uitale, si hominis proprium nomen sit, recte dicemus, uitali, si res aliqua dicatur.

Vitale & tali.

¶ Vtile ab hoc utile nomini proprio debetur, utili si rem aliquam uelimus ostendere.

Vtile & utili

¶ Vestale. Nepos exemplorum secundo. A uirgine uestale, inquit, pro uestali, quia non personam sed rem significat.

Vestali cur & non uestale

¶ Venali per i, non etiam per e ablatiuus est finiendus, quoniam & de homine, inquit Plinius, dicimus & de negotio.

Venali cur & non uenale.

¶ Veloce, à ueloce honoratus, à ueloci uero equo superatus.

Veloce & ci.

¶ Vas huius uasis, ut huius uadis. Itaque genitiuus pluralis horum uasuum.

Vas uasis uasuum.

¶ Vasi genitiuo singulari. I finita nomina gtõ plurali rum sylla ba capiunt, uasorum, & nominatiuus erit hoc uasum. Pluralis utrisque communis est, hæc uasa.

Vasum uasi

¶ Volucrium. Cicero de finibus bonorum & malorum, necnõ & Fabianus causarũ libro secundo & tertio. Volucrum, Mœcenas in dialogo secundo, & consuetudo ut idem ait Plinius.

Volucrium & uolucrum.
Mœcenatis dialogi.

¶ Vectigaliorũ. Cicero ad Atticũ, at enim in ratione consiliorũ suorum, sed & de lege agraria uectigalium. at uero Varro de bibliothecis secundo uectigaliorum. & Asinius Pollio uectigaliorum reip. curam esse habendam. Vectigaliũ. Messala, de uectigalium Asiæ cõstitutione. P. quoque Rutilius de uita sua lib. iiii. Scaurus libro tertio. Vectigalium se minus fructos.

Vectigaliũ & uectigaliorum
Asiæ uectigalia.

¶ Volgus huius uolgus. Varro antiquitatum diuinarum xv. Volgus rumorem.

Vulgus huius uulgus

¶ Vulgu huius uulgu. Oppius de uita Cassii. Idem de uita prioris Africani opinante. Varro hebdomadon ix. à uulgu condemnaretur.

Vulgu huius uulgu

¶ Vetere. uetere uino. Varro de actionibus scenicis tertio, non ueteri.

Vetere non ri.

¶ Volucris non uolucer, sed ut equester ait. Plin. dici debere.

Volucris non uolucer.

¶ Vnguis. Licinius Caluus in poemate. Vaga candida nympha quod secet ungui.

Vngui ablati.

¶ Vulturis. M. Aemilius Scaurus, cõtra Quintũ Cæpionẽ actione secunda. Nefarius uulturius, patriæ parricida. Cicero in

Vulturius

Pisonem. Vulturius illius prouinciæ. Idem in eadem. Scaurus uulturius Reip.

¶ Vultur. Maro Aeneidos sexto, Immanis uultur adunco rostro, ut turtur. Vulturus. Ennius, Vulturus in spineto supinū mandebat hominem.

¶ Finis libri de Analogia.

¶ Incipit de Ablatiuo Casu.

Comminianus grammaticus

¶ Ablatiuus casus singularis, ut ait Comminianus grammaticus, quinq; uocalibus terminatur a, e, i, o, u. Semiuocalibus duabus n & s, exceptis pronominibus, ut ab eodem & ab hoc, & nominibus appellatiuis monoptotis, ut neq̃, nugas.

Genitiuus pluralis unde formetur.

¶ Quæcunq; nomina a aut o productam habuerint, ea gtō plurali rum syllabam adsumunt, datiuo & ablatiuo is, ut ab hoc Catilina, horum Catilinarum, his & ab his Catilinis.

¶ Item ab hoc docto, horum doctorum, his & ab his doctis. Quæ e finientur, ea producentur aut corripientur. Quæ producentur, ea genitiuo plurali rum syllabam adsumunt. Datiuo & ablatiuo bus, ut ab hac re, harum rerum, his & ab his rebus. Quæ corripiunt, ea amissa e ultima genitiuo plurali um syllabam adsumunt, datiuo & ablatiuo bus, ut ab hoc pariete, horum parietum, his & ab his parietibus. Sunt autem quæ commutant declinationem prædictam, & genitiuum pluralem in ium faciunt, ut ab hoc fonte, horum fontium, his & ab his fontibus.

¶ Quæ u finiuntur, ea ad integram formā genitiuo plurali um syllabam adsumunt, datiuo & ablatiuo bus, ut ab hoc uersu horum uersuum, his & ab his uersibus.

¶ Quæ i finientur, ea genitiuo plurali um adsumunt, datiuo & ablatiuo bus, ut ab hoc agili, horum agilium, his & ab his agilibus, quæ detracta s litera & adposita a, neutrum genus ex se facient, ut hæc agilia.

Neq̃ Nugas.

¶ Quæ m & s habuerint, ea & in plurali numero monoptota, ut neq̃, nugas.

¶ Aliis de ablatiuo casu & catholicis eius obseruationibus ita placuit diffinire. Ablatiuus casus numeri singularis, obseruata

nouissima syllaba literaue facilem monstrabit, quomodo declinare pluralem numerum debeamus.

Nominatiuus Accusatiuus Vocatiuus plurales ad regulam redacti.

¶ Nomina quæ ablatiuo casu numero singulari a litera finiuntur, adiecta e litera faciunt nominatiuum & uocatiuum pluralem, ut ab hac musa, hæ musæ & o musæ. remota autem e litera & adposita s, faciunt accusatiuum pluralem, ut ab hac musa, has musas, si remoueas s literam & adponas rum syllabam fiet genitiuus pluralis, ut ab hac musa, harum musarum, sublata autem de ablatiuo singulari a nouissima litera & adposita is syllaba fiet datiuo & ablatiuo plurali, ut ab hac musa, his & ab his musis, nam deabus & filiabus, & quicquid huiusmodi est, discernendi sexus gratia, contra rationem receptum est.

¶ Nomina quæ ablatiuo casu, numero singulari e litera producta finiuntur, adiecta s litera faciunt similiter producta nouissima syllaba nominatiuum & accusatiuum & uocatiuum pluralem, ut ab hoc aut ab hac die, hi aut hæ dies, hos aut has dies, & o dies, remota s litera & adposita rum syllaba, fiet genitiuus pluralis, ut ab hoc aut ab hac die, horum uel harum dierum, si remoueas rum & apponas bus syllabam, datiuum & ablatiuum pluralem facies, ut ab hoc aut ab hac die, his & ab his diebus.

¶ Nomina quæ ablatiuo casu, numero singulari e litera correpta finiuntur, tam genere masculino q̄ fœminino adiecta s litera, nominatiuum & accusatiuum & uocatiuum pluralem faciunt, interdum producta ultima syllaba, ut ab hoc & ab hac diuite. hi & hæ diuites, hos & has diuites & o diuites.

¶ Interdum correpta ultima syllaba nominatiuum & uocatiuū pluralem faciunt, ut ab hoc Daphnide & ab hac Bacchide, hi daphnides & hæ bacchides, o daphnides & o bacchides. nam accusatiuus hos daphnidas & has bacchidas facit. Sed hæc in græcis nominibus obseruari necesse est.

¶ In neutrali uero genere ablatiui singularis ultimam e literā in a literam uertere, & fiet nominatiuus, accusatiuus, uocatiuus pluralis, ut ab hoc ore, hæc ora & o ora, genitiuum pluralem in omni genere, ablatiuus singularis correpta e litera finitus pari modo faciet, mutata e litera, aut in i conuersa adieceris um syllabā, ut ab hoc & ab hac paupere, horum & harum pauperum,

ab hoc & ab hac dite, horum & harum ditium, ex hac eadem specie ablatiui singularis, si e litera in i uertas, & adiicias bus syllabā, pari modo in omni genere fiet datiuus & ablatiuus pluralis, ut ab hoc hospite, & ab hac matre, & ab hoc ore, his & ab his hospitibus, matribus, oribus.

Nomina quæ ablatiuo casu numero singulari i litera finiunt genere masculino & fœminino, sublata i ultima & adposita s syllaba producta, faciunt nominatiuum & uocatiuum pluralē, ut ab hoc & ab hac agili, hi & hæ agiles & o agiles, nam accusatiuus iuxta regulam manente i litera debet enuntiari, hos & has agilis, ut est omnis homines, sed eum ad nominatiui & uocatiui formam consuetudo transduxit.

In neutrali autem genere, ad singularem ablatiuum adiecta a litera fiet nominatiuus, accusatiuus, uocatiuus pluralis. ut ab hoc agili, hæc agilia, & ó agilia, genitiuum uero pluralem in omni genere pari modo facies, si adiicias um syllabam ablatiuo singulari, ut ab hoc & ab hac agili, horum & harum agilium.

Item in omni genere datiuum & ablatiuum pluralem facies si singulari ablatiuo adiicias bus syllabam, ut ab hoc & ab hac agili, his & ab his agilibus.

Nomina quæ numero singulari, casu ablatiuo o litera finiantur genere masculino, sublata o & adposita i, nominatiuum & uocatiuum pluralem facient, ut ab hoc Scauro, hi scauri & ó scauri. Accusatiuum autem pluralem facies, si ablatiuo singulari adieceris s literam, ut ab hoc scauro, hos scauros. In neutrali uero genere si ablatiuo singulari sublata o nouissima a literam ponas, fiet nominatiuus, accusatiuus, uocatiuus pluralis, ut ab hoc templo, hæc templa, ó templa. Pari autem modo & masculino & neutrali genere fiet genitiuus pluralis, si ablatiuo singulari adiicias rum syllabam, ut ab hoc scauro, horum scaurorum, ab hoc templo horum templorum. Datiuus quoque & ablatiuus pluralis & masculino & neutro genere pari modo fiet, si ablatiuus singularis sublata o litera is syllabam ponas, ut ab hoc scauro & ab hoc templo, his & ab his scauris, his & ab his templis.

Nomina quæ ablatiuo casu numero singulari u litera finiuntur, masculino & fœminino genere adiecta s litera faciunt nominatiuum & accusatiuum & uocatiuum pluralem, ut ab

hoc uersu,& ab hac manu, hi uersus & hos uersus,o uersus,& hę manus,has manus & o manus.In neutrali autē genere adiecta a litera,faciūt ntm̄ & actm̄ & uctm̄ pluralē,ut ab hoc cornu,hæc cornua & hæc cornua,& o cornua.gtm̄ uero pluralē in omni genere pari modo facies, si adiicias ablatiuo singulari um syllabā, ut ab hoc uersu,ab hac manu,& ab hoc cornu,horū uersuū,harū manuū & horū cornuum.datiuus quoq; & ablatiuus pluralis in omni genere pari modo fiet,si ablatiuo singulari u literā in i cōmutes,& adiicias bus syllabā,ut ab hoc uersu & ab hac manu, ab hoc cornu,his & ab his uersibus,manibus,cornibus.

ℂ De Formis Casualibus.

ℂ Formę Casuales sunt sex,Senaria,Quinaria,Quaternaria,Trinaria,Bipartita,Simplex aut Vnica.Senaria forma est,quę oībus sex casibus uaria forma in declinationibus effertur,ut est unus & solus & nullus.nā declinamus hic unus,unius,uni,unū,o une,ab uno.Quinaria forma est,cū datiuus & ablatiuus sociātur in declinationibus ut est doctus & bonus.Quaternaria forma est,cū inuenitur nominatiuus idem qui & uocatiuus,& genitiuus idem qui & datiuus,ut res,spes,& reliqua huius ordinis.Ternaria forma est,quæ in neutralibus nominibus inuenitur,in quibus nominatiuus & accusatiuus & uocatiuus sociātur,ut scamnū, scrinium.datiuus & ablatiuus,ut huic scamno,ab hoc scāno,& cætera,non minus hæc forma etiā in communibus nominibus inuenitur his literis finitis, in qbus ntūs,gtūs, & uctūs sociantur, ut facilis,gracilis.datiuus & ablatiuus huic facili & ab facili. Bipartita forma est,quæ in neutralibus nominibus u litera finitis est,qbus nominatiuus & accusatiuus,& uocatiuus sociātur,ut genu,ueru.genetiuus dtm̄ & abltm̄ segregat ab his pducit. dicimus enī hoc genu,huic genu,& ab hoc genu.Vnica aut Simplex forma est, q̄ in monoptotis noibus inuenitur,ut neq̄, dicimus enim in omnibus casibus similiter,hoc neq̄,huius neq̄,huic neq̄, hoc neq̄,o neq̄,ab hoc neq̄. Pluralis uero numerus quaternariū habet,cum inuenitur nomininatiuus idem qui & uocatiuus, & datiuus idem qui & ablatiuus,ut sunt docti & probi.Ternaria forma est,in quibus nominatiuus,accusatiuus,uocatiuus pluralis sociantur , & datiuus & ablatiuus , ut sunt scrinia & , parietes.

Formæ casuales quot & quæ

Simplex Vnica forma casualis.

Quinaria forma casualis.

Quaternaria forma casualis.

Ternaria forma casualis.

Bipartita forma casualis.

Neq̄

ℂ Libri primi finis.

FL. SOSIPATRI
CHARISII INSTITVT. GRAM.
LIBER SECVNDVS.

DE DEFINITIONE.

Definitio quid. DEFINITIO est oratio, quæ id de quo quæritur, aperte describit, & determinat.

¶ De Genere.

Genus quid ¶ Genus est dictio qua plures continentur species, ut animale & inanimale.

¶ De Specie.

Species quid ¶ Species est dictio originem trahens à genere paucioribus confusa significationibus quàm genus, ut homo, arbor.

¶ De Oratione.

Oratio quid ¶ Oratio est ore missa & per dictiones ordinata pronuntiatio, ut oris ratio.

¶ De partibus orationis.

¶ Orationis partes sunt octo, Nomen, Pronomen, Verbum, Aduerbium, Participium, Coniunctio, Præpositio, Interiectio.

¶ De Nomine.

Nomen quid ¶ Nomen est pars orationis cum casu, sine tempore, significans rem corporalẽ, aut incorporalem, proprie cõmunitérq;. Proprie, ut Roma, Tiberius. Communiter, ut urbs, ciuitas, flumen.

Nomina ppria *Prænomẽ quid* *Nomen quid* *Cognomẽ quid* *Agnomen qd* ¶ Nomina propria sunt, aut appellatiua. Propria hominũ tantummodo, quæ in species quatuor diuiduntur, Prænomen, Nomen, Cognomen, Agnomen, ut Publius Cornelius Scipio Africanus. nam nomina cognominibus ex aliqua ratione aut uirtute adduntur, ut Africanus, Creticus, Asiaticus, Numantinus, & his similia. Prænomen ergo est, quod nomini præponitur. ut Publius. Nomẽ quod familiæ originem declarat, ut Cornelius. Cognomen quod nomini subiũgitur, ut Scipio. Agnomen quod

extrinsecus adiici solet, ut Africanus. Appellatiua autem,quæ generaliter communiterq; dicuntur,quæq; in duas species diuiduntur, quarum altera significat res corporales,quæ uideri tangiq; possunt,ut est homo,terra,mare, altera incorporales,ut est pietas,iniustitia, dignitas, quæ intellectu tantum percipiuntur, uerum neq; uideri,neq; tangi possunt.

Appellatiua nomina quæ.

Corpus qu d

❡ Nomini accidūt,Qualitas,Genus,Figura,Numerus, Casus. Qualitas est qua intelligitur proprium sit an appellatiuum. Genera nominum sunt quatuor,aut,ut quibusdam placet,quinq;. Masculinum,Fœmininum,Neutrum,Commune, Promiscuū. Masculinum est,cui numero singulari,casu nominatiuo pronomen præponitur hic,ut hic præceptor. Fœmininum est cui numero singulari casu nominatiuo,pronomen præponitur hæc.ut hęc schola. Neutrum est,cui numero singulari,casu nominatiuo præponitur hoc, ut hoc scrinium. Commune enim fit duobus modis,sunt cōmunia aut ex genere masculino & fœminino, ut hic & hæc canis,aut ex genere masculino, fœminino & neutro, ut hic & hæc & hoc felix. Promiscua etiam sunt nomina,quæ græci ἐπίκοινα appellant,ut passer,aquila,mustela. hæc enim sub uno genere duorum habent intellectum,nam passerem fœmininam accipimus & aquilam & mustelam, quæ masculino quoque genere intelligimus, quamuis fœminino genere tantum dicatur.

Nominis accidentia quot & quæ.
Nominis qualitas quæ
Genera nominū quot & quæ
Promiscua
Epicœna nomina quæ

❡ Figura in nominibus aut simplex est ut felix,aut composita, ut infelix. Componuntur autē nomina modis quatuor,ex duobus integris,ut suburbanū.ex duobus corruptis,ut opifex,artifex.ex integro & corrupto, ut ineptus. ex corrupto & integro, ut omnipotens. aliquando ex compluribus, ut inexpugnabilis.

Figura nominū
Nomina quot modis componantur.

❡ Numeri sunt duo. Singularis ut hic præceptor. Pluralis,ut hi præceptores. Dualis enim apud Romanos non est.

❡ Sunt quædam semper singularia,ut aurum,oleum. quædam semper pluralia, ut sordes, mœnia. quædam singularem pluralemq; numerum communiter significantia,ut dies,nubes. quædam positione singularia,intellectu pluralia,ut populus,concio, quædam positione pluralia, intellectu singularia. ut Mycenæ, Cumæ,Thebæ, Athenæ.

Nominum differentiæ
Populus
Concio
Mycenæ
Thebæ

❡ Casus sunt,ut quidam uolunt,sex,ratione tamen sunt qnq;. Genetiuus,Datiuus,Accusatiuus,Vocatiuus,Ablatiuus. Nomi

natiuum enim optime casum esse noluerunt, quoniam quidem sit positio aut recta nominis aut declinationis regula, quem nominatiuum græci non πτῶσιν, sed ὀρθὴν aut εὐθεῖαν uocant. καταχρηστικῶς tamen nominatiuum casum dicimus.

Septimus casus

ℭ Sed quædam nomina per omnes figuras uariantur, quædam nomina inueniuntur quæ flecti non possunt. ut frugi, neq̃, nihili. Adiicitur à diligentioribus etiam septimus casus, ubi enim re aut loco dicimus, ablatiuo utimur, ubi autem septimo magis casu utimur, ut est illud, Et ignem fomite capit, spe posse confugere, & ducente deo, & ut generaliter dicam ❀ per passiuũ modum ablatiuo utimur, septimo casu actiuo modo.

Opis

ℭ Quædam quatuor aut tribus casibus tantum flectuntur, ut Iuppiter nominatiuo & uocatiuo casu, & Opis. nam in singulari genitiuum inuenimus.

Gentilia nomina.

Appellatiuorũ nominum species.

ℭ Quædam sunt quæ gentem significant, ut Afer, Dacus, Hispanus. Alia numerum, ut unus duo. Alia ordinem, ut primus, secundus. Alia qualitatem, ut bonus, malus, magnus, albus, niger. Alia quantitatem, ut procerus, altus, magnus, sublimis, humilis. Alia ab accidentibus aut consequentibus tra ❀ ut beatus, diues, pauper. Sunt quædam deriuatiua, quæ ab aliqua persona propter coniunctionem generis declinãtur, ut Pelides, Aeacides, q̃ græci patronymica appellant. Quædã possessiua, ut peluis, Aeneius ex hac specie, Aeneia puppis prima tenet, & Romuleo recens horrebat regia culmo. & Phineia postq̃ clausa domus hæc Græci κτητικὰ appellant.

Diminutiuorũ nominũ formæ

Ranunculus
Vngula
Glandula
Pistrilla
Ensicula

ℭ Sunt deminutiua quæ ab absolutis nominibus adiecta in nouissima parte aut litera aut syllaba, capiunt deminutionem sine ulla comparatione, ut mõtanus, montaniculus. scholasticus, scholasticulus. paruus paruulus. adulescens, adulescentulus. Illud quoq; meminerim, quod semper diminutiões generibus suis unde oriuntur consonant, pauca dissonant, ut rana ranunculus, unguis ungula, glandium glandula, beta betaceus, malua maluaceus, pistrinum, pistrilla, ut Terentius in Adelphis. ensis ensicula & ensiculus. Plautus ensicula in Rudente.

ℭ Monoptota uero nomina & hæc quæ natura singularia sunt idest elementa. Item fluminum & montium nomina & urbiũ. Item deorum & hominum nomina propria. Item dies festi. Item literarum elementa. Item numeri deminutionem, quam

Græci ὑποκοριστικὸν appellant, non recipiunt.

¶ Sunt etiam quæ ab his ῥηματικὰ dicuntur, nos non absurde uerbalia diximus, ut à uerbo lego lectio, & dico dictio, & oro oratio, & raptor & percussor, ex eo quod est rapio, percutio. *Verbalia nomina quæ.*

¶ Quædam generalia sunt, quibus multa continentur dissimilia, ut animal, arbor, ex his nascuntur specialia, quæ tamen insunt originibus suis generalibus, ut homo, equus, taurus, laurus, pinus, fraxinus.

¶ Quædam ficta sunt à sono uocis, ut stridor, clãgor, hinnitus, ululatus, fremitus, mugitus. Quędã descendũt ab aduerbiis, ut externus, hodiernus, crastinus, serius, nimius, citus. Alia à participiis, ut ludibundus & laudabũdus. Sũt etiã quę à græcis ἐπιθετικὰ dicuntur, quæ quibusq; personis adiiciuntur, laudandi gratia aut uituperandi aut lusus. equorũ domitor debellatorq; ferarum. Vituperandi. Et ipse doli fabricator Epeus. Sed hæc nomina quanq̃ species sunt nominum absolute, tamen nomina dicuntur, & singulis rebus personisue apposita sunt. Sunt quædam nomina, quæ per se sine alterius partis orationis adminiculo intelligi non possunt, quæ græci dicunt τῶν πρός τι, idest, ad aliquid quæ non possunt intelligi sola, ut pater, mater. iungunt enim sibi & illa propter quæ intelliguntur. Sunt his similia quæ græci dicunt τῶν πρός τί πως ἔχοντα, idest ad aliquid quodammodo habentia, ut dexterior, sinisterior. Sunt quoq; quædã homonyma, quæ una loquela plura significant, ut nepos, acies. significat enim nepos & certum cognationis gradum, & rei auitæ consumptorem, similiter acies oculorum & ferri & exercitus. Quædam synonyma quæ plurimis loquelis idem tamen significant, tanquam terra, humus, ensis, mucro, gladius. Quædam mediæ potestatis, quæ significationem a coniunctis sumunt, ut magnus, fortis. Hæc enim per se nullum habẽt intellectum, & ideo a quibusdam adiectiones uocantur, ut magnus uir, fortis exercitus. His & comparatio accidit, quoniam aut in qualitate sunt aut quantitate, magnus maior maximus, fortis fortior fortissimus. *Nomina ficta à sono uocis. Ab aduerbiis Hesternus Hodiernus Crastinus Serus Nimius Citus. Adiectiua nomina quæ. Nomina ad aliquid. Nomina ad aliquid quodãmodo se habentia. Dexterior Sinisterior Homonyma q̃ Nepos Acies Synonyma quæ Nomina mediæ potestatis.*

¶ Non omnia nomina gradus cõparationis recipiunt, sed sola quæ in qualitate sunt, aut in quantitate. cætera autem non habent conlationem, ut quæ corpus significant, ut homo, arbor. aut quæ gentes, ut Græcus, Hispanus. aut quæ numerum⁹, ut *Comparationi. gradus quæ nomina accipiãtq; quæ respuant.*

unus,duo.aut quæ ordinem,ut secundus,tertius.aut quæ ad aliquid referuntur,ut pater,frater. Quædam nomina quamuis qualitatem significent,gradus tamen conlationis non recipiunt. ut mediocris,sobrius,rudis, grandis. non enim fit mediocrior,sobrior,rudior,grandior. Sed cum sint comparationis gradus tres, Positiuus,ut fortis,Comparatiuus ut fortior,Superlatiuus, ut fortissimus,de quibus iam loco suo exposuimus,inuenimus nō in omnibus noībus tres gradus perseuerare, aliquando primus tātum gradus inuenitur.ut medio cris.aliquādo primus & secundus, ut senex senior, iuuenis iunior aut iuuenior, aliquando primus & tertius,ut pius piissimus.nam pro secundo gradu,magis aduerbium ponimus, ut magis pius. aliquando secundus & tertius, ut ulterior ultimus. aliquando tertius tantum, ut nouissimus.

Mediocris, Sobrius, Rudis Grandis, conlationis gradum non recipiunt. Senior, Iunior, Iuuenior, Vlterior Vltimus Nouissimus

¶ Sunt quædam etiam nomina quæ sicut nata sunt,efferuntur. ut mons, schola. Sunt item noua superlatiua,quæ absolutum non habent,sed aduerbium,ut citerior,citimus à citra.inferior, infimus ab infra,superior superrimus à supra,prior & primus ab aduerbio prius,ut peior pessimus ab aduerbio peius. Quædam sunt quæ diuersis figuris in conlationem ueniunt,ut malus peior pessimus, bonus melior optimus. his enim per omnes tres gradus comparatio processit,nec tamen unam formam nominis tenuit. Sunt alia absoluta, quæ nullo quidem gradu comparationis figurantur,recipiunt tamen conlationem,si illis magis aduerbium iungatur,sicut superius dictum est,ut magis rudis,magis pius,maxime similiter.sic & econtrario minus & minime adduntur. Vtimur autem gradu comparatiuorum in uno & altero,propè æqualibus ac similibus, nam dissimilium comparatio nulla est,ut hi duo uiri fortes,sed hic altero fortior. Item comparatiuus & his qui sui generis sunt,& his qui alterius sunt,comparatur. ut equus uelocior equo dicitur, qui eiusdem generis est,item uelocior cane,qui alterius generis est. Superlatiuus uero gradus omnibus his tantum qui sui generis sunt, præponitur, nam uelocissimus equus non dicitur, nisi equis comparatus. Itaque superlatiuus gradus aut omnibus sui generis præponitur, ut, O Danaum fortissime gentis, Tydide, aut nullis.

Nomina primigenia. Citerior citimus Inferior infimus Superior superrimus Primus Malus peior pessimus. Bonus melior optimus.

Superlatiuus gradus omnibus his tantum præponitur q̄ sui generis sunt.

¶ Scito autem comparatiuum gradum ablatiuum casum tra-

here numeri tam singularis q̃ pluralis, ut doctior illo, doctior illis. Superlatiuũ uero, genitiuum trahere casum & tantum plurali numero iungi, ut iustissimus omnium.

Comparatiui & Superlatiui constructio.

DE PRONOMINE.

PRONOMEN est pars orationis, quæ posita pro nomine minus quidem, penè idem tamẽ significat. Pronomini accidunt Qualitas, Genus, Figura, Numerus, Casus, Persona. Qualitas pronominum finita est aut infinita. Finita quæ notat certam personã ut ego. Infinita est quæ cuilibet personæ potest aptari, ut quis, qualis, quantus, qualis. Genera pronominum sunt quatuor, Masculinum ut hic, Fœmininum ut hæc, Neutrum ut hoc, Cõmune ut ego. Figura in pronominibus aut simplex est, ut qs, aut cõpõsita ut quisqs. Numeri sunt duo. Singularis, ut qualis. Pluralis ut quales. Cõmunis quoq; nũeri inuenitur ut qui. Dicimus enim qui uir & qui uiri. Casus pronominum totidem sunt quot & nominum. Personæ pronominum sunt tres. Prima ut ego. Secunda ut tu. Tertia ut ille.

Pronomen quid
Pronominis accidentia.

¶ Sunt pronomina ad aliquid dicta, ut meus, tuus. nam & hæc sine aliquo non possunt sola intelligi, Pronominum declinatio nes finitæ siue absolutæ. hic, huius, huic & cætera. sed uocatiuũ habere non potest, quia nemo dicit o ego, nisi exclamatio sit, ut apud Horatium, O ego infelix quem tu fugis. nec pluralem habet uocatiuum, nisi si æque exclamatio sit, ut cum dicimus, ô nos felices.

Pronomina ad aliquid
O ego exclamatio est.
O nos exclamatio.

¶ Pronomen hoc, idest nos trium generum est commune, non est tamen repudianda illorum sententia, qui dixerunt in quibusdam pronominibus uocatiuum non posse cadere, cum etiam penè in omnibus pronominibus non debeat esse nominatiuus, sed nos nondũ refragamur rationi, uocatiuum adiicientes. Sed quoniam contextum declinationis habere uolumus, instruendi gratia fecimus mentionem, quanquam non solum uocatiuum non inuenimus, uerumetiam in quibusdam casibus deficere ui demus. Hic quoq; pronomen omnium generum est commune, ut dicimus hic huius, hæc huius, hoc huius. & iste istius, ista istius, istud istius istuc. Ipsum quare non ipsud, ut illud & istud quoniam ueteres nominatiuum non ipse dicebant, sed ipsus.

Nos pronomẽ trium generum
Pronomina an habẽt uocatiuũ
Ipsum quare nõ ipsud.
Ipsus.

Ille et Illa
Illuc et illud
Quis et qui pronomina infinita.
Ques et qui
Quibus unde
Quisq; quomodo declinatur.
Alius alia aliud.
Alter altera alterum.
Vter utrius
Alteruter alterutrius.
Vnus unius
Quidam cuiusdam
Aliquis alicuius
Totus totius
Qualis quale

quod etiam in Comœdiis ueteribus inuenimus. Ille illius, Illa illæ & illius, Illud illuc & illius.

¶ Infinitiua quis & qui cuius, quæ cuius, quod cuius, sed ueteres nominatiuum pluralem ques dixerunt, regulam secuti, unde etiam datiuus mansit in consuetudine, nam dicimus quibus pro quis, nonnunquam dicimus quisque cuiusque, quanque cuiusq;, quodque cuiusq;, cumq; in omnibus casibus indeclinabile manet postremum. Alius alius, alia alius, aliud alius. sed ueteres alia aliæ aliæ. Alter alterius, altera alterius, alterum alterius. Neuter neutrius, neutra neutrius, neutrum neutrius. sed ueteres neutra neutræ neutræ. Vter utrius πότερος, utra utrius, utrum utrius. sed ueteres utra utræ utræ. Vterq; utriusq;, utrasq; usq;, utrūq; usq;. sed ueteres utraq; utræq; utræq;. Quæ per omnem declinationem postremū æque manet. Alterutrum alterutrius, alterutra alterutrius, alterutrū alterius. sed ueteres alterutra alterutræ alterutræ. Vnus unius, una unius, unum unius. sed ueteres una unæ unæ. Vnusquisq; uniuscuiusq;, unaquęq; uniuscuiusq;, unumquodq; uniuscuiusq; sed ueteres unaquæq; unæcuiusq;, quidam cuiusdam, quædā cuiusdam, quoddam cuiusdam. postrema syllaba manet in omnibus casibus indeclinabilis. Aliquis alicuius, aliqua alicuius, aliquid alicuius, antiqui aliques dicebāt. unde mansit aliqbus, sed ueteres aliqua aliquæ quæ. Vllus ullius, ulla ullius, ullum ullius. sed ueteres ulla ullæ ullæ. Nullus nullius, nulla nullius, nullū nullius. sed ueteres nulla nullæ nullę. Totus totius, tota totius, totum totius. sed ueteres similiter superioribus. Hic qualis qualis, huius qualis qualis, hoc quale qualis. hoc pnomen quod est qualis. Itē quod sequitur talis cōmunia sunt masculini & fœminini generis, hic talis talis, hæc talis talis, tale talis. Item quantus quanti, quanta quantæ, quātum quanti. Tantus tanti, tanta tæ, tantum ti. Quotus quoti, quota quotæ, quotum quoti.

Pronomina possessiua
Mi cur a pronomine meus in uocatiuo.

¶ Possessiua, Meus mei, mea meæ, meum mei. sed ueteres mius pro meus dicebant, ut merito & uocatiuus secundum regulam manserit ut sic sit. Omnia quæ ntō ante us nouissimā syllabā i habent, uocatiuo i terminantur, ut hic Salustius o Salusti, hic Orontius ó Oronti, hic Lucilius ó Lucili. sic & meus ó mi, etiam ordine suo hanc quoque regulā adnotauimus. Tuus tui, tua tuæ, tuum tui.

¶ Ex his

¶ Ex his pronominibus sunt, aliquot quæ aduerbialiter quodámodo intelligentur, sed & si qua alia pnomina incidêt, adnotare non pigebit. Idem eiusdem, eadem eiusdem, idem eiusdem. Quispiam cuiuspiam, quæpiam cuiuspiam, quodpiam cuiuspiam. Nostras uestras. Nemo pronomen, nō habet genitiuum, ut neminis ut quibusdā uidetur, sicut & alius pnomen gtīn nō habet, ut dicamus alius, tametsi antiqui genitiuum alius produ cta us dixerunt, quorum auctoritatem secuti & nos adiecerimus, cuius nominatiuum ueteres non tantum alius dixerunt, sed etiam alis, sicut & Salustius, Alis alibi stantes ceciderunt, omnes tamen aduersis uulneribus conciderunt. Conuincitur uero hæc opinio auctoritate Plauti, qui ita dixit in captiuis, Neminis misereri certum est, quia mei miseret neminem.

Alius pronomē genitiuum non habet

Alis pro alius.

Nemo nis

¶ Aliis ita placuit de pronominibus differere. Pronomina sunt quæ & ipsum & cuius quod est singulariter indicant. Sūt quæ & contrario utrunq; pluraliter & ipsos & quod eorum est significant, quæ exemplis manifestiora erunt. Vtrumq; igitur singulare, & qđ est & cuius, quod in his intelligitur. meus tu mea tua, meum tuum. Vtrumque pluraliter, nostros uestros, nostras uestras, nam ut in istis ipsis cuius quod est unum significatur. Ea autem quæ subiecta sunt, pluraliter meos tuos, meorum tuorum, horum animaduersio a græcis notata est, neq; enim cum his solis communis est nobis loquela, sed etiam cum plurimis nationibus. Pronomina quædam sicut nomina & participia referuntur ad aliquid. ut meus, tuus, noster, illius illorum. nam & in his & in illis bina intelligimus.

Pronomina qd sint.

Latinus sermo non solum cum Græcis communis, sed etiā cum alus gentibus.

¶ Pronominum alia sunt Simplicia, alia Composita, ut hæc & quis, quænam, meapte, suapte, quispiam, quipiam, quopiam, hoccine, & etiam eorundem, quorundam. Dispar præcedentibus natura est, ut tute, temet, semet, nosmet. nam met non est pars orationis, sed adiectamentum quoddam accedit, qua ex causa nunquam hæ uoces ab his pronominibus separari possunt, aut si separantur, nusquam utiles esse possunt, sunt præpositiones & coniunctiones, cæteræque lexis, ideoque noua uocabula quidem propria habent omnes partes orationis, nec ipsæ ullis quàm pronominibus accedunt, nec enim significatio eorū legitima magis q̄ symbolica est. In his illud quoque obseruandum est, quod ista omnia,

Pronomina cōposita. Meapte, Suapte, Tute, Temet, Semet, Nosmet.

quæ quasi obiecta menda diximus, tam singulari numero q̄ plurali accedunt, unum autem abest q̄ per singulare, non enim ut quisq̄ quenq̄, sic utique, quidq̄, quippiam dicimus.

Pronomina quomodo discernantur a participiis.

Quis, Qualis, Tantus pronomina.

¶ Pronomina a nominibus & participiis ita discernimus, si omni percunctationi responsionem suam exhibebimus, nam hoc quasi propriũ pronominis est, ut cum dictum sit quis subiungas hic aut ille, aut cum quas has, aut qualis talis, deinde quantus tantus, mox quot tot.

Meus, Tuus, Suus ad aliqd significant

¶ Quædam pronomina ad aliquid pronuntiantur & utraque significatione singularia sunt, ut meus, tuus. aut utraque pluralia, ut nostri, uestri. aut extrinsecus pluralia, intrinsecus singularia, ut noster, uester. aut intrinsecus singularia, extrinsecus pluralia, ut meus, tuus.

Pronomina carent uocatiuo casu.

Tu, Vos, non sunt uocatiui casus.

Ego, Tu, Hic, Ille pronomina nõ sunt casualia

¶ Per casus pronomina ita ut nomina declinantur, carentia scilicet uocatiuo casu, nam alia sunt quæ ad uocatiuum casum referuntur, neque sunt exdeclinata, ut tu uos. alia accusatiuo ablatiuoque, ut te. alia per singulares casus declinantur, neque sunt casualia, ut ego, tu, hic, ille. mei, tui, illius. mei, tui, huius. mi tui, huic. me, te, hunc. Et pluraliter nos, uos, hos. nostrorum, uestrorum, horum. nobis uobis, his. Itẽ fœminina singularia. Ego tu, hæc. mea tua, huius. mi, tibi, huic. me, te, hãc. Pluraliter nos, uos hęc. nostrum, uestrum, horum. nobis, uobis, his. Neutralia singularia. ego, tu, hoc. mei, tui, huius. mi, tui, huic. me, te, hoc. Pluraliter nos, uos, hæc. nostrum uestrum, horum. nobis, uobis, his. nos, uos hæc. nobis, uobis, his.

Ego, Tu, Hic, Ille quomodo declinentur.

¶ Aliis ita placuit declinare, persona prima singulariter. Ego mei mihi me o a me. Pluraliter nos nostrum nobis o nos a nobis. Secunda persona singulariter. Tu tui tibi te a te. Pluraliter uos uestrum uobis uos ó uos a uobis. Tertia persona singulariter. Ille illius illi illum ab illo. Pluraliter illi illorum illis illos illi ab illis. Fœminina singularia. Illa illius illi illam illa ab illa. Pluraliter illæ illarum illis illas illæ ab illis. Neutralia singularia. Illud illius illi illud ab illo. Pluraliter illa illarum illis illa illa ab illis.

Pronominum declinatio.

¶ Et alia pronomina simili modo numeri singularis. Iste istius isti istum iste isto. Pluraliter isti istorum istis istos isti, istis. Fœminina singularia. Ista istius isti aut istæ istam ista, ab ista, Pluraliter Istæ istarum istis istas istæ istis. Neutra sin-

gularia. Istud istius isti istud istud ab isto, Pluraliter ista isto rum ist s ista ab istis.

ℭ Minus q̃ finita masculina singularia. Ipse aut ipsus ipsius aut ipsi ipsi aut ipso ó ipse ab ipso, Pluraliter ipsi rum sis sos psi a psis. Fœminina singularia. Ipsa ius a ut ipsæ ipsi aut ipsæ psa ipsa ab ipsa, Pluraliter ipsæ rum sis sas sæ sis.

ℭ Infinita masculina singularia, Cuius, cui, cui, quem, qui, a quo, Pluraliter ques quorum quis ques a quis.

ℭ Minus q̃ finita masculina singularia. Qui cuius cui quem qui a qui, Pluraliter qui quorum quibus quos ó a quibus. Fœminina singularia. Quæ cuius cui quam a qua, Pluraliter quæ quorum quis quas quæ a quis. Neutra singularia Quod aut quid us i od aut id o od aut id a quo aut a qui. Pluraliter quæ quorum aut cuium quis aut quibus quæ, quis aut quibus.

ℭ Minus quàm finita masculina singularia. Is us i eum is ab eo. Pluraliter ii eorum eis os ii ab iis. Fœminina singularia. Ea eius ei eam ea ab ea, Pluraliter eæ earum is eas eæ ab iis. Neutra singularia, Id eius ei id id ab eo, Pluraliter ea rum iis ea ab iis.

ℭ Possessiua ad aliquid masculina singularia. Meus mei meo meum a meo, Pluraliter nostri nostrorum nostris nostros nostri a nostris. Fœminina. Mea æ æ m a mea, Pluraliter meæ arum meis meas æ a meis. Nostræ rum is as æ a nostris. Neutra singularia. Meum i o meum e o. Pluraliter nostra nostrorum is a a nostris. Masculina singularia. Tuus tui tuo tuum us a tuo. Pluraliter uestri uestrorum is os i a uestris. Fœminina singularia. Tua æ æ am a a tua, Pluraliter uestræ uestrarum is as æ a uestris. Neutra singularia. Tuum i o um um a tuo. Pluraliter uestra rum is a a à uestris.

ℭ Intrinsecus singularia & extrinsecus pluralia masculina. Mei meorum meis meos a meis. Fœminina. Meæ mearum meis meas, meæ, a meis. Neutra. Mea, meorum, meis, mea, mea a meis. Masculina. Tui tuorum tuis tuos tui a tuis. Fœminina. Tuæ tuarum tuis tuas tuæ a tuis. Neutra. Tua rum tuis tua a tuis.

ℭ Intrinsecus plurale, extrinsecus singulare. Masculina. Noster nostri nostro um er a nostro. Fœminina, Nostra æ æ am nostra

ẽ nostra. Neutra, Nostrum i o m m à nostro. Masculina Vester i o m r a uestro. Fœminina, Vestra uestræ æ am a a uestra. Neutrum, Vestrum i o m m à uestro.

¶ Intrinsecus singulare, extrinsecus singulare, in tertia persona masculino singulari. Suus sui suo suum us a suo, Pluraliter sui orum is os sui a suis. Fœminina singularia, Sua æ æ am a sua, Pluraliter suæ rum is as æ a suis. Neutra, Suum i o m m a suo, Pluraliter sua orum is a a à suis. Item masculina singularia. Vter utrius tri um uter ab utro. Pluraliter utri rum utris os tri ab utris. Fœminina singularia, Vtra utrius aut utræ utri aut utræ am a ab utra, Pluraliter utræ rum ris as æ ab utris. Neutra singularia, Vtrum tri o m m ab utro. Pluraliter utra rum is tra tra ab utris. Item masculina singularia, Alter us i m r ab altero, Pluraliter ri rum ris ros i ab alteris. Fœminina singularia, Altera us ræ ram a ab altera, Pluraliter alteræ rum is as ræ ab alteris. Neutra singularia, Alterum ri ro rum rum ab altero, Pluraliter altera rum is altera ra ab alteris. Item masculina singularia. Alius alii us o ii alium us ab alio. Pluraliter alii rum aliis os ii ab aliis. Fœminina singularia, Alia æ æ am a ab alia, Pluraliter aliæ rum iis as æ ab aliis. Neutra singularia, Aliud alii alius alio alii aliud aliud ab alio, Pluraliter alii aliorum aliis alia alia ab aliis.

Quantus, Qualis pronomina præpositiua.

¶ Præpositiua masculina singularia. Quantus ti to tum tus a to. Fœminina singularia. Quanta æ æ am ta à quanta. Neutra singularia. Quantum ti to tum m a quanto. Pluraliter masculina. Quanti rum is os ti à quantis. Pluraliter fœminina. Quantę rum tis tas tæ a quantis. Pluraliter neutra. Quanta quantorum tis ta ta a quantis.

Tantus, Talis pronomina subiunctiua

¶ Subiunctiua masculina singularia. Tantus ti to tantum tantus à tãto. Fœminina singularia. Tanta tæ tæ tam ta a tanta. Neutra singularia. Tantum ti to tum tum a tanto. Pluralia masculina. Tanti orum is os tis a tantis. Pluralia fœminina. Tantæ tantarum tis tas tæ à tantis. Neutra pluralia. Tanta tantorum tis ta ta a tantis.

¶ Communia subiunctiua masculina & fœminina singularia. Talis lis li lem lis a tali, Pluralia tales ium talibus tales les a talibus. Neutra singularia. Tale lis li le tale a tali, Pluraliter talia talium talibus talia talia a talibus.

¶ Sunt & alia pronomina quæ simili modo declinãtur. Quisq; Quicunq; , Quiscunq;.

DE VERBO.

VERBVM est pars orationis administratione rei significans cum tempore & persona , numerisq; , carens casu. Verbo accidunt Qualitas, Genus,Figura, Numerus, Modus, Tempus,Persona,Coniugatio. *Verbum quid*

¶ Qualitas uerborũ Finita est aut Infinita. Qualitas uerborũ finita est,quæ notat certum numerum , certum tempus,certam personam,ut ego scribo.Infinita est,quæ nihil certum habet, ut legere & scribere.Hæc enim in omnibus numeris, temporibus, personis finita sunt.Cæterum legisse,scripsisse dicũtur quidem finita,sed tempore solum finita sunt. *Verbi qualitas Infinita uerborum qualitas.*

¶ Verborum genera sunt quinq;. Actiuum ut lego,scribo. Passiuum ut legor,scribor. Neutrum ut sedeo,curro. Commune ut adulor, criminor. Deponens ut luctor, conuiuor. Præterea sunt & impersonalia,ut sedetur,itur,uidetur.non minus & illa impersonalia dicuntur,ut tædet,pudet,pœnitet. *Verborum genera quot & q Impersonalia uerba quæ*

¶ Quibusdam placuit uerborum genera esse quatuor. Agens, Patiens,Cõmune, Neutrum.Agens uerbum intelligitur,quod o litera terminatur,& adsumpta r litera patiens,ut moneo,scribo.Participia habet duo, instantis temporis & futuri, ut monens,scribens,moniturus,scripturus.assumpta r litera,facit passiuum,ut moneor, scribor.quod participia habet duo, præteriti temporis & futuri,ut moniturus,monendus.scriptus,scribẽdus. Ergo actiuum sine passiuo non est , neq; passiuum sine actiuo, Nam ubi est qui facit,necesse est ut sit qui patiatur. Commune uerbum intelligitur,quod r litera terminatur,& candẽ nunquam amittit,& in duas cadit potestates agentis & patientis,ut consolor,criminor.dicimus enim consulor illum & ab illo, non enim facit consulo,crimino.Participia habet quatuor,secundũ formam quidem actiuam,præsentis temporis & futuri, ut consolans consolaturus,criminans criminaturus , secundum formã autem passiuam,præteriti temporis & futuri ut consolatus,consolandus,criminatus,criminandus,& similia, ut osculor, ludificor,depopulor,blandior. Neutrum uerbum intelligitur, quod *Agens uerbum Patiens uerbũ. Participia a uerbo agẽte quot Participia a uerbo patiẽte quot. Commune uerbum quid. Participia quot a uerbo cõmuni Neutrum uerbum quod.*

habitum significat, o litera terminatum, & non accipit r literam ut faciat patiens, ut sedeo, ambulo, non enim facit ut sedeor, ambulor. Participia habet duo, instantis temporis & futuri, ut ambulans ambulaturus, sedens sessurus. Ideo autem neutralia dicuntur, quod neq; adficiunt, neq; patiuntur, ut sto, iaceo, algeo, sitio, esurio, curro, uenio.

Neutralia uerba cur appellata

Simplex, Deponens uerbum quod.

Participia quot a uerbo deponenti.

Luctandum est
Eundũ mihi est
Gaudendum mihi est
Standũ mihi est
Veniendum mihi est, quasi figura dicimus

ℭ Etiam quintum genus uerborum alii dixerunt, simplex aut deponens, de quo dicendum est. Simplex aut deponẽs uerbum intelligitur quod r litera terminatur & eandem habet potestatem agẽtis, ut luctor, irascor, non enim facit, lucto, irasco. Participia habent tria, præsentis, præteriti, futuri. ut luctans, luctatus, luctaturus & similia sequor, conor, luctandus non dicimus. luctandum tamen dicimus, figura illa, qua in omnibus uerbis utimur, ut luctandum mihi est, eundum est, gaudendum mihi est, standum mihi est, ueniendum est.

Veneo, Vapulo Ardeo, Flagro neutra uel passiua.

ℭ Item è contrario quod forma agendi significat patientiam, ut ueneo, uapulo, ardeo, flagro. utraq; uerba in neutrorum specie quidã posuerunt, alii supina dixerunt. Participia habet duo, præsens & futurum, præsens ut uapulans, futurum ut uapulaturus. Errauerunt qui in neutrorum specie ista uerba posuerũt. nam in neutris uerbis aut aliquot partibus, r litera admittitur, aut significationem quodammodo passiuam exprimunt, ut in impersonalibus, sedetur, ambulatur, etiam ambulatũ est in infinitis quoq; ambulari dicimus.

Verborum genera tantũ tria.
Actiuum uerbum quid
Passiuum uerbum quid.
Habitiuum uerbum quid.

ℭ Aliis placuit omnium omnino uerborum genera esse tria, Actiuum, Passiuum, Habitiuum, & ita distinguũt. Actiuum est, quod facere quid significabit, ut lego. corporis motum significãs ut uro animi prouideo. Passiuum est actiuo contrarium, quod pati quid significat, ut uror. hæc quoq; ut superius dictum est, habent animi motum significantia, nam & facit nanq; cogitur cor salior. Habitiua quæ per se quid fieri aut esse significant, ut nascitur, crescit, oritur. Hæc quasi indifferentia à passiuis repugnant, & passiua & actiua tantummodo sunt.

Actiuorum species duæ
Passiuorum species duæ.

ℭ Actiuorum autem species sunt duæ, quarum una passiuum non habet, ut ambulat, currit. altera habet, ut iubet, docet. Passiuorum quoq; species sunt totidem, quarum una est quæ natura pati quid significat, ut moritur, senescit. quibus etiam illa ad-

numerantur, quæ per se quidem uenire significant, ut cadit, labitur, tremit, mœret, cum illi qui patitur accidere quid significatur, ut uerberatur, uritur.

¶ Est aliud genus quod commune uocatur, ut uador, ulciscor, quædam & tempus, & personam, & numerum significant. ut lego, scribo, est enim & instantis temporis & personæ primæ & numeri singularis significatio. Quædam uero sine persona solam rem per tempora ostendunt, ut currebatur, curretur, curritur. Item & pluralia fieri, neq; ad personam referri possunt, at eadẽ composita habent in eadem forma, nam significant quasi percurritur, inambulatur, & in passiuam personam referuntur & numerum, dicimus enim percurritur campus, perambulatur forũ, circuitur ciuitas, aditur magister.

Commune uerbum quid. Impersonalia uerba. Percurritur campus. Perambulat forum. Circuitur ciuitas. Aditur magister.

¶ Similiter hæc siue simplicia, siue composita sine numero personaq; cum tempore tamen ostenduntur, ut decuit, decet, decebit, oportet, licet, tædet, pudet, piget, his enim cum adiicitur nomen aut pronomen personam designant, quasi decet illum, tædet Caium, eadem ad præteritum tempus relata tribus modis intelliguntur, nam partim duplicantur addito aliquo uerbo, ut tædet tæsum est, partim sine adiectione, ut decet decuit; nec enim dictum est tæduit ut tæsum est; nec rursus tæduit ut decuit dici potest. Quædam species est eorum quæ in utranq; formam cadunt, ut licuit licitum est, puduit puditum est. Quædam sunt actiua passiuorum figura enuntiata, ut testificatur, execratur. melius autem erat dicere testificat quasi testem facit, ut amplificat quasi amplum facit, atq; execrat, ut obsecrat, quàm testificatur, execratur, quasi ipse ab alio. Quædam sunt è contrario passiua quæ speciem actiuorum obtinent, ut ueneo per preconem, ardeo amore, fio magistratus, uapulo pendens ut tepescit, frigescit, calescit. ex quibus habitiua fiunt cũ inceptionem transierint, ut tepet, friget, callet, pallet.

Impersonalium uerborum præterita. Tæsum est & non tæduit. Licuit & licitum est. Puduit & puditum est. Testificatur. Execratur. Amplificat. Veneo, Ardeo, Fio, Vapulo, Tepescit. Frigescit. Calescit. Tepet, Friget. Inchoatiua. Friget, Pallet, habitiua.

¶ Cum omnia uerba aut actione actiua, aut passione passiua, aut habitu habitiua dicantur, non immerito habitiua cum actiuis adnumerantur, quæ habent ἐνέργειαν, ut cernit, uidet, aspicit. at contraria eorum καταχρηστικῶς nominantur passiua, nullum enim πάθος habent quæ cernitur ab aliis siue uidetur. amatur igitur & suspicitur, auditur, excusatur, defenditur, quoniam non minus hæc in præsentis, quàm in absentis cadunt,

Cernit, Videt, Aspicit. Cernitur.

quæ illa etiam ignorare possunt.

Volo, Scio actiua
Nolo, Nescio, habitiua

¶ Sunt uerba quædã sine dubio actiua, ut scio, uolo, quibus cũ accesserint aduerbia sunt habitiua, ut nolo, nescio, talis est hæc aduerbii natura, ut addito uerbo contrariam significationem faciat.

¶ Figura uerborum aut simplex est, ut scribo, aut composita, ut inscribo.

¶ Nũeri sunt duo, singularis, ut scribo, & pluralis, ut scribim⁹.

Modi uerborũ,

¶ Modi sunt septem, Indicatiuus, Imperatiuus, Promissiuus, Optatiuus, Coniunctiuus, Perpetuus, Impersonalis.

Tempora uerborum

¶ Tempora uerborum sunt tria, Præsens ut lego, Præteritum ut legi, Futurum ut legam.

Tempus quid
Instans tempus
Præsens tẽpus
Præteritum tempus
Futurũ tempus
Præteriti differentiæ quatuor.
Inchoatiua
Præterita
Obliterata
Recordatiua

¶ Aliis ita differere placuit. Tempus est diuturnitatis spatiũ, aut ipsius spatii interuallum, aut rei administratiuę mora. Tempora sunt tria, Instans, Præteritum, Futurum. Instans, cum in præsenti quid fieri ostendit, ut limo, scribo. Præteritũ cum transactum quid significamus, ut limaui, scripsi. Futurum cum facturum aliquem demonstrat, ut limabo, scribam. Præteriti tamen differentiæ sunt quatuor. Inchoatiuæ siue imperfectæ, ut legebam, limabam. Præteritæ ut limaui, legi. Oblitteratæ ut limaueram, legeram. Recordatiuæ ut limauerim, legerim.

Persona quid
Personæ uerborum quot & q̃
Iteratiua uerba
Frequentatiua uerba.

¶ Persona est substantia nominis ad propriam significationẽ dicendi relata. Personarũ noticia est triplex. Primæ, Secũdæ, Tertię. Prima est quæ loquitur, id est, à quo dicitur ut lego legimus. Secunda est à qua dicitur, & ad quã personã dicitur, ut dicis, dicitis. Tertia est de qua dicitur, & ad quam personam dicitur, ut dixit, dicunt. Quædam uerba quid semel factũ significant, ut lego. quædam sæpe, ut lecto. quædam sæpius ut lectito.

Verborũ quinq; species.

¶ Breuiter autẽ & apertius ab aliis significatio uerborũ definita est, q in species quinq; eã diuiserũt. hoc modo actiua est ut lego, passiua ut legor, neutra ut sto, deponẽs ut nascor, cõmunis ut populor. ergo hæ significationes sic facillime intelligi poterũt.

Actiuũ uerbũ quid

¶ Actiuum est uerbum, quod pronuntiatiuo modo, præsenti tempore, persona prima, o litera finitam accipere poterit r literam & facere uerbum passiuum, ut scribo scribor, lego legor.

Passiuum uerbum quid

¶ Passiuum erit quod r litera finitum amittere eam poterit, & facere uerbum actiuum, ut ducor, trahor, sublata enim r fiet actiuum, ut duco, traho.

¶ Neutrum erit quod o litera finitum r literam non recipit, & cum sit actiua specie passiuam nō habebit, ut curro, nō enim dicimus curror. *Neutrum uerbum quid*

¶ Deponens per antiphrasin dicitur, idest, è cōtrario, quod uerbum r litera finitum deponere eam non potest, & cum sit passiua specie, actiuum non habebit, ut nascor, non enim dicimus nasco. *Deponens uerbum quid*

¶ Commune uerbum est, quod specie passiuę declinationis, & passiuam & actiuam continet significationem, ut populor te, populor à te. *Commune uerbum quid*

¶ De Ordinibus Verborum.

¶ Ordines uerborum sunt quatuor, qui uerba dispertiunt. Primi ordinis est uerbum, cuius secunda persona as literis terminatur, ut amo amas amat. Secundi ordinis est uerbū cuius secunda persona es terminatur, ut teneo tenes. Tertii ordinis est uerbum, cuius secunda persona per is correptam terminatur, ut ago agis. Quarti ordinis est uerbum cuius secunda persona productis is literis terminatur, ut munio munis, Itaq; omnia uerba quæ eiusmodi ordinis erunt, similem etiam declinationem habent, & ideo satis est ex quoq; ordine cuiusq; uerbi tam actiui quàm passiui declinationem per omnia tempora & modos exempli gratia præscribere. Nam modi uerborum siue qualitates sunt quinq;, Pronunciatiuus seu Finitiuus, Imperatiuus, Optatiuus, Subiunctiuus seu Coniunctiuus, Infinitiuus, declinantur autem hoc modo. *Coniugationes uerborum*

¶ Declinatio uerbi ordinis primi.

¶ Verbum infinitiuum ordinis primi, actiuū & passiuum, temporis instantis, numeri singularis

¶ Amo as at,
Et pluraliter amamus tis ant.
Præterito imperfecto amabam bas bat.
Præterito perfecto amaui.
Plusq̄perfecto amaueram.
Futuro amabo.
Imperatiua instātis ama amet.
Futuro amato tu amato ille.
Optatiua præteriti imperfecti ut amarem.
Perfecto ut amauerim.
Plusq̄perfectum ut amauissem.
Futuro ut amem.
Subiunctiua instantis cum amem.
Præterito cum amarem.
Præterito imperfecto cum amauerim.

Plusq̃perfecto cũ amauissem.
Futuro cum amauero.
Infinita instantis temporis amare.
Praeterito amasse.
Futuro amatum ire.
Participia instantis amans.
Futuri amaturus.
Supina aut aduerbialiter, amãdi amando amandum.
¶ Passiua instantis temporis.
Amor amaris amatur.
Puraliter amamur mini antur
Passiua imperfecta.
Amabar ris atur.
Passiua perfecta amatus sum.
Passiua plusq̃perfecta amatus eram.
Passiua futura amabor.
Passiua imperatiua instantis amare ametur.
Futuro amator & ametur.
Optatiua instantis & imperfecta ut amarer.
Perfecta ut amatus sim & fuerim
Plusquamperfecto ut amatus essem fuissem.
Futura ut amer.
Subiunctiua instantis passiua cum amer.
Praeterita imperfecta cum amarer.
Perfecta cum amatus sim uel fuerim.
Plusquamperfecta cum amatus essem fuissem.
Futuro cũ amatus ero fuero.
Passiua infinita instantis amari.
Praeterita amatum esse.
Futuri amatum iri.
Participia praeteriti passiui amatus.
Futuri amandus.
Passiua impersonalia amatum amatu.
Appellatio amatio.
Nomen amator.
Aduerbium amabiliter.

¶ Ergo in primo ordine ita ut praedictum est, secundam personam per as obseruabis finitam, ut amo amas, quae a litera perto am declinationem media inuenitur. Futura primam personam per bo ut amabo. Opta.em.Coniunct.ro. Imperatiuus modus a literã habet, subtracta s ut ama, & impones re literas & facies infinitiuum ut amere.

¶ Declinatio Verbi ordinis Secundi.

¶ Exerceo ces cet.
Et pluraliter exercem⁹ tis cent.
Praeterito impfecto exercebã.
Praeterito perfecto exercui.
Plusq̃ ãperfecto exercueram.
Futuro exercebo.
Imperatiua instantis exerce.
Futuro exerceto.
Optatiua instantis & imperfecta ut exercerem.

Præterito perfecto utinam exercuerim.
Plusquamperfecto ut exercuissem
Futuro utinam exerceam.
Subiunctiua instantis tēporis cum exerceam.
Præteriti cum exercerem.
Præterito perfecto cum exercuerim.
Plusquamperfecto cū exercuissem
Futuro cum exercuero.
Infinita istātis actiui exercere.
Præteriti exercuisse.
Futuri exercitum iri aut exercitum esse.
Participia instantis exercens.
Futuri exerciturus.
Supina aut aduerbia exercēdi do dum. Exercitum exercitu.
¶ Passiua instātis tēporis indicatiuo modo. Exerceor exerceris exercetur.
Pluraliter exercemur exercemini exercentur.
Passiua imperfecta exercebar.
Præterita perfecta exercitus sum.
Præterita plusquam exercitus eram fueram.
Futura exercebor.
Imperatiua instantis passiua tēporis exercere, exerceatur.
Futura exercetor tu exercetor ille.
Optatiua passiua instantis & imperfecta ut exercerer.
Perfecta ut exercitus sim fuerim.
Plusquamperfecta ut exercitus essem fuissem.
Futura ut exercear.
Subiunctiua passiua temporis instantis cum exercear.
Præterita imperf. cū exercerer
Præterita perfecta cum exercitus sim fuerim.
Plusquam cum exercitus essem. fuissem.
Futura cum exercitus ero fuero.
Infinita istātis passiua exerceri.
Præterita exercitum esse.
Futura exercitum iri.
Participia præteriti passiua exercitus, Futura exercēdus.
Verbū ordinis secundi, actiuū temporis instantis, numeri singularis.
Appellatio exercitatio.
Nomen exercitator.

¶ In secundo ordine obseruandum est quod secunda persona instantis per es facit, ut exerceo exerces, quæ e litera per totam declinationem media inuenitur. Futuri prima persona atque ut in primo ordine per bo, ut exercebo, Optatiuo eam. Subiunctiuo ro, Imperatiuus modus e literā habet, sublata s ut exerce, cui imponens re literas & facies infinitiuum, ut exercere.

¶ Declinatio Verbi ordinis Tertii.

¶ Verbum infinitum, ordinis tertii, actiuum, temporis instantis, numeri singularis.
¶ Premo mis mit.
Et pluraliter p̄mimus tis mūt.
Imperfecta premebam.
Perfecta pressi.
Plusquamperfecta presseram.
Futura premam.
Imperatiua instantis preme at.
Futura premeto.
Optatiuo instantis & præteriti imperfecti ut premerem.
Præterita p̄fecta ut presserim.
Plusquamperfecta pressissem.
Futura premam.
Subiunctiua instantis cum premam.
Preteriti imperfecti cum premerem.
Præteriti perfecti cū presserim.
Plusq̄perfecti cum pressissem.
Futura cum pressero.
Infinita instantis temporis premere.
Præteriti pressisse
Futuri pressum ire.
Participia instantis temporis premens.
Futuri pressurus.
Supina premendi do dum.
Participia pressum pressu.
¶ Passiua instātis tēporis, indicatiui modi premor ris itur.
Et pluraliter premimur mimini untur.
Passiua preteriti imperfecti premebar.
Præteriti perfecti pressus sum fui.
Plusquamperfecto pressus erā fueram.
Futuri premar
Imperatiua instantis premere prematur.
Futuro premitor.
Optatiua temporis instantis & præteriti imperfecti ut prærerer.
Preteriti ut pressus sim fuerim
Plusquamperfecti pressus essem fuissem.
Futuri premar.
Subiunctiua instātis cū premar
Preteriti imperfecti cū p̄merer
Præteriti perfecti cum pressus sim fuerim.
Plusquamperfecti cum pressus essem fuissem.
Futuri cum pressus ero fuero.
Infinita instantis premi.
Præteriti pressum esse.
Futuri pressum iri aut pressum esse.
Participia præteriti pressus.
Futuri premendus.
Appellatio pressio.
Nomen pressor.

¶ Ergo tertius ordo est, qui per is correptam exit, ut premo premis, dico dicis, ago is. huius futurum tempus in am exit, ut premam, Imperatiua in e literā facit, ut preme, cui adpones re literas & facies infinitiuū ut premere. Rursus ī tertii ordinis uerbo

uerbo futurum finitur, hoc differt, quod in primo & secundo ordine bo facit, in tertio uero per am. Item optatiua per am, subiunctiua uero p ro ut finitiua, premam, agam, dicam, Optatiua, ut premam, agam, dicam. Subiunctiua, ut cum pressero, legero, dixero. Meminisse autem debemus eorum uerborũ, quæ sunt tertii ordinis duo genera esse, unum eorum, duorũ secũda psona p is literas correptas terminatur, ut ago agis. alterũ eorũ quorum per is literas productas terminatur, ut seruio seruis.

Præteriti formatio in uerbis tertiæ coniugationis. Seruibam, seruibo dici non potest.

¶ Sed excepto tempore & productione literarum per totã declinationem hisdem literis terminatur, quare in uno ordine ea copulare non dubitamus. Præterea animaduertendũ est pteritũ imperfectum uerborum eorum, quæ sunt tertii ordinis ex prima persona finit, quæ per io literas terminantur, semper per io literas medias terminari, ut facio faciebam, & similia. & ideo summo errore aguntur, qui seruibam & seruibo dicunt, quod obseruatur in his uerbis, quæ quarti ordinis esse diffinimus. Sed eos fallit secunda persona finitiui simili tempore & productione isdem is literis terminata, uidelicet non prospicientes primã personam quarti ordinis ubiq; p io terminatã, ordinis distinctionem declinationisq; differentiam facere.

¶ Declinatio uerbi ordinis quarti.

¶ Verbũ ordinis quarti actiuum & passiuũ finitũ, temporis instantis, numeri singularis & pluraliter actiui instantis.
¶ Audio dis dit.
Et pluraliter audimus tis unt.
Præteriti impfecti audiebam.
Præteriti perf. audiui.
Plusq̃. audiueram.
Futuri audiam.
Et passiua audior diris ditur, audimur mini untur.
Passiua imperf. audiebar.
Passiua perf. auditus sum fui.
Plusquampfecti auditus eram fueram.
Futuri audiar.
Imperatiua instãti actiua, audi
Futuri audito tu, ille.
Optatiua instantis & præteriti imperfecti ut audirem.
Perfecti ut audierim.
Plusq̃. ut audiuissem.
Futuri ut audiam.
Subiunctiua instantis cum audiam.
Præteriti impfecti cũ audirem.
Perfecti cum audierim.
Plusq̃. cum audiuissem.
Futuri cum audiero.
Imperatiua passiua instantis audire.
Futuri auditor tu, ille.

L

Optatiua instanti & præteriti imperfecti ut audirer.
Perfecti ut auditus sim fuerī
Plusq̄.auditus essem fuissem.
Futuri ut audiar.
Subiunctiua instantis temporis cum audiar.
Præteriti impfecti cū audirer.
Præteriti pfecti cum auditus sim fuerim.
Plusquamperfecti cum auditus essem fuissem.
Futuri cum auditus ero fuero.
Infinitiua īstātis actiua audire
Præteriti audisse.
Futuri auditum ire aut auditurum esse.
Infinita passiua temporis instantis audiri.
Præteriti auditum esse.
Futuro auditum iri.
Participia passiua præteriti auditus.
Futuri audiendus.
Appellatio auditio.
Nomen auditor.
Participia actiui instantis audiens.
Futuri auditurus.
Supina actiua ut aduerbia audiendi do dum.
Passiua auditum auditu.

Temporū formationes in uerbis quartæ coniugationis.

¶ Quartus ergo est ordo ubi secunda persona finita per is syllabam terminatur, ut audio audis, haurio ris, cuius futurum tempus bo & am terminatur. Sed ista differētia est, si prima persona finitiuorum eo terminatum uerbum inuenies huius ordinis futurum tempus per bo efferes, ut transeo transis transibo. redeo dis dibo, cætera am finies, ut haurio is am. munio is am. Imperatiua facies sublata s litera de secūda persona finitiuorū, ut audio audi, cui adpones re, & facies infinitum, ut audire.

¶ Alii dixerunt in quarto ordinis uerbo futurum finitum tantundem inter se differre, quantum in uerbo secundi ordinis, nam dicimus adibo, & utinam adeam, & cum adiero. sed in hoc amplius obseruatur præteritum imperfectum, media e litera tantummodo detracta i literam recipere, ut adibam, præteribam, nam ut detrahatur e litera tempore imperfecto, & futuro finitiuo b addatur, prima persona eius præbet obseruationem, quæ per eo terminatur, quamuis secunda persona is literis similiter productis terminetur. Cuius autem ordinis sit uerbum, facile intelligi poterit ex infinitiuorum obseruatione. primi enim ordinis uerbum ante nouissimā syllabam a accipit, ut amare. secundi e productam, ut habere. tertii e correptam, ut scribere. quarti productum i, ut munire. potest & alias, Si enim secundæ personæ accipias nouissimam literam & adiicias re, fa-

cis infinitiua, ut amo amas amare, habeo habes habere.

Eo uerbum quarti ordinis est, & quæ ex eo composita sunt, ut exeo, transeo, prætereo, adeo, abeo, ueneo, ineo, prodeo, hæc quamuis sint quarti ordinis, tamen imperfecto tempore e non admittunt, ut ibam ibamus, exibam exibamus, & similiter. item eadem futura finitiuorum declinantur, ut ibo bis bit, & cætera similiter. Item participium exiens & gtūs exeuntis in quarti ordinis futurum in am est, sed cum in bo effertur, quotiens est exeo quod est eo πορεύομαι, & quæ ex ipso deriuantur, ueneo ἐπανέρχομαι, transeo παρέρχομαι, circumeo περιέρχομαι, exeo ἐξέρχομαι, prætereo διαβαίνω, adeo προσέρχομαι, abeo ἀπέρχομαι, ineo εἰσέρχομαι, prodeo προέρχομαι.

Eo is uerbum quarti ordinis
Transeo
Prætereo
Adeo, Abeo
Venio, Ineo
Prodeo quomodo præteritum faciant & futurum.

Igitur ex quatuor ordinibus uerborum, declinationem bifariam actiuorū & passiuorum plenā per species digessimus ex discrimine eius, in cæteris omnibus uerbis ne sit opus pluribus instrui, quod satis ex istis cognoscetur, sed tamen quædam de differentia obseruatio respeximus simul cuiusq; ordinis uerbum, quibusq; temporibus & quales breuitates recipiant iuxta ueteres auctores, & est primi ordinis actiuum, tempori finitiuo perfecto hoc recipit & peragit, quod frequenter in usu ꝓ parauisti parasti, itē parare ꝓ parauere, pararunt ꝓ parauerunt. Itē plusq̄perfecto pararam ras rat, pararamus ratis rant, pro parauerам ras rat, parauerамus ratis rant. Item optatiuo perfecto, utinam pararim pro parauerim &c. Item subiunctiuo futuro pararo pro parauero, præterea in passiuo eiusdem ordinis finitiuo imperfecto parabare pro parabaris. item futuro parabere pro parberis. item optatiuo præsenti & imperfecti utinam pararis ꝓ paraueris præsenti & imperatiuo in optatiuo futuro & in coniunctiuo utinā amare ꝓ amaris, parare pro pararis.

Ordinis secundi

In secundi ordinis hæc reperiūtur habere ꝓ haberis In passiuo autē eiusdē imperfecto finito habebare ꝓ habebaris. futuro habebere ꝓ habeberis. optatiuo præsenti & imperfecto utinā habebere pro habeberis. subiunctiuo imperfecto cum haberere pro habereris. futuro optatiuo & subiunctiuo instanti habeare pro habearis.

¶ Ordinis Tertii.

¶ Rursus in tertio ordinis finito perfecto scripsere pro scripserunt. item consuestis pro consueuistis, consuerunt pro consueuerunt, peti petisti pro petiui petiuisti. at in passiuo eiusdẽ imperfecto infinitiuo scribere pro scribebaris, & in futuro scribere ꝑ scriberis, & in optatiuo præsenti imperfecto & in coniunctiuo imperfecto scribere ἀντὶ τοῦ scribereris. Itẽ optatiuo futuro & in coniunctiuo præsenti reuertare ꝑ reuertaris.

¶ Ordinis quarti.

¶ Amplius in quarto ordine finitiuo perfecto ueni uenisti uenit, ἀντὶ τοῦ ueniui ueniuisti ueniuit. item adiere pro adierunt. In passiuo autem eiusdem imperfecto adibare pro adibaris, futuro adibere ἀντὶ τοῦ adiberis. Optatiuo præsenti & imperfecto & coniunctiuo imperfecto adirere pro adireris. Item optatiuo futuro & cõiunctiuo præsenti apud auctores historicos ut apud Salustium, Liuium, parare, arcere, facere; adire, pro parabant, arcebant, faciebant, adibant, ut ex ipsis lectionibus cognosci poterit. Item quasi infinitum in uerbis reperitur, ad oratum eo, pransum eo, perditum eo, locutum eo, auditum eo, uenum eo. Item confitendum est, agendum est, adeundum est, ut in omissa ordinum obseruatione generaliter absoluam. admonendi sumus infinitiua passiua uerba ita solitos terminare, ut agitarier, docerier, legier, audirier, posteriores i litera ut agitari, doceri, legi, audiri. In secunda persona actiuorum numero singulari, finitiuo modo ueteres ita declinabant, amare ꝑ amaris, ut amor amare amatur, docere ꝑ doceris, ut doceor docere docetur, munire pro muniris, & similiter per tẽpora instãtis & præteriti imperfecti & futuri in optatiuis & subiunctiuis efferebant, tantum absunt hæc perfecto & plusquampfecto in tertia persona actiuorum numeri pluralis finitiui modi; temporis pfecti duntaxat figura hac obseruantur, ut iam adnotauimus amauere ꝑ amauerũt, docuere pro docuerunt, dixere pro dixerunt, muniere pro munierunt, quam figuram alii duplicem existimant, de qua etiam Velius Longus in secundo Aeneidos satis commentatus est, Conticuere omnes intentiq; ora tenebant.

¶ Quidam grammatici dicunt in passiuorum imperatiuis non esse cõiungenda tempora præsentis & futuri, sed ita distinguunt, ut id quod pro utroque notauimus esse præsentis tantum, fu-

turi autem in hunc modum declinari, amator ametur. Pluraliter amemur amemini amentur, mouetor moueatur. Pluraliter moueamur moueamini moueantur. uincitor uincatur, Pluraliter uincamur mini cantur. munitor muniatur, Pluraliter muniamur mini antur, & similia. sed tota ista declinatio adeo absurda uidetur, ut apud auctores etiam rarissima sit.

Supina & gerundia uerba quae

¶ Verba supina sunt haec, dicendi dicendo dicendum, doctū doctu, quae quidem declinant primo finitiua adiungentes, non similia quidam putant uerba infinitiua, alii inter aduerbia qualitatis posuerunt.

¶ De Coniugationibus quas nos ordines praediximus.

Comminianus grammaticus
Coniugatio qd.

¶ Comminianus disertissimus grammaticus ita disseruit. Coniugationes quas graeci συζυγίας appellant, sunt apud nos tres, Prima, Secunda, Tertia, hae dinoscuntur in uerbis actiuis & neutralibus sic.

Coniugationes quot & quae

¶ Primae coniugationis uerba, indicatiui modi, temporis praesentis, persona secunda, as literis productis terminantur, ut amo amas, canto tas. Secundae coniugationis uerba, indicatiui modi tēporis praesentis, psona secunda, es literis, pductis terminantur, ut uideo es, moneo es, sedeo es. Tertiae coniugationis uerba indicatiuo modo, temporis praesentis, persona secunda is literis interdum producte, interdum correpte terminantur. Correpte, ut lego legis. producte, ut audio audis, nutrio nutris.

¶ Primae coniugationis uerba indicatiui modi, temporis praesentis, persona prima aut o litera nulla alia praecedente uocali terminantur, ut amo as, cāto as. aut e & o, ut commeo as, calceo as. aut i & o, ut lanio lanias, satio satias. aut uo, ut adiuuo adiuuas, subleuo subleuas.

Temporū formationes in uerbis omnium coniugationum.

¶ Primae cōiugationis uerba impatiui modi, tēporis praesentis, ad secundā psonā a litera terminātur, ut amo ama, canto canta.

¶ Primae coniugationis uerba, promissiuo modo adiecta ad imperatiuum modum bo syllaba terminantur, ut ama amabo, canta cantabo. Primae coniugationis uerba, infinitiuo modo adiecta ad imperatiuum modum re syllaba terminnantur, ut ama amare, canta cantare.

¶ Primae coniugationis uerba indicatiuo modo, tempore praeterito, specie perfecta, adiecta ad imperatiuum modum ui syllaba terminantur, ut ama amaui, canta cantaui, sed consuetudo

sæpe breuitatem appetens, a literam subtrahit, & i ab u dis-iungit, ut tona tonui, intona intonui, ut apud Virgilium, Intonuit læuum.

¶ Primę cõiugationis uerba, indicatiuo modo, tẽpore imꝑfecto specie inchoatiua, adiecta ad imperatiuum modum bam syllaba terminantur, ut ama amabam, canta cantabam. Primæ coniugationis uerba indicatiuo modo, tempore præterito, specie recordatiua adiectis ad imperatiuum modum ueram syllabis terminantur, ut ama amaueram, canta ueram.

¶ Secundæ coniugationis uerba indicatiui modi temporis præsentis, prima ꝑsona, eo literis terminãtur, uideo uides, moneo mones. Secundæ coniugationis uerba imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundam personam per e literam exeunt, ut uideo uide, moneo mone. Secundæ coniugationis uerba, passiuo modo, adiecta ad imperatiuum modum bo syllaba terminantur, ut uide uidebo. Secundæ coniugationis uerba, infinito modo, adiecta ad imperatiuum modum re syllaba manẽte productione terminantur, ut uide uidere, mone monere. Secundæ coningationis uerba, indicatiuo modo, tempore præterito, specie absoluta & exacta forma regulæ non seruiunt, sed potius consuetudine declinantur, interdum enim resoluuntur & in formam passiuorum & deponẽtiũ, sic fit enim, ut ab eo quod est audio ausus sum es est, & in exacta specie, ausus eram eras erat. Interdum retinẽtia formam generis sui, euphoniæ potius q̃ rationi succumbunt, ut uideo uidi, moneo, monui, augeo auxi. Secundæ coniugationis uerba, indicatiuo modo, tempore pręterito, specie inchoatiua adiecta ad imperatiunm modum bam syllaba terminantur, ut uide uidebam, mone monebam.

Exacta specie preterito plus quamperfecto.

¶ Tertiæ coniugationis correptæ uerba, indicatiuo modo, tempore præsenti, prima persona, ut o litera nulla alia præcedente uocali terminantur, ut lego legis, peto petis. aut io, ut rapio rapis, facio facis. aut uo, ut induo induis, inruo inruis. Tertiæ coniugationis correptæ uerba, quæ indicatiuo modo, tempore præsenti, de prima persona aut o litera, nulla alia præcedente uocali terminantur, ut lego l ege, peto pete ❀ quæ uero uo, eadem imperatiuo modo retinebunt, ut induo indue, irruo irrue. Tertiæ coniugationis correptæ uerba ❀ promissiuo modo, am syllaba terminantur, præce-

Verbo. um terminationes per coniugationes & modos

dente autẽ consonante primæ positionis ❀ peto petã, rapio rapiã, facio faciam, induo induam inruo inruã. Tertiæ coniugationis correptæ uerba, infinitiuo modo, adiecta ad imperatiuum modum e syllaba manente correpta, re terminantur, ut lege legere, pete petere, rape rapere, face facere, indue induere, inrue inruere. Tertiæ coniugationis correptæ uerba, indicatiuo, tempore præterito, specie absoluta, exacta forma regulæ, ut lego legis legeram, rego rexi rexeram, pungo pupugi pupugeram, expungo expunxi expunxerã, induo indui indueram, inruo inrui inruerã. Tertiæ coniugationis correptæ uerba, indicatiuo modo, tempore præterito, specie inchoatiua adiecta ad imperatiuum modum bam syllaba terminantur, præcedente autem consonante primæ positionis aut uocali, ut lege legebam, pete petebam, rape rapiebam, face faciebam, indue induebam, inrue inruebam.

ℭ De tertia Coniugatione producta.

ℭ Tertiæ coniugationis productæ uerba, indicatiuo modo, tempore præsenti, de prima persona, aut eo literis terminantur, ut adeo adis, prodeo prodis, aut io, nutrio nutris. Tertiæ coniugationis productæ uerba, imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam personam i productam terminantur, ut audio audi, prodeo prodi, adeo adi, exeo exi. Tertiæ coniugationis productæ uerba, indicatiuo modo, tempore præsenti, de prima persona si eo habuerint ante, eadem, promissiuo modo, adiecta ad imperatiuum modum bo syllaba terminantur, ut adeo adi adibo, prodeo prodi prodibo. quæ uero io eadem promissiuo modo am syllaba terminantur, ut audio audiam, nutrio nutriam. Tertiæ coniugationis uerba productæ, infinitiuo modo, adiecta ad imperatiuum modum re syllaba, manente producta terminantur, ut audi audire, nutri nutrire. Tertiæ coniugationis productæ uerba, indicatiuo modo, tempore præsenti, specie absoluta adiecta ad imperatiuum modũ ui syllaba terminantur, ut audio audiui, nutrio nutriui, sed tamẽ in omnibus cõsuetudo breuitatem appetens u literam subtrahit, & i literam geminat, ut audii prodii, nutrii. Tertiæ coniugationis productæ uerba, quæ indicatiuo modo, tempore præsenti, de prima persona eo literis terminantur, eadem indicatiuo modo tempore præterito specie inchoatiua, adiecta ad imperatiuum modum bam syllaba termi-

Audibam pro audiebam
Nutribam pro nutriebam
Audieram pro audiueram.

nantur, ut adeo adi adibam, prodeo prodi prodibam. Quæ uero io eadem iniiciunt, e prope ultimam syllabam, ut audio audi audiebã, nutrio nutri nutriebã, sed hæc ueteres sine e litera pronuntiabant, audibam & nutribam dicentes, ut apud Virg. Nutribat Turnusq; pater, ꝓ nutriebat. Tertiæ coniugationis producta uerba, indicatiuo modo, tempore præterito, specie exacta adiectis ad imperatiuum modũ uerã syllabis terminantur, ut adeo adi adiueram, nutrio nutri nutriueram, sed tamẽ in omnibus consuetudo breuitatem appetens, u literam subtrahit, & i literã corripit, ut audieram, prodieram, nutrieram. Sunt & aliæ uerborum seu coniugationũ obseruationes diuersæ, quas, cõpletis ordine partibus octo orationis, deinceps adiungemus:-

DE PARTICIPIO.

Participiũ quid

PARTICIPIVM est pars orationis cum tempore & casu sine persona actiua aut passiua aliquid significans, ut limans, legens. In participiis eadem plærunq; omnia obseruabimus, quæ in apellationibus uerbisq;.

Participiorum tempora.
Participia Actiua, Passiua Neutra.

¶ Participiorũ alia ad præteritũ tẽpus referũtur, ut limatus, scriptus. alia ad instans, ut limãs, scribẽs. alia ad futurũ ut limaturus, scripturus. Præteriti tẽporis quædã sunt actiua tãtũmodo, quædã passiua. Actiua limatus, scriptus. passiua figuratus, ablatus. neutra natus, ortus. Formã uerborum possumus exprimere, tam actiua q̃ passiua sunt, alia uadatus, criminatus, tam egisse quid q̃ passum esse significant. itaq; instanti futuroq; fiunt æqua, ut uadãs, criminans, uadaturus, criminaturus. Participia quæ um exeunt, fiunt etiam uerba infinitiua, ut scriptum, lectum. Sunt participia quorum declinatio in præteritum non uenit, partim enim actiua, partim neutra sunt, & quidem actiua ea quibus contraria non extant, ut ambulans, currens, neutra, ut uidens, dormiẽs. Participia quædam actiua, aut passiua sunt, ut amans amatus, dolens, dicens. participia præteriti & futuri temporis genera distinguunt, ut doctus docta doctum. futuri, docturus doctura docturum, præsentis confundunt ut docens. His tamen pauca discrepant quæ non latine, sed consuetudine pronuntiantur, ut pudibundus, ludibundus, quorum & fœminina suam habent formam eum neutralibus, nam & pudibunda & ludibunda, & pudi

bundum ludibundum dicimus, participia semper generaliter nō specialiter feruntur, nunquam enim certam personam notát, ut pulsus pulsurus. participia sicut uerba, interdum semel, interdū sæpius agere quid significant, & quidem præteriti temporis lectitans, præsentis lectitans, futuri lectitaturus, nec tamen omnia in eandem formā cadunt, sicut criminans, rubens, candens. Quædam participia sunt inceptiua, ut calescens, tepescens, à quibus neutra nascuntur fœminina habentia, ut rubens, calens, nec tamen in præteritum exeunt tempus, sicut secans sectus. Omnia participia præteriti temporis perfectæ rei habent significationē, ut emptus, captus. præsentis interdum imperfectæ rei, ut lucens, tepens. Videndum erit ne appellationes quæ in formam participiorum incidunt, participia putentur, ut recens, frequens, decrepitus, hastatus, togatus, palliatus, barbatus. hæç enim & similia speciem habent participiorum, sunt tamē appellationes, quia nullius in se uim uerbi continent. at in fœmininis quædā speciē participiorum habent, quædam etiam ipsam uim, ut pictura, litura, scriptura, sunt enim appellationes & participia futuri temporis. in masculinis liturus, scripturus, picturus. At cum dico in uerbo litura est, & bona scriptura, pictura, mirabiles fiunt appellationes, binasq; habent significationes, nam ars ipsa pictura appellatur, & opus quod pictum est. Item cum dicimus male animatus, bene animatus est, utrunq; in appellationē cadit, & enim homo est tantū animatus, & est tantū bene animatus, fiunt tamē participia. item doctus & sapiens, nam doctum ita & peritum declinamus utrunq; tamen appellationis uim obtinet, & nihilominus in participi a uerbo quod est sapit. Sunt quædā participia præsentis temporis quę nec in præteritum, nec in futurum tempus cadunt, ut potens pollens, quædam præterito carent, quædam præteritum habēt solum, ut fretus, neq; enim præsens aut futurū admittit.

Participia frequentatiua

Participia Inceptiua.

Participia præteriti temporis perfecta rei habent significationem.

Pictura ars ipsa & opus.

Animatus participium.

Male animatus.

Sapiens appellatio & participium.

¶ Comminianus grammaticus ita de participio breuiter refert.

¶ Participium est pars orationis cum tempore & casu, participium autem dictū uidetur, quod partē capiat nominis, partemq; uerbi, trahit enim casum à nomine, tempus a uerbo. Participia autē trahūtur à uerbo actiuo duo, præsentis temporis & futuri, ut scribens, scripturus, à passiuo duo, præsentis temporis & fu-

Participiū qd & unde dictū.

Participia quot & a quoquo uerbo trahantur.

turi,ut scriptus scribendus.à neutrali duo,præteriti & futuri,ut sedens sessurus.à communi quatuor, præsens & præteritum & duo futura,uadans uadaturus, uadatus uadandus. à deponenti tria, præsens præteritum & futurum, ut luctans luctatus luctaturus.

¶ Sunt multa nomina quæ speciem participiorum habeant,ut tunicatus, galeatus, quæ cum partem uerbi non habeant, non recte participia dicuntur,neq; enim dici potest tunico aut galeo. quædam participia similia sunt appellationibus,ut passus,uisus, cultus,sed in declinationibus deprehenduntur,nam quæ participia sunt,genitiuo casu in i exeunt,ut huius passi,uisi,culti,quæ uero appellationes in us,ut huius uisus,cultus. Participiis accidunt genus a nomine,figura ab utroq;,numerus ab utroq;,casus à nomine, tempus à uerbo,qualitas a uerbo.

Participio quot accidunt

DE ADVERBIO
ex Comminiano.

Aduerbiũ qd
Aduerbia suæ positionis.
Aduerbia deriuatiua.
Aduerbio quot acciduñ
Aduerbiorum significationes.

ADVERBIVM est pars orationis,quæ adiecta uerbo significationẽ eius implet atq; explanat. Aduerbia aut suæ sunt positionis,aut ab aliis trãseunt.a se nascũtur,ut heri nup.ab aliis transeũt,ut docte,sapiens,sapiẽter,Aduerbiis accidũt,Significatio,Figura,Comparatio. Significationes aduerbiorum sunt plurimæ,significant enim tempus,ut heri,nuper. locum,ut hic. numerum,ut semel.negationem,ut non.adfirmationem, ut etiã. demonstrationem ut ecce.hortationem,ut heia.optationem, ut utinam.ordinationem,ut deinde.interrogationem,ut cur.similitudinem,ut quasi.dubitationem, ut fortasse.inuocationem, ut heus.responsionem, ut heu.prohibitionem, ut ne.communicationem, ut pariter simul.separationem ut seorsum.comparationem, ut magis,potius. euentum,ut forte. qualitatem, ut bene. quantitatem, ut nimium.Figura in aduerbiis sicut in omnibus partibus orationis, aut simplex est, ut iuste, aut composita, ut iniuste.Comparationem recipiunt aduerbia, quotiens appellationes, unde transeunt comparantur, ut docte doctius doctissime, quia doctus doctior doctissimus. Aduerbiis omnibus præpositio separatim adiici non debet. Et hæc quidem breuiter Comminianus grammaticus disseruit, aliis autem per ea

dem, aut eo amplius processerunt sic.

❡ Aduerbium est pars orationis, quæ præposita uerbo significationem eius implet atq; explanat. Aduerbio accidunt, Significatio, Cóparatio, Figura. Quædam sunt loci, ut hic, illic, ibi. temporis, hodie, cras, heri, nuper. numeri, semel, bis, centies. negandi, haud, non. monstrandi, ecce, eccum, eccere. hortandi heia, age, agite, quamuis age & agite uim obtineant actiui imperatiui modi. optandi, utinam, uelim. ordinis, deinceps, deinde. percontandi, cur, quidita, quapropter, quare, q̃uis, quapropter, quar, eimpleát aliquando & confirmandi uicem. similitudinis, ut quasi, ceu, quasi, uelut. dubitandi, forsitan, fortassis, fortasse, fors. percontatiue, mecum, tecũ. uocatiue, heus, ecquis est, ohe, heia. respondendi, heu. adfirmandi, etiam. prohibendi, ne. communicatiue, pariter, simul. separandi, seorsum. comparandi, magis, potius. euentus forte. qualitatis bene. quãtitatis, nimiũ. Aduerbia nõ omnia ex ꝓpositis partibus orationis ꝓficiscũtur, ut sunt, quæ aut tẽpus significant, ut heri, cras, postea. aut locum, ut hic, illiic, ubi, & quę trahuntur ex omnibus, tamen ex omni genere uocabulorum figurantur. Statim enim a litera terminata nomina latina nulla ex se aduerbia faciunt latina, nam neq; à Catilina Sisennaque, catiliniter aut sisenniter recte dicimus. Hæc igitur introduximus, ut sciant si qui inueniunt, non nisi græca se inuenturos, quæ scilicet in usum ueniunt latinitatis. nam & à poeta & pirata, quæ sunt græca, poetice & piratice dicimus.

Aduerbium qd
Aduerbio quot accidant.
Eccere
Aduerbia non fiunt a nominibus latinis in a terminatis.
Poetice
Piratice

❡ E litera terminata nomina καθολικῶς nulla ex se aduerbia faciunt, quæ non sunt nisi græca, ut Agaue, Telete. sed neq; ex his Agauice, aut Teletice recte pronuntiabitur.

Aduerbia ex quibus appellationes fiant aut non.

❡ Fuerunt autem qui ex his, quæ o terminantur, putarent aduerbia trahi posse, ut est ordo, mucro, diuersis tamen figuris, ab ordine enim ordinate, & a mucrone mucronatim dicimus. Sed mihi nõ uidetur hoc quod est ordinate ab ordine tractum, sed ab ordinatione, minus a mucrone mucronatim, sed a mucronato, ac ne singula persequamur unde non proficiscantur aduerbia, ad ea ueniamus quæ canõnis ratione subnixa uidẽtur.

Mucronatim
Aduerbiorum formæ per canones

❡ R litera terminata nomina, hanc literam quoties e antecedit, quatuor modis fiunt aduerbia, aut enim e finiuntur, & totidem syllabas seruant, ut piger æger, pigre ægre faciunt, aut in eandem i literam definunt & syllabis crescunt, nam & liber mi-

ferq;, libere misere faciunt. Tertia species eorum, quæ er syllaba faciunt, celer, acer, celeriter, acriter, sed circa hoc nomen utiq; sistit quæstio, quia quidam non putant ab eo quod est acer acriter recte factum, sed ab acris, quod refellitur. nam huius aduerbii superlationes cuius is literis nomina terminantur, ut agilis, docilis & superlatiuo literam s geminant, efficiuntq; agilissimus, docilissimus, agilissime, docilissime dicuntur, At cum non aliter dicimus acerrime q̃ celerrime, manifestum est acriter factum ab eo quod est acer ut celer. Quarta species est eorum quæ per im literas terminantur, ut paller, anser, passeratim, anseratim. Tenere an teneriter dici debeat quæsitum est, nam quidam teneriter efferunt ut celeriter, alii uero tenere ut libere. Sed inspiciendũ est, unde potissimum aduerbia figurari debeant, nam cum sit & tener & celer & liber, eiusdem terminationis necessario ambigitur in aduerbii figuratione, nominatiuus casus nullum discrimen ostendit, sequitur itaq; in obliquis casibus formam aduerbiorum intuemur.

Passeratim Anseratim, Tenere an teneriter. Aduerbiorum forma ab obliquis casibus internoscenda.

¶ Ea itaq; quæ genitiuo casu terminantur per literam i, in e mutant, & faciunt aduerbia, ut ex eo quod est pigri, pigre. & nigri, nigre. nec minus etiam quæ crescunt obliquis casibus, ut liberi libere, miseri misere. Ergo cum per omnes casus tener non aliter declinetur quàm liber, sequitur ut tenere proportione dicatur ut libere.

Pigre, nigre Libere, Misere

¶ Nam ea quæ ter syllaba finiuntur, in aduerbiis utique in nomine genitiuum habent is literis terminatum, ut celeris celeriter, alacris alacriter.

¶ Or literis terminata nomina, ut quidem putant, duabus, sed diuersis ex se figuris aduerbia faciunt, ut orator oratorie, memor memoriter, sed animaduertendum est, nam oratorie non ab oratore sed ab oratione trahatur, nam ut est alicuius uis oratoria & oratorius modus, sic forsitan figurari possit oratorium, unde proficiscatur hoc aduerbium quod oratorie dicitur.

Celeriter Acriter Alacriter. Oratorie Memoriter

¶ Ur literis terminata nomina faciũt ex se aduerbia duobus modis figurata, ut satur sature, fur furtim. notabimus autem satur nomen interea esse, quæ ad analogiam non pertinent, ut cætera ur literis terminata in genitiuo casu is finiuntur, ut turtur turturis, murmur murmuris

Satur, Furtim, Satur ad analogiam nõ ptinet.

¶ Es terminata nomina, uidentur ex se duobus modis aduerbia figurare

bia figurare, ut quadrupes quadrupedatim, miles militariter, sed ut in superioribus dictum est, militariter ab eo uenit quod est militaris.

Quadrupedatim
Militariter

¶ Is terminata in aduerbiis ter finiuntur, ut docilis dociliter, agiliter, atque quidam consentiunt, aiunt etiam utiliter dici oportere & faciliter, quoniam quidam ea antiquius usurpauerint, nõ nulli etiam faculter aiunt oportere dici, cuius compositum hodieque in usu est, quoniam quidem dicunt difficulter, sed ridiculum est legem aduersus consuetudinem ferre, quæ sola in nostro sermone dominatur de ❀ usu pnũtiatiuo magis & facile me egisse audaciter dixerim, ut uiriliter emisse, nec uerebor ne quis me putet uocabulum pro aduerbio posuisse, siquidem multa sunt alia quæ uocabulorum speciem in aduerbiis teneant, nam & Romæ sum, & rure fui, quid aliud est quàm aduerbium loci, nec dubitari tamẽ potest, non in his apparere & casus & uocabuli speciem.

Faculter an facile.
Difficulter.
Consuetudo sola in nostro sermone dominatur.
Aduerbia quædam speciẽ uocabulorum.

¶ Vs terminata nomina quinque modis aduerbia faciunt, aut e correpta, ut malus male, aut e pducta ut doctus docte, aut o producta, ut falsus falso, aut o correpta ut citus cito, aut im ut strictus strictim, nec tamen his omnibus legibus recessit cõsuetudo. Nã ut a superioribus recedamus, q ab eo quod est humanus hũmaniter dixerũt & multa similia usque ad nos certe consuetudo pmansit, ut ab eo quod est diuinus diuinitus dicatur, & ab eo quod est antiquus antiqtus, cũ interim in his maneát etiã prioris legis aduerbia ❀ nam nõ minus per hanc significationem diuine & antique dicimus, siquidem in differẽtiam ueniat large, ab eo quod est largiter, quod large significat effuse & abundanter ut diximus, large & liberaliter patrimonio usus est, & largiter, multum largiter pecuniæ habuit.

Diuiniter aut diuinitus
Antiquitus
Diurne
Antique
Largiter
Large differũt.

¶ Ns literis terminata uno modo faciũt ex se aduerbia terterminata, ut decens decenter. Nonnulli etiam ex participiis putauerunt talia figurari, ut Verrius Flaccus, q ab eo quod est audens audenter, aut certe superiores dixerunt, quatenus in recenti ❀ inde usitatum est, at audens ❀ participium & cum ex se aduerbium facit, uocabuli uicem obtinet tam hæc q̃ ille, q̃ cum recipit comparationem, nam sicut comparationes non recipiunt participia, ita ne aduerbia quidem transeunt, alioquin si ab eo quod est audens, significatione

Aduerbia a participiis.

participii audenter diceretur proculdubio, & ex eo quod est faciens & scribens similiter quiddam exprimeremus, aut si diceremus audenter tanquam sapienter, fateor, siquidem sapiens nunquam participium, sed qua uocabulum est, quo quis etiam sapientior dicitur. In aduerbium tamen non sapienter ut cum sapientia, audenter qua audentia, aut ne nos fallat figura quorūdā uocabulorum, quæ eadem est participiorum, hanc legem aduertimus, non aliubi inuenturos nos aduerbia ab his partibus orationis terminata, quàm in quibus comparatio potest inueniri, ut est elegans elegantior eleganter, decens decentior decenter, pudens pudentior pudenter. sic ergo audens audentior audenter, qua uocabulum, non qua participium in aduerbium transfigurantur.

Aduerbia a participiis non figurari.

¶ Rs terminata, duplici modo ex se aduerbia faciunt in er decurrentia, quorum unus est qui i literam seruat ante nouissimam syllabam, ut uecors uecorditer, alter qui sine i litera effertur, ut sollers sollerter, neq; omnia tamen quæ rs literis terminantur in aduerbia transeunt, sicut concors, iners quoq; habuit dubitationem an omnino in aduerbium transire possit, quāuis in uulgari consuetudine fit inerter, non statim tamen annuere debemus nisi auctoritas alicuius eruditi accesserit. nam inertissime quin recte dicatur, dubitare non possumus, cum ab eo quod est inertissimus ueniat. Fors quoque uariarum figurarum aduerbia facit, dicimus enim forsitan fortasse fortassis, & consuetudine quidem obtinuit, ut fortasse libenter diceretur, quàm fortassis, quoniam fortassis auribus nostris absurdius uidetur. Forsan & forsitan potius relinquemus, quæ latina esse nemo dubitabit, cum & Virgilius dicat, Forsan & hæc olim meminisse iuuabit, Forsitan & Priami fuerint quæ fata requires. nec minus fors pro aduerbio ponitur, ut, Fors æquatis cæpissent præmia rostris.

Vecorditer
Sollerter
Inerter aduerbium recipiendum.
Forsitan
Fortasse
Fortassis
Forsan
Fors.

¶ X litera terminata duobus modis in aduerbia transeunt, aut enim im literis terminantur, ut grex gregatim, aut per r ut audax, audaciter, loquax loquaciter. Sed meminerimus audacter eruditorum consuetudine sine i litera elatum, non ut procaciter aut loquaciter.

¶ A fœmininis quoque nominibus a litera terminatis nascuntur aduerbia im literis finita, ut fascia fasciatim, centuria

centuriatim, decuria decuriatim. nonnulli autem decuriatim & centuriatim, non a curia & centuria, sed a decurione & centurione tracta putant. sicuti ab ordine ordinatim, aut ab ordinato, non intelligentes similia nomina non esse ordinem & & centurionem, nam ut ordo & centurio ea figura qua utrumque o terminatur similia sunt, ita qualitate & significatione disparia. fasciatim quoque non a fascia putant tractum, sed a fasce siquidem fasciatim tractum non per fascias sed per fasces, ut centuriatim non per centuriones sed per centurias.

Centuriatim *Decuriatim* *Ordinatim* *Ordo* *Centurio* *Fasciatim*

¶ A neutris quoque nominibus trahuntur aduerbia im literis terminata, ut membrum membratim, uber ubertim. nonnullis grammmaticis placet ut à nominibus, sic etiam à participiiis & pronominibus ut a uerbis aduerbia figurari, ut ab eo quod est iustus iuste fiat, ab eo quod est sapiens sapienter dicatur. nec minus a pronomine me meatim, te tuatim, denique ab eo quod est curro cursim, pungo punctim. Mihi uidentur errare, quod aduerbium sapienter putent a participio descendere, cum sapiens tam nomen sit quàm participium, uerum participium indiget tempore. Comparatio nomen hæc ipsa figurandi ex se aduerbia faciat, siquidem legens, uocans, nequaquam transeant in aduerbia, at an euidenter dicamus, sapienter, audenter quis dubitat? sed non ea lege qua participia sunt, sed qua etiam comparationem recipiant quod est nominum proprium, nam si ab eo quod est constans aduerbium diceretur constanter qui dubitabit? & ab eo quod est ædifico, ædificans ædificanter dici, & si ab eo quod est sapiens sapienter, item sapio sapiens sapienter, quod cum omnino regula latini sermonis non admittat, proculdubio remota participia sunt ab hac figurandorum ex se aduerbiorum facultate, & si qua uidentur a pronominibus trahi aduerbia, tantum in grammaticorũ commẽtariis animaduertimus, in consuetudine non uidemus, quæ ut fuerint tamen consensu publici usus antiquata sunt, & si nonnullis placet a uerbis fieri aduerbia, ut ab eo quod est curro cursim, pungo pũctim. Ego tamen quæro quid ita non potius aduerbia a uocabulis tracta sint, ab eo quod est pũctum pũctim, & ab eo quod est cursus cursim, sic enim superioribus diximus. Nomina us terminata nonnunquam ex se aduerbia facere in im exeuntia, aliis

Membratim *Vbertim* *Aduerbia an a pronominibus & participijs & uerbis etiam figurentur* *Meatim* *Tuatim* *Punctim* *Sapienter an a participio figuratum sit.*

inaduertimus enim omnia uerba, quæ non possunt etiã ad nomina transire, nulla ex se aduerbia facere.

Aduerbia localia quot & quæ

¶ Aduerbia localia significant aut in loco, ut Romæ, aut in locum, ut Romam, aut per locum, ut hac, illac. Aduerbia quæ a nominibus trahuntur, aut integram figuram nominum seruãt, ut Romæ, Puteolis. aut imminuent, aut immutent, ut domi, noctu, sicut in nominibus diximus quædam aut comparationem non recipere, aut superlationẽ, aut utrunq; aut prima positione carere. Ita enim etiam in aduerbiis hanc in finiatur sententiæ, ab eisdem initium ut sæpe faciunt sequentes.

Aduerbium qd

¶ Aliis de aduerbiis longius disserere ita placuit. Aduerbium est pars orationis quæ adiecta uerbo significationem eius explanat atq; implet, ita, Nam cum dico Palæmon docet, nondum significo satis uim plenam uerbi, nisi adiecero bene aut male.

Aduerbiorum species et significationes

Aduerbia qualitatis.

¶ Sed quoniam multæ species sunt aduerbiorum, singulas adiecimus qualitatis & quantitatis, sunt quæ ex secundo ordine deriuantur in e, ut doctus docte, item lepidus lepide. Excipiuntur autem ex secundo ordine duo, quæ in ẽ breuem ueniunt, ut bene male. Sunt quæ à tertio ordine deriuantur in ter, ut fortis fortiter, felix feliciter. excipiuntur ex tertio ordine, ut facilis facile, uilis uile, sed in compositione facilis quod est difficilis difficulter facit.

¶ Ex omnibus quæ us terminanrur ueniunt comparationes & superlationes, præterq̃ ex bene & male quæ correpta sunt, sed ex his, quæ e ante us habent, & i ante us, cõparationes fieri non possunt, neq; enim ab idoneo idoneor fieri potest, neq; a necessario necessarior, & similibus.

Aduerbia qualitatis per singulas terminationes.

¶ Sed qualitatis aduerbia etiã aliis literis terminãtur ĩ us, ut funditus, radicitus, diuinitus, humanitus, antiqtus, cælitus. itẽ in im, ut cæsim, uiritim, alternatim, uicatim, partim, cursim, quadratim, separatim, paulatim, minutatim, sensim, furtim, deductim, carptim, uicissim. Item in o, ut consulto, tuto, falso, superuacuo, cito, secreto, bipertito, tripertito, quadripertito, fortuito, cõtinuo, opinato, clandestino, matutino. Item in am, ut clam, nequicquam, palam, obuiam, bifariam, trifariam, quadrifariam.

Dicendo Legendo Dicendi Legendi, aduerbia qualitatis an uerba usurpatiua.

Plinius Secundus inter aduerbia qualitatis posuit dicendo, legendo dicendi, legendi, quæ quidam amplius uerba putant, infinitiua aut usurpatiua, de quibus & supra notauimus.

¶ Numeri aduerbia sunt, ut totiens, quotiens, aliquotiens, sæpe, sæpius, sæpissime, semel, bis, ter, quater, deinceps, primum, iterum, tertium, quartum.

Aduerbia numeri.

¶ Temporis aduerbia sunt infinitiua, ut olim, aliquando, quondam, nuper, tandem, sed est numeri etiam num, idest adhuc tandem, iam, tum, inde, iamdudum, unquam, nunquam, mox, interim, cottidie, interea, interdum, subinde, quum, nunc, confestim, actutum, euestigio, ilico, statim, continuo, subito, repente & repentino, extemplo, recens, frequenter, semper, tantisper, paulisper, parumper, postea, ante, antea, postq̃, anteq̃, dum, donec, donicum, simul, simulatq;, uix dum.

Aduerbia tẽporis infinita

¶ Item temporis finitiua aduerbia. hodie, cras, perendie, diequarto, heri, nudiustertius, nudiusquartus, nudiusquintus, mane, uesperi, noctu, interdiu, pridie, postpridie, postmeridiem, antemeridiem.

Nudiustertius Nudiusquartus Nudiusquintus

¶ Loci aduerbia sunt sic primum in loco, ubi ibi, hic, illic, ibidem, istic, intus, foris, comminus. In locum, ut quo, hoc, illo, utro, utroq;, neutro, huc, illuc, istuc, isto, eodem, intro, foras, introrsum, extrorsum, sinistrorsum, retrorsum. Eadem & per s literam extremam efferuntur, ut extrorsus, sinistrorsus & cætera. E loco, ut unde, hinc, illinc, utrinq;, unde, indidem, istinc, intrinsecus. Sunt etiam quæ in locum & in loco significant infinita ut sursum, deorsum, supra, infra, ultra, citra, extra, intra, supra, subter ante post. Per locum, ut hac illac istac recta qua.

Aduerbia loci quot & quæ
Comminus aduerbium loci
Dextrorsum & Dextrorsus

¶ Sunt etiam aduerbia quædam in loco, quædam è loco, quædam in locum. ut primum. In loco, ut ubi eras. de loco, ut unde uenis, Roma. in locum, quo is, Romam. Est ergo in loco per genitiuum, cum ex primo & secundo ordine ueniũt, ut Romæ sum, Beriti sum, domi sum, secundum ueteres qui ita declinauerunt. hæc domus huius domi. Cum uero tertii ordinis sunt ablatiuo casu utimur, ut Carthagine, Sidone, quanquam recentiores Carthagini & Sidoni sum, per datiuum uoluerunt. Etenim dicimus ruri sum, at cum è loco dicimus ablatiuo ex omni nomine ciuitatis utimur, ut Roma uenio, Carthagine uenio, & utique sine præpositione, quanquam cum de præpositionibus dicere ceperimus, etiam de hoc plenius adnotare necesse est.

¶ Negãdi aduerbia sunt, ut non neq; haudquaq̃ parum. Adsir

Aduerbiorum] significationes Parum negandi aduerbium. Ilicet aduerbiũ affirmandi.

mandi aduerbia sunt, ut scilicet etiam quidni nimirum ilicet profecto plane. Percontandi, ut cur quare quidita & quidnam nonne utrum utrumne an annon. Demonstrandi aduerbia sunt, ut en ecce. Optandi ut utinam uelim. Ordinis, deinde deinceps tunc ante post. Similitudinis, ita perinde acsi prout. Item adeo uidentur & hæc inter comparatiuas coniunctiones. alii posuerunt tanq̃, ut tanq̃ bonus amicus, tam ille q̃ hic. Dubitandi, fors forsitan forsan fortassis fortasse. Congregandi, ut una simul pariter. Personalia, ut mecum tecum secum nobiscum uobiscũ mea tua sua nostra uestra. Hortandi, eia age agedum. Compellandi heus. Respondendi, ut heu. Prohibendi, ut ne feceris. Negandi, modo ne id facias. Adfirmandi, modo ne tu eras cum accusator ridiculus esses.

¶ In aduerbio nonnunquam, quæstio oritur, negationis sit an temporis, utrunq; uidetur in se habere & negationem & tempus, neq; enim aliud est nunq̃ q̃ non.

Tot, Quot, Aliquot, aduerbia ne sint an pronomina an nomina.

¶ Item aduerbia numeri hæc quoq; alii adiecerunt, quot, tot, aliquot, quæ ita posita inter aduerbia non est nostræ æstimationis reprobare, certe inter aptota nomina pluralia posuimus, secuti præcepta magistri nostri, alii inter pronomina posuerunt.

¶ Item ex præpositionibus quæ mutato accentu in aduerbia recidunt hæc, intra, intra stat, supra, supra stat, extra, extra stat, infra, infra sedebat, ultra, ultra non faciam, citra, citra discurrit. circa, circa equitatum, iuxta, iuxta facit idest similiter, contra, contra condit, subtus, subtus erat, coram, coram stetit idest palam. ante, ante ueni, post, post sedet, prope, propę cecidit hoc est penè, usq;, usq; illum multauit, hoc est ualde, item illo usq; conuenisset, subter super & quamdiu sine casibus enumerantur aduerbia erunt, receptis casibus præpositiones sunt.

Translatui Dimissui Receptui Ostentui Decori Usui esse aduerbia.

¶ Inter aduerbia quidam hæc posuerunt, quæ etiam apud ueteres obseruata sunt, ut translatui, dimissui, receptui, ostentui & si eiusmodi sunt alia quæ casui dantur, dãtur in quibus obseruabimus ita dicere, translatui est & translatui facit, mittit translatum non dicimus, & cætera similiter. quidam tamen dicunt similia his esse decori, usui & cætera, conlata sunt aduerbia. Varro sic esse in tertio Περὶ χαρακτήρων, propius, proxime, in his extra consuetudinem cõmunium frequenter perfectis uti solet. Plautus in Aulularia, Ea subleuit os mihi plenissime, & in Mustella

ria, Quid faciam? in latebras condas pectori penitissime. & in Curculione, Salue oculissime homo. sed num oculissime $\zeta\rho\alpha\chi\acute{\epsilon}\omega\varsigma$ legendum inter aduerbia à pronominibus deducta aliquid ex eo quod est quispiam. quicque ex eo quod est quisq;, quid num quid.

¶ Iulius Romanus ita refert de aduerbio sub titulo ἀφορμῶν. Aduerbium est pars orationis quæ adiecta uerbo significationē eius explanat atq; implet. Est enim uerbum scribo, cui si adiiciatur bene siue male quod est aduerbium, faciet bene scribo, male scribo. Eadem est & in græcis aduerbiis cum artibus constitutio, ἐπίρρημα ἐστὶ μέρος λόγου ἄκλιτον ἐπὶ τὸ ῥῆμα τὴν διαφορὰν ἔχον ❀ qua ratione igitur σχετλιασμὸν λειλωτικὰ ἐπιρρήματα dixerunt, parum specto quam partem orationis inde non ut numerum octo partium articulo, idest, τῷ ἄρθρῳ deficiente supplerent, Sed qui uidebant aduerbium esse non posse, segregauerūt; non quia nesciam quædam aliis partibus orationis aduerbia esse communia, & iam ut nominis iuncta consortiis, ut gratis, falso, uero, subito, domi est, domi uenit. nec minus uerbo ut subito. Item coniunctionum nexibus strictiora ut cum dicimus, inquit Vmbrius primus, ubi sic ergo aut præpositionibus similia, ut pro sub per propter, & Vmbrius tamen interiectibus locum non dedit. Cum autem extrema linea d aci postremo uel ab his posset, qui eam orationis partem aduerbii totam esse uoluerunt, quorum si quis defensionem ineat, tamen q; idcirco πανδέκτοις à Stoicis ea pars orationis habeat, eodē illo summo ueri se posse respiciet, unde confidit, nam cum πανδέκτοις iure dicatur, cur non alligat consortium sui. Iam quoq; interiectionis expertem uocauit secretius, nisi quod rideri metuerunt ❀ tametsi, etsi, nec nam quidem ratio temere se deliberationi suæ sententiisq; permisit, qui ❀ propriæ uirtutis cum orationem istam uinclis alienæ seruitutis eximere non etiam tum ❀ exitus Græciæ qui tamen nulli sunt. Iteq; nomen ei partitum acriter reddiderunt. interiectionē uero ❀ cachinnum gemitumue dici media pergentes æstimauerunt, ut inter aduerbia quoq; pergere si iuberet affectus, aut ut id multis solet casus adferret, esset impunitas. Et qd ego de meris interiectionis uiribus pertimesco cum etiam quæ

F. ἀφορισμῶν
Iulius Romanus.
Aduerbium qd
Interiectiones aduerbiis admisceri non oportuit.
Vmbrius primus grammaticus.
Pandectis aduerbium.
Interiectio qd. Cachinnus Gemitus

Aduerbium uocandi & respondendi.

Aduerbia loci Illoc. Istoc.

Aduerbiũ uerborum accessu fit multi luminis.

Rumpe moras hortandi aduerbium.

Fidei commissorum uoluntas,

omniũ confessione putãtur aduerbia, ratio subtilior eius partis esse noluerit, sed interiectionis sensibus reseruarit. Quis enim uocandi habet uim, ohe respondendi, ea non potius nominibus adiunxit, nec uerbis potuit, licet mallet, omnes etenim aduerbiorum cernimus semitas ire cum uerbis siue per uerba, nec potest ulla qualitas nisi uerbo subsequente resonare.

¶ Loci nanq; si fuerit aduerbiũ aut ut illic istic hic huc illoc illuc istoc istuc, per se nihil faciet, nec ullam poterit significanti adhibere caliginem, nisi causa cum uerbo, aut ut quædã in tenebris lux clarior & fax anteuertat. Itaq; illic sto, illic ero, illuc ab eo. illicue luctabor uerborum accessu fit aduerbium multi luminis ac potestatis. Temporis non minus fiet aduerbium, nunc ueni, modo fecit, cras ad bo . Sed & numeri par causa rationis est, semel & enim feci dicimus, bis dixi, ter ante præceperã. Negandi quoq; similis inceptio est, minime dixeram, non putaui. Affirmandi, ut quidni putaueram , quippe respondit, utiq; certauit, nempe dicebam, pr͞sus extinxit. Demonstrãdi, en abit, ecce uenit, currit, adsistit. Hortãdi, age p͞pera, macte uirtute, eia age, rumpe moras. Optandi, utinam ueniat, uelim currat, quam uoluntatem gaudio proximam esse cum dicimus , ut seq; ortum antiqua Teucrorum à stirpe uolebat, uoti esse compotem credimus. Itaq; nec fideicommissorum uoluntas æquius accessit , ut non in ea præter iudicium q̃uis tacitum nec adscriptum uotorũ solis nisi bus & beneficiis crederemus. Ordinis item prodũtur aduerbia, ut dein dixit, deniq; subsequuta ratio est, non minus expedit. Qualitatis, strenue uersatus, fortiter restitit, segniter subremansit. Interrogandi, cur rel quisti, quia non tanti cinxerunt æthera nimbi. Comparandi quoq; ita est, dicimus & sic pater illi deum faciat sic sanctus Apollo. & quasi cum ludas tesseris, tanq̃ currat. Præferendi, magis potest, potius est credere. Dubitãdi, nam fortasse an aut fecit aut facturus est. Annuendi, scilicet plane uero dicit licet facias. Causalis, ideoq; feci, idcirco dixi. Personalis etiã uis enim aduerbiorum per eandem uiam tenoremq; rationis incedit, mecum id, tecum est, id secum duxit, uobiscum putauit, nobiscum fuit. Vocandi respondendiue uideri potest similis incessus aut ordo sermonis, heus curre, heu ueniebam. Absurdũ utiq; nec socium isti παναλέκτῳ, dignumque quod interiectionis propria uis & potestas agnoscat. Sed collatio, quanquã com-

parationem Vmbrius Primus ita nominat, defensionis aliquid possit adferre, quantitatis uix posse fatearis, quando propemodum solis qualitatis aduerbiis nec aliis obsecundet. Iustus etenim facit iuste, dein iustius, superlatio iustissime factum esse profitebitur. item docte doctius doctissime, ut tam ea quae qualitatis aut quantitatis habentur aduerbia, collatione priuentur. Quorum ratio cum in e literam dirigatur, ut rare rarius rarissime, & manifeste manifestius manifestissime. Cicero tamen ad Atticum libro septimo, ubi tutissimo, inquit, essent, ferendum etenim est illud ad eundem Atticum, rhetoris conuiuis tuis arcano legis, immo uero cum ratione prolatum, etenim hoc non capit collationis officia, ut arcane nius nissimeque dicamus, ut false sius sissime, sed ut sedulo, nec cōsulto, uel tuto. Haec enim duo possunt ordines ducere, & per augmenta uenire sublimius. itaque clanculo, non item dicere raro sed rare duntaxat cum ratione poterimus. Viderit etenim Helenius Acron commentariis, quos Adelphis Terentii non indiligentes attulit, quid altioris causae reiue perspicit, nam ita dixerit, ut falso, inquit, & consulto ita sedulo dictatum, nisi forte sine dolo putat esse sedulo. nec cum industria aut ideo cum industria constitutique diuersum, nec enim conuenit ei cui puerorum ineunte uita salus credita est re terenti curam sollicitudinemue quam ceperat. ego uos a pueris usque curaui ambos sedulo, quasi ei de satisfactione criminis dolique certam dum esset, ac non prae se ferendum de ostentatione meritorum. Sed quidam non ea contenti ratione, consortii iure putant e & o inter se literas expedire, quod ego uix adducor ut credam, non quia negem Voturios pro Veturios, & uorsus & olli & contradictum esse reperiri. In mediis haec est uerborum, actiuis lepidi pictura sermonis ❀

Vmbrius Primus grammaticus.

Rare & non raro.

Helenius Acron in Terentium.

e litera terminātur aiunt, quia succedens ei o, aut ei contra litera o ❀ modo uincit, modo alternat, modo par est. uincit cum dicimus liquido seu raro, & uero non uere uincitur, cum rarissime dicimus nō rarissimo, & condigne & indigne cum possumus dicere digno te, & indigno te fecisti, & cū cotidiane non cotidiano differimus, par est ut in multis generibus commodo dictionis ❀ ut Plautus in Friuolaria, Commodo dictitemus non quia negem ultra sasinum inter quaestionem osteatinis ut marucinis esse moris e literam relegare, o uidelicet pro eadem

E & o inter se cognatae.
Voturii pro Veturii.
Vorsus pro uersus.
Olli
O literae potestates

litera claudentibus dictionem. Itaque ueteres nec hæc seu facultas siue natio seu quicquid est elegantiarum potuit euadere. Denique quæ Cæpio in M. Aemilium Scaurum lege uaria; Cum ab isto uiderem, inquit, cotidie hostis adiurari, quæ qdē ego nō reprehendēda nō iudico, si qua ratio fortasse non firma nec in legibus suis durans, interdumue succumbit, alienis elegantiarum remediis acquiescens, fideq; proclamat auctoritatis uidelicet, nec adeo sanctionis alienis uiribus manus tradens, nā cum dialecticæ statum non eadem uia nec substantia terminarint, & cætera quæ græce sequuntur, multo magis ego cui danda quidem est, sed tamen cautio impunitas differendi, differentia morabor ingenia loquelarum, quod adeo iudico moderatius exequendum, ut exemplis idem istud sit nobis ratio subrogata. Denique Sisenna Milesiarum libro xiii. haud nesciens regulæ quod solis qualitatibus & quantitatibus o litera clauderetur ita protulit, nisi cominus excidisset, quanti dantur, tanti, inquit, olympicis simul hæc dicens suauium dedit, ut scilicet subsonaret quanti pretii, tum & si mox idem pro indato aliqd quod domi habebis, inqt, quod tibi non magno stabit, & tamē passim magni te facit dicimus & multi, & quod sæpenumero cōtendere à nobis non definitis, licet Statilius Maximus de singularibus apud Ciceronem quæq; positis sæpenumero notet, ut in cæteris an ratio teneat examen, per easdem uias pedetentim subire conabimur, quidue sit cum officiis recte constitutæq; rationis quidue licentius proditum requiramus, & prius illud præuerbium an aduerbium dici debeat disputemus.

Q. Cæpionis oratio in Aemilium Scaurum. Lex uaria.

Qualitatis aduerbia qua litera clauduntur.

Statilius Maximus de singularibus apud Ciceronē positis.

¶ Suetonius etenim Tranquillus præuerbium putat dici debere quod ante, ut aduerbium quod post uerbum appellationem etiam nonnunquam ponatur. Sed ut facilitas legentibus adsit, non requisita placeat, non per sapores speciemque partis istius & enumerata membra regulis alligata, sed ire per literas maxime cum aduerbium Stoici, ut alias diximus, pandecten uocent, nam omnia in se capit, quasi collata per saturam concessa sibi rerum uaria potestate.

Præuerbiū qd. Aduerbiū quid Aduerbium

Stoici pādecten uocant & cur Pandecte quid Satura lex

¶ Aliter pro alias. Salustius hist. i. Sanctus aliter & ingenio ualidus. Item in eadem. Insanum aliter sua sententia atque aliarum mulierum.

¶ Actutum, cito. Maro ix. Tum cætera reddent actutum, plus

Actutum quid.

Aeneas,atque integer æui Ascanius.

¶ Alias pro aliter.Terentius in Andria, Quid alias malim q̃ hodie istas fieri nuptias.Vbi Fl. Caper de latinitate, non ausim affirmare pro aliter dici, nam neque pronomen est, neque aduerbium temporis est,sed proximum uero est, ut pro eo quod est aliter dictum esse fateamur.

Flauius Caper i Terentium.

¶ Abhinc.Pacuuius in armorum iudicio,Seque ad ludos iam inde abhinc exerceant.Plautus in Mustellaria,Quid abhinc lx. annis occisus foret.ubi Caper utroq; casu recte dicimus,q̃uis ut sordidum & uulgare,inquit,quidam improbent.

Abhinc ex hoc tempore.
Ab hinc l annis & annos

¶ Amplius.Lucilius Satyrarum primo, Quo pactum populũ atque urbem seruare potis sit Amplius Romanam.ut iudices quotiensćunque significarent adhuc se audire uelle, amplius dicebant. Itaque negotium differebant,unde hodieque ampliari iudicium differri dicitur.

pacto

Ampliari iudicium,differri.

¶ Ampliter.Plautus pro ample.Omnia enim nomina quæ in qualitate sunt aut in quantitate,si datiuo casu in o exeant,aduerbia per e literam faciunt, ut doctus docte, amplius ample, sed ueteres non obseruauerunt.

Ampliter
Ample

¶ Artificiose.P.Rutilius Rufus de uita sua libro primo.Pompeius eloborauit uti populum Romanum nosset, eumque artificiose salutaret.Asellio quoq; rerum romanarum xl.Tam pulchrum opus, tãq; artificiose factum passus est dirui.Vbi Fl.Caper,q̃uis artificiosius dici non posset ut malitiosius.

P.Rutilius Rufus de uita sua. Artificiose. Pompeius elaborauit ut populũ nosset, eumque artificiose salutaret.

¶ Acriter. Crispus tertio. Non tu scis si quas ædes ignis cæpit acriter, haud facile sunt defensu quin & cõburantur proximæ.

¶ Aegre faciam filiis.Idem in eadem,subaudiri debet uerbum, ut sit ægre difficulter. Plautus in Bacchidibus, Aegre impetraui.Itẽ Cassellius Vindex libro l,ægre ut docte ait posse dici.

¶ Breui pro breuiter. M.Tullius de oratore ad Quintum fratrem.Ac ne plura quidẽ quæ sunt innumerabilia consecter,comprehendam breui.

Breui pro breuiter.

¶ Confidenter pro audacter. Terentius in Eunucho. Quæ eius confidentia est.

¶ Confestim ut competenti festinatione. Sisenna Milesiarum xiii. Confestim sequuta est.

Confestim cum festinatione.

¶ Confestim pro continuo & sine interuallo se iugi festinationis studio pergentis.Salustius libro , fecit ut nõtiis cõfestim

lugubribus. Vbi Statilius Maximus ordine, inquit, & sine intermissione. Sisenna Milesiarũ xiii. Confestim sequuta est. Neuius in Tarentilla & Corollaria. Cotidio ut falso pro cotidie. Q. Cæpio in M. Aemilium Scaurum lege uaria. Cum ab isto uiderẽ cotidio consiliis hosteis adiuuari. Similiter & commodo dixerunt, ut Plautus in Friuolaria, Cõmode. Titirius in iurisperita. Nunc adeo uisam rem magnam aiebat sese mecum loqui, & commodo & cum exit. Idem in tempore. Sisenna Milesiarum decimotertio. Eamus ad ipsum, atque ipse commode de parte superiore descendebat.

Q. Cæpio in Aemiliũ Scaurum.

¶ Concorditer. Ennius Annalium libro primo. Aeternum seri tote diem concorditer ambo.

¶ Cæterum. Salluftius historiarum quarto. Scio equidem tibi magnas opes uirorum armorum & auri esse, & ea re ab nobis ad societatem, ab illis ad prædam petieris. Cæterum consilium est Tigranis regno integro, meis militibus belli prudentibus, procul a domo per nostra corpora bellum cõficere. ubi Asper, Cæterum quo modo positum est pro alioquin consilium est, an pro reliquum consilium est.

Ceterũ alioqui Opes uirorum armorũ & auri Tigranis regnum.

¶ Communiter. C. Gracchus. Vt lex Papiria accipiatur, qui sapientem eum faciet, qui ut uobis & Reip. & sibi communiter prospiciat, non qui pro Sylla hominem trucidet.

¶ Cotidiano. Africanus in Vopisco. Etenim cotidiano in rebus maximis qui præpositis nunc potest qui meo sit nixu nomine. Fronto quoq; ad Marcum, Inuicem mi satis abundeq; honorum est, quos mihi cotidiano tribuis.

¶ Compacto. Afranius in Emãcipato. Te facere compacto omnia, uerbum enim quæro an possit esse impersonale quamuis positionis ei status desit, nemo enim etiam nunc dicit compaciscor.

Compacto aduerbium. Compaciscor nemo dixit.

¶ Dedita opera declinari quidem potest ut nomẽ, sed tamẽ uim aduerbii retinet. Neuius in Agitatoria. Quasi dedita opera quæ ego uolo ea tu non uis, quæ ego nolo ea cupis.

Dedita opera aduerbium est.

¶ De compacto. Plautus in Captiuis. Spem de compacto gero.

¶ Donicum pro donec, ita Liuius inquit usurpat. Ibi manens sedeto, donicum uidebis me carpento uehementer domum uenisse. Plautus quoq;. Inimicus esto, donicum ego reuenero, sed & Cato, Cu otiosus ambulas, qui apud regem fuisti, donicum ille tibi interdixit rem capitalem.

Donicum pro donec.

¶ Duriter

¶ Duriter. Terentius in Adelphis, Ruri agere uitam semper parce, ac duriter sese habere, ubi Acron secundum antiquorum, inquit, consuetudinem, nam & Ennius in Pœnice, Quã tibi ex ore orationem duriter dictis dedit.

¶ Doctus lautus, docte laute facit, cur bonus & malus non item producunt in aduerbio e literam, aiunt quidam quoniam & in comparatione dissimiles sunt, doctus enim & lautus doctior & lautior facit, malus ac bonus non item. *Bene, Male cur corripiuntur.*

¶ Defricate. Næuius in Tarentilla, Facete & defricate. *Defricate i. terse.*

¶ Decolorem pro sine colore. Cicero Tusculanarum secundo, Cum Herculem daret ingemiscentem iam decolorem sanguinem omnem exorbuit. *Decolorem sine colore.*

¶ Dapsiliter, Næuius in Corollaria, Vltro meretur, quàm orbem ametur, ita dapsiliter suos amicos alit. *Dapsiliter*

¶ Dis pro ualde. Plautus in Bacchidibus, Nam illa memorare quæ illum facere uidi dispudet. Terentius in Phormione, Cum ha pol distædet loqui. *Dis pro ualde.*

¶ Efflictim. Næuius in Corollaria, Nolo ego hanc adeo efflictim amare, diu uiuat uolo, ut mihi prodesse possit, ubi Probus, Vsque donicum exfligatur. *Efflictim quid*

¶ Examussim. Plautus in Amphitryone, Examussim est optima, ubi Sisenna pro examinato, inquit, amussis enim est tabula rubricata, quæ dimittitur examinandi operis gratia, an rectum opus surgat. *Examussim* *Amussis quid*

¶ Eruditius. Cicero de senectute, Qui si eruditius uidebitur disputare quàm consueuit ipse in suis libris. *Eruditius*

¶ Effrenate. Cicero de senectute, Auidæ libidines temere & effrenate ad potiundum incitarentur. *Effrenate*

¶ Emendate. Cicero de optimo genere Oratorum, Num quoniam eloquentia constat ex uerbis & ex sententiis perficiẽdum est, ut pure & emendate loquentes, quod est latine, uerborũ præterea & propriorum & tralatorum elegantiam prosequamur. *Emendate* *Tralata uerba*

¶ Elate. Cicero de optimo genere Oratorum, Ita fit ut Demosthenes certe possit summisse dicere & elate, Lysias fortasse non possit, Idem in Bruto, Nihil ornatum aut uerborum grauitate aut sententiarum quo quicquam esset elatius, ut etiã Flauius Caper refert. *Elate* *Lysias orator* *Fl. Caper grammaticus.*

¶ Ferme. ut apud Terentium, Lectum ferunt ferme in diebus

Aduerbia suæ positionis idest primitiua.
Aduerbia ex aliis idest deriuatiua.

paucis,quibus Chryſis uicina hæc moritur.atqui detracta m liꝛ tera legerunt,fere producere ſolent , quæ diuerſitas uix diſtinꝛ gui poteſt ,ſi quis tamen illam non utilem tueri uelit , reguꝛ lam facile defendet aduerbiorum,quædam ſuæ poſitionis eſſe, ut heri,nuper,alia ex aliis,ut doctus docte,bonus bone.

❡ Furax furaciter facere debet , fur furtim furti , ut furtiue furans & furanter, facilis facile,ſed contra ſimilis ſimiliter,doꝛ cilis dociliter, agilis agiliter,fortis fortiter

Falſo

❡ Falſo.Næuius in Acontizomenô,Huius autem gnatus diꝛ citur geminum alterum falſo occidiſſe ,ſi ſubauditur iudicio, nomen eſt , Saluſtius tamen aduerbialiter dixit, Falſo quæriꝛ tur de natura ſua genus humanum , Sed Cicero ad Atticum, tu conuiuis tuis arcano legis.O litera cum eſt in nouiſſima par te uocis, ut ſupra diximus,modo uincit , modo uincitur,moꝛ do alternat, modo par eſt.M. Cato dierum dictarum de Conꝛ ſulatu ſuo, Et rei da operam,ut mihi falſo maledicatur.

❡ Falſe.Siſenna libro quarto,Iudicium falſe factum.

Fabre

❡ Fabre.Plautus in Cæco aut in prædonibus , Nihil quicquã factum niſi fabre,nec quicquam poſitum ſine luco,auro,ebore, argento,purpura,picturis,ſpoliis tum ſtatuis.

❡ Firme ab eo quod eſt firmus,ut docte,laute , firmiter ab eo quod eſt firmus,ut agiliter,dociliter.

❡ Feſtiuiſſime.Diem hunc decorare feſtum feſtiuiſſime , nam & nomina interdum accidunt quæ nec abſolutum nec compaꝛ ratiuum, ſed tantum ſuperlatiuum ferant

Gratijs pro gratis.
Aecum pro æquum.

❡ Gratiis . Plautus in Bacchidibus , Sin lenocinium forte collibitum eſt tibi,uideas mercedis quid tibi eſt æcum dari, ne iſtanc ætatem ſectere gratis.

❡ Heri . Terentius in Phormione , Cicero quoque Tuſculaꝛ narum libro ſecundo , Et heri feci , quidam here putant dici debere,quandiu heri quando, Afranius tamen in Emancipato, Quod heri ualetudo,inquit,obſtitit.

Acron in Terentium.
Heſterno pro heri.

❡ Hilariter ab eo quod eſt hilaris.hilare autẽ ab hilarus, ut He lenius Acron in Terentii Adelphis , ubi Terentius hilarem hunc ſumamus,inquit,diem,ſed & Afranius in Sororibus,Nũc ſe obſequentem,atque hilarem dixi præbeas.

❡ Heſterno . Siſenna Mileſiarum decimotertio , Te iſtuc heꝛ ſternoque heſiſſe oportuerat ariſtæ.

Hispane, non Romane, memoreti' loqui me.

¶ Hispane. Ennius Annalium libro, Hispane nostro mane inemoretis loqui me.

Hispane

¶ Isto uilius, rex qui uocabat ad cœnam, si sibi ea res exhibenda indiceretur, quam exhibere non posset, idest, non respondet rex, ut Tranquillus refert, isto uilius hominis erit cœna.

Isto uilius. Rex qui uocabat ad cœnam.

¶ Ilicet. Maro undecimo, ubi Celsus nunc pro ilico, idest statim, antiqui pro eas licet, ilicet pro nunc. Afranius in Materteris. Cum is Balbum supra modum differere conantê laudaret, an tu eloquens ilicet, idest subito aut extemplo.

Ilicet statim

¶ Interea loci. Terentius in Eunucho, Interea loci, ubi Acron quæritur, inquit, quo accentu dici debeat interea loci.

Interea loci

¶ Intus. Plautus in Menechmis, Euocate intus mihi cocum Cilyndrum actutum foras, præpositiones etenim aduerbiis denegantur. Idem in Bacchidibus. Ego tibi argentum iubebo tum intus & cæteri foras, in Amphytrione, Non minus.

Præpositiones aduerbiis denegantur.

¶ In mundo pro palam & inexpedito, ac cito. Plautus in ❀ Quia sciebam, inquit, in pistrinum in mundo fore. Cæcilius quoque ut Annæus Cornutus libro tub. Castarum patris sui profecto qui nobis in mundo, futurum lectum. Item, idem nanque malum in mundo is ire. Ennius, Tibi uita seu mors in mundo est.

In mundo

Cornutus Annæus.

¶ Ilico pro in loco. Plautus in Bacchidibus, Vlyssem audiui fuisse ærumnosissimum, qui annis xx errans à patria abfuit, uerum hic adulescens multo Vlyssem anteit, qui ilico errat intra muros ciuios. Idem. Insta ilico.

Ilico pro in loco.

non est Bacchid. huj. quærend. alib.

¶ Ibidem. Plautus in Bacchidibus, Ibidem ego meam operam perdidi, ubi tu tuam.

¶ Immane pro immaniter. Maro septimo, Spirant immane, &, immane sonat per saxa.

¶ Ilicet obruimur numero, ubi Martius Salutaris interiectionem esse grauiter ingemiscentis, nam & Terentium in Eunucho, Infecta, inquit, ultro ad eã ueniens pace, indicans te amare, ferre non posse, actum est, ilicet peristi, nam & hic non est in loco, aut statim continuo, sed pro eo quod est hem, ut sit hem peristi,

Ilicet interiectio dolentis. i. hem.

Martius Salutaris grammaticus.

¶ Iniuriose. C. Gracchus, Vti lex Papiria accipiatur, nequaquam iniuriose nobis contumeliam imponi sinatis.

Imperabiliter

¶ Imperabiliter. Cato Senex ubi maxim⁹ pximis impiose dure
¶ Inimiciter. Tubero historiarum quarto. Inimiciter irascendum non est.

Inimiciter.

¶ Inridenter. Laberius in Tusca. Inridenter petit.

Inridenter

¶ Inaurate pro non aurate. Titinus in Baratro. Inauratæ atq; inlautæ mulieris.

Inaurate pro non aurate.

¶ Inopinans rectius dicitur q̃ opinans.
¶ Integriter uitiose putant dici, sed integre ut impigre.

Integriter

Integre

¶ Industriosissime. M. Cato Originum secundo. Pleraq; Gallia duas res industriosissime persequitur, rem militarem & argute loqui.

Industriosissime

Galli rei militaris & eloquētiæ studiosi.

¶ Industrie M. Cato dierũ dictarum de Consu. suo. Ego quæ iampridem cognoui atq; intellexi, atq; arbitror Remp. curare industrie summum periculum esse.

Industrie

¶ Impariter. Horat. Epistolarum, Versibus impariter iunctis. ubiq; Terentius Scaurus in commentariis in artem poeticam libro x. Aduerbium, inquit, figurauit.

Horatii ars poetica recensetur inter epistolas

Terētius Scaurus in artem poeticam commentatus.

¶ Inuito ut falso. Plautus. In cæco aut in prædonibus, neq; eã inuito à me unq̃ adduces, quod idcirco putaui tractãdum quod numero plurali, aduerbialiter inuitis uideo dictum, & apud eos forsitan cum continua uoce lætentur.
¶ Incelebrosius. Plautus in Bacchidibus. Istoc inlecebrosius fieri potest.
¶ Impendio. Afranius in Vopisco, Cecidit spes reducendi domum quam cupio, cuius ego indies impendio ex desiderio magis magisq; maceror.
¶ Ignaue. M. Tullius Tusculanarum secũdo. Prouidendum est ne quid abiecte, ne quid timide, ne quid ignaue faciamus.
¶ Indecorabiliter. Accius in Bacchis. Indecorabiliter alienos alunt.

Indecorabiliter

¶ Localibus aduerbiis præpositiones hæ seruiũt, a, ad, ex, in. ut à foro, ad forum, ex arce, in arcem. duplices casus, sub, super & subter, ut tamen super & subter aduerbiales sint.

Præpositiones quæ seruiunt aduerbÿs localibus

¶ Localibus aduerbiis gratia dictionis inest multa, si qs eam cautius diligens producat in medium.
¶ Longe pro præcipue maxime, ut Tyberinaque longe ostia p longitudine. Lucilius Satyrarũ tertio, Longe tria millia passuũ. Cælius historiarum primo. Duodecies c mil. passuum longe.

¶ Lautus laute, pius pie, cur & malus & bonus non producuntur ut male, bene, quia in comparatione dissimiles sunt, facit enim lautus lautiot tissimus, lautissime, malus autem nequior, bonus melior

Bene, Male, cur non producuntur.

¶ Luci. Plautus in Amphitryone. Hoc luci. ubi Sisenna, Quaecunque nomina e litera ablatiuo singulari terminantur, i litera finita aduerbia fiunt ut mani.

Luci
Mani

¶ Libere. Cicero pro Sexto Rosc. Ego omnia quae dicenda sunt libere dixero.

¶ Lilybaeo. Caelius historiarum primo. Sempronius lilybęo celocem in Africam mittit, uisere locum ubi exercitum exponat. praepositiones etenim ciuitatibus denegantur, gentibus seruiūt.

Lilybaeo aduerbaliter.
Ciuitatibus praepositiones denegantur.

¶ Lente. Afranius in Consubrinis. Non sum apud me em lentus lenteque te rogabo. Idem in Emancipato, Quàm lente tractat me atque inludit.

¶ Longum clamet. Horatius epistolarum, Licet succurrite longum clamet, ut Maro quoque, Et longum formose uale, uale, inqt, Iolla, Et toruumque repente clamat.

¶ Longe optimum esse. Cicero Tusculanarum secundo, Volo autem dicere illud homini longe optimum esse, quod ipsum fit optandum per se a uirtute profectum, aut in ipsa uirtute, si tum sua sponte laudabile.

¶ Longiter. Lucretius tertio, Non ut opinor, id a leto iam longiter errat.

Longiter.

¶ Lasciuiter. Liuius ἐρωτοπαιγνίων sexto, Lasciuiterque dū dāt.

¶ Lepide. Plautus in Bacchidibus. Quid si haec ut potis est ut tuta, cras ego loquar tute pro recte.

Lasciuiter
Erotopaegnia Liuii.

¶ Large. Iulius Modestus ait qualitatis hoc esse. Largiter idē Modestus ait quantitatis. Denique Laberius in Augure. Largiter inquit, lucri feci.

Iulius Modestus grāmaticus

¶ Medio fidio, per Iouem, aut fidem filiúmue Iouis, Herculèmque, iuratio propria uirorum est, ut foeminarum Aedepol, Ecastor, Eiuno. Denique Titinius in Setina, molliculū adulescentulum effeminate loquentem cum reprehendere magis uellet, an, inquit, qa pol Aedepol fabulare edi medi. Edi, Titinius in Baratro id necesse respondet edi pro edius fidius

Mediusfidius Aedepol, Ecastor, Eiuno, iuratio foeminarum.

¶ Mature duo significat, & cito & tarde. Plautus in Curculione. Qui homo mature quaesiuit pecuniam, nisi causa mature

parsit, mature esurit. est enim sensus, qui homo uixit, ægre quæsiit pecuniam.

Munde

¶ Munde. Titinius in Setina, Verrite ædis, spargite munde, facite in suo quæque loco sita sint.

Mox

Gnifo Virgilij interpres.

¶ Mox. Maro Georgicorum primo, Tuque adeo quem mox quæ sint habitura deorum Consilia, incertum est, ubi Gnifo pro cito significare ait. Alii paulopost ut Terentius, nam aut mox re uertere aliud est, mox Italus Mnestheus.

Meditate.

¶ Meditate. Plautus in Bacchidibus. Aedepol ne tu illorũ mores perq̃meditate tenes, in quibusdam non ferunt.

¶ Mordicus. Afranius in Consobrinis. Vaha retinet homo linguam mordicus. Neuius in Corollaria, Vtinam nasum abstulisset mordicus.

M. Catonis res belli gestæ Thermopylæ

¶ Maturissime. M. Cato dierum dictarum de Cõsu. suo. Item uti a Thermopylis atque ex Asia maximus tumultus maturissime disieci atque consedaui.

¶ Mutuo, ut Varro de sermone latino libro quinto loquitur, in cognitione est, mutue uero ut docte sic putát, necnon & illi qui de differentiis scribunt.

¶ Maturrime. M. Cato dierum dictarum de Consu. suo. Laudant me maximis laudibus, tantum nauium exercitum, tãtum commeatum non opinatum esse quenq̃ hominem comparare potuisse. Idem. Tam muturrime comparauisse. Salustius historiarum primo. Vti Lepidus & Catulus decretis exercitibus maturrime proficiscerentur.

Memorite.

¶ Memoriter. Afranius in Vopisco, Memini me memoriter. Cicero in Lælio aut de Amicitia ❀ Q. Mutius augur multa narrare de C. Lælio socero suo memoriter & iucunde solebat.

Male p̃ ualde.

¶ Male pro ualde. Fronto ad Antoninum inuicem libro ii. Male me Marce ❀ tæ uitæ meæ pœnitet, cæterum ❀ certum est, male pœnitet.

Multo

¶ Multo. Cicero pro Sexto Roscio, Multo plura dixisse putaretur, Misere autem sit miseratione dignum. Terẽtius in Eunucho, Quam oculos terendo misere.

Mauricatim

¶ Mauricatim. Laberius in Cæculis ❀ te mauricatim scire.

¶ Malitiose. Cato Senex, Malitiose istorum iura.

¶ Modice. Tullius de Senectute, Et sic equidem id modice ac

ſapienter, ſic omnia & ferre & laturum eſſe certe ſcio. Plautus in Bacchidibus, Ingenium in animo utibile & modicum eſt, Idem in Perſa, Modice &.

¶ Muliebriter, Cicero Tuſculanarum ſecundo. Si ſe lamentis muliebriter lachrymiſq; uita ❀ dedecoret. ❀

¶ Minime pro non. Cicero Tuſculanarum primo, Venit Epicurus homo minime malus, aut potius uir optimus, tantum monet quantum intelligit.

Minime ꝑ non

¶ Nauiter. Terentius in Eunucho, Neque pol tendes nauiter. Lucretius quoque de rebus naturalibus tertio, & Siſenna Mileſiarum xiii. Quid nunc os tuum ſcalpis, quid tergiuerſaris, nec bene nauiter is, pro recta uia.

Nauiter pro recta uia

¶ Nauci ꝑ nihili te duco, eſt autem fabæ granum cũ ſe aperit.

Nauci quid

¶ Nullus aduerbium eſt & nomen, nemo autem nomen, ad uerbiũ hoc exẽplo dabis, Terentius, Nullus, inqt, dixeris, ꝑ non.

Nullus

¶ Nimie melius dici quàm nimis, uenit enim ab eo quod eſt nimius, ut doctus, pictus.

Nimie melius ꝙ nimis

¶ Nimium. Afranius in Emancipato, Cur nimium adpetimus ſi reſpondetur nemini nimium, bene eſt. Nimium quantũ. Terentius in Phormione, ubi Celſus pro nimium, uti minime quantum, incredibile quantum; licet quidam ſic legant, inquit, ut nimium ſeruus dicat, quantum uero ſenex, ſed ſequentia intelligantur.

Nimium

¶ Noctu diuq;. Saluſtius hiſtoriarum ſecũdo, Noctu diuq; ſtationes & uigilias temptare. at uero Titinius in Baratro, Noctu diuq; ait. Næuius in Acontizomeno, Sulpitii noctu interfecit.

Noctu diuq;

¶ Nudiuſtertius, Cæcilius in Hymnide. Cicero uero Philipp. nudiuſtertius decimus Afranius in Emancip. Nudiuſtertius tute aduenisti, ſignificat autẽ nũc eſt dies tertius. Itẽ nudiusquartus.

Nudiuſtertius decimus.

¶ Nocte. M. Cato dierum dictarum de Conſu. ſuo. Poſtquam Maſſiliam præterimus, inde omnem claſſem uentus auſter lenis fert, mare uelis florere uideres ultra angulum gallicum, ut illic memini, at quæras cum nomen deferimus, inde noctu aura profecti ſumus.

Maſſilia Angulus gallicus

¶ Nouiſſime. Tiro in Pandecte nõ recte ait dici, adiicitq; quod ſua cæperit ætate id aduerbium, ubi Fl. Caper de latinitate, Miror, inquit, id dixiſſe Tironem, cum Val. Antias libro ſecundo, Mater cum nouiſſime ægrotaſſet, inquit, uouiſſe fertur. Idem

Tironis Tullij Pandecte

xxii. Quod nouissime nobiscum fœdus fecissent.

¶ Nocte uagari non noctu. Sisenna Milesiarum xiii.

¶ Nimio pro nimis. Næuius in Agitatoria, Nimio arte colligo, cur re inquæsita colligor. Plautus in Bacchidibus, Nimio dociliter nimis. Næuius in Tarentilla, Nunquam quisquam amico amanti, amica nimis fiet fidelis, nec nimis erit morigera nota quisque. Idem in Corollaria, Nimis homo formidulosus est. Idem in Figulo, Nimis auarus.

Ciceronis commentarium de uirtutibus.

¶ Nequaq̃. Cicero de senectute, Est illud quidem Læli aliquid, sed nequaq̃ tibi concedendum fuit.

¶ Neutiq̃. Cicero de senectute, Mihi quomodo neutiq̃ probari potuit tam flagitiosa & tam perdita libido. Idem in commentario de uirtutibus, Illud neutiq̃ probantes.

Gn. Marius Censorinus.

¶ Necessario. M. Cato in L. Furium, De multa necessario faciendum fuit. C. Gracchus in rogatione Cn. Marii Censorini, Si uobis probati essent homines adulescentes, tamen necessario uobis tr. mil. ueteres faciundi essent.

Scifcere Scire differunt.

¶ Necessum. M. Cato dierum dictarum de Cõsu. suo. Eas res non posse sustineri nisi eo præsidia magna frumentumq; ❀ nam ita dicunt palam necesse esse obturata ❀ positio sermonis necessum. Afranius in Vopisco, Præfestinamus quæ sit causa sciscere, quod sit necessum scire, præsertim in bre ❀ uimen portusque tenebunt Ausonios olim.

Occulto

¶ Occultò ut falso. Afranius in Repudiato, Age curre cursim ad Numisium occulto.

Statilius Max. arguitur.

¶ Ostiatim, uicatim. Cicero, Quod Statilius Maximus notat nesciens, qa ut continuo statim est continuatum frequentatiuũ.

¶ Obuiam pro obuius. Salustius historiarum secundo, Vbi Asper ait uetuste obuiam fuere, aduerbio maluit uti q̃ nomine. Sisenna Milesiarum xiii. Obuiam uenit. M. Cato dierum dictarum de consu. suo. Mihi atque classi obuiam fiunt. Plautus in Bacchidibus, Oho oportune mihi est obuiam.

Nihilo secius Nihilo minus Nihilodeterius græce.

Οὐδὲν ἧττον, nihilosecius, nihilo deterius, nihilominus.

D. Hadriani sermones.

¶ Obiter. Diuus Hadrianus sermonum primo quærit, an latinum sit, Quàquam, inquit, apud Laberium hæc uox esse dicatur, & cum Scaurus latinum esse neget, addit quod ueteres eadem soliti sint dicere, non addentes uia, ut sit κατ' ἔλλειψιν, ut Plautus, inquit, eadem bibes, eadem tibi dedero sauium, quan-

quam Diuus Augustus reprehendens T. Claudium ita loquitur, scribis enim per uiam ἀντὶ τοῦ obiter. Diuus Hadrianus tametsi, inquit, Augustus non pereruditus homo fuerit, uti dudum diximus, usu potius quàm lectione protulit rationem penitus inuisere de ❀ coniunctio præpositionum, quem adæque sub titulo ἀφορμῶν dedimus
❀ paueretur.

℄ Odiose. Plautus in Bacchidibus odiose facis care uero.

℄ Opulenter. Plautus in cæco aut in prædonibus, spectaui ludos magnifice atque opulenter.

℄ Oppido pro uero aut statim. Plautus in Bacchidibus, Reddidi aurum omne oppido.

Oppido pro uero aut statim.

℄ Officiose. Afranius in Repudiato, Te istuc facere officiose scio. M. Scaurus de pecuniis repetundis. M. Brutum ita officiose atque obseruanter ❀ triumphauere.

℄ Primum. Lucretius, Primum animum dico mentem quam sæpe uocamus, ubi Velius Longus, primum, inquit, aduerbialiter audiendum est.

Velius Longus

℄ Primiter. Pomponius in Maccis, Geminis prioribus, bono animo es eripis primiter.

℄ Prima pro primo. Terentius in Adelphis. In prima fabula ubi Helenius Acron, pro in primo, & Maro, Vidimus obscuris primam sub uallibus urbem.

Prius pro melius

℄ Prius pro melius, utilius, antiquius. Terentius in Eunucho, Nihil prius neque fortius, nisi Helenium Acronem errasse dicendum est, qui prius non sic intellexit, non fortius, idest gloriosius, quanquam iuxta sit summa egregiam excellentemque esse laude uirtutis. Itaque Plautus in Bacchidibus. Fortasse iam opus est immo etiam prius.

Primus pro imprimis.

℄ Primus pro imprimis, uti Maro, Troiæ qui primus ab oris. ubi Terentius Scaurus commentariis in artem poeticam libro decimo, Non quia ante omnes, inquit, sed ante quem nemo est, & addit, quo genere plures primi accipi possunt.

℄ Plenius. Næuius in Agitatoria, Ego semper pluris feci, potiorémque habui multo quàm pecuniam.

℄ Perinde pro proinde. Plautus in Sticho, Vt perinde homini res parata est, perinde amicis utitur.

℄ Penitus pro ualde. Maro nono, Penitus modo non ge-

Acontizomenos fabula.

nus omne perosos fœmineum.

¶ Prime. Næuius in Acontizomeno. Acontizomenus fabula est prime proba.

¶ Protinus trium temporum significationem capit, instantis, ut Maro tertio Aeneidos, Protinus aerias phæacum abscondimus arces. præteriti, ut idem eodem libro, Cum protinus utraq; tellus una foret. futuri, ut Terentius in Phormione, Aliquid cō uasassem, atque hinc me coniicerem protinus in pedes.

Perduellio qui Perduellionis causam dicere quid. Sacer orationes Ciceronis inter pretatus est.

¶ Per pro perquam ualde, ut perduellionem perq̄duellio, & plusq̄hostis, ut Rabirius, Qui perduellionem fecisse dicebatur, idest, contra Remp. sensisse, quod iudicii genus Sacer in eadem Oratione M. Tullii ab Horatio sumptū ait, dictumq; quod per tempus belli sit factū, cū is in sororē suā gladio usus esset.

¶ Prorsus. Salustius in Catilina, Prorsus in facie uultuque uecordia inerat. Cicero Tusculanarum ii. Nō ultro appetēdus, sed subeundus excipiendus dolor est, ita prorsus existimo.

Alterum tantum.

¶ Plure. Plautus in cæco aut in prædonibus, Plure altero tanto, quanto eius fundus est uelim. Cicero quoq; plure uenit Lucilius, plure foras uendunt, quod pro minore emptum antique.

¶ Prorsum. Plautus in cæco aut in prædonibus, Ita sunt prædones, prorsum parcunt nemini. M. Cato in L. Furium de multa, prorsum quodcunq; uidebat fecisse, neq; quenq̄ obseruauisse.

¶ Plurimum. Terentius in Phormione, Ibi plurimum est, ubi Celsus, nunc aduerbium est pro ibi, Sæpe ibi frequenter est. Cicero pro Sexto Roscio, A me id contenderunt, qui apud me & amicitia & dignitate plurimum possunt.

Probus grammaticus de inæqualitate consuetudinis. Præfiscini quid Præfiscine

¶ Parcissime. Probus de inæqualitate consuetudinis quæritur an quibus extulerit, quod & ipsum credo nō parcissime factū.

¶ Præfascini. Titinius in Sentina, Paula mea amabo, pol tu ad laudem addito, præfiscini ne puella fascinetur.

¶ Præfiscine. Afranius in Consobrinis, Scis habitum ita ut nunc obtinet præfiscine, per e non per i.

¶ Placate. Cicero, ut Maximus quoque notat, placate & moderate feramus.

¶ Peregri autem cum in loco est. Platus in Persa, Quis herus peregri est. Næuius in Tarentilla, Primum ad uirtutem ut redactis, abeatis ab ignauia domo præsens patriam, ut colatis potius quàm peregri probro.

¶ Peregre cum abit quis, dicimus in locum, ut Titinius in Tibicina, Vt hic legatus abit peregre publice. Plautus quoque in prædonibus aut in cæco in peregre est. Idem in Bacchidibus, Cœnam peregre aduenienti, peregre pro peregri, Næuius in Tarentilla, Vbi isti duo adulescentes habent, qui hic ante parta patria peregre prodigunt.

¶ Porro. M. Cato dierum dictarum de Consu. suo, Inde pergo porro ire Turtam. Idem supra, Itaq; porro in Turtam proficiscor seruatum illos, pro longius, Afranius in Vopisco, Porro passuros scio.

¶ Porro pro in futurum. M. Cato in eodem, Me sollicitum atque excitum habitum esse, atque porro fore, Afranius in Emancipato, Post narrauero, nunc est distentus animus, ut negotiis, porro autem propero.

¶ Pudenter, ut Cicero, etiam Maximus notat, tum Afranius in Emancipato, Malo pudenter metientem.

¶ Perdite pro ualde. Eam amare cœpit perdite nãita Aruntius Celsus, & addit, antiqui enim dicebant ardere pro amare.

¶ Propere produci debet ut abunde honeste, quod an possit esse rationis uix specto, quoniã nec abũde, ut nec ꝑpere putant quidam dici debere, quamuis Maro sexto propere dixerit pro properanter, & abunde pro abundanter, abundans enim abundanter facit, ut ꝑperans ꝑperanter, elegans eleganter, prudẽs prudẽter, honestus autẽ honeste ut doctus docte, pius pie, castus caste.

¶ Perplexim. Plautus in Sticho, Vtrum ego perplexim lacessam orationem.

¶ Publicitus. Idem in eadem, Nonne hoc pollicitus, ubi Celsus & claritus, inquit, dicunt, nos publice clareque dicimus. Titinius in Sentina, Statui statuam publicitus. Terentius quoq; in Phormione, sed & Plautus in Bacchidibus, In æde Dianæ publicitus aurum seruant. Idem in Amphitryone, Ita peregre aduenjens publicitus hospitio.

¶ Pedetentim. Lucilius, Pedetentim hunc resalutẽ. Tullius Tusculanarum secundo, Pedetentim ac sedato nisu. Cato dierũ dictarum de Consu. suo. Eam ego uim pedetentim temptabam.

¶ Piger pigre, pulcher pulchre, celer nescio an celere produci posſit, nisi forte illud dicat Terentius, celere consilium, ut non sit aduerbium, sed nomen.

¶ Cauim

¶ Pauxillo prius. Afranius in Repudiato, Pauxillo prius me conuenit.

¶ Pariter pro pariliter, Cicero ut Maximus notat, similiter & Maro undecimo, ubi Celsus pro equaliter. Idem Georgicorũ. Pariter frumenta sequentur, & pariter puero donisq; mouetur.

¶ Posterius. Terentius in Adelphis, Posterius nolo in illum grauius dicere. Item idem, Ita quod te posterius purges, hanc iniuriam mihi nollem factam esse.

¶ Pone uersus. M. Cato dierum dictarum de Consu. suo. Nostros pone uersus hosteis esse ab dextera parte. Item idem, Postq̃ auspicaui atq; exercitum adduxi pone castra hostiũ & uilla est patrui, hic age est ubi stas pone uersum illac mare est.

¶ Perdite. Afranius in Vopisco, Quia scit me illá amare pdite.

¶ Paulo prius. Afranius in Emancipato, Paulo prius hinc abiit nos pauloante dicimus.

¶ Procul. Salustius historiarum secundo, Nam procul & diuersis ex regionibus, ubi Asper, Ergo procul è loco est.

¶ Prope iuxta. Plautus in Persa, Prope me hic nescio qui loquitur.

¶ Proxime. Cicero de senectute. Sophocles ad summam senectutem tragœdias fecit, quem cum a re familiari ut desipientẽ remouissent, filiis eius arguentibus tam senex οἰδίπουν ἐπὶ κολωνῷ, quam proxime scripserat recitasset, liberatus est. Idem in eadem, Et mihi ad sapientis uitam ꝓxime uidentur accedere, im migrauit in alienum.

¶ Perendie quasi perempta die, quod notauerunt grammatici, quia cum de futuro dicimus diem, nouissimo loco dicemus nõ ut die quarto.

¶ Principio. Tullius Tusculanarum secundo. C. Marius Rusticanus uir, cum secaretur principio uetuit se alligari, & Maro, Principio arboribus uaria est natura creandis.

Primo pedatu. Alteras pro alias. Charisii patria Pedibus.

¶ Primo pedatu. Cato Senex, In his duobus bellis alteras stipendio agrique parte multati, alteras oppidum ui captum, alteras primo pedatu & secundo, ut Maximus notat, hodieque nostri per Campaniam sic loquuntur.

¶ Pedibus aduerbialiter. Cicero de senectute, Ingressus iter pedibus, & ad Salustium, Pedibus in sententiam.

¶ Quippiam, Næuius in Tarentilla. Nam quippiam.

¶ Quanq̃

¶ Quaq̃. Salustius, Tametsi haud quaquam par gloria sequitur scriptorem & auctorem rerum, Pomponius quaquam negas nuptam.

¶ Quo procul. Quo te Mœri pedes, an quo uia ducit in urbẽ, aut cui rei ut dicas quo prope est ut eadem gratia. Titinius in Setina locutus esse uideatur de ædis anima, quo auolauit gallus gallinaceus non ex qua, nec è quo reddit.

¶ Quot poteris, Terent. in Eunucho, Munus nostrum ornato uerbis quod poteris, ubi Helenius Acron ꝓ inquantũ poteris.

¶ Quanti cum interrogamus nec emimus, quantum cum emptã rem quærimus, atqui Cato in primo in Furium de multa, de caro emptis, o quanti ille agros, inquit, emit qua aquam duceret. Næuius in Tarẽtilla, Quæ ego in theatro hic meis probaui plausibus, eã non audere quenquam regem rumpere, quanto libertatem hanc hic superat seruitus absolute. Quanto. Cato de Consuo, Videto quanto secus ego fecerim.

¶ Quammaxime. Cicero secundo Tusculanarum, In studio cursores exclamant quammaxime possunt, faciunt idem cum exercentur athletæ.

¶ Quam diluculo. Afranius in Emancipato, Nudiustertius tute aduenisti quamdiluculo.

¶ Rumore primo. Salustius historiarum, ubi Asper, non est inquit, nomen sed aduerbium, ut illud, Obstupuit primo aspectu Sidonia Dido. *Asper Salustij interpres*

¶ Recens, Asper comment. Salustii historiarũ i. nũc aduerbiũ nunc nomen id esse dicit recens scrip. potest enim esse tẽporis.

¶ Rursus negant dici debere sed rursum ut iterum, Maro tamen rursus inueni, nam is in Tarentilla, qua porro confidentia rursus uerbum cum eo ausim facere.

¶ Repentino pro repẽte. Cicero ut Statilius Maximus notat, Afranius in Emancipato, Vt sint repentino apparandæ nuptiæ. Idem in Vopisco, Vbi repentino huius cum simile accidit.

¶ Raro Cicero pro rare, ut idẽ Maximus notat Catonẽ quoq; ita locutum. sed & Plautus in Rudente, Verum rare capitur.

¶ Rarissime ut manifestissime, quoniam quotiensciunq; comparatiuo gradu sunt aduerbia, in e literam exeunt. Cicero tamen ad Atticum sexto, Vbi tutissimo, inquit, essent.

¶ Rarenter. Cicero, ut idem Maximus notat pro raro.

¶ Rite. Afranius in Emancipato, Idem es qui semper, idq; ut rite intelligas te facere.

¶ Sæpe per tempus recte dicimus, aliquotiens autē per psonā, itaq; sæpe fugā Danai Troia uoluere relicta moliri, p aliquotiēs accipere debemus. Sæpius Maro Georgicorū i. Sæpius ē tectis penetralibus extulit oua, Augustū formica terens iter.

Satis quot significat

¶ Satis diuerse accipitur, ἀντὶ τοῦ par. Lucilius Satyrarum. Cui si cum iure populus uix totus satisfit. Teren. in Adelphis, Satis mihi habeā supplicii, dū illos ulciscor modo. Item satis p accusatiuum est. Cælius historiarū primo. Commodū est satis ui detur, nec enim p sufficienti, inqt Paulus, accipi debet, sed p pari & æquo. Itē satis p intente, Cato dierū dictarū de Con. suo. Iā apud uallū nostri satis agebant, Teren. in Heautontimorumeno, Et si suarū rerū satis agitat, tamē hæc bene & pudice eductam.

Paulus historiarum Cæly interpres.

Statilius Maximus de singularibus apud Ciceronē positis.

¶ Stomachose. Cicero, ut Statilius Maximus de singularibus, apud eum quanquam positis notat.

Sane pro ualde.

¶ Sane pro ualde. Cicero in Verrem actione secunda, Interea sane perturbatus & ipse, & eius amici & consiliarii moleste ferre cœperunt.

¶ Sincere. Terentius in Eunucho, Si istud crederem sincere dici, quiduis possem perpeti, quidam tamen nomen putant esse neutri generis.

¶ Sempiterno, Cato dierum dictarum de consu. suo. Ego mihi monimenta sempiterno posui quæ cæpi.

¶ Surde, Afranius in Vopisco. Amentes quibus animi nō sunt integri, surde audiunt.

Sic pro ita

¶ Sic pro ita. Terentius in Eunucho, Immo sic homo est per paucorum hominum, idest, πάνυ παυρῶν ἀνθρώπων.

¶ Seminatim. Titinius in cæco. Ita seminatim fugi atq; effugi patrem.

¶ Sūmatim. Afran. in Emancip. Ne tu summatim ratio putes.

¶ Si qua pro siquo, aliquo modo, ut si qua fata sināt, quod ita quidam etiā in illo legerunt, Anthea siqua iactatū uēto uideat phrygiasq; biremes. aliud autē est in illo, Si qua fata aspera rūpas Tu Marcellus eris, quanq; & hic si quo modo sit audiendum.

¶ Salutariter. Cicero, ut idem Maximus notat quasi salubriter.

¶ Sedulo. Helenius Acron in Adelphis Terentii, ut falso, inqt & consulto ❀ nec hic non est sine dolo, usque à

pueris curaui ambos sedulo, quanquam si & sine dolo per se tamen sedulo sic utiq; est ut falso.

❡Sedulum. Plautus in cæco aut in prædonibus, Velim te arbi trari factũ, R sedulũ est, submouẽtur hostes, remouẽtur lapides.

❡Secius tarditatem facientis indicat, serius temporis. Maro v. Currit iter tutum non secius æquore classis, & in Georg. iii. Interea toto non secius aere ningit.

❡Strenue. Plautus in cæco aut in prædonibus, Si non strenue fatetur ubi sita sunt, membra exsecemus serra. Idem in Bacchidibus, conuerrite scopis, agite strenue.

❡Seorsum. Cato Senex, Suapte natio sua separata seorsum.

❡Seorsus. Afranius in Emancipato, Principium hoc oro in animo ut sic tuo stauas, officiis cogi, ut abs te seorsus sentiam de uxoria re.

❡Singularie p singulariter quasi unice, Cic. ut Maximus notat.

❡Stirpitus. Cicero, quod apud eundem Maximus semel positum notat, ut inquit, funditus, radicitus.

❡Spõte nomẽ qdẽ est aptoton, & eo qđ C. Cotta, Cn. Veterio lib. i. Hic cum optimus tu de tua sponte hic cum religione.

❡Secius pro minus. Afranius in Repudiato. Perdit ingens imbecillitas tuam æquo secius me colligant ceciderit.

❡Sequius. Idem in eodem, Sin id quod non spero ratio talis sequius ceciderit.

❡Statim. Accius in Didascalion ix. Vectigalia legerant uestra, & seruantur statim pro statute & ordinate.

❡Subinde. Nepos de inlustribus uiris secũdo, sed & Brutus & Cælius frequenter eo usi sunt.

❡Secus pro post, Sempronius Asellio historiarũ xiiii. Ne possent aut stationes facere hoc secus, idest, non multo post. *Sempronius Asellio.*

❡Secundo, Cato senex, ut Maximus notat.

❡Sedate. Cicero Tusculanarum secundo, Exclamabis ut mulier nec constanter & sedate feres.

❡Secus pro aliter. Næuius in Agitatoriã. Secus si unquam quicquam feci, carnificem cedo. & Plautus in cæco, Nihil feci secus quàm me decet. Cato de consu. suo, Secus ætatem agerem quàm illi egissent.

❡Serio pro uere. Næuius in Tarentilla, Vereor serio. Plautus in Bacchidibus, iocon' an serio

¶ Sarcte pro integre, Sarcire enim est integrū facere, hinc sarcta tecta uti sint, opera publica publice locantur.

Porphyrio grāmaticus. Porphyrio ex Verrio & Festo in Auguralibus, inquit, libris, ita est sane sarcteque.

Verrius ¶ Secreto. Afranius in Emancipato. Idcirco hæc agere tecum secreto institi.

¶ Secreta pro sola an secreto, ut siqua ꝑ siquo, Maro Aeneidos quarto, Tum secreta pyram tecto interiore locaui.

Tuatim ¶ Tuatim. Plautus in Amphitryone, ubi Sisenna ut nostratim, significat autem tuo more.

¶ Tetre. Cato Senex, Tetre ætatem.

Tractim ¶ Tractim. Plautus in Amphitryone, ubi Sisenna pro lente, inqt, non ut Maro Tractimq; susurrant, inquit.

Sisenna Plauti interpres Virg. posterior. ¶ Temere pro facile, Plautus in Bacchidibus, Rapidus fluuius est hic temere transiri potest. Cato de Consu. suo, Temere hostes fieri, temere fieri nunc possent.

Temere pro facile. ¶ Tertio. Maro, Tertio sed postquam maiore hastilia nisu, Adgredior.

¶ Tuto. Maro xi. Quæ tuto tibi magna uolunt, ubi Aruntius Celsus, non est, inquit, ut falso & raro. hæc enim latina sunt.

¶ Toleranter. Cicero Tusculanarum secundo, Idem morbos toleranter atque humane ferunt. Item alio loco eodem libro. Possumúsne non contemnere dolorem, cum ipsum Herculem tam intolleranter dolere uideam.

¶ Temere pro negligenter, Maro nono, Haud temere est, uisum conclamat ab agmine Volscens.

Tertium ¶ Tertium. M. Cato de Consu suo. Id ego primo minus animaduerti, eniunt uiterum atque tertium tumultuosius.

¶ Timidius. Idem in eodem Cato, Cēsores q post hac fiant, formidolosius, atque segnius atq; timidius pro Rep. nitentur.

¶ Tumultuose. Afranius in Vopisco, Tumultuose & cunctis copiis.

¶ Validissime. D. Adrianus orationū xii. A uobis P. C. peto, & impetratum ualidissime cupio, ut proxime imaginē Augusti argenteum potius clupeum sicut Augusto ponatis.

Clupeum pro imagine. ¶ Vna locum, simulum spacium designat. Recte itaque dicimus, simul consules fuerunt, una ambulabant.

¶ Vniter contra grammaticorum, inquit, obseruationem, qui

negant oportere nomina us syllaba terminata, in r aduerbialiter flecti libro.

¶ Vtinam, ut te quidem tumultus omnes dii deæque, ubi Aruntius Celsus pro utinam, Terentius in Phormione.

¶ Vsq;quaque, quasi si diceret longe lateq;. M. Cato dierum dictarum de Consu. suo. Omnia plena simul hostium, copiæ magnæ contra me sedebant, usq;quaq; lacessebamur, quod manifestius idē ita dixerit, Interea ad socios nostros sedulo dispertierā alio frumētum, alio legatos, alio literas, alio præsidiū usq;quaq;.

¶ Vnice. Plautus in Bacchidibus, Immo uniee unum plurimique pendit.

¶ Vsquequaq;. Plautus in Bacchidibus, Chrysalus mihi usquequaq; loquitur, nec recte pater. C. Gracchus uti lex Papiria accipiatur, usquequaq; curauit. Fronto, ad manum inuicem adest etiam usquequaq; tibi natura, situs, lepos, & uenustas. *Vsquequaq;* *Lex papi. ia*

¶ Vicinie huic uiciniæ, Terentius in Hecyra, ubi Celsus aduerbialiter, inquit, ut domi militiæque. Plautus in Bacchidibus, Proximæ uiciniæ. *Vicinie*

¶ Vnciatim. Teren. in Phormione, Quod ille unciatim uix de dimenso suo suum defraudans genium comparsit miser. *Vnciatim*

¶ Vtero pro in uterum. Sisenna Milesiarum decimotertio, Vt eum penitus utero suo recepit.

¶ Vesperi. Plautus in Pœnulo, Importuna uis uenit uesperi.

¶ Vtpote. Lucilius tertio, Plautus uero in pœnulo, Et pro uerbo posuit, non enim pote ꙮ questus fieri nisi sumptus sequatur scio. Afranius in Vopisco, Quasi uerbum fecerim de isto utpote. *Pote uerbum pro potest.*

¶ Vespera. Salustius historiarum secundo, Et cur. Cæsar ad Frontonem ii. uespera fatigatus luce dormitans. Fronto uero ad Antonium v. At enim uesperi in triduum mittam. *Vespera aduerbialiter* *Vesperi* *In triduum.*

¶ Vtribi. Næuius in Tarentilla, Vtribi cœnaturi estis, hiccine, an in triclinio. *Vtribi* *Triclinium*

¶ Vt q̄maxime significem. Tullius Tusculanarū secūdo, Nihil enim habet natura præstantius, nihil quod magis expetat q̄ honestatē, q̄ decus, his ergo pluribus nominibus unā rem declarari uolo, sed utar ut q̄maxime significem pluribus.

¶ Vicissim. Cato de Con. suo. Qui maximus uicibus, inqt, ac uicissim, & Cicero de Senect. Vicissim umbris, aquisue refrigerari,

Vitiosius. Cicero de Senectute, Cælius uitiosius illud ait de senectute.

Viritim. Cicero de senect. Sp. Carbilio, C. Flaminio. Tr. Pl. quo ad potuit Fl. maximus renitit agrum Picentem & Gallicum uiritim contra Senatus auctoritatem diuidenti.

Vniuerse. Cicero pro Scauro.

Vtrinde Vtrinde. Cato pro Hispanis, De frumento utrobi bona, utrobi mala, gratia capiatur utrinde iram, utrinde factiones tibi pares.

Vnde pro è quo loco. Plautus in Rudente, Vnde nos hostias agere uoluisti.

Caluus in Vatinium Vehementissime pro fortissime & uere. Caluus in Vatiniū, Vehementissime probare.

Cæpio contra Scaurum. *Albius* Vehementer. Cæpio in M. Aemilium Scaurum lege uaria. Quia Albius uir bonus est & uehementer idoneus.

Comminianus grammaticus.

DE CONIVNCTIONE. ut ait Comminianus.

Coniunctio qd. CONIVNCTIO est pars orationis nectens ordinánsque sententiam. Coniunctioni accidunt, Figura, Ordo, Potestas. *Et* Figura est qua appellatur aut Simplex, ut quidem, aut Composita, ut equidem. Ordo est quo apparet, aut præponi *Que* tantum possit, ut &, aut supponi, ut q;. Potestas coniunctionum in quinque species diuiditur, sunt enim copulatiuæ, disiunctiuæ, expletiuæ, causales, rationales. Copulatiuæ, &, que, at, ast, ac, atq;. Disiunctiuæ, aut, ue, uel, ne, nec, neq;. Expletiuæ, quidem, equidem, q̄q̄, autem, tamen, porro. Causales, αἰτιολογικοί si, &si, tam&si, siquidem, quando, quādoquidem, quin, quinetiam, sin, seu, siue, nan, nanq;, ne, enim, nisisi, nenisi. Præterea rationales, quamobrem, præsertim, item, itemq;, enim, enimuero, q̄a, quapropter, quippe, quoniamquidem, ergo, ideo, scilicet, præterea.

Palæmon grammaticus. PALAEMON autē ita definit, Coniunctionū quædā *Principales coniūctiones* sunt principales, aliæ subsequentes, aliæ mediæ, quibus utralibet parte positis, sine uitio coniungatur oratio.

Sed præpositiuæ coniūctio *Anastrophe.* Principalis igitur est coniunctio sed, ut, Sed te q uiuū casus age fare uicissim, ut ait Virg. Ille enim ordo ubi postponitur poeticus est per ἀναστροφὴν factus, Ipsa sed insomnis inhumati ue-

nit imago coniugis,sed ipsa subsequens est,quæ media est etiã.

¶ Habet etiam figuras coniunctiones quæ sunt aut simplices, aut compositæ,Simplices ut nam,Compositæ ut nanq. *Coniũctionum figuræ.*

¶ Cum est igitur de figura & ordine dictum, inspiciamus nũc quæ sint potestates.,& sunt hæ, q; , & , porrò, quidem. Causales hæ , quoq; , itaq;, etiam , ac , item, autem, uero , nam, enim, quia, quoniam, eo, ideo, quod, idcirco, propterea,causa,gratia,ergò.Hæ enim ubi causa redditur rerum,cõiungere rationem solent,ut ita,non dedit quoniam non habuit. Ratiocinatiuæ hæ συλλογιστικοὶ,quare,quapropter, igitur,ergo, itaque, quandò graui accentu,quatenus,quoniam,ideoq;,quoniamquidem, quandoquidem , siquidem.dictæ sunt autẽ ratiocinatiuæ, quod quamque rem præpositam ratione confirmant in hunc modum,lucet,igitur dies est,nam hic coniunxi trationem,lucem ideo esse quod sit dies,seu diem ideo esse quod sit lux. Dubitandi sunt hæ,ἀπορηματικοὶ,siquidem,siue,seu,nisi.Disiungẽdi sunt hę,διαζευκτικοὶ,ue,uel,an,ne,aut,neq;,neu,nec,neue.Admonendi atq;.Petendi,sed,uerum, quas quidam inter causales posuerunt,hoc modo peccauit sed rogat, læsit, uerùm & profuit. Relatiuæ ad aliquid,ut Plinius ait,siue comparatiuæ hæ,magis potius,immo,in hunc modum,hic eat,immo ille aut potius ille,ait Plinius habere potestatem comparandi tanq̃, sed hæc aduerbia uidentur magis similitudinis,ut tanq̃ bonus amicus,&tã ille q̃ hic,sane eo habent comparandi potestatem q̃ ubi dicitur ante,quod & melius q̃ subiiciendi,quas Palæmon expletiuas ait, hæ,equidem,enimuero.Repletiuæ,ἀναπληρωματικοὶ saltem,tamen,tandem ne,adeo.Inlatiuæ,quanq̃,q̃uis,etsi tam&si. Infinitiuæ,dũ,quanq̃,anteq̃, quatenus,ut cum,ὅταν ὡς συμβαίνει alii di cum ut , sit,quo tẽpore,per hoc & aduerbiũ potest esse temporis.Optatiuæ,utinam,utne,uelim.Subiunctiuæ,cum,si,&quæ ab eo compositæ sunt,tametsi,anteq;,donec,q̃uis,dummodo, licet, postq̃, dum cum pro donec accipitur, aut pro dummodo, nec te moueat si quædã esse aduerbia & cõiugatiões cognoueris.

¶ Superest ut dicamus,quæ coniunctio cui qualitati iungatur. Cũ iungitur modo finitiuis,modo subiũctiuis,ut cum dico,cũ dicebam.item cæteris finitiuis temporibus , sed interest utrum finitiuis an subiũctiuis iũgatur.finitiuis enim iungitur,quotiẽs ad id tempus quo agebã refertur,cum declamo uenit,idest ipso

tempore quo declamo, cum declamabam, ut apud Virgilium, Cum uenit auleis iam se regina superbis, Aurea composuit sponda, idest, tempore ipso quo ueniebat, & apud Ciceronem, Tantum profeci, cum te a consulatu reppuli, proficiscitur quoq; & futuro iungitur finitiuorum, ut apud Virgilium, Cum dabit amplexus, atque oscula dulcia figet, sic & Cicero, An cum bello uastabitur Italia, uexabuntur urbes, tecta ardebunt, tunc te non existimas, significat enim illo tempore se inuidia conflagraturum quo uastabitur Italia & tecta ardebunt, hoc pacto iungitur finitiuis, subiunctiuis uero, cum post factum aliquid significat, ut cum uenisset declamaui, significat enim prius uenisse & si sic se cœpisse declamare, ut apud Ciceronem, Homo audacissimus conscientia conuictus reticuisset, patefeci, nam primum Catilina tacuit, & tunc Cicero patefecit.

¶ Si, modo finitiuo, modo subiunctiuo iungitur, ut si uenio, si ueniebam. Item cæteris finitiuis temporibus, sed finitiuis iungitur hoc modo, quotiens res factas significat, ut apud Ciceronem, Si inlustrantur, si erumpunt omnia, mutat Catilina menté. sic quoq; & perfecto iungitur, ut apud Virgilium. Si potuit manes accersere coniugis Orpheus, adfirmat enim potuisse, & apud Ciceroné, Qui si hæc non dico, maiora fuerunt in Clodio, quam in Milone. Subiunctiuo uero iungitur quotiens conditionalis & incertus sermo est, ut si facias, si faceret, qui enim sic loquitur, factum interim declarat.

Si conditionalis

¶ Dum iungitur finitiuo, ut dum uenio. Quotiens uero pro eo quod est dummodo ponitur, subiunctiua recipit, ut apud Virgilium, Dum conderet urbem, idest dummodo conderet.

Dum

¶ Dum etiam si alius præponitur sermo declinationis, ad illũ reformatur, ut petebam, ut dum uenires sacrum, sic quoque recipiunt subiunctiua.

Donec

¶ Donec iungitur subiunctiuis, ut donec ueniam.

Num

¶ Num si propositum illi fuerit, aliud uerbum finitiuum recipit subiunctiua, ut interrogaui num dubitaret eo proficisci, ut sit species relatiua, fere enim semper præpositio finitiuo uerbo parti orationis coniunctiuæ, subiungitur species subiunctiua, ut nescio quid dixerit, nescio qd fecerit, nescio quare uenerit, nescio cur dixerit & cætera similiter. Aliter uero finitiua ut apud Terentium, Num aliud me tibi opus est. Item quare

uenisti, cur dixisti, cur fecisti & similia, quoniam non praeponi-tur uerbum. Item q̄uis subiunctiua, ut q̄uis ueneris. item dum-modo subiunctiua, ut dummodo uenias. item licet subiunctiua licet uenias. quanq̄ finitiua, ut apud Virgilium, Quanquam animus meminisse horret. Item ut recipit finitiua accentu elatū, effertur autem quotiens pro eo accipitur quod est quomodo, ut apud Ciceronem, ut substinuit, immo uero ut contempsit, id est quomodo, quotiens uero pro eo quod est ἵνα apud graecos recipit optatiua ut faciam. nonnunquam tamen acuto accentu latum recipit subiunctiua, praepositus ὥσπερ, infinito uerbo more quo supra formari relatiua diximus, ut apud Virgilium, Infandum regina iubes renouare dolorem, Troianas ut opes & lamentabile regnum Eruerint Danai. Item utinā recipit optatiua, ut utinā uenias. itē ne acuto accētu imperatiua, ut ne fac. quotiens uero graui accētu pro eo quod est apud graecos ἵνα μή accipitur, optatiua recipit ut apud Horatiū, Ne facias quod humidius. nonnunquam autem etiam si acuto accentu efferatur optatiua quoq; recipit, ut ne facias, ne scribas, sed interest inter hoc & illud quod dicimus ne fac, quod autem imperamus, superius suademus. recipit quoq; idipsum acuto accentu elatum finitiua, quotiens ironicos accipimus pro eo quod est apud graecos istius adfirmatio, quod est apud Ciceronem, Ne illi uehementer errant. quotiens uero rei dubiae, & quasi conditionali aptatur, recipiet & subiunctiua eodem accentu elatum, ut apud Ciceronē, Ne tu ~~era cum~~ accusator esses ridiculus Eruci si illis temporibus natus esses, hoc est, si esses natus, esses ridiculus. Item postq̄ modo finitiuo, modo subiunctiuo finitum, quotiens iunctam accipitur, ut est apud Virgilium, Postquam res Asiae Priamique euertere gentem, ut sit postquam uisum, subiunctiuo uero quotiens secernitur, postquā uenisset factum est, & similia. Item anteq̄ modo finitiuus, modo subiunctiuus iungitur, cōtra ac superius iunctum subiunctiuis, ut anteq̄ uenisset dixi, iunctum finitiuis ut apud Virgilium, Ante pudor q̄ te uiolo. Item ni & nisi subiunctiua, ni fecisset & nisi fecisset, quanq̄ apud Ciceronem nonnunquam finitiuis iungitur, tum maxime cum parum dubius sit sensus, ut apud eundem Ciceronem, nisi forte melius est patefacere uobis prouincias quo exire possitis quàm curare, ut etiam illi qui absunt habeant quo uictores re-

Terenty.

Anacoluthon quid

Ad pro autem.

uertantur. Itē & si, ut ait Caius Iulius Romanus ἀνακόλουθον est, quotienscunque τῳ & si non redimus tamen, ut Terentii illud ex Hecyra est, Et si ego meis me omnibus scio esse adprime obsequentem, sed non adeo ut facilitas mea corrumpat animū. Ad pro autem Licinius Caluus in Fuscinium, Ambitus ad ita mihi Iouem deosque immortales uelim bene fecisse iudices, ut ego pro certo habeo si paruuli. At coniunctionem, ad uero præpositionē euphonoteron tamen est, ut hic per d scribatur ne subsequens t literam duriorem suique similem sonum literæ amplexa dictum, faciat immitius. An pro cum. Maro Bucolicon, An mihi cantando uictus non redderet ille, Quem mea carminibus meruisset fistula caprum. nisi ut de distinctionibus diximus ὑπακουόμενον sit an ne cum uideatur, sed Martius Salutaris uir perfectissimus pro ergo rectius sensit. ἀσύνθετον quoque fit cum pluralis numerus singulari iungitur. atq; pro &, Terentius in Adelphis, Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre, ubi Acron argute, inquit, nam per hanc cōiunctionem transitum fecit ad narratronem. Cn. Næuius in Agitatoria, sed & in Tarentilla. Plautus in Bacchidibus, Quæ sodalem atque me exercitus habet. Cato dierum dictarum de Con. suo. Atque quanq̄ multa noua miracula fecere inimici mei, tamen nequeo desinere mirari eorū audaciam atq; confidentiam.

Aurium iudicio quantum tribuebant antiqui

Martius Salutaris uir perfectissimus

Asyntheton qd

Atq; pro &

Ast uariā uim contulit uocibus.

Glossæ antiquitatum.

¶ Ast apud antiquos uariam uim contulit uocibus pro atq;, pro ac, pro ergo, pro sed, pro tamen pro tum, pro cum, ut in glossis antiquitatum legimus scriptum. Sunt & aliæ plurimæ cō iunctiones pro aliis apud ueteres auctores interpositæ, de quibus plenius C. Iulius Romanus libro ἀφορμῶν sub titulo de coniunctione disseruit.

DE PRAEPOSITIONE.

ut ait Comininianus.

Comminianus grammaticus.

Præpositio qd

PRAEPOSITIO est pars orationis, quæ præposita alii parti oratiōis significationē eius immutat aut simplicem seruat, ut scribo subscribo, scribo rescribo. Prępositiones aut casibus seruiūt aut loquelis, quæ casibus seruiūt, apud penes, ut apud uos, penes te. loquelis ut con di re se, ut cōgredior diduco refero secedo. cætere præpositiones aduerbiis sic coherēt, ut ca

ſibus, ut perfer huc, admoue ad urbem. Quæ caſibus ſeruiunt, aut accuſatiuum habent aut ablatiuum, aut utrunq;, & ſunt accuſatiui caſus ad, ad domum, ad fines. apud, apud Maronem. ante, ante hoſtium, ante tribunal. aduerſum, aduerſum hoſtem. am, am ſegetes. contra, contra capitolium, contra hoſtē. circum, circum montem. circiter, circiter ducentos. citra, citra gratiam, citra mōtem. circa, circa forum. cis, cis padum, cis alpes. extra, extra urbem. erga, erga parentes. in, in Piſonem. inter, inter querelas, inter te. infra, infra collem. intra, intra Kalēdas, intra mœnia. iuxta, iuxta ædem. ob, ob merita, ob cauſam, ob iter. per, per uias, per medium. præter, præter malos. propter, propter illum. poſt, poſt annum. prope, prope urbem. pone, pone littus, pone me. penes, penes hoſtem. ſubter, ſubter mare. ſupra, ſupra ilium, ſupra fortunam. ſubtus, ſubtus lectum. ſecundum, ſecundum mare. trans, trans Tyberim. ultra, ultra terminum, ultra fines. uſq;, uſque Romam.

¶ Item ablatiui caſus, A, à propinquis. ab, ab homine. abs, abſq; nobis, abs te. cum, cum ſociis & cum patre. coram, coram amicis, coram multis. clam, clam patre. de, de ciuitate, de foro. ex, ex prouincia. pro, pro patre, pro Rep. præ, præ metu, præ dolore. palam, palam omnibus. ſine, ſine domino. tenus, tenus rupe.

¶ Item utriuſq; caſus. In, in ius eo, in iure ſto. ſub, ſub montē ueni, ſub monte moror. ſuper, ſuper arma, ſuper armis, ut Maro, Stratoq; ſuper diſcumbitur oſtro. ſubter, ſubter mare, ſubter mari. ſuper, ſuper Hectore, ſuper Priamo, hoc eſt de Priamo.

¶ De Præpoſitionibus, Palæmon ita definit.

Palæmon grammaticus.

¶ Præpoſitiones ſunt dictæ, ex eo quod præponantur tam caſibus q̃ uerbis. caſibus in accuſatiuo tantum & ablatiuo, ſunt quædam communes utriuſque caſus, nonnullæ tam caſui q̃ uerbo præponuntur, aliæ tantum uerbo, quædam tantum caſui, aliæ mutato accentu in aduerbia accedunt, & quidē quæ ſunt accuſatiui caſus. item quæ ablatiui, ſed & utriuſque ſuperioribus explanantur, nunc quæ ſint uerborum propria exponamus.

¶ Et ſunt uerborum propriæ hæ. di diducere, dis diſpargere, co coemere, con conuertere, re reuocare, ſe ſeponere, as aſpellere. Sunt etiam ex uniuerſis quæ & caſui & uerbo præponuntur, ut accedo, amoueo ab arce, antecedo. contra, contra illum, con-

tradico.circū,circū oppidū,circumeo.de,de illo,decipio.e,e cœlo educo.ex,ex alto,excipio.in,in Pisonem,inuado.inter,inter illū interdico.ob,ob illū,obeo,obiicio.præ,præ uiribus, prædico.pro pro illo,promitto.præter,præter filium,prætereo.per,per flumen, perago.sub,sub illum,subeo.super,super lectum, supergredior. trans,trans flumen transeo.

¶ Eædē præpositiones & aduerbio & participio præponuntur. aduerbio quidem ita, adprime, impudenter. participio uero ita,inscriptus,descriptus.pronomini etiam ita,ad illum, pro me, de hoc. similiter ex uniuersis tantum casibus iungūtur hæ, propter,apud,sine, circiter,subtus,infra,coram,intra,cis,extra, post, supra, prope, ultra, usq;, citra, secundum, erga, pone, circa, penes,iuxta.

¶ Quædam similiter ex uniuersis mutato accentu in aduerbia accedunt,quæ etiam in aduerbiis notauimus,& sunt infra, infra stat.supra,supra stat,extra stat,intra sedebat,ultra non faciam,citra discurrit,circa equitatum,iuxta fecit.similiter cōtra cōtendebat,subtus erat,coram stetit,ante uenit,post sedit,prope cecidit, idem pene usq; illum multauit, idest ualde. item usq; illo cum uenisset.& quandiu sine casibus enuntiantur aduerbia,aliter erūt receptis casibus inter præpositiones.

Usq; pro ualde.

¶ Nomina ciuitatum sine præpositione sunt eundi, manendi, redeundi,sed & rus sine præpositione,rus eo,ruri sum, rure uenio.& domus sine præpositione, ut domum eo,domi sum, domo uenio,sed & de domo dumtaxat. In tertia persona inuenimus sæpius in domum,id generaliter autem & canonice,ut Romanus disertissimus artis scriptor refert. Præpositiones gentibus seu nationibus adduntur,ciuitatibus adimuntur & detrahūtur, licet contra nonnullos ueteres dixisse reperiamus,ut apud eundem Romanum inuenies. apud Palæmonem etiam aliæ obseruationes penitus digestæ sunt,utputa,præpositio per præponitur tantummodo absolutis nominibus, peccant autem qui dicunt peroptimus.circum,circa,circiter hæc differunt,quod circum locum est,circum theatrum,circa tempus, circa Kalendas. circiter numeri, circiter horas decem, & si aliter inueniantur, licentia dictum uidetur.

Iulius Romanus.

¶ Contra & aduersus ita differunt, quod contra locum, ut contra basilicam, aduersus ad animi motum, ut aduersus illum facio,

lum facio, interdum autem promiscue accipitur.

¶ Item ante, post, penes, inter, nunc præponuntur casibus, nūc mutato accentu subiunguntur, ut ante illum, illum ante.

¶ Item ab duplex est, nam & pro ἀπὸ & pro ἐπὶ apud nos accipitur, ut ab bibliotheca, ab epistolis. Item a & ab hoc differunt, a præponitur nomini quod à consonante incipit, aut uocali quæ pro consonante accipitur. ab his præponitur, quæ a uocali incipiunt, q̄uis etiam h præcedat quæ pro adspiratione accipitur, superius a magno & maximo sequens, ab indis, ab errore, ab humo, & ab hila, & ab hyacintho, quæ y litera pariter æque apud nos uocalis existimatur.

¶ Has præpositiones nonnullis uisum est non debere ꝓpriis ciuitatum nominibus præponi, sed sic, Antiochia uenit, ueni Roma, & Cicero, Cum multi principes ciuitatis Romæ non non tam sui conseruandi & cætera.

¶ Item cum tertiæ personæ præponitur tantum, ut cum illo, nam primam & secundam subsequitur, mecum tecum. item nobiscum, uobiscum, cum illis. Item tenus subsequitur, pubetenus, facietenus, paulotenus. item in præpositio quotiens significationem habet in loco, quod est apud græcos ἐν τῇ πόλει recipit casum ablatiuum, ut in ciuitate.

¶ Eadem præpositio derogatiua & ἀναιρετικὴ uel στερητικὴ ut probus improbus, doctus indoctus, nonnunquam etiam adiectiua & προσθετικὴ, ut potens impotens, idest ualde potens, quanquam in hac appellatione etiam derogatiua intelligatur, ut sit impotens.

¶ Item super quotiens supra significat, accusatiuum recipit casum, idest, super subsellium, quotiens uero de significat, recipit ablatiuum, id est, super Hectore multa. Super

¶ Item per diuersas habet significationes, non enim tantum pro eo quod est apud græcos δι' ἐμοῦ δι' ἐκείνου, idest per me, aut per illum intelligitur, nec pro eo tantum quod æque apud græcos sumitur ἐπ' ἐμοῦ, ἐπὶ σοῦ γέγονεν, quasi per me aut per te factum est, sed etiā nonnunquam pro eo accipitur, quod apud græcos iurandi exactione usurpatur, idest τοὺς θεοὺς ἐν τὴν πίστιν, ita ut ait poëta, Per superos atq; hoc cœli spirabile numen p sydera testor. Itē accipitur pro eo quod est nostra uoluntate iureiurando affirmamus, aut negamus, μὰ τοὺς θεούς, νὴ Per

ἕνεκεν graeci dicunt, quale est apud Virgilium, Per ego has lachrymas dextramque tuamque, te per connubia nostra per inceptos hymenaeos, ut sit per lachrymas, per dextram, per te, quod graeci πρὸς dicunt, per connubia, per hymenaeos, ut sit πρὸς τὸν γάμον, πρὸς τὸν ὑμέναιον.

Itē intelligit quotiēs solemus incusantes aut excusantes ponere, qđ graeci dicunt παρ' αὐτοῦ γέγονεν, παρ' ἐμοῦ οὐ δεῖ γένηται, p illum factum est ut fieret, per me non est factum ut fieret. item accipitur etiam pro eo, quod est ualde, ut cum dicimus perdoctus, idest ualde doctus, quod doctissimus, praeponit autē absolutius, ergo ut Scipio peroptimus dicit, ergo ut scio sequi ueteres peroptumus non dicimus. Item ad & apud hoc modo differunt, ad enim ad locum perfertur, quasi ad illum eo. apud in loco, quasi apud illum sum. Item in & erga hoc differūt, tere enim erga ad affectum refertur, quasi erga illum sum benignus. In ad simultatem, quasi in illū sum saeuus. item secundū duplicem intellectum habet, modo ad proximitatem, quasi secundum illum sedeo, idest prope, modo ad aemulationem, quasi secundum Epicurum uiuo, id est similiter illi.

Item ante illum, post illum, inter illum, penes illum, hae praepositiones nonnunquam promiscue accipiuntur, & postponi solent, accentum utique mutant aliquomodo & casum, quale est paucis ante diebus, item paucos post annos, item arma inter iuuenum. Item illum penes, ut sit penes illum, inter paucos dies, inter arma iuuenum.

Item ex & de praepositiones nonnunquam mediae inueniuntur, cum dicimus, fac tua ex re, qua de re agitur, quidam ex referunt ad locum unde eximus, quasi ex fundo uenio, ex agro uenio, at uero de, ad id quod graeci περὶ dicunt, quasi de Marcello, ut Cicero de amicitia. Quintus Mutius augur multa narrare de C. Laelio socero suo memoriter & iucunde solebat.

Itē e ꝑpositio non tātū ex loco significat, quasi e coelo, sed ꝓ eo qđ est pro accipitur, cū dicimus e Rep. i. ꝓ Rep. Itē e re est.

Abs autem fere praepositio hoc modo profertur, ut dicamus abs me, abs illo non dicitur.

Item pro multas significationes admittit, accipitur enim pro eo quod est ante, idest pro templis est, pro turribus adstāt, significat & cis, cum quasi apertum sit in medio, & dicatur pro-

uocauit illum, produxit illum, idest porro illum uocauit, aut duxit, significat & longe quasi proiectus. item quod apud græcos ὑπὲρ dicitur, quasi pro Rabirio, pro Milone. item quod apud græcos ἀντὶ dicitur, quasi οὗτος ἀντ᾽ ἐκείνου. significat etiā aliā significationem, derogationem, idest, στέρησιν cum dicimus profanus locus, idest, non sacer, quasi porro a fano positus, quod græci βέβηλον dicunt. significat etiam σχετλιασμὸν cum animus mouetur, pro deum atque hominum fidem, aut pro dii immortales, qui hic intercipit dies. item apud græcos κατὰ dicitur quasi pro meis uiribus, item κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν. Item præ præpositio diuersas habet significationes, accipitur enim pro ualde, ut cum dicimus prædurum uulnus, prænimium, idest ualde, ut apud Virgilium, Prædurum uiribus hostem, quod est ualde fortissimum. significat & propter ipsius uirtutem. item pro eo nonnunquam quod est sine accipitur præfascine, idest, sine fascine, qud græci ἀβάσκαντος dicunt. significat & ante cum dicimus præ te, præ se, ferè est quod græci παρὰ σὲ dicunt, ergo differt utrum proscribo, an præscribo dicamus. est proscribo palam & aperte scriptum pono, ut cum bona alicuius proscribo, præscribo autem παραγράφομαι, significationes quales sunt subscriptiones apud iurisconsultos, eadem ratione refert utrum ne præpono dicatur, aut cum quis declamat controuersiam aut disputat, solet dicere, quæstionem propono, præpono uero cum alterum altero præfero.

❡Sub præpositio quotiens localem significationem habet accipit accusatiuum si in locum significat, quale est, uolitare sub umbras, item, Et nunc magna meis sub terras ibit imago. Ablatiuum quotiens in locum significat, quale est, Troiæ sub mœnibus altis. item, Clypeique sub orbe teguntur. Cum uero nulla loci significatio est, indistincte præponitur, quale est, Sub te tollerare magistro militiam, item accusatiuū sub eundem sensum, Ecce autem primi sub limine solis, & ortus.

❡Omne uerbum quodcunq; præpositionē recipit, eiusdē ordinis declinationē facit, ut scando scandis, ascendo ascendis, mordeo mordes, remordeo remordes. Exceptis his, sapio sapere, adiecta enim præpositione facit resipio resipere, & fit tertii ordinis, sed desipio desipire facit, non desipere, cieo ciere, accio

accire, concio concire, exeo exire, do dare, addo addere, & alia si qua inueniuntur.

Iulius Romanus grãmaticus

❡ Gaius Iulius Romanus de præpositionibus libro ἀφορμῶν ita refert.

Suetonius Trãquillus de rebus uariis.

❡ Suetonius Trãquillus de rebus uariis, Præpositiones, inquit, omnes omnino sunt duodequadraginta, qui numerus inter omnes criticos grammaticos profecto conuenit, nostras uero esse has. ab, ad, præter, pro, præ, in, ex, sub, super, subter. Præpositiones quæ præponuntur merito censentur, nam & illud Salustii historiarum libro primo, quos inter maxime præpositio est, quã per anastropham dicimus posse conuerti. Præpositiones aut casibus seruiũt, aut loquelis, am, con, de, di, dis, re, se, an, ut amplector, consedi, definit. Cæteræ & uerbis cohærent & casibus. Præpositiones sunt hæ, a, ab, ac, ad, aduersus, am, ante, apud, cum, coram, cis, citra, circum, contra, circa, con, co, de, di, dis, e, ex, erga, extra, in, inter, intra, iuxta, infra, ob, of, oc, penes, per, post, præter, propter, pro, præ, palam, prope, pone, pro, de, sue, re, sine, sub, super, subter, secundum, trans, tenus, ultra, uls, ut a rationibus, ante forum, ab auctoribus, appellare, abs te, apud iudicem, accepit, astulit ut uter adtraxit, aufugit, abditus cum legionibus, aduersus edictum, cis Padum, cõtra gratiam, circum amicos, circiter kalendas, circa urbem, concepit, cognitus per te, post rem, propter nos, præter iocos, pro reo, præ risu, palam populo, properus detulit, pone sæpem, dimouit, prodest, distulit, remouit, e iure, sub domo domum, ex arce, super caput, erga diligentiam, subterfugit, extra limitem, supra fortunam, iniecit, sine dolo, in forũ, subter mare, inter ciues, subter mari, intra caulas, transtulit, iuxta littus, trans ripã, infra gradus, tenus fine, ob iram, usque ad portum, penes me, ultra modum.

❡ Ablatiuo casui seruiẽtes hæ, a ab cum corani de e ex pro præ palam sine absq; tenus. Accusatiuo seruiũt hæ, ad apud ante aduersus cis citra circum contra circa erga extra inter intra iuxta infra ob penes per post propter præter prope pone trans ultra. Accusatiuo & ablatiuo seruiunt hæ, in sub super subter, Super ut Maro, Stratoque super discumbitur ostro. uerbis seruiunt aut participiis, aut aduerbiis hæ, ac con di dis re se an. uerbis ita, diduco, incurro, discedo, succurro, reduco, subuenio, secerno, superuenio, Participiis, subterfugiens, iti

currens, accingens, & alia similiter, conduco. Aduerbiis constricte, restricte, districte, indecenter, incunctanter, improbe, deformiter. hæ uero ut superiores coire non possunt, ut cum, apud, penes, propter, & ideo ablatiuum tantum aut accusatiuum præcedunt, nec aliis q̃ casualibus præponuntur, idest, nomini, pronomini, participio, cum Cicerone, cum illo, cum electo, quæq; in partitione uersus separari debẽt a cohercẽtibus partibus orõnis.

¶ Præpositiones interdum ultimas literas immutant, & iunctorum sibi uerborũ primas adsumunt, ut A pro ab, ut auehit & aquilone procella ꝑ ab aquilone, per synalœpham, nec mirũ cum infra etiam subauditur, soluturus pro absoluturus. A pro ad, Titinius in Barathro, Priusquam auro priuatæ, purpuram quæ abteximus. nam & apes quasi aptæ sunt, quod inuicem colligentur. Maro Georgicorum tertio, Aptos iunge pares, & coge gradum conferre iuuencos A ꝑ con, ut Maro, Cõiugis ut magicis sanos auertere sacris, quanq̃ ante sit auertere, deinde conuertere, ut cum tamen utrunq; uideamus.

¶ Sunt & aliæ plurimæ præpositiones pro aliis apud ueteres auctores interpositæ, de quibus plenius idem Iulius Romanus libro ἀφορμῶν sub titulo de præpositione disseruit.

DE INTERIECTIONE
ut ait Comminianus.

INTERIECTIO est pars orationis significãs adfectũ animi, uario autem adfectu mouetur. nam aut lætitiam animi significamus, ut ahaha, aut dolorem, ut heu, aut admirationem, ut babæ. ex his colligi deinceps alii motus animorum possunt. *Interiectio qd* *Ahaha* *Babæ*

¶ PALAEMON ita definit. Interiectiones sunt quæ nihil docibile habent, significant tamen adfectum animi, ut heu, eheu. item ehem, eho, hoe, pop, papæ, attate. *Eheu, Pop* *Papæ, Attate* *interiectiones.*

¶ C. IVLIVS Romanus ita refert, Interiectio est pars orationis motum animi significans lætantis, ut haha, dolentis, ut heu, admirantis, ut babæ papæ, quæ quamuis πάθους ςάσιν ἐκ ἤθους, inuenimus tamen etiam apud eos qui uidentur ethici mediocriter pathos solere conciti. Fafæ, ut cum putoris aliquid phorrescimus, quæ uox nũqd Aegyptiũ pathos ducat, nã ut Hermes ἐν τῷ κρυφίῳ λόγῳ scribit ὅσις ἐ λεχθῃς ἀπράσσορα, τό ... *Babæ* *Papæ* *Fafæ* *Hermes*

ὡς πορὸς ἐςὶν, τὸ δὲ ὑον οὐσία, καθότι τὸ γένος ἀνθρώπων ἐκ πυρὸς καὶ θανάτους τόλης ἐγένετο, nunquid ergo posterior ætas f literã addit, & pro y u loquens, fu loqui cœpit, cum antea sola u litera uituperatio uideatur.

Y uituperandi nota.

Tax pax

¶ Tax pax. Næuius in Agitatoria, Age ne tibi mihi aduersari dicas, hunc unum diem de meo sequor sinam, ego illos esse tax pax, postea currenteis, ego illos uendam, nisi tu uiceris.

Eho *Volop*

¶ Eho. Idem in eodem, Eho an uicimus, uicistis uolop, quomodo dicam tibi.

Trit *Crepitus polentarius.*

¶ Trit. Næuius in Corollaria, significat autem uocem murum, ut Plautus inquit, in quadam da crepitum polentarium, idest peditum, in Curculione.

Bat *Cæsellius Vindex per ordinẽ scripsit alphabeti.*

¶ Bat sonus ex ore cornicinis lituum eximentis, ut Cæsellius Vindex libro b literæ scribit.

Ei ei

¶ Ei ei. Næuius in Tarentilla, Ei ei, etiam se audenti ne cum una apparere.

¶ At at tatæ. Idem in eadem. At at tatæ, caue cadas amabo.

Vita deum *Ὢ πόποι qd*

¶ Vita deum immortalium. Cato Senex, ubi Statilius Maximus ἐκφώνησις, inquit, ἀρχαϊκὴ ὡς ὢ πόποι.

Mu

¶ Mu. Plautus in cæco aut in prædonibus, Quis tu es qui ducis me, mu, peri Hercle, Afer est.

Euax

¶ Euax. Plautus in Bacchidibus, Euax aspersisti aquã fili nuntio. Ennius quoq; annalium libro aquast. Asper a latinis.

Mu facere pro mutire.

¶ Mu pro mutire. Lucilius Satyrarum libro. Non laudare hominem quemq;, neq; mu facere unquam.

O dolentis

¶ O doletis est, ut o terq; quaterq; beati. Afranius in Emancipato, O quot clamas.

Cuccuru

¶ Cuccuru. Afranius in Cinerario, Id me celabat cucuru, an nomen est, ut ueru, genu.

Em *Lex Papiria.* *Tib. Gracchi interitus.*

¶ Em. C. Gracchus, ut lex Papiria accipiatur, Pessimi fratrem meum optimũ interfecerunt, em uidete q̃ par pari sint, ut quidã hem pro en uolunt esse, sed decet commemorationi fraternæ mortis ingemiscere. itaque mora distinctionis par est ostendere adfectus. Plautus in Pœnulo. Hem istæc uolo ego uos meminisse omnia.

At tat tat at at tatæ.

¶ Attat tatat at tatæ. Næuius in Corollaria, Quid salue at tat tat at at tatæ. Riualis, Salue, qd istud ate aduertisti tã cito?

It

¶ It Næuius in Corollaria, Se tale uerbum caue faxis.

☙ Mut, mut non facere audet, ut apud Apuleium Platonicum de prouerbiis scriptum est libro secundo. *Mut facere nō audet. Apuleius Platonicus de prouerbijs.*

☙ Spataro, Afranius in Aequalibus, quā uocē frequenter apud eum positam ait Pauls ἐξουθενισμοῦ uim sensúmque sufferre. *Spataro*

☙ Eu hoe. Maro septimo, Eu hoe bacche fremens ❀ dignam uociferans. Ennius in Athamante. Is erat in ore Bromius, his Bacchus pater, illis Lyæus ❀ uitis inuentor sacræ, tum pariter Euan, Euius ignotus iuuenum cœtus alterna uice inibat alacris, bacchico insultans modo. *Eu, hoe Bromius Bacchus Lyæus, Euan uitis sacra Orgici quo ritu celebraretur*

☙ Au. Afranius in Emancipato, Au mi homo, immo edepol uos supremum meum concelebretis diem. Item in eadem. Au quid me censes, obsecro non audisti? *Au*

☙ Hem. Afranius in Emancipato, Hem quid ais. mane serua quæso, nisi molestum est, pauca sunt tecum quæ uolo. *Hem*

☙ Pro Iupiter. Pro gaudentis, Pro Iupiter, ut mihi quicquid ago, lepide omnia, prosperéque eueniunt. Pro Iupiter. Terentius in ❀ Pro Iuppiter tu homo adigis me ad insaniam. *Pro Iuppiter*

☙ Hou ut ait Varro de latino sermone libro quinto, nulli alii seruare conuenit, inquit, quam Titinio Terentio. *Mores qui bene expresserūt. Terentius Hou bene seruauit. Titinius.*

☙ Pathe. Pathe uero Trabea, inquit Attilius Cæcilius, facile moueant, ego ne illam, quæ illum, quæ me, quæ nō, sine modo, mori me malim, sentiet qui uir siem. Præcise, inquit Varro, generat animi passionē, quod noui generis cum non sit interiectio, sed ademptio tantū, interiecti animi causa uocitamus, Tu me homo adigis ad insaniam; irascentis & hæc oratio est, licet nulla sit interiecta particula. Tun' cōsulis quicquam, & hæc irascentis oratio est. Tremo horreóque postquā aspexi hanc, affectus ob amorē. Heus heus pater, heus Hector, à dolore mētis adfectæ. Mane mane, porro ut audias, cupiditatis adfectus est. *Trabea, Attilius, Cæcilius poetæ.*

☙ Butu batta. hæc Plautus pro nihilo & pro nugis posuit, ut in glossis ueterum bat tat ti, fluctus quidam sonus uocis effeminatior, ut esse in sacris an agmenorum uocum ueterum interpres scribit.

☙ Libri Secundi Finis.

FL. SOSIPATRI
CHARISII INSTITVT. GRAM.
LIBER TERTIVS.

COMPLETIS OCTO PARtibus orationis, ita ut ꝑmisimus, ad alias quoq; uerborum obseruationes ordine ueniamus, de ꝑfectis ordinū quatuor. In primo ordine uerborū perfectū tēpus formæ mutationem capit modis quatuor.

Præterita perfecta.

¶ Primo cum maior pars in i literam cadit, nulla duce consonante, aro aras araui, probo bas baui, noto tas taui. In his uero decidit a litera, ut sono as sonui non sonaui, tono nas nui, frico cas cui, ueto tas tui. Maro, Insonuit læuum, plico cas cui, seco as cui, domo as mui, mico cas cui, & adiectis similiter præpositionibus, ut explico, cõplico, perplico.

¶ Item aliam formam faciunt, qua syllaba deposita & prima producitur, ut lauo lauas ui, iuuo uas ui, & similiter adiectis præpositionibus adiuuo uas ui.

¶ Item alia forma est, qua a litera eximitur, & perlatio syllabæ fit, ut do das dedi, sto stas steti, & similiter adiectis præpositionibus, ut præstiti, institi, restiti, perstiti

¶ De secundo Ordine.

¶ In secundo ordine formæ sunt quinq;. Prima quæ in i literā cadit, perfecto nulla litera consonante duce, ut splendeo splēdes dui, niteo tes tui, uigo & uigeo es gui, floreo res rui, teneo nes nui, palleo les lui, horreo res rui, stupeo pes pui, terreo res rui, tepeo pes pui, caleo les lui, torpeo pes pui, calleo les lui, timeo mes mui, arceo ces cui, doceo ces cui, ualeo les lui, urgeo ges cui, habeo bes bui, præbeo bes bui, debeo bes bui, sorbeo sorbes sorbui & sorpsi, egeo ges gui, studeo des dui, rubeo es ui, censeo ses sui. & adiectis similiter præpositionibus, ut adhibeo bui, prohibeo bui, inhibeo bui, cohibeo bui.

¶ Secunda forma est, qua prima syllaba ex correpta produci-

tur perfecto, ut ſedeo des di. foueo ues ui. faueo ues ui. uoueo ues ui. paueo ues ui. caueo ues ui. uideo des di. neo nes neui. fleo fles fleui. prandeo des di. cieo cii & ciui.

¶ Tertia forma eſt qua perfectum tempus in ſi ſyllabam terminatur, ut ardeo des arſi. hæreo res ſi. mulceo ces ſi. ſuadeo des ſi. indulgeo ges ſi. fulgeo ges ſi. fulgeo ges ſi. urgeo ges urſi. torqueo ques ſi. uideo des ſi. tergeo ges ſi. maneo nes ſi.

¶ Quarta forma eſt, quæ perfectum tempus extrema ſyllaba in xi literas cadit, ut frigeo ges xi. mulgeo ges xi. lugeo ges xi. porceo ces xi βιάζομαι. allicio cis xi. ἀπελεάζω lugeo ges xi. uageo ges xi. pelliceo ces xi. ἀπελεάζω.

Porceo βιάζομαι

¶ Quinta forma eſt qua perfecto iterant ſyllaba prima, ut pendes pependi. mordeo des momordi. ſpondes des ſpopondi. tondeo des totondi.

¶ De tertio Ordine.

¶ Interiecto ordine formæ ſunt noue, & eſt prima qua in i cadit perfectū tēpus nulla duce cōſonāte, ut colo lis lui. alo lis lui. rapio pis pui. ſtatuo tuis tui. uomo mis mui. tremo mis mui. fremo mis mui. arguo uis ui. molo lis lui. diruo is ui. pecto ctis xui. meto tis meſſui, pono nis ſui & poſiui ueteres dixerunt. innuo is nui. exuo is xui. acuo cuis cui. incumbo bis bui. conſulo lis lui. necto tis xui. texo is xui. conſuo ſuis ſui. ſterto is tui. ῥέγχω. meto tuis tui.

¶ Secunda forma eſt qua perfecto prima ſyllaba iteratur, ut curro ris cucurri. diſco cis didici. cano nis cecini. tango tangis tetigi. tendo dis tetendi. pendeo dis pependi. ἀπαρτιωνῶ. pello pellis pepuli. tundo dis tutudi. κόπτω. pungo gis pupugi. parco cis peperci. pedo dis pepedi. πέρδομαι. fallo lis fefelli. cado dis cecidi. cædo dis cæcidi ἀναίρω. tollo tollis tetuli.

¶ Tertia forma eſt, qua perfecto iteratio ſyllabæ ſecundæ eſt, ut addo dis addidi, reddo dis reddidi. condo dis didi. trado dis didi. credo dis didi. abdo dis didi. prodo dis didi.

¶ Quarta forma eſt qua perfectum in xi literas cadit, ut dico cis xi. rego gis xi. pingo gis xi. lingo gis xi. fingo gis xi. meio is xi. ſtringo gis xi. ningo ningis ninxi. adfligo gis xi. pollingo gis xi. νεκροπλύνω. pergo gis xi. iungo gis xi. diligo diligis xi. pluo is xi. ſtruo is xi. ſugo gis xi. figo gis xi. uiuo uis xi. ungo gis xi. tingo tingis xi. uergo gis xi. ſurgo gis xi. augeo gis xi. aſpicio cis xi.

coquo coquis xi. pecto pectis pexi.

Quinta forma est qua perfectum in si literas cadit, ut sumo mis sumpsi. mitto tis si. scribo bis psi. allido dis lisi. carpo pis psi. mergo gis si. parco cis si. spargo gis si. trudo dis si. rado dis si. sarpo pis si. ludo dis si. plaudo dis si. cedo dis ssi. claudo dis si. premo mis ssi. promo mis psi. uro ris ssi. gero ris ssi. demo demis psi. concutio tis cussi. nubo nubis nupsi. facesso sis ssi. uiso sis si. capesso sis si.

Sexta forma est qua pfecto prima syllaba ex correpta pducit, ut rumpo pis pi. fundo dis fudi. cudo dis cudi. uinco cis ci. lego gis gi. facio cis feci. iacio cis ieci. sperno nis spreui. emo mis mi. cerno nis creui. sero ris seui & serui. incipio pis incepi. frango gis gi. uerro cis rri σάρω. sino sinis siui.

Septima forma est qua perfectum in i cadit duce uocali, quæ loco consonantis est, ut cupio cupis cupiui. sapio pis piui & sapui. peto tis tiui. quæso sis quæsiui. tero ris triui. pono nis siui.

Octaua forma est qua perfectum cadit in similitudinem uerborum primi ordinis, ut pasco pascis paui. sterno nis straui.

Nona forma est quæ perfectum facit secundæ psonæ dempta s litera, ut mando dis di. pando dis di.

De quarto ordine.

In quarto ordine formæ sunt quinq;. Prima est, qua perfectũ cadit in i, duce u litera, in usu tamen capta, ut munio nis niui & munii. seruio uis uiui & seruii. item in cæteris, lenio nis nii. garrio ris rii. gestio stis stii. salio lis lii. sæuio sæuis sæuii. esurio ris rii. ligurio ris ligurii, hoc est degusto. parturio ris rii. præsagio gis gii. uestio stis stii. hinnio nis nii. mugio gis gii. insanio is nii. hirrio ris rii. mollio lis lii. polio lis lii. sepelio lis lii. repperio ris rii. grunnio nis nii. audio dis dii & audiui.

Secunda forma est, qua in i perfectum definit, nulla uocali nec consonante duce, ut uolo uis uolui. malo lis lui. operio ris operui. aperio aperis aperui.

Tertia forma est qua perfectum cadit in si literas, ut farcio cis farsi. sarcio cis sarsi. fulcio cis fulsi. sepio pis psi. sencio tis si. cambio bis bsi, hoc est muto. haurio ris si. In his litera geminata perfectis non cadit.

Quarta forma est qua perfectum cadit in xi literas, ut sancio cis xi. uincio cis xi. Neque in his perfecti geminata cadit, nec

alia sunt excepta q̃ hæc duo uerba. Item septem superiora.

¶ Quinta forma est, qua perfectum prima persona in similitudinem cadit uerborũ secundi ordinis, secunda mutatur in quarta perfectum cadit in i, duce u litera, ut eo is iui, & si qua eorum præpositionibus adiectis fiunt. ut transeo transis transiui. exeo exis iui. subeo subis iui. sedeo is iui. queo quis quiui uenio nis niui. Quorum uerborum futurum tempus in bo cadit, ut supra diximus, prima persona secundi ordinis similitudinem sequitur, alioquin futurũ tẽpus in quarto ordine in am literas terminatur. ut sentiam, seruiam, muniam.

¶ Sunt quædam perfecta similia ab instantibus deriuata diuersis, facta in his synthesi, ut aceo ces eui. & acuo is cui. frigeo ges xi. & frigo gis xi. lugeo ges xi. luceo ces xi. fulcio cis lsi. fulgeo ges lsi. cerno nis creui & eresco scis ui. paueo ues ui & pasco scis pa ui. sisto sistis steti & sto stas steti. consisto tis stiti. consto stas stiti. fero fers tuli. & tollo lis tuli. quod in consuetudine sustuli facit eius tamen perfecti instans apud ueteres sustulo. pendeo pendes pependi. pendo pendes pepẽdi. pandor panderis passus sum aut pãsus. patior pateris passus sum. uertor uerteris uersus sum. uerror uerreris uersus sum.

¶ Sunt quædam uerba quæ habent perfecta duplicia, ut pango pangis pepigi & pansi & panxi. parco parcis peperci & parsi. pungo pungis pupugi & punxi. uello uellis uelli & uulsi. nitor ris nisus & nixus sum. teneo nes tenui & teniui apud ueteres. tundo tundis tutudi & tunsi. tollo lis tetuli & sustuli. alor ris alitus sum & altus. dirimo mis diremi & dirẽpsi, sed magis diremi. deleo les lui & leui. tero ris terii & triui iuxta Apuleium.

¶ De Defectiuis.

¶ Sunt quædam uerba, quæ ex forma agendi in passiuum perfecto uertuntur, quæ etiam defectiua appellantur secundi ordinis. ut soleo soles solitus sum. audeo audes ausus sum. gaudeo gaudes gauisus sum, sed soleo uerbum futurum omnino non habet, quia uim habet præteriti, nec potest aliquis futuris consuesse. *Verba Defectiua.*

¶ Tertii ordinis fido dis fisus sum. diffido dis diffisus sum.

¶ Quarti ordinis fio fis factus sum. & ex eodẽ patefio fis patefactus sum. calfio fis factus sum. similiter tepefio, madefio & expergefio expergefactus sum. arefio arefis arefactus sum.

Fieri contra analogiam.

❧ Infinitiuum huius uerbi quod est fio fieri facit, quum omnia uerba actiua uoce elata in e faciunt, ut amare, docere, dicere, munire. Hæc uerba quorum perfectum in passiuum dedu
❧ participia habent tria secundum formam quidem actiuam præsentis temporis & futuri, ut confidens confisurus. audens ausurus. Secundum formam passiuam futuri temporis ut confisus, ausus, infinitiuum instantis solere, perfecto & plusquamperfecto solitum ire aut solitum esse, participium instantis solens, præteriti perfecti hic solitus, futuri soliturus ❧ quamuis futuro declinata sint, tamen dici non possunt q̃ præteriti non futuri potest aliquis ❧ memoratum est ❧
ut dicatur audendus, gaudendus, confidendus. Illud tamẽ obseruabimus, quod quamuis dicatur confidendum, audendum, figura dicitur non participio, quod ipsum etiam ab omnibus uerbis figurari potest, de qua figura iam adnotauimus. hæc uerba qualitate deficere dicuntur, quorum declinationes suo loco insteruimus. Adnotandum tamen est quod eadem uerba quæ ex fio ueniunt, ut calefio, tepefio, arefio, etiam actiuam declinationem totam habere possint, ut tepefacio calefacio patefacio.

Confidendum Audendum Gaudendum figurate dicimus.

❧ Sunt quædam uerba quæ quoniam non habent sua perfecta tempora, usurpant tamẽ eiusdem significationis uerborum perfecta, ut uescor pastus sum facit, ex eo tamen uenit quod est pascor, uescitus enim sum nemo dicit. item arguor conuictus sum facit, quod ex eo uerbo conuincor, habet tamen apud antiquos argutus. item angor anxius sum, anxius autem nomen est quod significat sollicitus. itẽ fero tuli quod est ex uerbo tollo. hæc quoque defectiua dicuntur, quoniam figura immutantur. item reminiscor recordatus sum facit, nemo enim dicit rementus sum, nec opperior opertus sum.

Verborum defectiuorum declinatio.

❧ Declinantur autem prædicta uerba hoc modo. Secundi ordinis finitiui instantis. Soleo es et. bam bas bat. solitus sum. eram. solebo. Imperatiuo sole. solitus esto. Optatiuo lerem. tus sim. tus essem. soleam. Coniunctiuo leam. lerem. tus sim. tus essem. & quæ ex fio nascuntur eodem modo declinantur, expergefio expergefacio. calfio calfacio. arefio arefacio. adsuefio adsuefacio. mansuefio mansuefacio. liquefio liquefacio. stupefio stupefacio, & si qua alia huiusmodi inueniuntur. Item aliud, Finitiuo instanti

instanti, Tollo lis lit. sustuli leram tollam. imperatiuo tolle, quasi futuro tollito tu. optatiuo tollerem sustulissem tollam. subiunctiuo cum tollam lerem sustulerim sustulissem sustulero. infinitiuo tollere sustulisse sublatum ire & sublaturum esse. participia instantis hic tollens futuri hic sublaturus & caetera. *Tollo sustuli futurum imperatiui quasi futurum.*

¶ Item passiua modo finitiuo instanti tollo bar sublatus sum eram lar. imperatiuo tollere, quasi futuro sublatus esto. optatiuo lerer sublatus sim essem lar. coniunctiuo lerer sublatus sim essem ero. infinitiuo tolli sublatum esse sublatum iri aut sublaturum esse. participia sublatus tollendus. *Tollor sublatus sum*

¶ Tertii ordinis simili modo declinatur, Fido fisus sum, & quae ex ipso deriuantur, diffido diffisus sum, confido confisus sum.

¶ Quarti ordinis simili modo declinantur, Finitiuo instanti, Fio fis fit. fiebam factus sum & fui, factus eram & fueram fiam. imperatiuo instanti fi fiat. optatiuo fierem factus sim factus essem fiam. subiunctiuo fiam fierem sim fuerim essem fuissem factus ero. infinitiuo fieri factum esse & fuisse. futuro fiendum esse & fieri & futurum iri. participia fiens facturus factus fiendus. *Fiendum esse*

¶ Item aliud finitiuo instanti, Ferio ris rit. feriebam feri feri eram feribo. imperatiuo feri, quasi futurum non habet. optatiuo ferirem ferierim ferissem feriam. subiunctiuo cum feriam rem rierim ferissem feriero. infinitiuo ferire ferisse feriturum ire. participia hic feriens. *Ferio quomodo declinatur.*

¶ Item passiua modo finitiuo instanti, Ferior feriris feritur. feriebar ictus sum eram feribo. imperatiuo instanti ferire, quasi futurum non habet. optatiuo ferirer ictus sim essem feriar. Subiunctiuo cum feriar, ictus sim, essem ictus ero. infinitiuo feriri ictum esse ictum iri. participia hic ictus feriendus. *Ferior ictus sum.*

¶ Item aliud finitiuo instanti, Meto metis metit. metimus metitis tunt. metebam messem feci messem feceram metam. imperatiuo mete, quasi futuro metito tu. optatiuo utinam meterem messem fecerim messem fecissem metam. subiunctiuo cum metam rem messem fecerim messem fecissem fecero. infinitiuo metere messem fecisse messum ire. participia metens messurus. *Meto messem feci.*

¶ Itē passiua finitiuo instanti, Metor ris titur. bar baris batur messus sum eram metar, imperatiuo metere, futuro messus esto.

accire, concio concire, exeo exire, do dare, addo addere, & alia ſi qua inueniuntur.

Iulius Romanus grãmaticus

¶ Gaius Iulius Romanus de præpoſitionibus libro ἀφορμῶν ita refert.

Suetonius Trãquillus de rebus uarijs.

¶ Suetonius Trãquillus de rebus uariis, Præpoſitiones, inquit, omnes omnino ſunt duodequadraginta, qui numerus inter omnes criticos grammaticos profecto conuenit, noſtras uero eſſe has. ab, ad, præter, pro, præ, in, ex, ſub, ſuper, ſubter. Præpoſitiones quæ præponuntur merito cenſentur, nam & illud Saluſtii hiſtoriarum libro primo, quos inter maxime præpoſitio eſt, quã per anaſtropham dicimus poſſe conuerti. Præpoſitiones aut caſibus ſeruiũt, aut loquelis, am, con, de, di, dis, re, ſe, an, ut amplector, conſedi, definit. Cæteræ & uerbis cohærent & caſibus. Præpoſitiones ſunt hæ, a, ab, ac, ad, aduerſus, am, ante, apud, cum, coram, cis, citra, circum, contra, circa, con, co, de, di, dis, e, ex, erga, extra, in, inter, intra, iuxta, infra, ob, of, oc, penes, per, poſt, præter, propter, pro, præ, palam, prope, pone, pro, de, ſuc, re, ſine, ſub, ſuper, ſubter, ſecundum, trans, tenus, ultra, uls, ut a rationibus, ante forum, ab auctoribus, appellare, abs te, apud iudicem, accepit, aſtulit ut uter adtraxit, aufugit, abditus cum legionibus, aduerſus edictum, cis Padum, contra gratiam, circum amicos, circiter kalendas, circa urbem, concepit, cognitus per te, poſt rem, propter nos, præter iocos, pro reo, præ riſu, palam populo, properus detulit, pone ſæpem, dimouit, prodeſt, diſtulit, remouit, e iure, ſub domo domum, ex arce, ſuper caput, erga diligentiam, ſubterfugit, extra limitem, ſupra fortunam, iniecit, ſine dolo, in forũ, ſubter mare, inter ciues, ſubter mari, intra caulas, tranſtulit, iuxta littus, trans ripã, infra gradus, tenus fine, ob iram, uſque ad portum, penes me, ultra modum.

¶ Ablatiuo caſui ſeruiẽtes hæ, a ab cum coram de e ex pro præ palam ſine abſq; tenus. Accuſatiuo ſeruiũt hæ, ad apud ante aduerſus cis citra circum contra circa erga extra inter intra iuxta infra ob penes per poſt propter præter prope pone trans ultra. Accuſatiuo & ablatiuo ſeruiunt hæ, in ſub ſuper ſubter, Super ut Maro, Stratoque ſuper diſcumbitur oſtro. uerbis ſeruiunt aut participiis, aut aduerbiis hæ, ac con di dis re ſe an, uerbis ita, diduco, incurro, diſcedo, ſuccurro, reducor, ſubuenio, ſecerno, ſuperuenio, Participiis, ſubterfugiens, iſti

currens, accingens, & alia similiter, conduco. Aduerbiis constricte, restricte, districte, indecenter, incunctanter, improbe, deformiter. hae uero ut superiores coire non possunt, ut cum, apud, penes, propter, & ideo ablatiuum tantum aut accusatiuum praecedunt, nec aliis q̃ casualibus praeponuntur, idest, nomini, pronomini, participio, cum Cicerone, cum illo, cum electo, quaeq; in partitione uersus separari debēt a cohercētibus partibus orõnis.

¶ Praepositiones interdum ultimas literas immutant, & iunctorum sibi uerborũ primas adsumunt, ut A pro ab, ut auehit & aquilone procella ꝑ ab aquilone, per synaloepham, nec mirũ cum infra etiam subauditur, soluturus pro absoluturus. A pro ad, Titinius in Barathro, Priusquam auro priuatae, purpuram quae abteximus. nam & apes quasi aptae sunt, quod inuicem colligentur. Maro Georgicorum tertio, Aptos iunge pares, & coge gradum conferre iuuencos A ꝓ con, ut Maro, Cõiugis ut magicis sanos auertere sacris, quanq̃ ante sit auertere, deinde conuertere, ut cum tamen utrunq; uideamus.

¶ Sunt & aliae plurimae praepositiones pro aliis apud ueteres auctores interpositae, de quibus plenius idem Iulius Romanus libro ἀφορμῶν sub titulo de praepositione disseruit.

DE INTERIECTIONE ut ait Comminianus.

INTERIECTIO est pars orationis significãs adfectũ animi, uario autem adfectu mouetur. nam aut laetitiam animi significamus, ut ahaha, aut dolorem, ut heu, aut admirationem, ut babae. ex his colligi deinceps alii motus animorum possunt. *Interiectio qd Ahaha Babae*

¶ PALAEMON ita definit. Interiectiones sunt quae nihil docibile habent, significant tamen adfectum animi, ut heu, eheu. item ehem, eho, hoe, pop, papae, attate. *Eheu, Pop Papae, Attate interiectiones.*

¶ C. IVLIVS Romanus ita refert, Interiectio est pars orationis motum animi significans laetantis, ut haha, dolentis, ut heu, admirantis, ut babae papae, quae quamuis πάθους σάτιν ἰδίου, inuenimus tamen etiam apud eos qui uidentur ethici mediocriter pathos solere conciti. Fafae, ut cum putoris aliquid phorrescimus, quae uox nũqd Aegyptiũ pathos ducat, nã ut Hermes ἐν τῷ κρυφίῳ λόγῳ scribit ὕος ἐλεχθης ἀπράσπορα, τὸ παρ *Babae Papae Fafae Hermes*

ὕς πορός ἐςὶν, τὸ δὲ ὕον οὐσία, καθότι τὸ γένος ἀνθρώπων ἐκ πυρός καὶ θανάτους πόλης ἐγένετο, nũquid ergo posterior ætas f literá addit, & pro y u loquens, fu loqui cœpit, cum antea sola u litera uituperatio uideatur.

Y uituperandi nota.

Tax pax

¶ Tax pax. Næuius in Agitatoria, Age ne tibi mihi aduersari dicas, hunc unum diem de meo sequor sinam, ego illos esse tax pax, postea currenteis, ego illos uendam, nisi tu uiceris.

Eho *Volop*

¶ Eho. Idem in eodem, Eho an uicimus, uicistis uolop, quomodo dicam tibi.

Trit *Crepitus polentarius.*

¶ Trit. Næuius in Corollaria, significat autem uocem murum, ut Plautus inquit, in quadam da crepitum polentarium, idest peditum, in Curculione.

Bat *Cæsellius Vindex per ordinẽ scripsit alphabeti.*

¶ Bat sonus ex ore cornicinis lituum eximentis, ut Cæsellius Vindex libro b literæ scribit.

Ei ei

¶ Ei ei. Næuius in Tarentilla, Ei ei, etiam se audenti ne cum una apparere.

¶ At at tatæ. Idem in eadem. At at tatæ, caue cadas amabo.

Vita deum *Ὢ πόποι qd*

¶ Vita deum immortalium. Cato Senex, ubi Statilius Maximus ἐκφώνησις, inquit, ἀρχαϊκὴ ὡς ὢ πόποι.

Mu

¶ Mu. Plautus in cæco aut in prædonibus, Quis tu es qui ducis me, mu, peri Hercle, Afer est.

Euax

¶ Euax. Plautus in Bacchidibus, Euax aspersisti aquã fili nuntio. Ennius quoq; annalium libro aquast. Asper a latinis.

Mu facere pro mutire.

¶ Mu pro mutire. Lucilius Satyrarum libro. Non laudare hominem quemq;, neq; mu facere unquam.

O dolentis

¶ O dolẽtis est, ut o terq; quaterq; beati. Afranius in Emancipato, O quot clamas.

Cuccuru

¶ Cuccuru. Afranius in Cinerario, Id me celabat cucuru, an nomen est, ut ueru, genu.

Em *Lex Papiria.* *Tib. Gracchi interitus.*

¶ Em. C. Gracchus, ut lex Papiria accipiatur, Pessimi fratrem meum optimũ interfecerunt, em uidete q̃ par pari sint, ut quidã hem pro en uolunt esse, sed decet commemorationi fraternæ mortis ingemiscere, itaque mora distinctionis par est ostendere adfectus. Plautus in Pœnulo. Hem istæc uolo ego uos meminisse omnia.

At tat tat at at tatæ.

¶ Attat tatat at tatæ. Næuius in Corollaria, Quid salue at tat tat at at tatæ. Riualis, Salue, qd istud ate aduertisti tã cito?

It

¶ It Næuius in Corollaria, Se tale uerbum caue faxis.

¶ Mut, mut non facere audet, ut apud Apuleium Platonicum de prouerbiis scriptum est libro secundo.

Mut facere nō audet. Apuleius Platonicus de prouerbijs.

¶ Spataro, Afranius in Aequalibus, quã uocẽ frequenter apud eum positam ait Pauls ἐξουθενισμοῦ uim sensúmq; sufferre.

Spataro

¶ Eu hoe. Maro septimo, Eu hoe bacche fremens ❀ dignam uociferans. Ennius in Athamante. Is erat in ore Bromius, his Bacchus pater, illis Lyæus ❀ uitis inuentor sacræ, tum pariter Euan, Euius ignotus iuuenum cœtus alterna uice inibat alacris, bacchico insultans modo.

Eu, hoe Bromius Bacchus Lyæus, Euan uitis sacra Orgici quo ritu celebrarētur

¶ Au. Afranius in Emancipato, Au mi homo, immo edepol uos supremum meum concelebretis diem. Item in eadem. Au quid me censes, obsecro non audisti?

Au

¶ Hem. Afranius in Emancipato, Hem quid ais. mane serua quæso, nisi molestum est, pauca sunt tecum quæ uolo.

Hem

¶ Pro Iupiter. Pro gaudentis, Pro Iupiter, ut mihi quicquid ago, lepide omnia, prosperéq; eueniunt. Pro Iupiter. Terentius in ❀ Pro Iuppiter tu homo adigis me ad insaniam.

Pro Iuppiter

¶ Hos ut ait Varro de latino sermone libro quinto, nulli alii seruare conuenit, inquit, q̃ Titinio Terentio.

Mores qui bene expresserūt. Terentius ũ bene seruauit. Titinius.

¶ Pathe. Pathe uero Trabea, inqt Attilius Cęcilius, facile mouerant, ego ne illam, quæ illum, quæ me, quæ nō, sine modo, mori me malim, sentiet qui uir siem. Præcise, inqt Varro, generat animi passionẽ, quod noui generis cum non sit interiectio, sed ademptio tantũ, interiecti animi causa uocitamus, Tu me homo adigis ad insaniam; irascentis & hæc oratio est, licet nulla sit interiecta particula. Tun' cōsulis quicq̃, & hæc irascentis oratio est. Tremo horreóq; postquã aspexi hanc, affectus ob amorẽ. Heus heus pater, heus Hector, à dolore mẽtis adfectæ. Mane mane, porro ut audias, cupiditatis adfectus est.

Trabea, Attilius, Cæcilius poetæ.

¶ Butu batta. hæc Plautus pro nihilo & pro nugis posuit, ut in glossis ueterum bat tat ti, fluctus quidam sonus uocis effeminatior, ut esse in sacris an agmenorum uocum ueterum interpres scribit.

¶ Libri Secundi Finis.

FL· SOSIPATRI
CHARISII INSTITVT. GRAM.
LIBER TERTIVS.

COMPLETIS OCTO PARtibus orationis,ita ut ꝓmiſimus, ad alias quoq; uerborum obſeruationes ordine ueniamus,de ꝑfectis ordinũ quatuor.In primo ordine uerborũ perfectũ tẽpus formæ mutationem capit modis quatuor.

Præterita perfecta.

¶ Primo cum maior pars in i literam cadit,nulla duce conſonante,aro aras araui, probo bas baui,noto tas taui.In his uero decidit a litera,ut ſono as ſonui non ſonaui,tono nas nui,frico cas cui, ueto tas tui. Maro, Inſonuit læuum,plico cas cui, ſeco as cui,domo as mui,mico cas cui, & adiectis ſimiliter præpoſitionibus,ut explico, cõplico, perplico.

¶ Item aliam formam faciunt, qua ſyllaba depoſita & prima producitur, ut lauo lauas ui,iuuo uas ui, & ſimiliter adiectis præpoſitionibus adiuuo uas ui.

¶ Item alia forma eſt,qua a litera eximitur, & perlatio ſyllabæ fit,ut do das dedi,ſto ſtas ſteti,& ſimiliter adiectis præpoſitionibus,ut præſtiti,inſtiti,reſtiti,perſtiti

¶ De ſecundo Ordine.

¶ In ſecundo ordine formæ ſunt quinq;.Prima quæ in i literã cadit,perfecto nulla litera conſonante duce, ut ſplendeo ſplẽdes dui,niteo tes tui,uigo & uigeo es gui, floreo res rui, teneo nes nui,palleo les lui,horreo res rui,ſtupeo pes pui, terreo res rui, tepeo pes pui,caleo les lui, torpeo pes pui,calleo les lui, timeo mes mui,arceo ces cui,doceo ces cui,ualeo les lui,urgeo ges cui, habeo bes bui,præbeo bes bui,debeo bes bui,ſorbeo ſorbes ſorbui & ſorpſi,egeo ges gui, ſtudeo des dui, rubeo es ui, cenſeo ſes ſui.& adiectis ſimiliter præpoſitionibus,ut adhibeo bui,prohibeo bui,inhibeo bui,cohibeo bui.

¶ Secunda forma eſt, qua prima ſyllaba ex correpta produci-

tur perfecto, ut ſedeo des di. foueo ues ui. faueo ues ui. uoueo ues ui. paueo ues ui. caueo ues ui. uideo des di. neo nes neui. fleo fles fleui. prandeo des di. cieo cii & ciui.

¶ Tertia forma eſt qua perfectum tempus in ſi ſyllabam terminatur, ut ardeo des arſi. hæreo res ſi. mulceo ces ſi. ſuadeo des ſi. indulgeo ges ſi. fulgeo ges ſi. fulgeo ges ſi. urgeo ges urſi. torqueo ques ſi. uideo des ſi. tergeo ges ſi. maneo nes ſi.

¶ Quarta forma eſt, quæ perfectum tempus extrema ſyllaba in xi literas cadit, ut frigeo ges xi. mulgeo ges xi. lugeo ges xi. porceo ces xi βιάζομαι. allicio cis xi. δελεάζω lugeo ges xi. uageo ges xi. pelliceo ces xi. δελεάζω.

Porceo βιάζομαι

¶ Quinta forma eſt qua perfecto iterant ſyllaba prima, ut pendes pependi. mordeo des momordi. ſpondes des ſpopondi. tondeo des totondi.

¶ De tertio Ordine.

¶ Interiecto ordine formæ ſunt nouē, & eſt prima qua in i cadit perfectū tēpus nulla duce cōſonāte, ut colo lis lui. alo lis lui. rapio pis pui. ſtatuo tuis tui. uomo mis mui. tremo mis mui. fremo mis mui. arguo uis ui. molo lis lui. diruo is ui. pecto ctis xui. meto tis meſſui. pono nis ſui & poſiui ueteres dixerunt. innuo is nui. exuo is xui. acuo cuis cui. incumbo bis bui. conſulo lis lui. necto tis xui. texo is xui. conſuo ſuis ſui. ſterto is tui. ῥέγχω. meto tuis tui.

¶ Secunda forma eſt qua perfecto prima ſyllaba iteratur, ut curro ris cucurri. diſco cis didici. cano nis cecini. tango tangis tetigi. tendo dis tetendi. pendeo dis pependi. ἀπηρτημένω. pello pellis pepuli. tundo dis tutudi. κόπτω. pungo gis pupugi. parco cis peperci. pedo dis pepedi πέρδομαι. fallo lis fefelli. cado dis cecidi. cædo dis cæcidi ἀναίρω. tollo tollis tetuli.

¶ Tertia forma eſt, qua perfecto iteratio ſyllabæ ſecundæ eſt, ut addo dis addidi, reddo dis reddidi. condo dis didi. trado dis didi. credo dis didi. abdo dis didi. prodo dis didi.

¶ Quarta forma eſt qua perfectum in xi literas cadit, ut dico cis xi. rego gis xi. pingo gis xi. lingo gis xi. fingo gis xi. meio is xi. ſtringo gis xi. ningo ningis ninxi. adfligo gis xi. pollingo gis xi. σποπλοκω. pergo gis xi. iungo gis xi. diligo diligis xi. pluo is xi. ſtruo is xi. ſugo gis xi. figo gis xi. uiuo uis xi. ungo gis xi. tingo tingis xi. uergo gis xi. ſurgo gis xi. augeo gis xi. aſpicio cis xi.

coquo coquis xi. pecto pectis pexi.

¶ Quinta forma est qua perfectum in si literas cadit, ut sumo mis sumpsi. mitto tis si. scribo bis psi. allido dis lisi. carpo pis psi. mergo gis si. pareo cis si. spargo gis si. trudo dis si. rado dis si. sarpo pis si. ludo dis si. plaudo dis si. cedo dis ssi. claudo dis si. premo mis ssi. promo mis psi. uro ris ssi. gero ris ssi. demo demis psi. concutio tis cussi. nubo nubis nupsi. facesso sis ssi. uiso sis si. capesso sis si.

¶ Sexta forma est qua pfecto prima syllaba ex correpta pducit, ut rumpo pis pi. fundo dis fudi. cudo dis cudi. uinco cis ci. lego gis gi. facio cis feci. iacio cis ieci. sperno nis spreui. emo mis mi. cerno nis creui. sero ris seui & serui. incipio pis incepi. frango gis gi. uerro cis rri σαίρω. sino sinis siui.

¶ Septima forma est qua perfectum in i cadit duce uocali, quae loco consonantis est, ut cupio cupis cupiui. sapio pis piui & sapui. peto tis tiui. quaeso sis quaesiui. tero ris triui. pono nis siui.

¶ Octaua forma est qua perfectum cadit in similitudinem uerborum primi ordinis, ut pasco pascis paui. sterno nis straui.

¶ Nona forma est quae perfectum facit secundae psonae dempta s litera, ut mando dis di. pando dis di.

¶ De quarto ordine.

¶ In quarto ordine formae sunt quinq;. Prima est, qua perfectũ cadit in i, duce u litera, in usu tamen capta, ut munio nis niui & munii. seruio uis uiui & seruii. item in caeteris, lenio nis nii. garrio ris rii. gestio stis stii. salio lis lii. saeuio saeuis saeuii. esurio ris rii. ligurio ris ligurii, hoc est degusto. parturio ris rii. praesagio gis gii. uestio stis stii. hinnio nis nii. mugio gis gii. insanio is nii. hirrio ris rii. mollio lis lii. polio lis lii. sepelio lis lii. repperio ris rii. grunnio nis nii. audio dis dii & audiui.

¶ Secunda forma est, qua in i perfectum definit, nulla uocali nec consonante duce, ut uolo uis uolui. malo lis lui. operio ris operui. aperio aperis aperui.

¶ Tertia forma est qua perfectum cadit in si literas, ut farcio cis farsi. sarcio cis sarsi. fulcio cis fulsi. sepio pis psi. sentio tis si. cambio bis bsi, hoc est muto. haurio ris si. In his litera geminata perfectis non cadit.

¶ Quarta forma est qua perfectum cadit in xi literas, ut sancio cis xi. uincio cis xi. Neque in his perfecti geminata cadit, nec

alia sunt excepta q̃ hæc duo uerba. Item septem superiora.

¶ Quinta forma est, qua perfectum prima persona in similitudinem cadit uerborũ secundi ordinis, secunda mutatur in quarta perfectum cadit in i, duce u litera, ut eo is iui, & si qua eorum præpositionibns adiectis fiunt. ut transeo transis transiui. exeo exis iui. subeo subis iui. sedeo is iui. queo quis quiui uenio nis niui. Quorum uerborum futurum tempus in bo cadit, ut supra diximus, prima persona secundi ordinis similitudinem sequitur, alioquin futurũ tẽpus in quarto ordine in am literas terminatur. ut sentiam, seruiam, muniam.

¶ Sunt quædam perfecta similia ab instantibus deriuata diuersis, facta in his synthesi, ut aceo ces cui. & acuo is cui. frigeo ges xi. & frigo gis xi. lugeo ges xi. luceo ces xi. fulcio cis lsi. fulgeo ges lsi. cerno nis creui & cresco scis ui. paueo ues ui & pasco scis paui. sisto sistis steti & sto stas steti. consisto tis stiti. consto stas stiti. fero fers tuli. & tollo lis tuli. quod in consuetudine sustuli facit eius tamen perfecti instans apud ueteres sustulo. pendeo pendes pependi. pendo pendes pepẽdi. pandor panderis passus sum aut pãsus. patior pateris passus sum. uertor uerteris uersus sum. uerror uerreris uersus sum.

¶ Sunt quædam uerba quæ habent perfecta duplicia, ut pango pangis pepigi & pansi & panxi. parco parcis peperci & parsi. pungo pungis pupugi & punxi. uello uellis uelli & uulsi. nitor ris nisus & nixus sum. teneo nes tenui & teniui apud ueteres. tundo tundis tutudi & tunsi. tollo lis tetuli & sustuli. alor ris alitus sum & altus. dirimo mis diremi & dirẽpsi, sed magis diremi. deleo les lui & leui. tero ris terii & triui iuxta Apuleium.

¶ De Defectiuis.

¶ Sunt quædam uerba, quæ ex forma agendi in passiuum perfecto uertuntur, quæ etiam defectiua appellantur secundi ordinis. ut soleo soles solitus sum. audeo audes ausus sum. gaudeo gaudes gauisus sum, sed soleo uerbum futurum omnino non habet, quia uim habet præteriti, nec potest aliquis futuris consuesse. *Verba Defectiua.*

¶ Tettii ordinis fido dis sisus sum. diffido dis diffisus sum.

¶ Quarti ordinis fio fis factus sum. & ex eodẽ patefio fis patefactus sum. calfio fis factus sum. similiter tepefio, madefio & expergefio expergefactus sum. arefio arefis arefactus sum.

Fieri contra analogiam.

¶ Infinitiuum huius uerbi quod est fio fieri facit, quum omnia uerba actiua uoce elata in e faciunt, ut amare, docere, dicere, munire. Hæc uerba quorum perfectum in passiuum dedu

❀ participia habent tria secundum formam quidem actiuam præsentis temporis & futuri, ut confidens confisurus. audens ausurus. Secundum formam passiuam futuri temporis ut confisus, ausus, infinitiuum instantis solere, perfecto & plusquamperfecto solitum ire aut solitum esse, participium instantis solens, præteriti perfecti hic solitus, futuri soliturus ❀ quamuis futuro declinata sint, tamen dici non possunt q̃ præteriti non futuri potest aliquis ❀ memoratum est ❀

ut dicatur audendus, gaudendus, confidendus. Illud tamẽ obseruabimus, quod quamuis dicatur confidendum, audendum, figura dicitur non participio, quod ipsum etiam ab omnibus uerbis figurari potest, de qua figura iam adnotauimus. hæc uerba qualitate deficere dicuntur, quorum declinationes suo loco inseruimus. Adnotandum tamen est quod eadem uerba quæ ex fio ueniunt, ut calefio, tepefio, arefio, etiam actiuam declinationem totam habere possint, ut tepefacio calefacio patefacio.

Confidendum Audendum Gaudendum figurate dicimus.

¶ Sunt quædam uerba quæ quoniam non habent sua perfecta tempora, usurpant tamẽ eiusdem significationis uerborum perfecta, ut uescor pastus sum facit, ex eo tamen uenit quod est pascor, uescitus enim sum nemo dicit. item arguor conuictus sum facit, quod ex eo uerbo conuincor, habet tamen apud antiquos argutus. item angor anxius sum, anxius autem nomen est quod significat sollicitus. itẽ fero tuli quod est ex uerbo tollo. hæc quoque defectiua dicuntur, quoniam figura immutantur. item reminiscor recordatus sum facit, nemo enim dicit rementus sum, nec opperior opertus sum.

Verborum defectiuorum declinatio.

¶ Declinantur autem prædicta uerba hoc modo. Secundi ordinis finitiui instantis. Soleo es et. bam bas bat. solitus sum. eram. solebo. Imperatiuo sole. solitus esto. Optatiuo lerem. tus sim. tus essem. soleam. Coniunctiuo leam. lerem. tus sim. tus essem. & quæ ex fio nascuntur eodem modo declinantur, expergefio expergefacio. calfio calfacio. arefio arefacio. adsuefio adsuefacio. mansuefio mansuefacio. liquefio liquefacio. stupefio stupefacio, & si qua alia huiusmodi inueniuntur. Item aliud, Finitiuo

instanti

instanti, Tollo lis lit. sustuli leram tollam. imperatiuo tolle, qua si futuro tollito tu. optatiuo tollerem sustulissem tollam. subiunctiuo cum tollam lerem sustulerim sustulissem sustulero. infinitiuo tollere sustulisse sublatum ire & sublaturum esse. participia instantis hic tollens futuri hic sublaturus & cætera. *Tollo sustuli futurum imperatiui quasi futurum.*

¶ Item passiua modo finitiuo instanti tollo bar sublatus sum eram lar. imperatiuo tollere, quasi futuro sublatus esto. optatiuo lerer sublatus sim essem lar. coniunctiuo lerer sublatus sim essem ero. infinitiuo tolli sublatum esse sublatum iri aut sublaturum esse. participia sublatus tollendus. *Tollor sublatus sum*

¶ Tertii ordinis simili modo declinatur, Fido fisus sum, & quæ ex ipso deriuantur, diffido diffisus sum, confido confisus sum.

¶ Quarti ordinis simili modo declinantur, Finitiuo instanti, Fio fis fit. fiebam factus sum & fui, factus eram & fueram fiam. imperatiuo instanti fi fiat. optatiuo fierem factus sim factus essem fiam. subiunctiuo fiam fierem sim fuerim essem fuissem factus ero. infinitiuo fieri factum esse & fuisse. futuro fiendum esse & fieri & futurum iri. participia fiens facturus factus fiendus. *Fiendum esse*

¶ Item aliud finitiuo instanti, Ferio ris rit. feriebam feri ferieram feribo. imperatiuo feri, quasi futurum non habet. optatiuo ferirem ferierim ferissem feriam. subiunctiuo cum feriam rem rierim ferissem feriero. infinitiuo ferire ferisse feriturum ire. participia hic feriens. *Ferio quomodo declinatur.*

¶ Item passiua modo finitiuo instanti, Ferior feriris feritur. feriebar ictus sum eram feribo. imperatiuo instanti ferire, quasi futurum non habet. optatiuo ferirer ictus sim essem feriar. Subiunctiuo cum feriar, ictus sim, essem ictus ero. infinitiuo feriri ictum esse ictum iri. participia hic ictus feriendus. *Ferior ictus sum.*

¶ Item aliud finitiuo instanti, Meto metis metit. metimus metitis tunt. metebam messem feci messem feceram metam. imperatiuo mete, quasi futuro metito tu. optatiuo utinam meterem messem fecerim messem fecissem metam. subiunctiuo cum metam rem messem fecerim messem fecissem fecero. infinitiuo metere messem fecisse messum ire. participia metens messurus. *Meto messem feci.*

¶ Itē passiua finitiuo instanti, Metor ris titur. bar baris batur messus sum eram metar. imperatiuo metere, futuro messus esto.

optatiuo meterer messus sim essem tàr. Subiunctiuo cum metar ter messus sim essem, messus ero. infinitiuo meti messum esse, messum iri. participia messus metendus.

De Inchoatiuis.

Inchoatiua uerba quae & unde
Verba sco sylla ba terminata in choatiua.
Miseresco

Sunt quaedam uerba quae inchoatiua appellantur ἀρκτικῶς quoq; rem modo inchoatam & futuram significant, ut horresco idest, incipio horrere, torpesco incipio torpere, & regulariter dicendum est inchoatiua ea appellari, quae sco syllaba terminãtur, siue ab his uerbis ueniant quae o litera terminantur, ut horreo horresco, siue ab his quae r litera terminantur, ut misereor miseresco, nec habent praeteritum perfectum, quia quod inchoatum est, non est perfectum, unde quidam solent in declinatione inchoatiuorum, cum ad perfectum uenerint, quamuis inchoatiue declinant, nihilominus inchoatiui uerbi perfecti uti, ut horresco, horrui, ut ex eo quod est horreo horrui, & pallesco pallui, ex eo quod est palleo pallui, horum inchoatiuorum uerba nunc in usu sunt, ut tepesco, quia dictum est tepeo, albesco autem albeo, nam primam positionem ejus figurauit Virgilius cum ait, Campiq; ingentes ossibus albẽt. item iuuenesco non habet iuueneo. senesco autem nunc in usu est frequens, apud antiquos tamen & seneo dicebatur, unde & Catullus sic retulit, Nunc recondita senet, quiete seq; dedicat tibi, gemelle Castor & gemelle Castoris, ex quacunq; autem coniugatione ortum fuerit uerbum inchoatiuum, in tertia declinabitur coniugatione. Fiunt autem inchoatiua aut a uerbis, aut declinationibus, ut caleo calesco, deliteo delitesco, frondeo frondesco, floreo floresco, consueui consuesco, & caetera.

Horresco horrui
Pallesco pallui.
Albesco albeo.
Senesco seneo.

De declinationibus uero app̃ haec, ut aeger est aegrescit, ex flamma flammescit, ex dumis dumescit, ex herba herbescit. Haec uerba inchoatiua quae ex appellatiuis deriuantur, praeteritũ perfectum non habent omnino. Sunt quaedam uerba impersonalia, ut primi ordinis, iuuat me te illum, restat, distat. Secundi ordinis similiter, decet me te illum, libet mihi tibi illi, taedet me te illum, liquet mihi tibi illi, dictum a liquido. itẽ licet a licito, declinãtur autẽ sic, liqueo ques quet. unde figuratũ est liquefactũ, oportet me, poenitet me, pudet me, piget me, miseret me, quis Salustius dixerit in prima historia, Lepidũ poenitentẽ cõsilii. Tertii ordinis, accidit, cõtingit. Quarti ordinis, expedit, conuenit, eue

Aegrescit
Flammescit
Dumescit
Herbescit
Impersonalia uerba quae.

nit,intereſt,refert.hæc enim primam & ſecūdam perſonam non habent,tertia uero perſonā addico pronomine,id eſt, me te,tres perſonæ ſignificantur. Et his quædam perfectum faciunt etiam in hunc modum,licitum eſt,puditum eſt, pertęſum eſt,libitum eſt,pigitum eſt,placitum eſt,miſertu m eſt.Eſt alterum genus impersonalium,quæ in rem conferunt,quibus non quod facit, ſed id quod fiat ſignificatur, ut apud Virgilium,Pugnatur comminus armis,diſcumbitur oſtro,uiuitur hoc pacto,Itur in antiquā ſyluam,ſedetur,inambulatur,& ſimilia uerba neutralia,ut bene & male,& cætera.accōmodantur autē loco,tēpori,perſonæ. loco ut bene illo loco ſtudetur. perſonæ, ut bene apud illum ſtudetur.Declinari autem paſſiuo modo non poſſunt,quantū ad primam & ſecundam perſonam, nam tertia perſona tantum exauditur,quod alio loco plenius adnotauimus.

Verba quæ fun guntur incuſatiuum caſum.
Actiua uerba quæ.

¶ Omnia uerba quæ funguntur incuſatiuum caſum,eadem in paſſiuū reuertuntur,ut credo te,doceo te,negligo te,faciūt enim credor, doceor, negligor, ſi quando autem alio caſu fungantur excepto incuſatiuo,tūc ex ſeſe parere paſſiuū non poſſunt, ſed per tertiam perſonā paſſiuā ſignificationem exprimunt,ut ex eo quod eſt noceo tibi, nocetur mihi a te facit,do tibi, datur mihi a te,obiicio tibi ,obiicitur mihi a te,nemo enim dicit dor, noceor, obiicior,Sic Albanus ea uerba idiomata appellauit , quæ datiuum recipiunt,ut noceo tibi, conſulo tibi,parco tibi , prouideo tibi,impero tibi.paſſiue faciunt ſimiliter,per datiuū enim nocetur mihi,conſulitur mihi,imperatur mihi, obiicitur mihi, & ſimilia,hæc paſſiuam naturam habent,Cæterum,ut ſupra notauimus ; tantum in tertii declinantur. nemo enim dicit noceor, parcor,imperor,dum illud tamen ſciamus etiam infinitiuis omnibus cadere,ut quæ paſſiuam ſignificationem, præter ea uerba quæ declinatione actiua tantum ſunt , & intellectu paſſiua, de quibus ſupra notauimus , ut ueneo , uapulo , ardeo . Sunt quædam uerba in quibus tantum imperatiuum modum declinamus in ſecunda perſona ſingulariter & pluraliter.Item in infinitiuo modo præſentis tantum temporis,& ſunt hæc duo.Imperatiuo modo aue auete. aueto tu,aueto ille. Infinitiuo modo præſentis tēporis,auere te uolo uos & illos.itē imperatiuo modo, ſalue ſaluete,futuro ſalueto tu,ſalueto ille.infinitiuo modo præſentis tēporis, ſaluere te uolo,& uos & illos. habet & aduerbiū

Albanus grammaticus.
Idiomata quæ.

Neutro paſſiua quæ.

hoc uerbum quum dicimus saluisse, saluost domi. Ex prædictis autem uerbis impersonalibus exempligratia quæ declinabimus sic secundum ordinis finitiuum instantem.

Impersonalium actiuæ uocis declinatio.

¶ Pudet me te illum. Imperfecto pudebat me te illum. perfecto, puduit me te illum. plusquamperfecto puduerat me te illũ. imperatiuo instanti pudeat me. optatiuo instanti & imperfecto utinam puderet me. perfecto puduerit me. plusquamperfecto puduisset me. futuro pudeat me. subiunctiuo instanti, cum pudeat me. puderet me. puduerit me. puduisset me. puduerit me. Infinitiuo instanti pudere me. præterito puduisse me. Simili modo declinantur & cætera, piget me. libet me. pœnitet me, & fere actiua impersonalia secundi ordinis sunt.

Impersonalia actiua fere secundæ coniugationis.

Impersonalium passiuæ uocis declinatio.

¶ Item uerbum passiuum impersonalis ordinis declinatur sic. Itur à me, itur a te, itur ab illo. Iri a me, iri a te, iri ab illo. Præterito perfecto & plusquamperfecto itum esse a me a te ab illo, & cætera tempora quæ possunt admitti.

Misereor an impersonale sit.

¶ Item uerbum passiuum ordinis quarti, quod an impersonale sit quærendum est. Finitiuo instanti misereor reris retur. imperfecto miserebar baris batur. perfecto miseritus sum & fui. plusquamperfecto miseritus eram & fueram. futuro miserebor. imperatiuo instanti miserere. futuro miseritus esto. optatiuo instanti & imperfecto utinam misererer, misertus sim, essem, miserear. subiunctiuo instanti, miserear rerer misertus sim essem ero. infinitiuo instanti, timisereri. præterito misertum esse & fuisse. futuro miseritum iri. participia instantis hic miserens. perfecti misertus. futuri hic miseriturus. Impersonalia neq; actiuũ neque passiuũ participium habent, nam pudens non est participiũ sed nomen, unde impudens componitur.

Miseritus. Miseriturus. Pudens non est participium sed nomen.

¶ De Frequentatiuis.

Frequentatiua Iteratiua quæ

¶ Sunt quædam uerba quæ frequentatiua siue iteratiua appellantur, quibus significatur id quod sæpius futurum est, ut dico dictito, idest, sæpius dico. mitto mittito. facio facito, & similia figura sæpius dicendi, ita tamen ut sic intelligamus, omnia iterati ua ex quacunque coniugatione figurata fuerint primæ declinationis coniugationem habere. Sed inuenimus & scriptitare, ex eo quod est scribo scriptito. item datare, idest, dato datas datare.

Dictitare

Datare

De Paragogis.

Verba Paragoga.

¶ Sunt quædam uerba quæ Paragoga appellantur, ex primiti-

ui uerbi & mutationem & adiectionem literarum capiunt, & nihilominus interdum uariant, ut lacesso, ex eo quod est lacero, sed hęc uariantur, lasessere enim est concitare, facesso æque, hinc fit facessere discedere intelligitur. arcesso, errant qui putant ex eo quod est arcessio, sed accerso sicut arcesco sed interest qd̃ arcescere est accusare, accersere autem uocare. hæc duo uerba sunt tertii ordinis, & arcessere & accersere, infinitiuum faciunt arcessere non arcessire, accersere non accersire, & imperatiuum arcesse & accerse, non arcessi. & accersi. capesco capio figura sæpius capiendi.

Lacesso a uerbo lacero.
Lacessere quid
Facessere quid
Arcessere est accusare.
Accersere uocare.
Capescere quid

¶ Sunt quædam uerba quæ instanti modo similiter efferuntur, & in declinatione diuersam significationem mutatione literę habent, ut pando pandis & pandas ἐξ ἁπλοῖς διαστρέφειν. Infinitiuo pandere pandare. mando mandas mandis mandare mandere. fundo dis das fundere fundare. cõpello lis las compellere compellare. uolo uis uolas uelle uolare. dico cis cas dicere dicare, & si qua alia inueniuntur.

¶ Omnia imperatiua tertiæ declinationis secundam personam instantis temporis per e literam terminantur, corrumpuntur autem hæc tria, ut facio fac, dico dic, duco duc, & quæ ab his sunt, dico abdico abdic. prædico prædic. indico indic. abduco abduc. adduco adduc. perduco perduc. reduco reduc. sed facio quod sub notauimus, si præpositionem acceperit redit ad regulam, ut inficio infice. adficio adfice. conficio cõfice, sed apud ueteres salua est regula, nam dixerunt face, duce, dice.

Imperatiua tertiæ coniugationis omnia per e literam terminantur.

¶ Omnia uerba quorum pfecto prima syllaba iteratur, adiecta pposition definunt iterare, ut tẽdo tetendi, cado cecidi, adiecta præpositione intendo intẽdi facit, incidi & pepuli, & expuli &c. præter hæc, disco didici, & adiecta præpositione addisco addidici, & curro cucurri, excurro excucurri. sic enim apud auctores nõ nunquam inuenimus, alioquin recurri dicimus & excurri, Quare imperfectum tempus aut syllabis crescat aut minuatur, aut par sit, non est inuenta ratio, nec cur à correptis producatur, ut traho traxi, aut a productis corripiatur, ut disco dici.

Præterita perfecta iterantia, adiecta præpositione desinunt iterare.

¶ De Confusis.

¶ Sunt quædam uerba confusis temporibus, ut odi, noui, pepigi, memini. in his enim instans & perfectum tempus idem est. item imperfectum & plusquamperfectum, nec participium ferè

Verba confusa
Odi
Noui
Pepigi
Memini

habent, temporibus autem deficere dicuntur, declinantur autẽ hoc modo, Verbum finitiuum tẽporis instantis & imperfecti, odi odisti odit.impfecto & plusq̃pf. oderã. passiuo modo osus eram & fueram.fututo odero.instanti imperatiuo oderis oderit. optatiuo instanti & imperfecto oderem oderim.eiusdem temporis passiuo modo osus sim.plusq̃perf. odissem. eiusdem tẽporis passiuo modo osus essem.futuro oderim.subiunctiuo instanti,cum oderim oderem oderim.eiusdem temporis passiuo modo osus sim. plusquamperfecto odissem. eiusdem temporis passiuo modo,osus essem. futuro quum odero.infinitiuo instanti odere. præterito perfecto & plusquamperfecto odisse. passiuo modo, perosum esse.futuro osurum esse.participium instantis non habet.futurũ hic osurus & cætera. Huic uerbo similia sunt memini noui.Sed hæc etiam quandoq; futurum habent imperatiuo, memini quidem memento tu,memento ille,mementote.Noui autem nouito tu,nouito ille,nouitote nouerint.Hæc uerba passiua non habent,sed cum obseruatis suis perfectis per suas angustias declinantur, dum tamen perfectum pet passiuam formam exprimant. uidetur enim in similitudinem mixtorum uerborũ declinari. nam perfectum odi quidem,passiuo modo exosus sim & fuerim.plusq̃perfecto exosus essem & fuissem.memini,optatiuo utinam memor sim & fuerim, & memor essem & fuissem. noui utinam notum habuerim, & notum habuissem. Declinantur autem & ista hoc modo, Finitiuo instanti, noui nouisti nouit.imperfecto noueram.perfecto noui.plusquamperfecto noueram. futuro nouero. optatiuo instanti & imperfecto utinam nouerim. perfecto & plusquamperfecto nouissem & nossem. eiusdem temporis passiuo modo utinam notum habuissem. futuro utinam nouerim. subiunctiuo instanti & perfecto cum nouerim.plusquamperfecto cum nouissem.eiusdem temporis passiuo modo cum notum habuerim.plusquamperfecto cum notus essem. futuro cum nouero. infinitiuo instanti nosse. præterito perfecto & plusquamperfecto nouisse aut notum habuisse.Futuro notum habiturum iri.participium notum habiturus. item aliud finitiuo instanti & perfecto memini sti nit. imperfecto & plusquamperfecto memineram passiuo modo memor sum & fui,memor eram & fueram.futuro meminero.imperatiuo instanti memineris.futuro mementote,optati

Odirem
Osus sum.
Meminiquomodo declinetur.
Memento
Nouito tu
Exosus sum
Notũ habuerim
Notũ habuisse.

uo instanti & imperfecto utinam meminerim. perfecto & plusq̃ perfecto meminissem. passiuo modo utinam memor sim. plusq̃. utinam memor essem. futuro utinam meminerim. subiunctiuo instanti cum meminerim. imperfecto cum meminerem, cum meminerim, meminissem, meminero. infinitiuo præteriti temporis meminisse. futuro memorem futurum. Hæc tria uerba, odi, noui, memini, pepigi iuxta quosdam ne imperatiua quidem habent omnino, cum etiam in eo quod est memini, futurum tamẽ sit, & hoc duntaxat persona.

¶ In his uerbis quibus notauimus imperatiuum deesse, quæ sunt memini, odi, noui, pepigi, grãmatici inducunt imperatiuũ hoc modo, dicunt enim omnia imperatiua tribus modis intendi posse, ut dic, dicas, dixeris, & ita distinguunt, dic ex eo quod est solitæ regulæ quam in declinatione obseruamus, dicas autem & dixeris per defectionem imperatiui ut sit, fac dicas, & fac dixeris, quorum alterum, hoc est dicas, optatiuorum futurum est, item subiunctiuorum instans, alterum, quod est dixeris, subiunctiuorum futurum siue perfectum est. hinc ergo modo imperatiuis uerbis quæ præposuimus adsignant, quæ non habere notauimus, ut memineris, quod figuratur ita, fac memineris, quod ipsum etiam in omnibus obseruari uerbis potest, quamuis habeant sua imperatiua, ut ames, ut sit, fac ames & amaueris. similiter & rem doceas, fac doceas, fac docueris, uincas, fac uincas, fac uiceris. item munias, fac munias. Præponuntur autem in passiuo alia multa, ut rogo, uolo, moneo, quæso, hortor, idest, uolo facias, rogo dicas, & cætera.

Imperatiui defectioni quomodo subuenitur.

Fac dicas
Fac dixeris
Fac memineris.
Volo facias
Volo dicas

¶ Imperatiua iterum præcedente ne syllaba quadrifariã exprimuntur, ut ne nega, ne neges, ne negaueris, noli negare. item, ne timeas, ne timueris, noli timere, & cætera similiter.

Ne nega, ne neges, ne negaueris, noli negare.

¶ Item eorum uerborum quorum declinationes inseruimus, quæ uidentur & ipsa defectiua seu corrupta esse, ideo quod inter confusa relata & ambigue declinari, & sunt hæc, ut in finitiuo instanti, Volo uis uult. uolebam uolui uolueram. uolam les let. imperatiuo instãti uelis uelit. futurum nõ habet. optatiuo instanti & imperfecto utinam uellem uoluerim uoluissem uelim. subiunctiuo instanti cum uelim uellem uoluerim uoluissem uoluero. infinitiuo instanti uelle. præterito uoluisse. futurum non habet. participiũ instans tantũ hic uolens. Similiter nolo nonuis

Volo uis ambigue declinatur, & quomodo.

nonuult. malo mauis mauult, quanquam etiam circa hæc uerba similiter imperatiua obseruare debemus secundum annotationem præcedentem. Sed sunt qui ita dicunt, malis nolis, & optatiuo tantum instanti & præterito imperfecto, utinam malim lis lit, & nolim nolis nolit. Videndum est, ne in similitudinem cadant uolo & uoluo, quod est κυλῶ, ubi enim duas uocales ad se met declinauerit, uoluo ebam uolui, uoluo autem est tertiæ declinationis. Tot uoluere casus, nam uolo uolas primæ est, Volat ille per aera magnū, & quæ ex uolo uerba fiunt, nolo & malo futurum neq; infinitum neq; participium habent.

Voluere quid
Volo uolas.

Sum uerbum quomodo declinetur.

¶ Item aliquod uerbum ita declinatur, Finitiuo instantis, Sum es est. imperfecto eram. perfecto fui. plusquamperfecto fueram. futuro ero. imperatiuo instantis esto. aliis sis sit, simus este sint. futuri autem quasi futuri, esto tu & ille, essemus estote, sint & sunto. optatiuo instanti & imperfecto, utinam essem. perfecto fuerim. plusquāperfecto fuissem. futuro sim. subiunctiuo instanti, cum sim essem fuerim fuissem fuero & ero. infinitiuo instanti esse. præterito plusquamperfecto fuisse. futurum esse, & futurum ire. nec appellationem, nec nomen, nec participium præbet, sed nec passiuum facit, participia tamen recipit hæc tantum, singularis, ut hic futurus. & pluraliter, ut hi futuri & cætera. Similiter declinantur etiam quæ ex eo composita sint, ut prosum, adsum, præsum, desum, obsum, intersum, insum, & siqua alia ex his deriuantur, sed ex his duo ita habent participia etiam instantis, præsum & absum, nam præsens & absens dicimus, Inter hæc quæ a sum uerbo pronuntiantur, ut possum non potest uideri, facit enim perfectum potui, cuius declinationem infernimus. ut finitiuo instāti, Possum potes test. poteram potui potueram potero. imperatiuo instanti, potest possit, possimus poteste possint & possunto. optatiuo instanti & imperfecto utinam possem potuerim potuissem possim. subiunctiuo instanti cum possim possem potuerim potuissem potuero. infinitiuo instanti & præterito tantum posse potuisse. futurum non habet. participium instās tantum hic potens, sed quidam dicunt participium instans temporis præsentis ne quidem hæc habere, nam potens nomen est, siue appellatio non participium.

Præsens
Absens
Possum an sit a sum.
Possum quomodo declinatur.
Potestote
possunto

Potens nomē est & nō participiū
Eo is quomodo declinetur.

¶ Item aliud uerbum finitiuum instantis, eo is it. ibam ii ierā ibo. imperatiuum i eat, eamus ite eant, quasi futuro ito eat, ea

mus itote eant. optatiuo instans & imperfectum utinam irem ierim issem eam. subiunctiuo cum eam irem ierim issem iero. infinitiuum instantis ire isse itum esse. futuro itum ire iturum esse. participium instans hic iens. futurum hic iturus, & cætera. similiter, quæ ab eo composita sunt, ut abeo, ineo, subeo, adeo, prodeo, circumeo, intereo, pereo, prætereo, exeo, præeo, coeo, ueneo, queo, nequeo, redeo, trãseo, anteeo. prodeuntem, abeuntem, subeuntem dicemus & cætera non prodientem, alioquin peccabimus. item abientem subientem.

¶ Item aliud uerbum finitiuum instantis, Fero fers fert. ferebam. tuli. tuleram. feram res ret. imperatiuum instans fer ferat. futuro ferto tu & ille. optatiuum instans & imperfecto, utinam ferrem tulerim tulissem feram. subiunctiuum cum feram ferré tulerim tulissem tulero. infinitiuum ferre tulisse latum ire & laturum esse. passiuum latum iri. participia ferens laturus, & cætera similiter quæ ab eo composita sunt, tam actiuo q̃ etiam passiuo modo declinantur, ut defero, adfero, profero, præfero, effero, differo, confero, refero, antefero, aufero, suffero, circumfero, transfero.

Fero fers quomodo declinatur.

¶ Item aliud uerbum finitiuum instans, Edo es est, edimus editis edunt, sed ueteres edo edis edit. imperfecto edebam. perfecto edi. plusquam. ederam. futuro edam. imperatiuum instans, ede edat. edamus edite uel este edant. futuro edito edat. edamus editote, quasi futurum esto edat. edamus estote edant. optatiuũ instans & imperfectum utinam ederem edissem essem edam. subiunctiuum. edam ederem ederim edissem essem edero. infinitiuum edere edisse esse esum ire esurum esse. participia hic edens, hic esurus, & cætera similiter quæ ex eo ueniũt. ut comedo abedo, circumedo. passiuo modo edor & cætera.

Edo es est quomodo decline tur.

¶ Verba quæ perfectum mutuant, sicut in superioribus uarie compræhensum est, hæc sunt, spondeo spopondi. pasco paui. ferio feri percussi. meio minxi. uerro uerri. necto nexui. uincio uinxi. pecto pexui. incedo incessi. fero tuli. sero seui. urgeo ursi. texo texui. torqueo torsi. scindo scidi. prandeo prandi. tollo sustuli. confero contuli. ludo lusi. denseo densi. incipio incepi. coepi. prosto prostiti. mergo mersi. eruo erui. frango fregi. desino desii. cambio campsi. hæreo hæsi. haurio hausi. farcio farsi. fatago fategi. ago egi. dico dixi. uolo uolui uolaui. contero contriui. pro

mo prompsi.adsuesco adsueui. calfio calfactus sum. madefio madefactus sum fui.tero triui.disco didici.sterno straui.concoquo concoxi,allido allisi.obsto obstiti.cresco creui.cano cecini.pergo perrexi.tueor tuitus.uescor pastus sum.audeo ausus sum.

Participia praeteriti temporis in actiuis apud latinos non esse

¶ Admonendi tamen sumus participialia in actiuis praeteriti temporis non esse,ut graece dicimus φιλήσας ποιήσας,recipiuntur autem in positione passiua quae non habent passiuā declinationē,sicut apud ueteres inueniuntur, ut iuratus, nō enim dicimus iuror,similiter & pransus, coenatus,potus , iniuratus, haec enim quoniam sunt actiua & non patiuntur , recipiuntur passiuo modo.Haec in caeteris uerbis & participiis dici non possunt, quidam & casus λύσας ὁ ἥλιος.

Participium actiuum pro passiuo.

¶ Item in passiuis participia praesentis temporis non sunt, abutuntnr autem ueteres actiuo pro passiuo,ut apud Virgilium, Genibusq; uolutans haerebat, deest se ut sit uolutans se. praecipitans traxit omnia,deest se ut sit praecipitans se.

¶ De Qualitatibus latini sermonis & Temporibus.

Qualitates uerborum.
Tempora uerborum.

¶ Qualitates sermonis latini certissimas, qbus tēpora copulata sermone connectūtur,istas accepimus,finitiuā,optatiuā,subiunctiuam,quas notas omnibus certo scio,ideoq; de his quid quaeq; significet,simul quod non alienū ab re est,tempora quaeq; omnia principialia,& quae ex his deriuantur explanauimus. Sunt enim tempora instans quod & praesens,praeteritum imperfectum,perfectum,plusquamperfectum,futurum,de quibus,ut breuiter dicam,uniuersa nobis administrabitur oratio, igitur ista tempora quoniam modo finitiua,nonnunq̄ optatiua,saepenumero subiunctiua sunt,prout ratio suadet,iungentur.

Subiunctiua uerborum qualitas.
Tempora uerborum quomodo inter se coniungantur.

¶ Sermo dum finitiuus est , absolute effertur , at dum optamus,aut dum ut repleatur sensus,necessario subiungimus,unde subiunctiua quoq; appellata est uerbi qualitas , itaque coniunguntur tēpora inter se hoc modo.Instans finitiuorū iungitur instanti subiunctiuorū, ut dico,q̄uis intelligas.item idem tempus instans finitiui iungitur perfecto subiunctiui, ut dico quamuis intellexeris. idem tempus iungitur & futuro optatiuorum , ut dico ut intelligas , ut apud Virgilium , non enim refugimus quaedam exemplis probare, Quanquam animus meminisse horret,luctuq; refugit,Incipiam.

¶ Imperfectum finitiuorum iungitur imperfecto subiunctiuorum, ut dicebam quamuis intelligeres. Item id tempus iungitur & plusquamperfecto subiunctiuorum, ut dicebam quamuis intellexisses. perfectum finitiui & plusquamperfectum iungitur imperfecto subiunctiuorum & plusquamperfecto, ut dixi quamuis intelligeres, dixi quamuis intellexisses, dixeram quãuis intelligeres, dixerã q̃uis intellexisses. Item futurum finitorũ iungitur instanti subiunctiuorũ & perfecto & futuro & optatiuorũ futuro, ita, dicam quamuis intelligas, dicã q̃uis intellexeris, dicã si intellexeris, dicat ut intelligas. nonnunquam iungitur perfecto finitiuo futuro optatiuorum, ita, dixi ut facias. Cæterum quod superius & imperfecto subiunctiuorum iungi diximus, hanc adfert differentiam, ut intersit utrum dixi ut faceres, an dixi ut facias, quoniam superius dixi ut faceres, & tempore quo dixi, & tempore quo ut fiat dixi, præterisse significat. In eo uero quod est dixi ut facias, dictum tempus præteritum significat facti in futuro suspendit, cum adhuc, quoniam fieri possit quod iussit incertum sit fiat nec ne.

¶ Reperimus apud ueteres instanti finitiuorum iungi etiam imperfectum subiunctiuorum, quod raro fit, eius exempla probandi gratia, uel sola Ciceronis sufficiat auctoritas pro Sexto Roscio, ut cum nulla etiam proscriptionis commemoratio fieret, cum etiam qui antea proscripti erant sederent, nomen refertur in tabulas Sex. Roscii. Item subiunctiua uicissim inter se iunguntur hoc pacto, imperfectum imperfecto, sic dicerem si scirem. plusquamperfectum plusquamperfecto sic, dixissem si sciissem. Item plusquamperfectum imperfecto sic, scripsissem tibi si scisssem. & priore quidem sermone, scriberem tibi si scisssem, significat sæpe scripturum fuisse, si uel semel sciret, sequenti uero scripsissem tibi si scirem, significat scripturum fuisse, uel si sæpius cognouisset. si quid difficultatis inesse uidetur rei tenuitati non nobis imputandum est.

¶ Libri Tertii finis.

FL· SOSIPATRI
CHARISII INSTITVT. GRAM.
LIBER QVARTVS.

DE BARBARISMO VT AIT COMMINIANVS.

BARBARISMVS EST DICTIO uitiosa. Hæc autem diffinitio generalis est aut spe cialis, sed quoniam in contextu orationis una pars eius intelligitur, consuetudo hunc tantum Barba rismum appellat, qui fit in una parte orationis, aptius tamen utemur hac diffinitione.

Barbarismus quid. Metaplasmus quid. Solœcismus. Schema apud poetas quid. Barbarolexis.

¶ Barbarismus est una pars orationis corrupta, Sed hoc uitiũ in soluta oratione nomen suum retinet, cæterum apud poetas Metaplasmos uocatur, solœcismus autem schema, Barbarismus est βαρβαρόλεξις, id est, dictio barbara, sed hoc uitium inter se differt, quod barbarismus fit in nostra loquela, βαρβαρόλεξις in peregrina.

Barbarismus quot modis fiat. Feruere pro feruerunt. Salsamentum. Olli pro illi. Soni qui diphthongi. H aspirationis nota. Chorona pro corona.

¶ Barbarismus fit modis quatuor, adiectione, detractione, transmutatione, Adiectione temporis, ut, Italiã fato profugus, cum Italia corripi debeat, Literæ, relliquias Danaum, cũ reliquiæ dicantur, Syllabæ, ut, Nos abiisse rati, pro isse. Detractione tẽporis, ut, Feruere Leucaten, pro feruere, producta e litera, Literę, ut si quis dicat Plionem pro Polionem. Syllabæ, ut imperiti dicũt salamentum pro salsamento. Trãsmutatione literæ, ut si quis dicat reilcum pro eo quod est relicuum. immutatione literæ, ut si quis dicat olli pro illi. Fit immutatio & per sonos, cum aut acutus pro graui, aut grauis pro acuto, aut alio quolibet ponitur sonus. in permutatione inuenitur, Similiter enim aspiratio ad sonũ pertinet, tãetsi nos nõ quasi literã ponimus, sed hoc uitium in scripto inuenitur, cũ aut choronam ꝑ corona, aut umum ꝑ humo legimus, aliis uberius ita placuit diffinire de barbarismo.

¶ Barbarismus

¶ Barbarismus est dictio aut pronuntiatione, aut scriptura aliqua sui parte uitiosa. Barbarismus fit modis quatuor, adiectione, detractione, immutatione, transmutatione. Adiectione, cum una pluresue literæ iniiciuntur non necessariæ, ut nec polyhymnia Lesboum refugit tendere barbiton. Detractione, cum litera literæ ue inconuenienter detrahuntur, ut actæ non alio rege puertiæ, proprie enim pueritiæ dicuntur, & cum nantes ἀντὶ τοῦ natantes ponimus. Immutatione, Conticuere omnes, pro conticuerunt. Transmutatione, Pinguiaque in ueribus torrebimus exta colurnis, cum sit corylus arbor. Præterea enunciatione, cum aut producimus aut corripimus, aut adspiramus aut adspirationem subtrahimus, non postulante ratione.

Polybymnia p polymnia apud Horatium.

Natites pro natantes.

¶ Inter barbarismum & solœcismum hoc interest, quod barbarismus in singulis uerbis fit, in quocunque modo contra morem latinitatis, Solœcismus autem quando discrepantes inter se dictiones habet.

¶ De Solœcismo ut ait Comminianus.

Comminianu, grammaticos. Solœcismus qd

¶ Solœcismus est oratio inconsequens. Fit autem per partes orationis, aut per accidentia partium orationis. Per partes orationis, ut, Inualidus, etiamque tremens & iam inscius æui. iam pro etiam, nunc coniunctio posita pro aduerbio. Per accidentia partibus orationis fit solœcismus in plures species diuisus, per qualitates, genera, numeros, modos, tempora, comparationes, casus, personas. Per qualitates nominum, Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto, Dardanus pro Dardanius, posuit proprium nomen pro appellatiuo. Per qualitates uerborũ, ut at uero Rutulis impar ea pugna uideri, Iamdudũ, pro uidebatur, posuit infinitiuum uerbum pro finitiuo. Per qualitates aduerbiorum, ut intus eo pro introeo, aut intro sum pro intus sum. Per qualitates præpositionum, ut, Ad quem tum Iuno supplex his uocibus usa est, pro apud quem. Per genera nominum, hæc finis Priami, pro hic finis. Per genera uerborum, ut balneum lauatur pro lauat. Per numeros, ut pars in frustra secant, pro secat, posuit pluralem numerũ pro singulari. Per casus, ut uir bonus & sapiens dictis ait esse paratus, pro paratum se esse. Per personas, ut uosque lares tectũ nomẽ qui funditus curant pro curatis. Per modos, ut, Nec ueni nisi fata locum

Iam pro etiam

sedemq; dedissent, pro nec uenissem, posuit indicatiuum modum pro subiūctiuo. Per tempora, ut, ceciditq; superbum Ilium & omnis humo fumat Neptunia Troia, pro fumauit. Per comparatiuum, ut si quis dicat magis doctior, cum aut per se doctior dici debeat, aut magis doctus, ut apud Virgilium, Sequimur te sancte deorum, quisquis es. pro sanctissime. Fit soloecismus & per ordinem coniunctionum, ut si quis dicat, autē fieri non debet, cum sit dicendum, fieri autem non debet. Dicunt quidam soloecismum & in uno uerbo fieri, ut si quis foeminam ostendat, & dicat hic, intelligendum est huic dictioni accidere demonstrationem & sic effecit duas partes orationis.

¶ Aliis ita placuit definire de soloecismo. Soloecismus est non conueniens orationi sermonis uerborúmque iunctura. Soloecismus quoque fit modis quatuor, adiectione, detractione, immutatione, transmutatione. Adiectione, cum superuacuo quid sententiæ adiicitur, ut reginam petit hæc oculis, hæc pectore toto hæret, & interdum gremio fouet inscia Dido. Hic enim Dido abundat. Detractione, cum minus quàm debet sententia uerborum habet, ut, Implentur ueteris Bacchi pinguisque ferinæ, deest enim carnis. Immutatione cum aliæ partes orationis pro aliis collocantur, aut accidentia eis immutentur, ut, At non ille satum quo te mentiris Achilles, Talis in hoste fuit Priamo, debuit enim me dixisse, & econtratio degeneremque Neoptolemum narrare memento. Transmutatione, cum nomen pro uerbo ponitur, ut Non metus officio nec te certasse priorem Poeniteat, pro non metuendum esse. Nomē pro participio, ut hinc populum late regem, pro late regnantem. Participium pro nomine, ut uitæque uolantum, pro uolucrum. Participium pro uerbo, Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto, pro sic orsus est. Pro aduerbio coniunctio, ut hic ad ueteres fagos, pro sicut hic, Et cum accidentia partibus orationis immutantur, qualitatem, numerum, figuram, genera, personas, ordines, tempora, significationes. Qualitates, ut in nominibus, Absolutum pro relatiuo, ut neue putes alium sapiente bonoque beatum, pro beatiorem. Absolutum pro superlatiuo, ut sequimur te sancte deorum, pro sanctissime. Absolutum pro deriuatiuo, ut, Purpura Meandro duplici Melibæa cucurrit, pro melibæensis. Item quum finitiua

pronomina pro qualitatis significatione ponunt, ut, Hunc ego te Euryale aspicio, pro talem. Verbis, cum pronuntiatiuum pro adiunctiuo ponitur, ut quamuis solus auem cœlo deiecit ab alto, pro deiecisset. Aduerbiũ, cum relatiuum pro absoluto, ut, Sæpius Andromache ferre incomitata solebat, pro sæpe. Præpositionibus, ut, Area cum primis ingenti æquandra Cylindro, pro cum imprimis. Coniunctionibus, Semper erunt quarum maturi corpora malis, semper enim refice, pro semper itaque. Per genera nominum, ut, Timidi uenient ad pocula damæ, pro timide. Pronominibus, ut quis tu es mulier, pro quæ. Participiis, ut Oculis capti fodere cubilia talpæ, pro captos habentes oculos. Per numerum nominibus, ut, Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra, pro multæ. Pronominibus, & nos aliquod noménque decúsque ἀντὶ τοῦ, & ego gessi. Participiis, Sensit medios dilapsus in hostis, pro sensit se dilapsum. Præpositionibus, ut, Districtus ensis tui super impia ceruice dependet, pro super impiam. Figuris, ut, Falsa ad cœlum mittunt insomnia & incanaque menta, pro cana menta. Pronominibus, ut ipsa egomet dudum Beroen, pro ipsa ego composuit ipsa egomet, quod non debuit. Verbis, ut littore ahena locant alii, pro collocant, & recalent non Tyberina fluenta pro calent. Participiis, somno positæ sub nocte silenti. Personæ immutantur pronominibus, ut quid furis aut quonam nostri tibi cura recessit, pro tuorum. Aduerbiis, Migrantis cernas totaque ex urbe ruentes, pro cernas. quis ordo immutatur, Pronominibus, cum propositiua pro coniunctiuis ponuntur, ut hic canit errantem, pro is. Coniunctionibus, horum quia nauis stultus ne malus ne uideri, pro stultus ne an malus. Temporibus uerborum aut participiorum, ut Progeniem sed enim Troiano à sanguine duci, audierat, & suspensi Eurypilum scitatum oracula Phœbi mittimus, pro sciscitatũ. Significationibus uerborum participiorũq;, ut, Et nox iam humida cœlo, Præcipitat, actiuum pro passiuo. Aduerbiorum significationibus, ut hic regina grauem gemmis, pro tunc. Locale positum pro temporali, aut quantitatis, Multum ille & terris, pro diu. Transmutatione, ut solus qui paridem solitus contendere contra.

DE VITIIS CAETERIS.

De Acyrologia.

Acyrologia qd

Acyrologia est dictio impropria, ut, Hunc ego si potui tantum sperare dolorem. sperare enim dixit pro timere.

Sperare pro timere.

De Cacephato.

Cacephaton qd

Cacephaton est comparatio uerborum obscœnæ significationis, aut unius uerbi obscœna pronunciatio. cōpositione fit, ut cū Numerio fui, sed emendabitur hoc uitiū interposita aliqua parte orationis, ut cum quodam Numerio fui. fit & in uno uerbo, ut apud Salustiū, Ductabat exercitū, & arrexit animos militum.

De Pleonasmo.

Pleonasmus

Pleonasmus est sententia uerbo plus q̄ necesse est abundās, ut sic ore locuta est, cum sufficeret dici, sic locuta est.

De Ellipsi.

Ellipsis

Ellipsis est sententia uerbo minus q̄ necesse est, salua tamen compositione uerborum, ut par est in medio uictoria ponto, etiā Danai, nisi referunt pro, ne sic quidem referunt.

De Perissologia.

Perissologia

Perissologia est multorum uerborum adiectio superuacua, ut ibant qua poterant, qua non poterant, non ibant, hic enim excepto ibant omnia superuacua sunt.

De Macrologia.

Macrologia

Macrologia est oratio longa sine cultu, ut apud Liuium, Legati non impetrata pace, retro unde uenerant domum reuersi sunt, nullum enim pondus adiecit sententiæ longitudo, sed decorem abstulit.

De Tautologia.

Tautologia

Egometipse

Tautologia est eiusdem aut idem significantis uerbi iteratio, ut egometipse.

De Tapinosi.

Tapinosis

Tapinosis est rei magnæ humilis expositio, ut apud Horatium Flaccum, Pælidæ stomachum cædere nescii, humiliter enim stomachum pro ira dixit.

De Cacosyntheto.

Cacosyntheton

Cacosyntheton est indecens structura uerborum talis, ut Versaque iuuencum terga fatigamus hasta.

¶De Amphibologia.

¶Amphibologia est dictio sententiaue dubiæ significationis. dictio, ut uadatur Cato, sententia, ut Aio te Aeacida Romanos uincere posse, ambigua enim sors fuit ante euentum, utrũ Pyrrhus a Romanis, an Romani a Pyrrho uinci possent, fiet aliquando & in uno uerbo, ut si quis te dicat hominem occidisse, cum appareat & eum qui loquitur, occisum non esse.

Amphibologia. Vadatur Cato. Pyrrho Epirotæ data sors.

DE TROPIS.

¶Tropus est dictio translata à propria significatione ad non propriam similitudinem decoris aut necessitatis aut cultus gratia. Tropi sunt numero duodecim, Metaphora, Catachresis, Metalepsis, Metonymia, Antonomasia, Hyperbaton, Hyperbole, Allegoria, Homœosis. Horũ omnium generalis est metaphora, cæteri eiusdem specie diuiduntur.

Tropus quid

¶De Metaphora.

¶Metaphora est dictio translata a propria significatione ad nõ propriam sumi decoris aut necessitatis aut cultus gratia. Hæc fit modis quatuor, ab animali ad animale, ab animali ad inanimale, sicut, Typhin aurigam celeres fecere carinæ, ab agitatore ad gubernatorem transtulit. ab animali ad inanimale, sicut, At procul excelso miratur uertice montis, pro cacumine, nunc uerticem dixit, qui est animalium. ab inanimali ad animale, sicut, Si tantum pectore robur, concipis. a ligno ad hominem transtulit, ab inanimale, sicut, Pelagus tenuere rates, pro nauibus rates dixit. Metaphoræ quæ a græcis Acoluthoi appellantur, ut, Typhin aurigã celeris fecere carinæ, quod quemadmodum in naui auriga dicitur, & in curru gubernator, ut magna contorsit equos ui gubernator, quędam non cõmunes, quę a græcis anacoluthoi appellãtur, ut uertice montis, non enim potest inuicem dici cacumen hominis sicut uertex montis.

Typhis argus naui gubernator. Metaphora Argonauis a celeritate dicta. Auriga pro gubernatore. Rates pro nauibus. Metaphoræ acoluthoi. Translationes mutuæ. Gubernator pro auriga.

¶De Catachresi.

¶Catachresis est dictio alienæ rei necessario posita, hæc a metaphora hoc differt, quod illa uocabulum habẽti largitur, hæc quia non habet proprium alieno utitur. ut parricida dicitur qui fratrem aut sororem occidit, cum sit ille proprie parricida non qui fratrem aut sororem, sed qui patrem occidit.

Catachresis. Parricida quid

ℭ De Metalepsi.

Metalepsis ℭ Metalepsis est dictio per gradus homonymiæ ad propriam significationem descendens, ut speluncis abdidit atris, ab atris enim nigra intelliguntur, ut ex nigris tenebras habentes, ex hoc præceps profundum.

ℭ De Metonymia.

Metonymia ℭ Metonymia est dictio ab aliis significantibus ad aliam proximitatem translata, est autem metonymia latior tropus, quam ut possit per omnes species in artem referri, necessariis traditur exemplis, ut literas tuas accepi, cum significet epistolam. Per inuentorem dominantémue, inuentum subiectúmue, ut sine Cerere & Libero friget Venus, uult enim per Cererem intelligi panē, per Liberum uinum, per Venerem concubitum. Per inuentum subiectúmue inuentorem dominātémue, ut si quis Vulcanum significare uelit ignem dicat, aut faciente id quod fit, ut stilo desertus sum, pro destitutus sum scriptis, ab eo quod fit id facit, ut pigrum dicitur frigus, non enim ipsum frigus pigrum est, sed pigros facit.

ℭ De Antonomasia.

Antonomasia ℭ Antonomasia per accidens proprium significans, ut cum domitor maris dicitur, & intelligitur Neptunus, huius tropi species est Epitheton.

Epitheton ℭ Epitheton est dictio uocabulo adiecta ornandi, aut destruendi, aut indicandi causa. epitheton, sicut diuus Vlysses. destruit, sicut, scelerumque inuentor Vlysses. indicat, sicut Larisseus Achilles. Sumuntur autem aut ab animo, aut a corpore, aut extrinsecus. ab animo, contéptórque deum Mezentius a corpore, ut pulcher Iulus. Extrinsecus quæ sumūtur, in plures species diuiduntur, descendunt enim a genere, loco, actu, euentu. à genere, ut Achilles dicitur Aeacides aut Pelides. a loco, ut Vlysses dicitur Ithacus aut Pelasgus. ab actu, ut Aeneia nutrix Caieta. ab euentu, ut, Insula diues opum Tenedos. Epitheton ab antonomasia hoc differt, quod antonomasia per se accidēs habet, ut cū Tydides dicitur, & intelligitur Diomedes, epitheton uero habet accidens cum suo uocabulo proprio, ut Saturnia Iuno.

ℭ De Synecdoche.

Synecdoche ℭ Synecdoche est dictio plus minúsue pronuncians, magis intelligitur, modo, parte, nomine, aut totū accipitur, a toto pars, ut,

ingens à uertice pontus in puppim ferit, non enim pelagus fuisse tradit, id quod nauem percusserit, sed partem pelagi, id est, fluctus, à parte totum, ut, Haud aliter puppésque tuę pubésque tuorum, à puppibus enim naues significantur, ut a pube toti homines.

¶ De Onomatopœia.

¶ Onomatopœia est dictio ad imitandum sonum uocis confuse ficta, ut cum dicimus hinnire equos, balare oues, stridere ualuas, & cætera his similia. *Onomatopœia*

¶ De Periphrasi.

¶ Periphrasis est oratio longa cum cultu, fit auté aut ut breuitatem splendide producat, aut ut fœditatem circuitu deuitet. Splendide producit sic, Et iam prima nouos spargebat lumine terras, Tithoni croceum linquens aurora cubile, potuisset enim dicere iam lucebat, aut iam dies ortus erat. Fœditatem circuitu deuitat sic, Placidumque petiuit, Coniugis infusus gremio per membra soporem, hoc enim circuitu decenter uitauit obscœnitatem, ostendens concubitum. *Periphrasis*

¶ De Hyperbato.

¶ Hyperbaton est dictio deducta a uerbis non suo loco positis, sed hic tropus generalis est. Species enim sunt quatuor, Anastrophe, Diacope, Dialipsis, Syncrisis. *Hyperbaton*

¶ De Anastrophe.

¶ Anastrophe est duorum uerborum mutatus ordo nullo interposito, ut transtra per & remos, dicendum enim fuit, per transtra & per remos. *Anastrophe*

¶ Diacope est dictio composita dictionis interpositæ extrinsecus uerbo, ut septem subiecta trioni, cum subiungi debeat septemtrioni. *Diacope*

¶ Dialipsis est cum ordo orationis interpositæ sententia deducitur, ut tum socios, nanque omnis eum stipata tegebat turba ducum sic incipiens hortatur ouantis, cum sit ordo hic, tum socios sic incipiens hortatur ouantis, nanque omnes eum stipata tegebat turba ducum. *Dialipsis* *Parenthesis*

¶ Syncrisis est hyperbaton obscurũ, ut Iris notus abiectas in saxa latentia torquet, saxa uocant Itali mediisque in fluctibus aras, cuius recta compositio est talis, tris notus abiectas in saxa torquet, quæ saxa mediis fluctibus latentia, Itali aras uocant. *Syncrisis*

De Hyperbole.

Hyperbole Hyperbole est dictio fidem excedēs augēdi minuendiue gratia. Augēdi, ut niue candidior, uelocior Euro. Minuendiue, ut ex tractā puteo situlam qui ponit in horto, Vlterius standi nō habet ipse locum. Aliis ita placuit diffinire per hyperbolen, in uentre didicit sapere nimium. Solon, qui lege cauit ut uitia transcenderent auctores pœnæ, nulla pœna acerbior excogitari potuit uxoris malis, quod etiam in schemate dianœas inuenies de hyperbole.

Allegoria Allegoria est oratio aliud dicens, aliud significans per obscuram contrario similitudinem, ut apud Virgilium, Et iam tēpus equum fumantia soluere colla, significat enim carmen esse finiendum. Huius tropi species sunt septem, Ironia, Antiphrasis, Aenigma, Charientismos, Parœmia, Sarcasmos, Astysmos.

Ironia Ironia est oratio pronunciationis grauitate in contrarium deducens sensum uerborum. Virgilius, Me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter. hæc enim sententia nisi grauiter pnunctietur, non negantis erit sed confitentis.

Antiphrasis Antiphrasis est dictio ex contrario significans, hæc ab ironia hoc differt, quod ironia adfectuū mutat significationē, antiphrasis uero diuersitatem rei nominat, ut bellum quod minime sit bellum, lucus quod in eo minime luceat.

Aenigma Aenigma est oratio aliud palam ostendens, aliud significans per obscuram diuersitatem, ut mater me genuit, eadem mox gignitur ex me, cum significet ex aqua glaciem concrescere, & glaciem in aquam resolui.

Charientismos. Charientismos est dictio per ea quæ grata sunt, aliud dicens aliud significans, ut cum interrogamus, num quis nos quæsierit, & respondetur bona salus, unde intelligimus nos nemīnē qsisse.

Parœmia Parœmia est uulgaris rei usurpatio cū aliqua diuersitate, ut cocta numerabimus exta, cū significet, ex euentu sciemus, & contra stimulum calces, idest, rei contrariæ resistere.

Sarcasmos Sarcasmos est allegoriæ figura deridendi causa ficta, ut ritæ Thesprotum pudeat rei, quod ipse à Tantalo ducat genus. per hæc enim uult intelligi ignobile esse Thesprotum.

Astysmos Astysmos est allegoria cum urbanitate, ut, Philippus cum uellet Noritios hostes suos in potestatem redigere, scripsit missos a se milites, quoniam comperisset eos seditionibus uexari, &

bonorum amicorum esse in tali tempore subuenire.

ℭ De Homœosi.

ℭ Homœosis est imago ignotæ rei per similitudinem eius quæ nota est descriptio, huius species sunt tres, Icon, Parabole, Paradigma. *Homœosis*

ℭ Icon est personarum earum quæ personis accidunt compara tio, ut os humerosq; deo similis. *Icon*

ℭ Parabole est rerum administratarum genere dissimilium com paratio, ut apud Virgilium, Clamores simul horrendos ad sy/ dera tollit, qualis mugitus fugit cum saucius aram taurus. *Parabole*

ℭ Paradigma est rei præteritæ relatio ad hortationem dehor/ tationémue, ut, Antenor potuit mediis elapsus Achiuis, Illyri/ cos penetrare sinus. Dehortationem, ut, Non uiderunt mœnia Troiæ, Neptuni fabricata manu confidere in igni. *Paradigma*

DE METAPLASMO.

ℭ Metaplasmus est dictio aliter q̃ debuit figurata metri aut de coris causa. Huius species sunt quatuordecim, hæ, Prothesis, Pa/ renthesis, Prosparalepsis, Aphæresis, Syncope, Apocope, Ectasis, Systole, Diæresis, Episynaliphe, Sinalephe, Eclipsis, Antithe/ sis, Metathesis. *Metaplasmus*

ℭ Prothesis est quidam generalis metaplasmus, quæ fit per adie ctionem, sed specialiter sic diuiditur, Prothesis est cum primę par tis dictionis aut litera adiicitur aut syllaba, Litera, aut Turnũ ser uit gnatoq; patriq;. Syllaba, ut concitũ tetuli gradum pro tuli. *Prothesis*

ℭ Parenthesis est cum inter primam & ultimam syllabam aut litera adiicitur aut syllaba. Litera, ut hac casti maneant in rel/ ligione nepotes, pro religione. Syllaba, ut, mauortis in antro, pro martis, & induperator pro imperator. *Parenthesis* *Mauors pro mars.* *Induperator p Imperator*

ℭ Prosparalepsis est cum aliquid ad nouissimam partem di/ ctionis accedit, ut admittier orant pro admitti. *Prosparalepsis.*

ℭ Aphæresis est æque generalis metaplasmus, qui fit per detra ctionem, sed specialiter sic obseruatur, prima parte dictionis, ut temnere diuos pro contemnere. *Aphæresis*

ℭ Syncope est cum mediæ parti dictionis aliquid subducitur, extinxsti te méq;, pro te extinxisti. *Syncope*

ℭ Apocope est cum ex ultima parte loquelæ aut litera detra/ *Apocope*

hitur aut syllaba. Litera, ut, Aspice num mage sit nostrum pene trabile telũ, pro magis. Syllaba, ut tendo suam, hoc est modum.

Ectasis ¶ Ectasis est cum correpta uocalis cõtra rationem producitur, ut, Exercet Diana choros, &, uersa puluis inscribitur hasta.

Systole ¶ Systole est cum producta syllaba cõtra rationem corripitur, ut, Vrbemq; fidenam, cum prima syllaba debeat produci.

Diæresis ¶ Diæresis est cum una syllaba in duas diuiditur, ut pictai uestes, pro pictæ.

Episynalœphe ¶ Episynalephe est una syllaba ex duabus syllabis facta, ut Fixerit æripedem ceruam, licet Aëripidem quinque syllabis dicere debeamus.

Synalephe ¶ Synalephe est duarum uocalium concursio alterius elisio, atque ea diuersa penitus dum parte geruntur, e litera hinc necesse est excludi.

Ecthlipsis ¶ Ecthlipsis est, cum duabus dictionibus aliqua cõsonantium aut plures quas habet eliduntur, ut, Multum ille, & terris iactatus & alto.

Antithesis ¶ Antithesis est litera pro litera immutatio, ut, Impete nunc uasto ceu concitus imbribus amnis, pro impetu.

Metathesis ¶ Metathesis est ordo literarũ mutatus, ut, Nã tibi Thymbre caput Euandrius abstulit ensis. ratione enim Thymber dicitur.

DE SCHEMATE λέξεως.

Schema lexeos. Schema dianœas. ¶ Schemata Lexeos sunt & Dianœas, idest, figuræ uerborũ & sensuum, sed cum ad oratorias uirtutes pertineat schemata dianœas, nos de eo loquemur, quod schema lexeos dicitur, cuius definitio est talis, Schema lexeos est ordo uerborum aliter q̃ debuit figuratus, metri aut decoris causa, huius species sunt multæ, sed necessario traduntur decem & octo, Prolepsis, Zeugma, Hypozeusis, Syllepsis, Asyndeton, Anadiplosis, Anaphora, Epanalepsis, Epizeuxis, Paronomasia, Schesis onomaton, Parhomœon, Homœoteleuton, Homœoptoton, Polyptoton, Hyrmos, Polysyntheton, Dialyton.

Prolepsis ¶ Prolepsis est cum ante numerus uerbo redditur q̃ res personæ ue rei finiantur, ut, Continuo reges ingenti mole latinus, Quadriiugo uehitur curru, bigis it Turnus in albis, Tum pater Aeneas Romanæ stirpis origo, Et iuxta Ascanius, magnæ

ſpes altera Romæ, Proceduut caſtris.

¶ Zeugma eſt uerbum quod in duplici multipliciue ſententia aptatur, ſed quod omnibus communiter redditur, ut Troiugena interpres diuum qui numina Phœbi, qui tripodas clarii laurus qui ſydera ſentis, uerbũ enim ſentis ſingulis quibuſq; debetur. *Zeugma*

¶ Aliis ita placuit Zeugma definire, nihil hominum te fortuna, nihil commiſereſcit me fingi aduenam, te nihil fraterni nominis ſolenne auxilium & nomen pietatis mouet, plures ſententiæ uno uerbo clauduntur.

¶ Hypozeuxis eſt cum ſingulæ res aut pſonæ uerbis ſuis clauduntur, ut regem adit e r m n q g g, quidue ferat, quidue ipſe petat Mezentius arma, Quæ tibi conciliet, uiolentaq; pectora Turni, Et docet humanis quæ ſit fiducia rebus, Admonet admiſcétque preces, haud ſit mora Tarchon, Iungit opes fœdúſque ferit. *Hypozeuxis*

¶ Syllepſis eſt cum ſingularis dictio plurali uerbo concluditur, ut, Sunt nobis mitia poma, Caſtaneæ molles & preſſi copia lactis. *Syllepſis*

¶ Aſyndeton eſt cum pluralis dictio ſingulari uerbo concluditur, ut, Hic illius arma, hic currus fuit, debuit enim dicere, hic illius arma fuerunt. *Aſyndeton*

¶ Anadiploſis eſt cum eadem dictio in principio ſequentis ponitur, ut, Sequitur pulcherrimus Aſtor, Aſtor equo fidens & uerſicoloribus armis. *Anadiploſis*

¶ Anaphora eſt cum eadem dictio in principio uerſus & clauſula ponitur, ut Nate tuæ uires, mea magna potẽtia ſolus, Nate patris s q t n temnis. *Anaphora*

¶ Epanalepſis eſt cũ eadem dictio in principio uerſus & in clauſula ponitur, ut pater inquam me lumine orbauit pater. *Epanalepſis*

¶ Epizeuſis eſt repetitio dictionis eiuſdem, cum impetu pronuntiationis, ut, me me adſum qui feci, in me conuertite ferrũ, o Rutuli, me fraus omnis. *Epizeuxis*

¶ Paronomaſia eſt cum dictio iteratur, mutata tamen aut litera aut ſyllaba, ut apud Ciceronẽ, Qui fuit locus religioſiſſimus, nunc erit locus deſertiſſimus, & cuſtodire ſacrum non honoris, ſed oneris eſſe exiſtimabitur. *Paronomaſia*

¶ Scheſis onomaton eſt cũ iuxta plures antonomaſiæ ponũtur, ut Marſa manus, Peligna cohors, feſtina uirum uis. *Scheſis onomaton.*

Paromœon ¶ Paromœon eſt cum uerba omnia ſimiliter incipiunt, ut O Tite tute tati tibi tanta tyranne tuliſti.

Homœoteleuton. ¶ Homœoteleuton oratio pari uerborum exitu finita, ut hos reduci q̃ relinqui, deniq; deſeri malui.

Homœoptoton. ¶ Homœoptoton eſt oratio excurrens in eoſdem caſus ſimiles, ut mœrentes, flentes, lachrymantes, ac miſerantes.

Polyptoton ¶ Polyptoton eſt oratio p plures uariata caſus, ut littora littoribus contraria fluctibus undas, Imprecor arma armis, pugnent ipſiq; nepotesq;.

Hirmos ¶ Hirmos eſt oratio unius tenorem caſus ad clauſulam uſque cuſtodiens, ut principio cœlum ac terras c q; p l q; g l t q; a s i alit.

Polyſyntheton ¶ Polyſyntheton eſt pluribus coniunctionibus nexa oratio, ut Athamaſq;, Thoaſq;, Pelideſq;, Neoptolemus, primuſq; Machaon, & Menelaus, & ipſe doli fabricator Epeus, & aliubi, frugeſq; receptas, & torrere parant flammis & frangere ſaxo, plures coniunctiones contexunt ſententias.

Dialyton ¶ Dialyton eſt ſiue dialyſis oratio nulla coniunctione interpoſita, ut alii naualibus ite, ferte citi f d t i r, & aliubi naufragia labes generis ignorat ſenex, Sententiæ hic plures ſine coniunctione finiuntur.

DE SCHEMATE DIANOEAS

Schema Dianœas ¶ Schema dianœas a ſchemate lexeos hoc diſtat, quod alterum in uerborum ornamentis conſiſtit, alterum in contemplatione animi ſenſuſq; uerſatur. De Schemate ergo dianœas ut uiam paucis oſtendã, quã ſi quis otioſior fuerit, etiã reliqua quę quaſi remotiora uidebuntur perſequi poterit. Fit igitur ſchema dianœas per has ſpecies quindecim.

Per dialogiſmon ¶ Per dialogiſmon, ut apud Terentium, Quid igitur faciam, non eam ne nunc quidem cum accerſor ultro, an potius ita me comparem perpeti meretricum contumelias, hic perſona introducta quærit apud ſe, quæ nam potius utilitati ſuæ pars eligenda ſit.

Per micteriſmon ¶ Per micteriſmon, ideſt deriſum quoddam, tanq̃, uidi te Vlyſſes ſaxo ſternentem Hectora uidi tegentem clipeo claſſem doricam, ego tunc pudẽdam trepidus pedibus hortabar fugam. Hæc

omnia

omnia derisu quodam dicta sunt a fortiore ad non fortem.

¶ Per paralipsim, in quo cum nolumus negãtes aliquid indica re, tanq̃ non commemoro, quod latroni statui oppressi, & domus ista uirorum & segetis armata manus. *Paralipsis*

¶ Per Aetiologiam, ut si quis me uideat dicat nimirum hic est ille talis, uir tantis opibus præpotens, ubi nunc secundis rebus adiutrix. *Aetiologia*

¶ Per prosopopœiam, cũ loquentes finguntur qui nulli sunt, tãquam si nunc redire posset ad superos pater qui te tu tamen fores parare familiæ domuique . incolumen nonne potes sic diceret, cur te dedecores, familiam cum maculas tuam, cur rem dilapides, quam miser extruxit labor. Philosophi antiqui usum dixerunt tropen quam catachresim nominauere, cui opinioni plærique grammatici antiqui consenserunt. Omnis enim tropus quid est nisi alienæ rei abusio. *Prosopopœia*

¶ Per apologismon siue ultro dando, cum alio quid ad- uersario non ultro damus, quo uti eum scimus non pos- se, tanquam tutare amici causam, patris suscipere, obiicitur cri- men capitis, purga fortiter, in amici causa potior est, immo cer- te potior est. *Apologismos*

¶ Per hyperbolen, hoc est in uentre sapere, didicit nimirum Solon qui lege cauit, ut uitia transcenderent auctoris pœnæ, nulla pœna acerbior excogitari potuit uxoris malis. *Hyperbole. Vxoris mala omni pœna gra uiora.*

¶ Per confessionem tanquam suum crimen confitentis, cum oratio increpans alterum prodit, Tunc credo cũ me arbusta ui- dere Myconis, Atque mala uites incidere falce nouellas. *Confessio*

¶ Per commutationem, prorsus æquina est pectore, Daue me pœnæ oppone, hic non ut cœpit sententiam finit, nam aiebat Daue, deinde subiecit, mecum ipse sit Dauus. *Commutatio*

¶ Negando, cum quid negantes uolumus inducere, atque im- properantes beneficio quæ audiens cognoscat, non memoro quod draconis sæui sopiuit impetum, non quod domauit uiros & segetes armatæ manus.

¶ De transitu siue transmutatione personarum, cum a no- stra ad alteram transimus, & per illam transfigurantes quod uolumus retinemus, ut Thesprote si quis sanguine exortam tuo prolem inter aras sacrare sacram immolet, quid meritus hic sit dubium, an cuique fiat, hic a persona in aliam perso-

nam transitus, ut argutans per illam ostenderet, quid uellet increpare.

Apocrisis ℂ Per apocrisin, ergo ne illam pudor est eloqui, quam comperi relinqui non potuit, non perpetiar, non etiam quiddam suspitionis silentio colligunt.

Aporia ℂ Per aporian, Luna, deum quæ sola uides periuria uulgi, seu Cretea magis seu tu Dictynna uocaris, hic descende. Certe rei dubitatio est.

Epitrope ℂ Per epitropen, siue ita uirtus siue ita patrocinium horrendum miseranda siue est calamitas insonti quod extulisti saucios Patrio lare. de nomine disceptatio est, cum res sit palam. hic aduersariis permittimus, quo uelint pacto nomen imponere, ut de eo potius quàm de re ipsa dubitare uideamur.

Antimetabole ℂ Per antimetabolen, homo ornat locum, non hominem locus, uerbum ante dictum aut eodem modo, aut permutatum, æque post eum referetur.

ℂ Libri Quarti Finis.

FL. SOSIPATRI

CHARISII INSTITVT. GRAM.

LIBER QVINTVS.

LECTORIBVS S.

S*T hic liber postremus* ἀκέφαλος *est, desunt enim ea quæ* Charisius *de lectione, scriptione, rhythmis atque metris scripta reliquerat. Sed & circa finem desyderantur capita quædam, nempe de differentijs &* Glossemata *nonnulla* κατὰ στοιχεῖον *postremo* Ciceronis Synonyma, *quæ* Charisius *uice corollarij suo operi adiecerat. Cæterum an ea fuerint* Synonyma *quæ,* Ciceronis *nomine ad* L. Veturium *scripta circumferuntur, difficilis est sane coniectura. Verumenimuero si huiuscemodi a* Cicerone *literis mandata fuere, uerisimile est, non integra sed præpostera alicuius tenebrionis diligentia contruncata ad nos peruenisse. hoc tamen unũ nobis constat, ea quæ typis excusa sunt, mutilata esse, in quibus multa non suis locis posita sunt, plæraq; etiam immutata. Contulimus enim ea cum uetusto* Synonymorum *codice, quem nobis* Andreas Cossa Patricius Neapolitanus *humanus iuxta & eruditus in utraq; lingua, communicauit. Tu interim, candide lector, hanc nostram diligentiam boni consule, dum meliora dare possimus.* Vale.

DE IDIOMATIBVS.

IDIOMATA QVAE SVNT in sermone nostro innumerabilia quidem debent esse. Ea enim sunt omnia quæ pro nostro more efferimus tantum secuti græcos, Sed ut breuiter dicamus, aut ex generibus nominum fiunt, quæ contra morem græcorũ nos habemus, nam cum dicimus hic honor, ἡ τιμὴ fit, apud *Idiomata quæ*

nos masculini, apud illos fœminini generis. Aut ex uerborum significationibus contrariis, ut luctor παλαίω, hoc enim uerbum apud nos passiue effertur, apud græcos actiue, sic etiam & per cæteras partes orationis idiomatum dissonantia multiplex reperitur. Scire hæc & meminisse debemus, primum quod participium per se fieri non potest, sed ex uerbo denique omne participium eundem casum trahit, quem etiam uerbum ex quo nascitur. ut cum dicimus per accusatiuum, sequor dominum, sic & participia huius uerbi per eundem casum efferuntur, sequens dominum, secuturus dominum, secutus dominum. Sed nomina participialia quæ fiunt ex participiis instantis temporis genitiuum casum recipiunt, semper enim participium instantis temporis etiam nomina fiunt appellatiua, ut amans, seruans, metuens, fidens, egens, sciens, horrens, negligens participia sunt, ut supra diximus. casus recipiunt suorum uerborum, ut amo uxorem, amans uxorem, seruo domum, seruans domum, metuo patrem, metuens patrem. Nomina uero participialia quæ non fiunt ex participio instantis temporis genitiuum admittunt, ut amans amicorum, seruans equi, metuens pericli, metuens deorum, fidens animi, egens peccuniarum, sciens locorum. Pauca hæc nimis casum non recipiunt, ut horrens & talia, prout sententia poscit casum recipiunt, ut negligens sum hac re. Ex præterito item participia nomina fiunt appellatiua, quæ aut secundæ sunt declinationis, aut quartæ. Secundæ, ut præfectus, exercatus, lætus, apertus, iussus. Quartæ uero, ut exercitus, uisus. Sed hæc nomina quæ ex præterito tempore participia fiunt, non habent casus nisi secundæ declinationis, pauca ex quinta, quædam genitiuum recipiunt, ut uictus animi, expertus belli, expertus enim bellum per accusatiuum fit participium. uerbum enim huius participii accusatiuum recipit, ut experior bellum, item præfectus prætorii, præfectus cohortis, præfectus urbis, præfectus fabrorum, præfectus autem prætorio per datiuum fit participium, sic & præfectus cohorti, urbi, fabris. uerbum enim huius participii datiuum recipit, ut præficio te prætorio, illum cohortibus. Aliis etiam ita de idiomatibus placuit definire, cum ab omni sermone græco latina lingua pendere uideatur, quædam inueniuntur à licentia ab

antiquis,ut proprietate linguæ latinæ dicta præter consuetudinem græcorum, quæ idiomata appellantur. agnoscuntur hæc ex casibus, nam inuenimus quæ græci per genitiuum casum dicunt hæc per datiuum usurpata, ut parco tibi, & quæ græci per datiuum, hæc a Romanis per genitiuum prolata, ut pudet me amoris. Item cæteros casus alios pro aliis dictos inuenimus. Sunt præterea figuræ quæ consuetudine quidem per alium casum proferuntur ab antiquis hæc diuersæ, ut utor hac re nos dicimus, apud ueteres autem & utor hanc rem dictum est, hæc igitur idiomata multifariam efferuntur, per uerba, per appellatiua, per præpositionem, per aduerbia. Et quidem per uerba sic, oro te, parco tibi. Item per participium, adiuuans illum fecit. Item per appellatiua, dignus sum hac re. Item per præpositionem, supra te, infra te. Item per aduerbia, proxime ciuitatem, digne illo. Omnia hæc participia figuram uerborum suorum sequuntur, ut enim dicimus, curo te, & adiuuo te, sic & curans illum, & adiuuans illum dicitur. Quæ autem pro appellationibus usurpantur, hæc genitiuum casum admittunt, ut amans filii est, egens pecuniarum est. Item omnes appellationes, quæ in or terminantur propagatæ uerbi, eundem genitiuum casum admittunt, ut cupitor sum huius rei. Cæteræ autem appellationes, quæ cum figura dicuntur, hæc genitiuum tantummodo aut ablatiuum recipiunt, quarum plæreque utrosque casus admittunt, ut ignarus sum huius rei, & incertus sum; & si quod tale inuenitur. Per ablatiuum autem dignus sum hac re, & si quod aliud simile. Item per utrosque casus diuersum huius rei & hac re, uenit mihi in mentem huius rei, & uenit mihi in mentem hæc res dicitur, & si qua similia.

Idiomata p quas partes orationis efferantur.

IDIOMATA GENITIVI CASVS.

¶ Patiens ſum laboris.
Venit mihi in mẽtẽ huius rei
Tædet me huius hominis.
Miſeret me tui.
Miſereor tui.
Doleo uicem tui & uicẽ tuam.
Piget me huius rei.
Similis ſum tui.
Pudet me amoris.
Sitio uini
Eſurio panis
Pœnitet me muneris.
Amans mei eſt.
Veri ſimile.
Iniuriæ me pertæſum eſt.
Diſcrucior animi.
Intereſt illius.
Horum prima & ſecunda ſic efferuntur.
Intereſt mea, intereſt tua.
Item refert mea, refert tua.
Et pluraliter refert noſtra, ueſtra, illorum.
Pœnitet huius conſilii.
Piget me profectionis.
Tædet me mulierum.
Memini præceptoris.
Reminiſcor patris.
Auidus uini.
Diligens matris.
Faſtidioſus amicorum.
Curioſus ſtudiorum.
Metuens deorum.
Timens numinis.
Scius artis.
Neſcius literarum.
Capax ſtudiorum.
Expertus rei.

IDIOMATA Datiui caſus.

¶ Succedo tibi.
Inſidior tibi.
Adimo tibi.
Demo tibi.
Præſideo huic urbi.
Vitium tibi duco.
Obiicio tibi.
Impropero tibi.
Exprobro tibi.
Antepono tibi illum.
Maledico tibi.
Abripio tibi.
Præpono te illi.
Antepono muneri amicitiam.
Parco peccanti.
Noceo tibi.
Incommodo tibi.
Officio tibi.
Obſum tibi.
Alienus ſum tibi.
Timeo tibi.
Aufero tibi.
Perſuadeo tibi.
Auſculto tibi & auſcultor.
Proſum tibi.
Detraho tibi.
Medeor tibi.
Repreſento tibi.

Rependo tibi.
Conuitior tibi.
Blandior tibi.
Adulor tibi.
Prospicio tibi.
Prouideo tibi.
Consulo tibi.
Præsideo tibi.
Imprecor meis.
Piaceo tibi.
Cordi mihi est amicus.
Excidit mihi.
Obstrepo illi.
Liquet mihi.
Curæ mihi es.
Vacat mihi.
Moderor illi.
Derogo tibi.
Tempero tibi.
Pręsum puincię.
Supplico tibi.
Studeo huic rei.
Obrepo illi.
Munera tibi do.
Bona mihi hæc res.
Testimonio est mihi.
Succurrit mihi.
Abstineo illi.
Pignori do.
Sic filiæ doti do.
Euello tibi.
Lito deis.
Subtraho tibi capulum.
Crissat illi.
Non palpor equo.
Vitio rem hanc tibi do.
Oneri tibi sum.
Eripio flammæ.
Commodo hospiti.
Benefico cognato.
Patrocinor patriæ.
Eximo mulieri ornatum.
Præfero patri præceptorem.
Calcem illi duco.
Vitium desidioso uerto.
Præsideo Ciliciæ.
Benedico beneficio.
Præficio militibus.
Præcurro prætori.
Supersedeo discipulo.
Antecellor æmulo.
Commodat mihi has res.
Dono tibi do.
Doti genero do.
Consilio tibi sum.
Nocetur mihi.
Peculor tibi.
Obsum amico tuo.
Eruo tibi oculos.
Heres tibi sum.
Inuidiæ mihi es.
Prospicio tibi.
Testimonium tibi dico.
Ancillor magistro.
Adsentior domino.
Libet mihi.
Geniculo parenti.
Genua tibi aduoluor.
Ornata mihi es.
Adiumento tibi sum.
Argumentum nobis fuit.
Aemula merita mihi fuit
Gaudio mihi fuit.
Damno mihi fuit,
Fraudi mihi fuit.
Noli mihi præire.

Destino mihi.
Euito huic rei.
Indignatur mihi.
Obtrectat duci.
Derogo legi.
Voluptati mihi fuit.
Præcurro illi.
Aemulor tibi.
Mentior tibi.
Præsto omnibus.
Dolor mihi fuit.
Honor mihi fuit hæc res.

IDIOMATA
Accusatiui casus

Ordior hanc rem.
Incipio studium.
Inuado hominem.
Execro illum.
Interpello iudicem.
Tango aurem.
Adiuuo oratorem
Commeio lectũ & meio.
Meiere lectum.
Moneo puerum.
Peto domum.
Impetro consulatum.
Increpo peccantem.
Conuenio amicum.
Consulo præceptorem.
Negligo diuitias.
Sequor exercitum.
Oleo unguentum.
Contemno pecunias.
Recordor speciem.
Impedio legentem.
Decet me dignitas.
Derideo stultum.
Derideo adseclam.
Offendo iudicem.
Alloquor filium.
Cupio honorem.
Calumnior te.
Vsurpo hanc rem.
Sentio beneficium.
Adipiscor laudem.
Experior periculum.
Adorior hominem.
Agredior petitionem.
Ingredior hanc rem.
Adgredior montem.
Audio oratorem.
Excuso te.
Memini hanc rem.
Curo scholam.
Intueor imaginem.
Obliuiscor hanc rem.
Adpeto laudem.
Non amplius unam noctem.
Consequor lucrum.
Iuuat me.
Reminiscor factum.
Adeo Consulem.
Concedo tibi munus.
Inuideo ei pulchritudinem.
Admoneo eam hanc rem.
Iubeo illum.
Præpono honorem.
Despicio prætextam.
Repræhendo te.
Impetum in te facio.
Precor deos & a diis.
Accedo ad te.
Corripio te.
Inquieto illum.

Pœnitet me.
Refero ad patrem.
Mereor beneficium & mereo
Nancifcor occafionem.
Conor hanc rem.
Inchoo hanc rem.
Infimulor.
Animaduerto te.
Animaduerto in te.
Vindico te,te defendo.
Vindico in te.
Criminor te.
Interrogo magiftrum.
In gratiam tecum redeo.

IDIOMATA
Ablatiui cafus

¶ Dignus fum laude.
Vaco militia.
Fruor diuitiis.
Satior cibo.
Cædo tibi gloria.
Dignor te munere.
Vtor diuitiis.
Abutor feruo.
Libero te dolore.
Liberor moleftia.
Careo honore.
Queror tibi de illo.
Coeo cum muliere.
Glorior dignitate.
Plenus fum bonis.
Dono te hac re.
Fungor honore.
Afficior dolore.
Congredior cum illo.
Abftineo me cibo.

Sub illo milito.
Defifto ab hac re.
Communico cum illo.
Potior munere.
Tempero me uino.
Afficio te gaudio.
Fraudo te militia.
Egeo uictu & indigeo.
Lucror tecum.
Abdico me prætura.
Longior illo fum.
Concũbo cum muliere.
Fraudo pecunia.
Pro mea mediocritate.
Impleo te uino.
Fretus fum oratore.
Dominor homine.
Onero te oratione.
Antepono fide mea.
Precor à diis & deos.
Iungor tecum amicitia.
Gaudeo gloria.
Auello a te ueftem.
Impertior te hac re.
Ardeo flamma.
Flagro amore.
Accendo te hortatione.
Incenfus amore.
Laboro oratione.
Laboro propofito.
Deficio hac re.
Lætor uictoria.
Nitor pudicitia.
Induo te armis.
Induor uefte.
Fraudor honore.
Poftulor à iudice.
Priuo te hac re.

Imbuor hac re.
Diuellor a te.
Egredior domo.
Excepto munere,
Alienus sum a crimine.
Pugno cum homine.
Loquor cum oratore.
Conuenit mihi tecum.
Venio tecum.
Pignor amicum hospitio.
Satio populum tritico.
Saturo exercitum commeatu.
Onero seruum lignis.
In gratiam tecum redeo.
Abdico filium domo.
Abstineo pulpamento.
Desisto tua consuetudine.
Accendo amicum pulchritudine mea.
Vro amicum superbia mea.
Laboro spe mea.
Imbuo malum malis.
Digredior monte.
Contentus sum uno nummo.
Orbo uxorem dote.
Sermocinor tecum.
Interdico ignominioso foro.
Excidi patrimonio.
Confligo tecum.
Caueo mihi a te.
Glorior te.

GENITIVI ET Datiui Casus.

¶ Similis sum tui & tibi moribus.
Auello senis & seni canos.
Auello iuuenis & iuueni barbã
Frango serui & seruo caput.
Rũpo periuri & piuro caput.
Eruo mẽdacis & mẽdaci oculos
Vicinus sum illius & illi.
Fidelis sum amici & amico.
Et cætera si qua sunt similia.

GENITIVI ET ACcusatiui Casus.

¶ Doleo uicem tui & tuam.
Discrutior animi & animum.
Memini honoris & honorem.
Admoneo illum cædis & cędẽ.
Obliuiscor amicitię & amicitiã

GENITIVI ET ABlatiui casus.

Expers est causæ & causa, quæro causam.
Expers sum fundi & fundo, non habeo fundum.
Plenus cibi & cibo.
Impleo sacculum argenti & argento.
Egeo uictus & uictu & ĩdigeo.
Potior fructus & fructu.
Maximi nominis sum & maximo nomine, idest, nobilissimus sum.

DATIVI ET ACcusatiui casus.

¶ Adsedeo prætori & prætorem.

Adulor præceptori & præceptorem.
Accedo tibi & te, eadem tecum sentio.
Quid tibi & quid te futurũ est
Obtrecto mulieri & mulieré.
Inludo uano & uanum.
Præsto inopi & inopem.
Medeor amanti & amantem.
Prospicio tibi & te.
Prouideo tibi & te.
Decet mihi & me penula.
Timeo tibi sortem ne eueniat tibi & timeo te.
Studeo græcas literas & græcis.
Incanto tibi & te.
Conduco tibi & te.
Tempero tibi & te.
Fauco tibi & fauco te.

DATIVI ET ABlatiui casus.

¶ Detraho tibi & te.
Vaco militiæ illius & militia, ideſt non milito.
Loquor tibi & tecum.
Contendo tibi.
Certo tibi & tecum.
Opto diis & a diis.

ACCVSATIVI ET Ablatiui casus.

¶ Vtor pane & panem.
Abutor miseris & miseros.
Fungor officio & officium.
Dominor i ciuitate & ciuitaté.
Communicor tecum mensa & mensam.
Annitor hac re & hanc rem.
Olet unguento & unguẽtum & redoleo.
Inuideo condiscipulo libris & & librum.
Precor Iouem & a Ioue.
Cedo mulieri palmã & palma.
Imbulo puerum rubrica & rubricam.
Caueo me & caueo mihi abs te.
Clanculũ fecit patré & patre.
Deprecor inimicũ & inimico.
Puteo stercus & stercore.

¶ Item sunt id omata nomina quæ per genera efferuntur diuersa, ideſt, apud græcos alterius sunt generis, & alterius apud latinos, quæ sunt satis pauca, & per alphabeti ordinem digesta, quæ nos quasi nõ necessaria nam prætermisisse lector agnoscet, sed in alio loco quo digesta sunt ordine a nobis transcripta reperio.

¶ Quinti & ultimi Libri Finis.

IMPRESSVM EST HOC CHARISII DE GRAMMATICA OPVS NEAPOLI APVD IOANNEM SVLSBACCHIVM HAGENOVENSEM GERMANVM, ANNO AB ORBE REDEMPTO, M. D. XXXII. XI. KALEND. FEBR. REGNANTE AVGVSTISSIMO CAESARE KAROLO EIVS NOMINIS QVINTO.

CVM PRIVILEGIIS CAESARIS ET PONT. MAX.

Index

INDEX RERVM

ET VERBORVM COPIOSISS. PER ORDINEM ALPHABETI.

Pius

Sestertia 30.

FINIS.

REGISTRVM

*ABCDEFGHIKLMNOPQRSTV. *Omnes sunt Terniones, praeter V Duernionem.*

Neapoli ex officina Ioannis Sulsbacchij Hagenouensis Germani, Anno M.D XXXII.

ERRATA.

Fol 1. pagina 1. uer. 15. lege bae. fol. 4. pag. a. uer. 14. lege in a. fol. 7. pag. a. uer. 26. lege crux. fol. 8. b. uersu 9. leg. ὑποζύγιον. fol. 9. a. uer. 3. leg. κιννάβαρις. ibid. uer. 6. leg. ὄξος. fol. 11. a. uer. 2. lege eundem. uer. 8. lege sequimur. fol. 15. a. uer. 1. lege si qs dicat. ibidem uer. 21. lege polusyllaborumq;. fol. 25. a. uer. 13. lege multi putãt. & uer. 23. lege cum galere ursi dixit. uer. 36. tiuus lege aluus. uer. 37. lege scelus. ibid. lege turpi. ibid. b. uer. 6. leg. sincere dici fol. 31. b. uer. 6 lege stabulo frenos audire. fol. 33. a. uer. 24. lege fine n. fol. 34. a. uer. 13. lege clatator. fol. 39. a. uer. 6. lege acutae neq;. fol. 40. a. uer. 1. leg. iura. fol. 48. a. uer. 36. lege in lusu. fol. 54. a. uer. 9. leg. esse uocatiuus. fol. 55. a. uer. 18. leg. meus tuus. ibid. b. uer. 1. lege obiectamenta. fol. 65. b. uer. 18. lege ut doctus docte. fol. 66. uer. ultimo. lege in eandẽ literã. fol. 68. b. lege finiantur. fol. 69. a. uer. 22. lege intra infra stat. fol. 71. uer. 36. lege cõmodo eiusmodi dictionis. fol. 80. b. uer. 28. lege alii dicũt cum. fol. 89. a. uer. 12. deest pendeo. uer. 13. spondes lege spondeo. uer. 16. lege in tertio. uer. 36 pluo pluis fluo fluis. fol. 91. a. uer. 26. le. feribor. fol. 92. a. uer. 2. le. addito. pag. b. uer. 1. lege hoc uerbũ o. fol. 94. b. uer. 29. lege imperatiuo instanti potes. fol. 96. b. uer. 14. transmutatione, adde im mutatione. fol. 100. a. uer. 35. lege tris notus.